

ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି-ଗାନ୍ଧିଜୀ

ମୁକ୍ତି ହରତର
ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧର
ଛାନ୍ଦିମାଳ
ହାତରେ ———.

ସୂଚୀ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା.
୧ । ଜଣେ ଛାତ୍ରର ଗୃହାଣ୍ଟି ପ୍ରଶ୍ନ	୧
୨ । ଦୁରପନେୟ ଦୋଷ	୧୦
୩ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ	୨୩
୪ । ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଭବିଷ୍ୟ	୨୯
୫ । ଗୁରୁକୁଳରେ ବହୁତା	୪୧
୬ । ପୁସ୍ତକଗତ ଓ ବ୍ୟାବହାରିକ ଶିକ୍ଷା	୪୭
୭ । ଗୁରୁଗତ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ବହୁତା	୫୦
୮ । କେବଳ ଉପାୟ ବୃଦ୍ଧେ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ	୫୪
୯ । ଅସଦ୍‌ପୋଶ ଓ ଛାତ୍ର ସମାଜ	୬୦
୧୦ । ତ୍ୟାଗ	୬୪
୧୧ । ବୀରପୁରୀ ବନାମ ଅଳ୍ପବିଶ୍ୱାସ	୬୭
୧୨ । ପ୍ରତିଭାଧର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ	୭୦
୧୩ । ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ତରଫ	୭୪
୧୪ । ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ଦଳଗତ ଶକ୍ତିନୀତି	୭୭
୧୫ । ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ଶକ୍ତିନୀତିର ଧର୍ମଘଟ	୮୦
୧୬ । ଛାତ୍ରସମାଜର ପବନ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ	୮୩
୧୭ । ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ	୮୭
୧୮ । ଛାତ୍ରମାନେ କ'ଣ କରନ୍ତି	୯୩
୧୯ । ଗୀତା ଅମର ମାଧ୍ୟ	୯୯
୨୦ । ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ	୧୦୪

ପ୍ରଶ୍ନ	ପୃଷ୍ଠା
୪୩ । ଛତ୍ର ସମାଜ ଓ ହରିଜନ ସେବା	୧୮୭
୪୪ । ମହାନ କାଶୀ	୧୯୨
୪୫ । ଜାତି ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା	୧୯୫
୪୬ । ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟୟ ପତ୍ର ପ୍ରମାଣକର	୨୦୧
୪୭ । ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶିଳ୍ପ କରଣ	୨୦୨
୪୮ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତାବ	୨୦୫
୪୯ । ଛତ୍ରମାନେ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ	୨୦୯
୫୦ । ପ୍ରଶ୍ନ ପେଡ଼	୨୧୧
୫୧ । ଶିଶୁର ଶକ୍ତି ଓ ଦେଶ ପାଇଁ	୨୨୧
୫୨ । ଜାତୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବଳ୍ଲଭା	୨୨୪
୫୩ । ଛତ୍ରସମାଜର ବାଣୀ	୨୨୮
୫୪ । ବିହାର ବିଦ୍ୟାପୀଠ	୨୩୧

ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି-ଗାନ୍ଧିଜୀ

ଜଣେ ଛାତ୍ରର କାବେରି ପ୍ରଶ୍ନ

—କଳା—

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯେତେବେଳେ ତନୁ ସମ୍ରାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନଶନ ଓ ପାର୍ଥନା କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକଅଳ୍ପ ଅନେକ ଲୋକ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଶାନ୍ତିନିକେତନର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଜଣେ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ଘନବନ୍ଧୁ ଆଶ୍ରମର ଜଣେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଦକ୍ଷିଣରେ କିଛିଦିନ ରହିବାପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଅନୁମତି ପାଇବାକୁ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଛଡ଼ିବା ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆଶ୍ରମ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଉପରମହଲକୁ ନେଇଗଲେ ଓ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରିଚୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଇ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ସର୍ବଦା ଆମ ସହିତ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ଆପଣଙ୍କୁ କେତୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ ଏବଂ ସେ କାଲି ଶାନ୍ତି ନିକେତନକୁ ଫେରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ଯଦି ତା ସହିତ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଷ୍କ ହେବି ।’ ମାତ୍ର ତା ଆରଦ୍ଧନ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ମୌନବିବସ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗଳବାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ସେହି ଦିନ ସକାଳବେଳା ଟ୍ରେନ୍‌ରେ କଲିକତା ଯିବାର କଥା । ସକାଳ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ଠିକ୍ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଡାକରା ଆସିଲା । ଯେଉଁସବୁ ସନ୍ଦେହ ତାଙ୍କ ମନରେ ଥିଲା ସେ ସବୁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ଆକାରେରେ ଲେଖି ରଖିଥିଲେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ଯେ ଯେ

ପରୁର ପାରିବେ, ଏ ବିଶ୍ୱାସ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଗାନ୍ଧିଜୀ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଘର ଓ ପଡ଼ାପଡ଼ି ବିଷୟରେ ନାନା କଥା କଥା ପଚାରିବାରେ ସେ ଖୁବ୍ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ଓ ତାଙ୍କ ମନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁଣ୍ଠା ଓ ଭୟ ରହିଲା ନାହିଁ ଏବଂ ସେ ସାହସର ସହିତ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପରୁର ପାରିଥିଲେ । ସବୁ କଥାବାତ୍ତା ଅବଶ୍ୟକ୍ଷେପରେ ଲେଖିବା ଅସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ତାହା ଦିଆଗଲା ।

ପ୍ରଥମେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପରୁରଲେ—“ଆପଣଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଉଥିବା ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ଛତିସଗଡ଼ରେ ବା ଅଜ୍ଞତସାଗରରେ ଜାତୀୟ ପୁନର୍ଗଠନ ଯୋଜନାରେ କଳାହୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଏହା କଣ ପ୍ରକୃତ କଥା ?”

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ଯେ ଏ ବିଷୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଭ୍ରମ ଧାରଣା ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟର ଦୁଇଟି ଦିଗ ଅଛି, ଗୋଟିଏ ବାହାର ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଭିତର । ଏଇ କଥାକୁ ମୁଁ କେବଳ ଜୋର ଦେଉଛି, ଭିତରର ଭିତରରେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ନ କଲେ ବାହାର ଭିତର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ କଳା କେବଳ ଆତ୍ମାର ପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତଃଶକ୍ତିର ପ୍ରକାଶରେ ବାହାରର ଭିତର ଯେତେକ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, କେବଳ ସେତିକି ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ।” ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦୋଦୋପାଞ୍ଚ ହୋଇ କହିଲେ । ‘କଳାବିତ୍ ନିଜର ଆତ୍ମାର ପ୍ରକଳ ପ୍ରକାଶ ଇଚ୍ଛା ଓ ଅସ୍ଥିର ଭାବକୁ ଭାଷା, ଚିତ୍ର, ଅକୃତ ପ୍ରଭୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ପେନ୍ଥ ରୂପ ଦିଏ, ତାହାହିଁ କଳା । ବଡ଼ ବଡ଼ କଳାବିତ୍ଙ୍କର ଏହାହିଁ ମତ ।’

ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—“ହଁ, ସେହି ଧରଣର କଳା ଯୋର ପ୍ରାଣରେ ସ୍ପନ୍ଦନ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ, ଅନେକ ନିଜକୁ କଳାବିତ୍ ବୋଲି

କହିଲୁ ଏବଂ ମୋର ନାମରେ ଲେଖକ ନିକଟରେ ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି;
ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ବିକାଶ ଅକାନ୍ତର
କୌଣସି ଚକ୍ର ସୂଚକ ନ ଥାଏ ।”

‘ଆମର ଏହାର କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦେଇ ପାରିବେ କି ?’

ଗାନ୍ଧୀ କହିଲେ—“ହଁ, ଓଷ୍ଠକାର ଉତ୍ତରକୁ କଥା ବୁଝା
କରି, ମୁଁ ଚିନ୍ତାରେ ଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଅନୁଭବ
ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଗୁଲୁଥିଲା, ତାହା ମୁଁ କହିପାରେ ।’ ସମତରଳ କହିଲେ—
‘ଓଷ୍ଠକାର ଉତ୍ତରକୁ ଅଧୁନିକ ଯୁଗର ଜଣେ ବିଶ୍ୱାସୀ ସାହିତ୍ୟିକ ଥିଲେ
ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ ।’

ଗାନ୍ଧୀ କହିଲେ—“ହଁ, ଠିକ୍ ସେହି କଥାରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ
ଅଛି । ଉତ୍ତରକୁ ଉତ୍ତର କଲାକୁ କେବଳ ବାହ୍ୟ ରୂପରେ ଦେଖିଥିଲେ,
ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରୀତାକୁ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେବାରେ ବୃତ୍ତବାନ୍
ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ତରାତ୍ମାର ଉପଲବ୍ଧି ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା
ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ କଲାର କାର୍ଯ୍ୟ । ମୋ ପକ୍ଷରେ ମୁଁ ଦେଖି ପାରୁଛି ଯେ
ବାହ୍ୟ ଉତ୍ତର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଅସ୍ୱାପନକୁ କରିପାରବ । ତୁମେ
ସାହାକୁ କଲା ବୋଲି ଭାବ, ତାହା ମୋଠାରେ ନ ଥାଇପାରେ ।
ମାତ୍ର ମୁଁ ଏହା କହିପାରେ ଯେ, ମୋର ଜୀବନରେ କଲାର ଯଥେଷ୍ଟ
ସ୍ଥାନ ଅଛି । ମୋ ଘରର କାନ୍ଥ ଖାଲି ରହିପାରେ, ; ନିଶ୍ଚୟ ଶକ୍ତି
ଅନନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଆଧାର ଏହି ଅକାଶକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ମୋ ଘରେ
ମୁଁ ଛତ ନ ରଖି ପାରେ, ଅସଂଖ୍ୟ ତାରା କଳ୍ପିତା ଉପରର ଏହି
ପ୍ରଶସ୍ତ ଅକାଶରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଦୃଶ୍ୟାବଳୀ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ମନୁଷ୍ୟର
କେଉଁ ଚେତନାକଳା ମୋତେ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇପାରବ ? ଅବଶ୍ୟ

ଏହିପରି କଲାର ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ କହୁନାହିଁ; ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତର ଶାଶ୍ଵତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ରୂପ ସମ୍ମୁଖରେ 'ଉଚ୍ଚ କଲାର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ଯେ କମ୍ ଏହା ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି । ମଣିଷର କଲାର ଉତ୍ପନ୍ନବସ୍ତୁମାନ ତାର ଅସ୍ତ୍ରୋପଲବ୍ଧି ଘରରେ ଯେତିକି ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ସେହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ।”

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ‘କିନ୍ତୁ କଳାକବିତ୍ମାନେ ବାହ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ପାଇ ପାରନ୍ତି ବୋଲି କହନ୍ତି । ସେହି ମାର୍ଗରେ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ପାଇବା ସମ୍ଭବ କି ?’

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ମୁଁ ଠିକ୍ ଓଲଟା କଥା କହୁଛି । ସତ୍ୟରେ ବା ସତ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରେ । କେବଳ ସତ୍ୟମୂଳକ ଭାବ ନୁହେଁ, ସତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପ, ସତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିନ୍ତା ବା ସଜୀବ, ସବୁପ୍ରକାର ସତ୍ୟରେ ଉନ୍ନତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନିହିତ ଅଛି । ସାଧାରଣତଃ, ଲୋକେ ସତ୍ୟରୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଲୋକ ସତ୍ୟଠାରୁ ଦୂରରେ ରହି ସତ୍ୟରେ ଥିବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରେ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ସତ୍ୟ ଭିତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ପାଇବ, ସେତେବେଳେହିଁ ପ୍ରକୃତ କଲାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହେବ ।”

ତା ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପଚାରିଲେ, ‘ମାତ୍ର ସତ୍ୟରୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରୁ ସତ୍ୟକୁ ଅଲଗା କରିପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ କି ?’

ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ପ୍ରକୃତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କଣ ତାହା ମୁଁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ । ଓସଲ ଶବ୍ଦରୁ ଜନସାଧାରଣ ଯାହା ବୁଝନ୍ତି, ସେଇ

ଦୁଃଖରୁ ଦେଖିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନେକ ପ୍ରଭେଦ ଅଛି । କେବଳ ରୂପ ବଦଳ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେବ କି ?

କିନ୍ତୁ ନ ଭାବି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ‘ହଁ’ କହିଦେଲେ ।

ଗାନ୍ଧାରୀ ପଚାରିଲେ—‘କଣ ତାର ଚରଣ ଦୃଷ୍ଟିତ ହୋଇଥିଲେ ?

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଥରେ ଥରେ କହିଲେ । ତାପରେ କହିଲେ—
“ମାତ୍ର ସେପରି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ତାର ମୁଖ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ନ ପାରେ; କାରଣ ମୁଖ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଦର୍ପଣ ମାତ୍ର । ପ୍ରକୃତ କଳାବତ୍ ନିଜର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି କିନ୍ତୁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପ ଦେଇପାରେ ।”

ଗାନ୍ଧାରୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ବେଶ୍, ତୁମେ ତ ପ୍ରକୃତ କଥା ମାନିନେଉଛ । ତୁମେ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରୁଛ ଯେ, କେବଳ ବାହ୍ୟ ରୂପ ବସ୍ତୁକୁ ସୁନ୍ଦର କରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ମୁଖ ବାହ୍ୟ ରୂପ ବ୍ୟଗତ, ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସତ୍ୟଦ୍ୱାରା ଝଲସୁଥାଏ, ପ୍ରକୃତ କଳାବତ୍ ପକ୍ଷରେ ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ସୁନ୍ଦର । ତେଣୁ ମୋର କହିବା ଅନୁସାରେ ସତ୍ୟକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବାହ୍ୟରୁ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ନ ପାଉଥିବା ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ହୋଇପାରେ । ଅମେ ଜାଣୁ ସତେଟିସ୍ ତାଙ୍କ ଯୁଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସତ୍ୟବାନ୍ ପୁରୁଷ ଥିଲେ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ ସବୁଠାରୁ ଦୂର ଥିଲା । ମୋ ମତରେ ସେ ସୁନ୍ଦର କାରଣ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନସାରା ବଢ଼ିଯାଇଛି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଫିଡ଼ିଅସ୍ କଳାବତ୍ ଭାବରେ ବାହ୍ୟ ରୂପରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରିବାରେ ଅସମର୍ଥ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସତେଟିସ୍‌ଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିତ ରୂପ ଯେତେ ତାଙ୍କର ସତ୍ୟନିହିତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।’

ଉତ୍କଳର ସହୃଦ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପଚାରିଲେ—‘ବାପୁଜୀ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ନାହିଁ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଜନସମୂହ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ।’

ଗାନ୍ଧୀଜୀ କହିଲେ—‘ତାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ସତ୍ୟ ଅସତ୍ୟ ଓ ଭଲ ମନ୍ଦ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଜଣେ କଳାକାର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଓ ଅସତ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ସମନ୍ୱୟ ହୋଇଥାଏ । ସତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତତା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରେ । ଯଦି ଜୀବନରେ ସତ୍ୟର ଅନୁଭବ କୃତ୍ରିମ ହୁଏ, କଳାରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଅନୁଭବ ବିରଳ ହେବ ।’

ଏହିସବୁ କଥା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କଲେ । ‘ଯଦି କେବଳ ସତ୍ୟ ଓ ଭଲ ଜନସମୂହ ସୃଜନ ଅଟେ, ତେବେ ନୈତିକତା-ବିହୀନ ବସ୍ତୁମାନ ସୁନ୍ଦର ହେବ କିପରି ?’ ସେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏହା କହିଲେ । ତା ପରେ ସେ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ, ‘ବାପୁଜୀ, ନୈତିକତା ବା ଅନୈତିକତାରୁ ବଞ୍ଚିତ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କରେ ସତ୍ୟ ଅଛି କି ? ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଅସ୍ତ୍ରାମ୍ବୁଜୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରିବେଷ୍ଟିତ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରରେ କୌଣସି ସତ୍ୟ ଅଛି କି ?’

ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଉତ୍ତରରେ କହିଲେ—‘ବାସ୍ତବିକ ଏକ ସବୁ ଜନସମୂହ । କାରଣ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ରୂପ ଭିତର ଦେଇ ମୋଡ଼େ ବିଶ୍ୱସ୍ତୁଙ୍କ କଥା ମନେପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସୃଷ୍ଟିର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଯେଉଁ ସତ୍ୟ ଅଛି, ତାହା ନ ଥିଲେ ଏମାନଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କାହିଁ ଅସମ୍ଭାବ୍ୟ ? ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ତମଜାରିତା ବା ଚନ୍ଦ୍ରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଗୁଣଗାନ କରେ, ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱସ୍ତୁଙ୍କର ପ୍ରଜାପାଇଁ ମୋର ଆତ୍ମା

ଜନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ତାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିକ୍ଷେତ୍ର ଦେଇ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ତାଙ୍କର କୃପା ଉପଲବ୍ଧ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଯଦି ଏଇ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ମୋତେ ସେଇ ପ୍ରକାଶ ଚିନ୍ତା କରିବାରେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରୁ ନଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେମାନେ ମୋର କେବଳ ପ୍ରଦର୍ଶକ ହୋଇଥାନ୍ତେ । ଅସ୍ଥୀର ମୁକ୍ତିପଥରେ ଯେ ଅନ୍ତରାୟ, ସେ କେବଳ ମାୟା ଓ ସ୍ବପ୍ନ, ଯେପରି କି ତୁମର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତିପଥରେ ଅନେକ ସମୟରେ ତୁମର ପ୍ରତିବକ୍ତବ୍ୟ ହୁଏ ।’

: ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅନନ୍ଦରେ କହଲେ—‘କଳା ବିଷୟରେ ଅପଣଙ୍କର ମତ ଶୁଣିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ମୁଁ ବଡ଼ କୃତଜ୍ଞ । ମୁଁ ସେ ସବୁ ବୁଝିପାରୁଛି ଓ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଦେଶର ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ପଥରେ ଚଳାଇବାପାଇଁ, ଏଇସବୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା ଭଲ ହେବ ନାହିଁକି?’

ଗାନ୍ଧୀଜୀ ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ତାହା କରିବା ମୁଁ ସ୍ବପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ନାହିଁ । କାରଣ କଳା ବିଷୟରେ କିଛି କହୁବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ । ମୁଁ କଳାବିତ୍ କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ, ଏ ସବୁ ମୋର ମୌଳିକ ବିଶ୍ବାସ ମାତ୍ର । ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି କହେ ନାହିଁ ବା ଲେଖେ ନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ମୋର ସୀମା ଜାଣେ । ଏଇ ସୀମା ଛାଡ଼ି ମୋର ବଳ । ମୁଁ ଜୀବନରେ ଯାହା କିଛି କରିପାରୁଥାନ୍ତି, ତାହା ମୋର ସୀମାଞ୍ଚଳ ହେଉ ଅନେକ ଅଗରୁ ଗୁଲିଯାଇବ । ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ଜଣେ ‘କଳାବିତ୍’ଠାରୁ ସ୍ବଥକ୍ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ବାଟ ଛଡ଼ି ପାରୁନାହିଁ ।’

—କଳକବ୍ଜା—

ତାପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିଜାୟୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ—‘ଆପଣ କଣ ସବୁ-
ପ୍ରକାର କଳକବ୍ଜାର ବିଶେଷୀ ?’

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏପରି ସରଳପ୍ରଶ୍ନରେ ଗାନ୍ଧି ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ,
‘ଯେତେବେଳେ ଫୋର ନିଜର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ କଳଘର,
ମୁଁ କପରି ସବୁ କଳକବ୍ଜାର ବିଶେଷୀ ହେବି ? ତରଙ୍ଗା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ
କଳ—ମୁଁ କଳ କବ୍ଜାର ବିଶେଷ କରୁନାହିଁ; ମାତ୍ର କଳ ପଛରେ ଯେ
ଲୋକେ ପାଗଳ ହୋଇ ଧାଇଁବେ ଏଥିରେ ମୋର ଆପତ୍ତି ଅଛି । ଏଇ
ପାଗଳାମିରୁ ଅନେକ ଲୋକ ଶ୍ରମଲଘବ ପାଇଁ କଳର ବ୍ୟବହାର
ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏଇପରି ଶ୍ରମଲଘବ କରୁ କରୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଆସି
ପଡ଼ୁଅଛି, ଯେତେବେଳେ ଡକାର ହଜାର ଲୋକ ବେକାର ହୋଇ
ବସନ୍ତି ଏବଂ ପଥର ଭିକାରି ହୋଇ ଉପାସ ଭୋକରେ ମରନ୍ତି ।
କେବଳ କେତେକଙ୍କର ହିତ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମସ୍ତ ମାନବଜାତି ପାଇଁ
ସମୟ ଓ ଶ୍ରମର ଲଘବ ହେବା ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଚାହେଁ । ମୃଷ୍ଟିମେୟ ଲୋକଙ୍କ
ହାତରେ ଧନ ଜମା ହୋଇ ରହୁ, ଏ କଥା ମୁଁ ଚାହେଁ ନା । ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଧନର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତୁ ଏହାହିଁ ମୋର ଇଚ୍ଛା । ଆଜି ଏହି କଳକବ୍ଜା
ସମାଜର କେତେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ପରୀକ୍ଷାପୁଷ୍ପ
ହେବାପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି । କଳକବ୍ଜା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କର ଯେ
ବ୍ୟାକୁଳତା, ତାହା ସମୟର ଲଘବ କରି ଲୋକଙ୍କର ହିତସାଧନ କରିବା
ପାଇଁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଲୋଭ ପାଇଁ ଏଇପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ସମସ୍ତ
ଶକ୍ତି ଦେଇ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛି ।’

ତାପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, ‘ବାପୁଜୀ,
ତାହାହେଲେ ଆପଣ କଳକବ୍ଜାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପାଇଁ ନାହାନ୍ତି; ମାତ୍ର

ସମାଜରେ କଲକବ୍‌ଜାର ଯେଉଁ ଅସଦ୍ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି, ଅପଣ ତାହାର ବିରୋଧ କରୁଛନ୍ତି ।’

‘ମୁଁ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ହଁ କହୁପାରେ । ମୁଁ ଅଧିକା ଏତିକି କହୁରଣେ ଯେ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଭାବନ ଲେବର ଲେବର ଚରିତାର୍ଥ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ତ୍ର ହୋଇ ନ ରହୁଁ । ତାହାହେଲେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ଏବଂ କଲ ସମାଜର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନ ହୋଇ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ଉଠିବ । ମୁଁ କଲକବ୍‌ଜାକୁ ମୁଲରୁ ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ମୁଁ ଚାହେଁ ଯେ, ତାର ବ୍ୟବହାରରେ ଗୋଟାଏ ସୀମା ରହୁ ।’

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହୁଲେ—‘ଯୁକ୍ତ ଜଳରେ କହୁବାକୁ ଗଲେ, ଅପଣଙ୍କ କହୁବା ଅର୍ଥ ଏହା ହେଉଛି ଯେ, କୌଣସି ଜଟିଳ କଲକବ୍‌ଜା ନ ରହୁ ।’ ଗାନ୍ଧୀ ସମର୍ଥନ କରି କହୁଲେ—‘ହଁ, ଏହା ନ ରହୁପାରେ, ମାତ୍ର ମୁଁ ଏଠାରେ ଗୋଟାଏ କଥା ପରିଷ୍କାର କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ପ୍ରଥମେ ମନୁଷ୍ୟ କଥା ବୁଝିଯିବ । ମନୁଷ୍ୟର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ପଛ କରି ଦେବାପାଇଁ ମେଣିନ୍‌ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ରହୁ । ନିଜେ ବିଚାର କରି ମୁଁ କେତେକ କଲକୁ ବାଦ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ସିଲେଇ କଲ କଥା ଧରାଯାଉ, ମଣିଷର ଉପକାର ପାଇଁ ବାହାରିଥିବା କଲକବ୍‌ଜା ଉତରୁ ଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ— ଏହାର ଉଦ୍ଭାବନ ପଛରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ଅଛି । ସିଙ୍ଗର ବୋଲି ଜଣେ ଲେବ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ହଇରାଣ ହୋଇ ନିଜ ହାତରେ ସିଲେଇ କାମ କରୁଥିବାର ଦେଖିଲେ । ତାଙ୍କର ଏଇ ହଇରାଣ ସହ ନ ପାରି ସେ ସିଲେଇ କଲ ଉଦ୍ଭାବନ କଲେ । ଅଳ୍ପ ସେଇ କଲରେ, କେବଳ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ହୁହୁ, ମାତ୍ର ଯେ ଗୋଟିଏ କଲ କିଣିପାରିବ ତାର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରମ ଲାଭବ ହେଉଛି ।’

ସମରନ୍ତ କହଲେ—‘ସେପରି ଯଦି ହୁଏ ତେବେ ଏଇ ସିଲେଇ କଲ ଢାଆଁ କରିବାପାଇଁ ତ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କାରଖାନା ଗଢ଼ିବ ଏବଂ ସେଥିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଲ ରହିବ ।’

ଗାନ୍ଧୀଜୀ ହସି ହସି କହଲେ—‘ହଁ ମୁଁ ଜଣେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ହିସାବରେ କହୁଛି ଯେ ଏଇ ସବୁ କାରଖାନା ଜିଇର ବା ସରକାର ଅଧୀନରେ ରହିବ । ସେସବୁ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ଲୋକ ଉଠେଇବା ପାଇଁ ନ ହୋଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରହିବ । ଲୋକ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ ତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟର ଶ୍ରମର ସର୍ତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଚାହେଁ । ଅତି ଯେ ଧନପାଇଁ ଲୋକେ ପାଗଳପରି ଧାଇଁଛନ୍ତି ତାହା ବନ୍ଦ ହେବ । କେବଳ ଯେ ଶ୍ରମିକର ଜୀବନ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ତାକୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ପାରିଶ୍ରମିକ ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ଦିଆଯିବ ତାହା ନୁହେଁ ମାତ୍ର ଯେଉଁ କାମରେ ତାର ବିଚିତ୍ର ନିଆଯିବ, ସେଇଭଳି କାମ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ । ଏଇ ଗାଢ଼ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ କଲ ମାଲିକ, ଶ୍ରମିକ ଓ ସରକାର ସମସ୍ତଙ୍କର ହିତ ସାଧନ କରିବ । ଧନପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅତି ଅନୁଧ୍ୟାବନ ବନ୍ଦ ହେବ ଏବଂ ଶ୍ରମିକ ଆକୃଷ୍ଟକର ଓ ଆଦର୍ଶ ପରିବେଷ୍ଟନା ରିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । କଲ ବିଷୟରେ ମୋର ଯେଉଁ ଧାରଣା ଅଛି, ଏହା ହେଉଛି ତା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ସିଲେଇ କଲର ଉତ୍ତାବନ ପଛରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସହାନୁଭୂତି ଥିଲା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରିବା ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଥମ କଥା । ବ୍ୟକ୍ତିର ଶ୍ରମ ଲାଭର ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ଲୋକ ପରିବର୍ତ୍ତେ ସାଧୁ ମାନବିକତା ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ବଙ୍କା ତାରୁଡ଼ିକୁ ସିଧା କରିବା ପାଇଁ ଦିନେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ କଲକୁ

ପ୍ରହର କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଏହା ବୋଲି ସେ କମାର ଆଉ ତାକୁଡ଼ି
ଦିଅର କରିବେ ନାହିଁ, ତା ନୁହେଁ, ସେମାନେ ବରାବର ତାକୁଡ଼ି
ଯୋଗାଇବେ । କିନ୍ତୁ ତାକୁଡ଼ି ସିଧା କରିବା କଲ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତାକୁଡ଼ି
ବାଲ ପାଖରେ ରହିବା ଉଚିତ । ଯଦି କେବଳ ଲୋଭ ପରିବର୍ତ୍ତେ
ପ୍ରେମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୁଏ, ତେବେ ସବୁ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତି ହୋଇଯିବ ।’ !

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଏଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ସେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ସମସ୍ତ କଲକବ୍ଜାର ବିରୋଧୀ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ଏବଂ
ଏହା ଠିକ୍ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଏ ବିଷୟର
ମୂଳ ତଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ବସିଲେ । ମାତ୍ର ସମୟ
ନିମ୍ନ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଓ ତାଙ୍କର ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର
ଥିଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ହସି ହସି କହୁଲେ, “ହେଉ ଗୁଲିଯିବ ବୋଲି ଭବନା
କରି ନାହିଁ; ମୁଁ ତୁମକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ଅଳ୍ପ ସକାଳେ
ତୁମେ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ପାର, ମୁଁ ଏଥିରେ ଟିକିଏ
ହେଲେ କ୍ଳାନ୍ତ ବୋଧ କରିବି ନାହିଁ ।’

ସେ ତାଙ୍କର ସମୁଦାୟ ପ୍ରଶ୍ନ ସାର ନ ଥିଲେ । ସେଇ ସକାଳେ
ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାଙ୍କୁ ସମୁଦାୟ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ସ୍ବାଧୀନତା ଦେବେ, ଏଇ
ନିର୍ଭର କବାବ ପାଇ, ସାହସ ବାନ୍ଧି ସେ ବିବାହ ପ୍ରଥା ବିଷୟରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ
ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଲେ ।

—ବିବାହ—

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ ମୋର ଚାନ୍ଦିନୀ ପ୍ରଶ୍ନଟି ହେଉଛି, ‘ଅପଣ ବିବାହ ପ୍ରଥାର ବିବେଚନା କି ନା ?’

ବାପୁଜୀ କହିଲେ, ‘ମୁଁ କିମ୍ପେ ସେ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଉଛି, ମୋଷ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ଭାବରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ ମୋଷ ହେଉଛି ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲଭିବୁ ମୁକ୍ତି । ଏଇ ଚକ୍ରମାଂସ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ମିଳିଯିବା ହେଉଛି ମୋଷ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜର ବିବାହପ୍ରଥା ଏଇ ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟର ପ୍ରାପ୍ତିରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇଛି, କାରଣ ଏହା କେବଳ ଶରୀରର ବନ୍ଧନକୁ ଶକ୍ତ କରି ଦେଉଛି । ହିନ୍ଦୁମାନ ଜୀବନ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଜୀବନକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ସମର୍ପି ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ବିବାହ କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ବଂଶବୃଦ୍ଧି ଛଡ଼ା କଣ ନୁହେଁଯାଏ ? ତୁମେ ବା କାହିଁକି ବିବାହ ସପକ୍ଷରେ ଯୁକ୍ତି କରୁଛ ? ବିବାହ ନିଜେ ନିଜର ପ୍ରଭୁର କାନ୍ଦେ । ଏହାର ପ୍ରଭୁର ପାଇଁ ଏ କୌଣସି ପ୍ରଭୁରକ ଅବଶ୍ୟକ କରେ ନାହିଁ ।’

‘ତେଣେ ଅପଣ କଣ ହିନ୍ଦୁମାନ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସପକ୍ଷରେ ଯିବେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାହାର ପ୍ରଭୁର କରବେ ?’

ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ, ‘ହଁ ।’ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ଗାନ୍ଧି ପୁଣି କହିଲେ, ‘ସୃଷ୍ଟି କ୍ରିୟା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ବୋଲି କଣ ତୁମର ଭୟ ହେଉଛି ? ନା, ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଭାବେ ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ବିଲେପ ସାଧନ ନ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଉଠିଯିବ । ମାତ୍ର କୌଣସି ଚିନ୍ତକର ବା କରି କଣ ତାର ନିଜର

ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିଜର ବିଶେଷ ଶକ୍ତିର ସମ୍ପର୍କ ରଖି ଦେଇ ଯାଇ ନ ପାରେ କି ?’

ବାପୁଜୀ ଜୋର ଦେଇ କହିଲେ, ‘କେବେହେଲେ ନୁହେଁ । ତାର ଯେତେ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତାଠାରୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ତାର ଶିକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ପାରବେ । ଏଇ ଶିକ୍ଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପୃଥିବୀକୁ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦାନ ଯେପରି ଭାବରେ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ନିଅଯାଇ ପାରେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଏପରି ହୋଇ ପାରବ ନାହିଁ । ଏହା ହେଉଛି ଅସ୍ଥା ଓ ପରମାତ୍ମାର ମିଳନ—ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷ୍ୟହିଁ ତାର ସନ୍ତାନ । ଏହା ଏକ ଐଶ୍ବରିକ ସୃଷ୍ଟି, ନା—ବିବାହକୁ ନିଜ ବାଟରେ ଗତି କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ । ପରବର୍ତ୍ତନ ପରବର୍ତ୍ତେ ପୁନରୁତ୍ଥାନ ଏହାର ଫଳ ହେବ, କାରଣ ବିବାହପ୍ରଥାରେ ଅଜ୍ଞ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଲୁପ୍ତା ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି ।’

ସମତତ୍ତ୍ୱ କହିଲେ—‘କୁମାର ଜୀବନ ଉପରେ ଅପଣ ଯେଉଁ ଜୋର ଦେଉଛନ୍ତି, ମି. ଅଶ୍ରୁଜ ତାହା ପକ୍ଷମ କରିବୁ ନାହିଁ ?’

ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ, ‘ହଁ, ମୁଁ ଜାଣେ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଧର୍ମର ଏହା ହେଉଛି ଏକ ନିୟମ । ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଧର୍ମ ଅନେକ ଭଲ କାମ କରିଛି । ମାତ୍ର ଏହାର ଏକ ଦୋଷ ହେଉଛି ଯେ ଏହା କୁମାର ଜୀବନକୁ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ବିବେଚନା କରେ ।’

ସମତତ୍ତ୍ୱ କହିଲେ, ‘ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ସେ ଯୁଗରେ ଧର୍ମଯାଜକମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ଥିବା କୁପ୍ରଥାମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଧର୍ମକୁ ସହାୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।’

ଗାନ୍ଧି କହିଲେ, ‘ମାତ୍ର ଏଭଳି କୁମାର ଜୀବନର ନିଜର ଦୋଷ ନୁହେଁ, କୌମାର ପ୍ରଥାହିଁ ଅଜ୍ଞ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଥୋଲିକ୍ ଧର୍ମକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି ରଖିଛି ।’

—ସୂତାକଟା—

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରଶ୍ନଟି ସୂତାକଟାର ସ୍ଵାଧୀନତା ବିଷୟରେ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେ ନିଷ୍ପତି କରି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ, ସେ ନିଜେ ସୂତା କାଟନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେ ଏ କଥା ସ୍ଵୀକାର କଲେ ଯେ, ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଆନଶନ ଖବର ଶୁଣିବା ପରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଆଉ ତିନି ଜଣ ବକ୍ତୃଙ୍କ ସହିତ ସେ ସୂତାକଟା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ସୂତା କାଟନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି ବୋଲି ସେ କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବୋଲି କଂଗ୍ରେସ ଯେ କିପରି ତାର ସତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସୂତା କାଟିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବ, ସେ ଏହା ବୁଝି ପାରି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନ ହୋଇ ସୂତାକଟାରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ଉପାୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଉଚିତ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—‘ମୁଁ ଦେଖୁଛି ତୁମେ ଅଶ୍ରୁଜଳଠାରୁ ଆହୁରି ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଉଛ । ସେ କେବେ କଂଗ୍ରେସ ତାର ସତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସୂତା କାଟିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା ସପକ୍ଷରେ ଯିବେ ନାହିଁ । ସୂତାକଟାର ବିଧିବଦ୍ଧ ନିୟମ ମାନ ଚଳୁଥିବା କୌଣସି ସ୍ଵେଚ୍ଛାକୃତ କଟାଳୀ ସଂଘର ଅନନ୍ଦରେ ସେ ସତ୍ୟ ହେବେ । ତୁମେ କିନ୍ତୁ ଏ ଧରଣର କୌଣସି ସଂଘର ବିରୋଧୀ ।’ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରୁପ୍ ରହିଲେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଖୁସିହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ତାହା ହେଲେ ମୁଁ ପଚାରିବି କଂଗ୍ରେସର ସତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଦ୍ୟ ନ ପିଇବାକୁ କହିବାର ଅଧିକାର କଂଗ୍ରେସର ଅଛି କି ? ତାହା କଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ଵାଧୀନତାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବ ? ଯଦି କଂଗ୍ରେସ ମଦ୍ୟପାନରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ ନିଜର ଅଧିକାର ବୋଲି କହିବ, ତେବେ ଏଥିରେ କେହି ଅପତ୍ତି କରିବେ ନାହିଁ ।

କାହିଁକି ? କାରଣ ମଦ୍ୟପାନର ଦୁଫଳ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା । ତେବେ ମୁଁ
 କହିବି. ଯେତେବେଳେ ଭାରତରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଉପବାସ ଓ
 ଦୁଃଖରେ ବୁଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ବିଦେଶୀ ଲାଗା ଦେଶକୁ
 ଅମଦାନୀ କରିବା ବୋଧହୁଏ ମଦ୍ୟପାନଠାରୁ ଅଭାବି ବେଶୀ
 ଦୁଃଖୀୟ । ଓଡ଼ିଶାର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୁଦ୍ଧମୁକ୍ତ କଥା ଭାବି ଦେଖ । ମୁଁ
 ଓଡ଼ିଶାକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପ୍ରଣୀତ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲି ।
 ସେଠାର ଏକ ଶିଳା ମନ୍ଦିରର ପରିଚାଳକଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ । ସେଠାରେ
 କାମ କରୁଥିବା ପିଲାମାନେ ଖୁବ୍ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଓ ସୁସ୍ଥ ଥିଲେ ଓ କି ଅନନ୍ଦରେ
 ସେମାନେ ଦରୀ ଓ ଟୋକେଇ ବୁଣିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥାନ୍ତି । ସେଠି ସୁତା
 କଟା ହେଉ ନ ଥିଲା, ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ ଜିନିଷମାନଙ୍କର ସେ ସମୟରେ
 ବେଶୀ ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ପରିଶ୍ରମର କି ଜ୍ୟୋତି
 ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରଣୀତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସି ମୁଁ କଣ
 ଦେଖିଲି ? ସେମାନେ ଯେପରି ଅସ୍ଥିକଳାସାର ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁକୁ
 ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିଲେ;
 କାରଣ ସେମାନେ ଯେ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ କାମ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ।
 ସେମାନେ କାମ କରିବାକୁ ମନାକଲେ ଯଦି ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଗୁଳିମାରବାର
 ଭୟ ଦେଖାଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତରୂପେ କହିପାରେ ଯେ,
 କୌଣସି ସାଧୁକାମ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ସେମାନେ ଗୁଳି ଆଗରେ ମରବାକୁ
 ଭଲ ମନେ କରୁଥାନ୍ତେ । କାମ ପ୍ରତି ଏହି ବିଚାର ମଦ୍ୟପାନଠାରୁ
 ଅଦୂର ଦୂରଣୀୟ । ମଦୁଆ ସାହାଯ୍ୟରେ କିଛି କାମ କରା ଯାଇପାରେ ।
 ମଦୁଆର ହେଲେ ଟିକିଏ ହୃଦୟ ଅଛ, ତାର ବୁଦ୍ଧି ଅଛି । କାମ କରିବାକୁ
 ରାଜି ନ ଥିବା ଏଇ ଅନାହାରକୁ ଖୁ ଲୋକମାନେ ପଶୁ ସମାନ ସିନା ।
 ତାହାହେଲେ ଏଇଭଳି ଲୋକଙ୍କଠାରୁ କାମ କିପରି ଆଦାୟ କରାଯାଇ
 ପାରିବ । କେବଳ ସମସ୍ତେ ସୁତା କାଟିଲେହିଁ ଏଇ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ

ହୋଇପାରିବ । ମୋ ଆଗରେ କେବଳ ଏଇ ଗୋଟିଏ ବାଟ । ଗଜେ ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ଭରତକୁ ଆସିବା ଅର୍ଥ ଶତ ଶତ ଅନାହାରକୁଷ୍ଠ ଦରଦ୍ରବ୍ୟ ମୁହଁରୁ ଭିତରୁଣୀ ଛଢ଼ାଇନେବା । ଯେ କୌଣସି ଅନନ୍ଦଦାୟକ କାମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯୋଗାଇବାଦ୍ୱାରା ଭାରତର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଉପବାସୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗଣ୍ଡାଏ ଦାନା ଦେବାର ଯେଉଁ ଆବଶ୍ୟକତା ମୁଁ ଆଜି ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି, ତୁମେ ଯଦି ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭବ, ତେବେ ତୁମେ ‘ସମସ୍ତେ ସୁତା ଜାଣନ୍ତୁ’ ଏ କଥାରେ ଆସନ୍ତି କରିବ ନାହିଁ । ସୁତାକଟାର ଅତ୍ୟଧିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି ମୁଁ କଂଗ୍ରେସକୁ ମନେ କରେ । ସବୁ ମେମ୍ବରଙ୍କୁ ସୁତା କାଟିବାର ବାଧ୍ୟତା ରଖି ଏଇ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସଭ୍ୟଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହେବାର ସତ୍ତ୍ୱି କାହିଁକି ନ ରହିବ ? ଆଜି ତୁମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା କଥା କହୁଛ । କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭ୍ୟ ପ୍ରତିମାସରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ସୁତା କାଟିବାଠାରୁ ଆଜି ଅଧିକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା କଣ ହୋଇପାରେ ? ନଜେ ସୁତା ନ କାଟି ଶିଖି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସୁତା କାଟିବାକୁ କହିବା କଂଗ୍ରେସ ମେମ୍ବରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଣ ସାଧୁତାର କଥା ହେବ କି ?’

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଗ୍ରହର ସହିତ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ସୁତା କାଟନ୍ତି ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ କିପରି ଆପଣ କଂଗ୍ରେସରୁ ବାଦ ଦେବେ ? ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ସେମାନେ ଜାତିର ସେବା କରି ପାରୁଥାନ୍ତି ।’

ଗାନ୍ଧୀଜୀ ପଚାରିଲେ—‘କାହିଁକି, ଭୋଟ ଅଧିକାରରେ ଧନକୁ ଗୋଟାଏ ସତ୍ତ୍ୱି କରି ରଖିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ ? କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟ ଚାହାଁନ୍ତି ଗୁରୁଅଣୀ କରି ରଖିବାର ବା ଆବଶ୍ୟକତା କଣ ? ବୟସକୁ ବା ଗୋଟାଏ ଆବଶ୍ୟକ ଯୋଗ୍ୟତାରୁପେ କାହିଁକି ଧରାଯିବ ? ଇଟାଲର ଆଠବର୍ଷର ସିଦ୍ଧାରବକାଳୀ ଭୋଟ ଅଧିକାର ପାଇବ କି ? ସାତବର୍ଷ

କିନ୍ତୁ ସେ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ଲାଟିନ୍ ଭାଷାରେ ନୈପୁଣ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମିତ ଅର୍ଥ ମିଳିବାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବାର ଅଧିକାର ନ ଥିଲା । ଏପରି ଅସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାପଦ ଲୋକଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠଦେବାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଗଲା କାହିଁକି ? ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କେତେକ ଲୋକ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ । ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୃଢ଼ ତ ଲୋକେ ନ ଶୁଣି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଦିନ ଆସିବ—ଦୃଢ଼ ତ ମୁଁ ମରଗଲା ପରେ ଆସି ପାରେ—ଯେତେବେଳେ ଲୋକେ କହିବେ ଗାନ୍ଧୀବୁଢ଼ା ଯାହା କହୁଥିଲା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ।’

ସାତଟା ବାଜି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଗାନ୍ଧୀ ଚାଲିଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧୀ ଚାହିଁବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମୁଲ୍ୟବାନ୍ ଜିନିଷ ସେ ଲାଭ କଲେ । ପରଦିନ ସକାଳେ, ଯାହା ପୂର୍ବରୁ ସୌଭାଗ୍ୟବଶେଷେ ଆଉ ଥରେ ସେ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଏଇଥିରେ ତାଙ୍କର ମତ ଏକାବେଳେକେ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା ।

ପୂର୍ବଦିନର କଥୋପକଥନ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ‘ବାପୁଜୀ, ତେବେ ସତ୍ୟ ହେଉଛି ଅସଲ କଥା । ସତ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁର ଦୁଇଟି ଦିଗ ନୁହନ୍ତି ।’

ଗାନ୍ଧୀଜୀ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଜୋର ଦେଇ ପୁଣି ଥରେ କହିଲେ, ‘ସତ୍ୟ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଯେୟ ବସ୍ତୁ । ତା ପରେ ପରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଆପଣା ଲାଏ ଅସିପିବ । ମୋ ମତରେ ପିଣ୍ଡୁଣୀଙ୍କ ଜଣେ ଭାଇ ଧରଣର କଳାବିତ୍ ଥିଲେ, କାରଣ ସେ ସତ୍ୟକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ଓ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିଲେ । ମହତ୍ତ୍ୱଦ ମଧ୍ୟ ଜଣେ କଳାବିତ୍—କାରଣ

ଅନେକ ପଣ୍ଡିତ କହନ୍ତି ଯେ, ଆରବୀ ସାହିତ୍ୟରେ କୋରାନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ପରମାଣରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣତା ଲଭି କରନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଥିଲେ, ସେହି ହେତୁ ଭବପ୍ରକାଶର ଶକ୍ତି ସ୍ବତଃ ଆସିଗଲା । ତଥାପି ଯିଶୁ ବା ମହମ୍ମଦ କେହିହେଲେ ‘କଲା’ ବସ୍ତୁରେ ଲେଖିଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ଏହି ସତ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ ବ୍ୟାକୁଳ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବହୁତ ଏକ ଶେଷରେ ସେଇଥିପାଇଁ ମରବ ।’

ତା ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କଳକବ୍ତା ବସ୍ତୁରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ସମ୍ବଳରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନସବୁ ପଚାରିଲେ । ଯଦି ଆମେ ସିଲେଇକଳ ଓ ଟକଲିକୁ ସମାଜରେ ରହିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ରହିବା ଓ ନ ରହିବାର ସୀମା କେଉଁଠି ?’

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାହାଯ୍ୟ ନ କରି ତାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ବିକାଶରେ ବାଧା ଦିଅନ୍ତି, ସେଇଠି । କଳକବ୍ତାଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ଅଜ୍ଞପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସବୁ ପଇଁ ହେବାକୁ ଆମେ ଦେବା ନାହିଁ ।’

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହଲେ—‘ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାବହାରିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଭୁଲୁ ନାହିଁ । ଆଦର୍ଶ ହସାବରେ ଆମେ ସବୁପ୍ରକାର କଳକବ୍ତାକୁ ବାଦ ଦେବେ ନାହିଁ କି ? ଆମେ ଯଦି ସିଲେଇ କଳକୁ ଉପକାରୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାବେ, ତେବେ ସାଇକେଲ ମଟର ଆଦି ଗ୍ରହଣ କରିବେ କି ?’ ବାୟୁଜ୍ଞ କହଲେ—‘ନା, ମୁଁ କରବି ନାହିଁ । କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରାଥମିକ ଅଭାବ ପୂରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜ ଜୋରଠାରୁ ଅଧିକ ବେଗରେ ମଟର ଦ୍ବାରା ଗୋଟାଏ ଯାଗାରୁ ଅନ୍ୟ ଯାଗାକୁ ଯିବା ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ବହୁ ମନୁଷ୍ୟର ନିହାତି

ଦରକାର । ଅଦର୍ଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ସେପରି ଅସାର ମୁକ୍ତପାଇଁ ଏହି ଶବ୍ଦରକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ ମନେ କରେ ନାହିଁ, ସେହିପରି ମଧ୍ୟ କୌଣସି କଳକଳ୍ପାରୁ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିବି ନାହିଁ । ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କଳକବିତାକୁ ବାଦ ଦେବି । ତଥାପି ଯନ୍ତ୍ର ଚଢ଼ିବ, କାଗଜ ଅମ ଶବ୍ଦର ପରି ଯନ୍ତ୍ର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ମୁଁ ତୁମକୁ ପୂର୍ବରୁ ଯାହା କହିଛି, ଶବ୍ଦର ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ 'କଳ' । କିନ୍ତୁ ଯଦି ଅସାର ଉଲ୍ଲକ୍ଷପଥରେ ଏହା ଅନ୍ତରାୟ ହେବ, ତେବେ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ ।'

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପଚାରିଲେ—‘ଏହାକୁ ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଦୋଷ ବୋଲି କୁହାଯିବ କାହିଁକି ? ଏଇ ଶବ୍ଦର ସାହାଯ୍ୟରେ କଳାବିତ୍ତମାନେ ସତ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରିବୁ ନାହିଁ କି ?’

ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—‘କେତେକ ଅବଶ୍ୟ ପାରିବେ; କିନ୍ତୁ ସର୍ବ-ସାଧାରଣଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ଭାବିବା ଦରକାର । ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ସର୍ବସାଧାରଣକୁ ଅମେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ତରୁଦ୍ଧ ସାହାଯ୍ୟରେ ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟର ସନ୍ଦାନ ବଢ଼ାଇ ଦିଅ, ତା ପରେ ସେମାନେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିବେ । ସ୍ବପ୍ନରେ ଓ କାଗରଣରେ ଓଡ଼ିଶାର କଥା ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ନାହୁଁ । ଯାହା ସେହି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଅନାହାରକୁ ଖୁମ୍ବିନୀଙ୍କର ଉପକାରରେ ଆସିବ, ତାହା ମୋ ଆଖିରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟପୁର୍ଣ୍ଣ । ଜୀବନର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଅ, ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ଭୂଷଣ ପରେ ଆସିବ ।’

ଏହି ଘର୍ଷଣ କଥୋପକଥନ ଶେଷ ହେଲା ଏବଂ ସେହିଦିନ ସକାଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାପୁଜୀଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଘେନି ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ତାଙ୍କର ଗୁରୁଦେବ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର

ଶିକ୍ଷା ସହୃଦ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କଠାରୁ ସେ ଯାହା ଶୁଣିଲେ, ତାର କେତେଦୂର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି ଏବଂ ଦୁଇ ମତ ଭିତରେ କେତେଦୂର ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି, ଏହି ବିଷୟ ଭାବି ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ ।

—ଦୂରପନେୟ ଦୋଷ—

ଯଦି ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଫଳରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଜଳକ, ରାଜା ରାମ-ମୋହନ ରାୟ ଓ ନିଜେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଭଳି ଲୋକ ବାହାର ପାରିନ୍ତି, ତେବେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଭଲ ନୁହେଁ ବା ବୋଲି କଟକର ଏକ ସାଧାରଣ ସଭାରେ ତାଙ୍କୁ ପତର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ତାର ଉତ୍ତରରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ କହିଲେ—

ଏହା ଏକ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ମତ, ଏହା ଅନେକ ଲୋକ ପଶୁର ଥାନ୍ତି । ଅମ ଦେଶଲୋକ ଓ ଇଂରାଜମାନଙ୍କର ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ମୁକ୍ତିତା ଏବଂ ଭ୍ରମ ଧାରଣାକୁ ଜୟ କଲେ ଅମେ ସ୍ୱରାଜ ସଂଗ୍ରାମରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଏକ ଦୂରପନେୟ ଦୋଷ । ସେଇ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଶୋଭାଉଛି । ଏଥିରୁ ଯେ ଅମେ କୌଣସି ଭଲ ଜିନିଷ ନ ପାଇବୁଁ ଏହା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । ଯଦି ଅମେ କୌଣସି ଭଲ ଜିନିଷ ପାଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ଏଇ ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏଇ ପ୍ରଣାଳୀର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଅମର ଯାହା କିଛି ଉପକାର ହୋଇଛି । ଇଂରେଜମାନେ ଯଦି ଏ ଦେଶରେ ନ ଥାନ୍ତେ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶ ସହୃଦ ମଧ୍ୟ ଭାରତ ସମକକ୍ଷ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯଦି ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱ ଏଠି ଚଳୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ଅନେକ ଲୋକ ଇଂରେଜଙ୍କୁ ଏକ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ହିସାବରେ ଶିକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତେ । ଇଂରେଜ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ବିରୁଦ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଲୋଚନା କରିବାର ସୁବିଧା!

ଅମର ନ ଦେଇ ଏହି ଶିଶୁପାଣାଳୀ ଅମର ଦାସ କରିଦେଉଛି । ମୋର ବନ୍ଧୁ ଉଲକ, ରାମମୋହନ ଓ ମୋର ନିଜର ଉଦାହରଣ ଦେଉଛନ୍ତି । ମୋ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୃଷ୍ଟି, ଶିଶୁପାଣିରୁ ମୁଁ ତ ଏକ ବାମନ ଭଳି ।

ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର ସଂକ୍ରମଣ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଉଲକ ଓ ରାମ-ମୋହନ ଅଦୃଶ୍ୟ ବଡ଼ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅଳ୍ପ ଭାବରେ ପୂଜା କରିବାକୁ ମୁଁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାକୁ ଦୃଶ୍ୟ କରି ନା । ଇଂରେଜ ସରକାରକୁ ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ କହିଲେବେଳେ ମୁଁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ଧ୍ୟାନ ଚାହୁଁ ନା । ମୋର ଇଚ୍ଛା ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟବାଦୀ ହେବାବେଳେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା କରୁ । କବିର, ଚୈତନ୍ୟ, ଶଙ୍କର ଓ ନାନକଙ୍କ ଭଳିଭାବେ ରାମମୋହନ ଓ ଉଲକ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବା ଦିଗରେ ବାମନ ପରି (ମୋ କଥା ଶୁଣିବୁ) । ଏହି ମହା ମନଶିମାନଙ୍କ ଭଳିଭାବେ ଏମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଥିଲେ । ଜଣେ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ପାତ୍ରା କରି ପାରିଥିଲେ, ସମସ୍ତ ଇଂରେଜ ଜାଣିଥିବା ଲୋକେ ଏକତ୍ର ତାହା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହାର ଏକାଧିକ ଉଦାହରଣ ଦେବି । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା କଣ ଗୁରୁଗୋବିନ୍ଦ ସିଂହଙ୍କୁ ଏଡ଼େ ବଡ଼ କରିଥିଲା ?

ତ୍ୟାଗ ଓ ସାହସରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଶିଖପର୍ବର ପ୍ରଗୁରୁକ ନାନକଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଏଇ ଇଂରେଜ-ପଦ୍ମ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ବାହାରି ପାରିବେ କି ? ରାଜା ରାମମୋହନ ଦୁଲିପ ସିଂହଙ୍କ ପରି ଜଣେ ଶତ୍ରୁ-ଦିଆର କରିପାରିଛନ୍ତି କି ? ରାମମୋହନ ଓ ଉଲକଙ୍କୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭାବୁ କରେ । ମୋର ଦୁଇ ବନ୍ଧୁସାଥୀ, ରାମମୋହନ ଓ ଉଲକ ଯଦି ଏହି ଶିକ୍ଷା ନ ପାଇ ନିଜର ସ୍ୱାଭାବିକ ଉପାୟରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପରି ମହତ୍ତ୍ୱ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିପାରିଥାନ୍ତେ ।

ଯଦି ଏହି ଜାତିର ପୁନରୁତ୍ଥାନ କରିବାକୁ ହେବ, ତେବେ ଇଂରେଜ ଶିକ୍ଷାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହା ହେବ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଓ ସଂସ୍କୃତ ନ-ଜାଣି ମୁଁ ଯେ କି ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତୁ ହରାଇ ବସିଛି ତା ମୁଁ ଜାଣେ । ଶିକ୍ଷାର ବୁଦ୍ଧିବୀ ଶକ୍ତିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ବିକ୍ରୟ କରି ଦେଖ । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଆମକୁ ଶକ୍ତିମାନ କରି ଦେଇଛି, ବୁଦ୍ଧିକୁ ଶିଥିଳ କରିଦେଇଛି ଏବଂ ଦେଶର ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଆମେ ମାଲଗଣ ହୋଇ ଯାଇଛୁ ।

ଆମେ ସ୍ବାଧୀନତାର ସୁଧୀଲେଖକରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଚାହୁଁ, ମାତ୍ର ଏଇ ଦାସ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଆମ ଜାତିକୁ ବୀର୍ଯ୍ୟମାନ କରିଦେଇଛି । ବ୍ରିଟିଶ ଜାତି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏ ଦାସତ୍ବର ଯୁଗ ନ ଥିଲା । ମୋଗଲ ଶାସନର ଅଧୀନରେ ଆମେ ଏକପ୍ରକାର ସ୍ବରାଜ ଭୋଗ କରୁଥିଲୁ । ଅକବରଙ୍କ ରାଜତ୍ବକାଳରେ ଜଣେ ପ୍ରତାପ ସିଂହଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥିଲା, ଅଭିରାଜ୍ୟରେ ଅମଳରେ ଶିବାଜୀଙ୍କ ପରି ଜଣେ ବୀର ବିକାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର ଏଇ ଦେହଣ ବର୍ଷ ରିତରେ କେତେ ଜଣ ଶିବାଜୀ ବା କେତେ ଜଣ ପ୍ରତାପ ଜନ୍ମ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି ?

ଆମ ଦେଶରେ କେତେଜଣ କରଦରଦର ରାଜା ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ପଲଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଆଗରେ ଜାନ୍ତି ପାଠ ବସନ୍ତି ଏବଂ ଦାସତ୍ବ ଝିକାର କରନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଯୁବକ ଏଇ କରଦରଦର ରାଜାମାନଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରେ, ସେତେବେଳେ ମୋର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ହୁଏ । ସେମାନେ ଉତ୍ତମ ଯୁଗରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । କରଦରଦର ରାଜାମାନେ ଏପରି କଲ୍ଲବେଳେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ନ ଦେଇ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ଦିଏ । ସେମାନେ ଏହି ଦାସତ୍ବପ୍ରଥାର କବଳରେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ

ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରେ ‘ଏହି ସ୍ଵାଧୀନତା ଦୂରକୁ ପଳାଅ । ଦ୍ଵାର ଦ୍ଵାର ଭିକ୍ଷା ମାଗିବାକୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ଦ୍ଵିଧା କରନାହିଁ । ଭିକ୍ଷା ମାଗି ମର ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ଶୃଙ୍ଖଳରେ ଅବକ ହୋଇ ବଞ୍ଚି ନାହିଁ ।’ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯଦି ଇଂରେଜମାନେ ଗୁଲିମାନ୍ଦେ ମୁଁ ଟୋପାଏ ହେଲେ ଲୁହ ଗଡ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେବକ ଭାବରେ, ସମାନସ୍ଵର ଭାବରେ ଓ ବନ୍ଧୁଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ କହେ । ଅମର ସମର୍ଥନ ଦେଇ ଅମ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ଵ କରିବାକୁ ମୁଁ କେବେ କହୁନାହିଁ । ସେମାନେ ବ୍ୟୋମଧାନ, ସୈନ୍ୟ ବାହନ ବା ନୌଶକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଅମର ସମର୍ଥନ ସେମାନେ ପାଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭାରତବର୍ଷ ତଳେଇତମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ତୁମର ଇଚ୍ଛାକୁ ଭୁଲିଯାଅ ନାହିଁ । ତୁମକୁ ତୁମର ବର୍ତ୍ତମାନ କରିବାକୁ ହେବ । ସ୍ଵାଧୀନ ଭାରତୀୟ ଭାବରେ ମରବାଠାରୁ ଆଉ ମହତ୍ତ୍ଵର କଣ ହୋଇପାରେ ? ବର୍ତ୍ତମାନର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଏକ ଶତ୍ରୁତାଣ ପ୍ରଥା । ଏଇ ପ୍ରଥାର ଉଚ୍ଛେଦସାଧନ ପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଇଛି ।

—ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ—

ମାତ୍ରାଜ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଏକ ଅଭିନନ୍ଦନର ଉତ୍ତର ସ୍ଵରୂପ ଓଡ଼ିଆ, ଏମ. ସି. ଏ. ରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ । ଏଇ ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ରୀନିବାସ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।

ମାନନୀୟ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ବହୁଶ୍ରୀ ।

ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ମୋତେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରିବାରେ ମାତ୍ରାଜର ଛାତ୍ରମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଶାସ୍ତ୍ରାଚାରର ପୁଣ୍ୟବାଚକ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନ ପ୍ରାୟ

ଶେଷ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋତେ ଦୟା, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଅନ୍ତ୍ୟାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ବିଷୟରେ ମୋର ମତ ଯଦି କେହି ପଚାରେ ତେବେ ମୁଁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ନାମ ପ୍ରଥମେ କହୁଛି । (ଅନନ୍ଦ ଧ୍ବନି) ମୋର ଏଥିରେ ଅଶ୍ରୁଣ୍ଡ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ଯେ, ମୋତେ ଅପଣମାନେ ଅସାମାନ୍ୟ ବଦାନ୍ୟତାର ସହିତ ଦୟା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛନ୍ତି । ଭରତ ସେବକ ସଂଘର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଭାପତି ଏହି ସମ୍ମାନର ଭାଜନ ଅଟନ୍ତି । (ମୁଁ ଏଇ ସମ୍ପର୍କ ଅଧୀନରେ ବିଚ୍ଛନ୍ଦନ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି) । ମୁଁ ଏ ସବୁ ସମ୍ମାନର ଯୋଗ୍ୟ କି ? ମୋର ହୃଦୟର ଅନ୍ତରତମ ପ୍ରଦେଶରୁ ଏହାର ଭାବର 'ନା' ବୋଲି ବାହାର ପଡୁଛି । ଏହିସବୁ ବିଶେଷଣର ଉପଯୁକ୍ତ ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଭାରତକୁ ଆସିଛି । ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ସେବକ ହେବାକୁ ହେଲେ ଏହିସବୁ ବିଶେଷଣର ଭାଜନ ହେବା ଲାଗି ମୋତେ ମୋର ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ନିୟୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ।

ସେଇଥିପାଇଁ ଅପଣମାନେ ସେହି ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ଜାତୀୟ ସ୍ବଗୀତ ଗାଇଲେ, ଯାହାର ଶ୍ରବଣରେ କି ସମସ୍ତେ ଅନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠୁଛନ୍ତି । ଭରତମାତାଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ପାଇଁ କବି ସମ୍ଭବତଃ ସମସ୍ତ ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ଭରତମାତାକୁ ସୁହାସିନୀ, ସୁମଧୁର-ଭାଷିଣୀ, ପୂଜ୍ୟସ୍ବମିତ, ସଂଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନା, ଶୃଙ୍ଖଳା, ସତ୍ୟମୟୀ, ଶ୍ୟାମଲୀ, ସ୍ବର୍ଣ୍ଣଯୁଗର ଅଧିବାସିନୀ ମାତା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ଏପରି ଏକ ଦେଶର ଚିତ୍ର ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି, ଯେ କି ସମସ୍ତ ଜଗତ ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜକୁ ଶାନ୍ତିକେ ବଳରେ ନୁହେଁ ମାତ୍ର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ନିଜ କୋଳରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇପାରେ । ସେଇ ସ୍ବତ ଅମ୍ଭେ ଗାଇ ପାରିବା କି ? ମୁଁ ନିଜକୁ ପଚାରେ—ସେଇ ଗୀତ ଶୁଣି ଅନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିବାକୁ ମୋର କୌଣସି ଅଧିକାର ଅଛି କି ?

ଆମର ଅନୁଭୂତି ପାଇଁ କବି ଏଇ ଛବିର କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି, ଏହାର ଶିଖାବଳୀ ଦେବବାଣୀ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମର ଏଇ ମାତୁ କୁଟୁମ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ କବି ଯାହା ଗାଇଯାଇଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରିବାର ଭାର ଆପଣମାନଙ୍କ ଉପରେ । ଆପଣମାନେହି ଭାରତର ଆଶା ଭରସା । ଆଜି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି, ଭାରତମାତାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ବିଷୟରେ ଏହି ବିଶେଷଣଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । କବି ମାତୁକୁମ୍ଭର ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତ କଳ୍ପନା କରିଯାଇଛନ୍ତି, ସେହି ରୂପକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାର ଭାର ଆପଣମାନଙ୍କ ଉପରେ ଓ ମୋ ଉପରେ ରହିଛି ।

ମାତ୍ରାଜର ଛବି, ତଥା ସମଗ୍ର ଭାରତର ଛବିଗଣ, କହୁ, ତୁମେମାନେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପାଉଛ, ତାହା ତୁମକୁ ତୁମର ଆଦର୍ଶ ଉପଲବ୍ଧ କରିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ କି, ତୁମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ବିକାଶ କରି-ପାରିବ କି ? ବାଣିଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ କିରାଣୀ ଓ ସରକାରୀ ଗୁରୁତ୍ବ ପୋଗାଇବା ପାଇଁ ଏଇ ଶିକ୍ଷା ଏକ କାରଣାନାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି କି ନା ? ସରକାରୀ ବା ବେସରକାରୀ ବିଭାଗରେ ଗୁରୁତ୍ବ ପାଇବା କଣ ତୁମ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ? ଯଦି ସେଇଆ ତୁମ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୁଏ, ତାହା ଯଦି ତୁମ ସମ୍ମୁଖର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହେ, ତେବେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଭୟ କରୁଛି, ଯେ କବି ଯେଉଁ ସ୍ପର୍ଶର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ତୁମେମାନେ କେବେହେଲେ ଉପଲବ୍ଧ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମୋତେ ତୁମେ କହୁଥିବାର ବା ଲେଖିଥିବାର ଜାଣିଥିବ, ଅଧୁନାକ ସତ୍ୟତାର ମୁଁ ଗଭୀର ବିରୋଧୀ । ଇଉରୋପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ଦେଖୁଛି ସେ ଆଜିକୁ ମୁଁ ତୁମର ଦୃଷ୍ଟି ଅବର୍ଷଣ କରୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଉରୋପ ସେହି ସତ୍ୟତାର ପାଦତଳରେ ପେଟିହୋଇ ଯାଉଥିବାର

ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଯଦି ତୁମେମାନେ ଉପନୀତ ହୁଅ, ତେବେ ତୁମେ ଓ ତୁମର
 ଗୁରୁଜନମାନେ ଏଇ ସତ୍ୟତାର ଅନୁକରଣ କରିବା ଆଗରୁ ଭଲକରି
 ଚିନ୍ତାକରିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ଅନେକ ଥର ଶୁଣିଛି—ଅମର ଶାସକବର୍ଗ
 ଅମ ଦେଶରୁ ସେହି ସମ୍ବୃଦ୍ଧ ବୋହୁ ଅଣୁଭବା ବେଳେ ଅମେ ଅନ୍ଧ କଣ
 କରିପାରନ୍ତି ? ଏ ବିଷୟରେ ଅଦୌ ଭୁଲ କରିନା । ମୁଁ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ
 ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ନାହିଁ ଯେ, ତୁମେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଏକମତ ନ ଥିଲେ
 କୌଣସି ଶାସକ ଅମ ଦେଶରୁ ସେଇ ବୃଦ୍ଧି ଆଣିପାରବ ନାହିଁ । ଯଦି
 ପ୍ରକୃତରେ ଶାସକମାନେ ସେଇ ବୃଦ୍ଧିକୁ ଅଣୁଭବ, ତେବେ ମୁଁ ଭୁବୁଧି,
 ଅମ ରାଜ୍ୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ନିହତ ଅଛି, ଯାହା ବଳରେ ଶାସକକୁ
 ନ ତଳି ମଧ୍ୟ ଅମେ ସେଇ ସତ୍ୟତାକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରନ୍ତି । ମୁଁ
 ଅନେକ ଥର କହିଛି—ବ୍ରିଟିଶ ଜାତି ଅମ ସହୃଦ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଜାତି
 କାହିଁକି ଅମ ସହୃଦ ଅଛନ୍ତି; ମୁଁ ତାହାର କାରଣ କହିବାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ
 ଚାହୁଁନାହିଁ । ଅମର ସଭାପତି ଯେଉଁସବୁ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା
 କରୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ମହାପୁରୁଷମାନେ କି ଏହି ମହାଜାତିର ଜୀବନ ଦେଇ
 ଶାସକର ବଳର ନୁହେଁ, ଏକ ପ୍ରେମର ବାଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଯାଇଛନ୍ତି,
 ସେହି ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଅଦର୍ଶ ଅନୁସରଣ କଲେ, ଏହା ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ
 ଭାରତ ପକ୍ଷରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ, ତାହାହେଲେ ତୁମେ
 ସହଜରେ ବିନା ରକ୍ତପାତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିବଳରେ ତୁମର ଜେତା-
 ମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରିପାରିବ । ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଛି, ତାହା
 ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବିଚାର କରେ, ଯେଉଁସବୁ ରାଜନୈତିକ ହତ୍ୟା ଓ
 ତତ୍କାଳିନୀ ଏ ଦେଶରେ ଚାଲୁଛି, ସେସବୁ ବିଷୟରେ ଅମର ମତ
 ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବେ । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରେ ଯେ,
 ଏସବୁ ପୁଣ୍ୟରୂପେ ବିଦେଶରୁ ଅମଦାନୀ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏଠାରେ ଏସବୁ
 ଘଟୁ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହିପ୍ରକାର ଆତଙ୍କବାଦକୁ ନୈତିକ ବା ମାନସିକ

ସମର୍ଥନ ଦେପଇ ନଦେବ, ଏଥୁପାଇଁ ଦୁନିଆର ଛନ୍ଦସମାଜ ସତର୍କ ହେବା ଦରକାର । ଜଣେ ସତ୍ୟଗ୍ରସ୍ଥ ହୁସାବରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ପଥ ଦେଖାଇବି । ଚମ୍ପା ହୋଇଉଠ, ହୃଦୟ ଭିତର ଅନୁସନ୍ଧାନ କର, ଯେଉଁଠାରେ ଉପ୍ରୀତନ ଦେଖୁଛ, ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଦେଇ ତାର ପ୍ରତିରୋଧ କର । ଉପ୍ରୀତକର ରକ୍ତ ନ ତାଳି ସବୁ ସମୟରେ ତୁମର ସ୍ବାଧୀନତା ଜପରେ ଯେ ହସ୍ତସେପ କରୁଛି, ତାର ପ୍ରତିରୋଧ କର । ଅମ ଧର୍ମ ରକ୍ତଦ୍ରାବ ପ୍ରତିଶୋଧର ଶିକ୍ଷା ଦେଉନାହିଁ । ଅମର ଧର୍ମ ଅହଂସାର ଭିତ୍ତିକୁ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । କ୍ରିୟାଶୀଳ ରୂପରେ ଏହା ପ୍ରେମଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇ ନ ପାରେ । କେବଳ ବନ୍ଧୁ ବା ପ୍ରତିବେଶୀ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ନୁହେଁ, ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମ ହେଉଛି ଅମ ଧର୍ମର ନୀତି ।

ସେ ବସୟରେ ଅଜ ପଦେ କଥା କହୁବାର ଅଛି । ଅମେ ଯଦ ସତ୍ୟ ଓ ଅହଂସାର ଅନୁଶୀଳନ କରୁ, ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ମନେ କରେ, ନିର୍ଭୀକତା ମଧ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ । ଅମର ଶାସକ-ମାନେ ଯାହା କରୁଛନ୍ତି ତାହା ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି ଯଦି ଅମର ମତ, ଅମେ ଯଦ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଅମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେକରୁ, ଏହା ରାଜଦ୍ରୋହ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହେଲେହେଁ ସେଇ ରାଜଦ୍ରୋହ ପ୍ରରୂପ କରିବାକୁ ମୁଁ ଜୋର ଦେଇ କହୁଛି—ସେଥିରେ ଯଦି ବିପଦ ଅସେ, ତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ତୁମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ହେବାକୁ ହେବ । ଯଦି ତୁମେ ପଛଦୁଆ ନ ଦେଇ, ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାର, ତେବେ ତୁମେ ସରକାରଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟା ତୁମର ଉପଦେଶଦେବାର ଅଧିକାର ହାସଲ କରି ପାରିବ ।

ମୁଁ ନିଜକୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କର ମିତ୍ର ବୋଲି ମନେକରେ, କାରଣ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକଙ୍କ ସହିତ.

ସମାନ ଅଂଶିଦାର ହେବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ । ମୁଁ ଅତି ସମାନ
 ଅଂଶିଦାର ହେବାକୁ ଦାବୀ କରେ । ମୁଁ ଏକ ଦାସକାନ୍ତର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତି
 ନୁହେଁ । ମୁଁ ଏକ ଦାସକାନ୍ତର ସତ୍ୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ କହେ ନାହିଁ ।
 ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି—ବ୍ରହ୍ମଣ ସରକାର ତୁମକୁ କିଛି ଦେବ ନାହିଁ—
 ତୁମକୁ ତାଠାରୁ ଅଣିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ତାହା ଦରକାର କରେ ଓ ମୁଁ
 ତାହା ନେଇଯାଇ ପାରିବି । ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରି ତାହା ଦାବୀ
 କରିପାରେ । ମାକ୍ସମୁଲର କହୁଛନ୍ତି—ଅବଶ୍ୟ ଅମର ଧର୍ମର ବ୍ୟାଖ୍ୟା
 କରିବାପାଇଁ ମାକ୍ସମୁଲରଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ—ଅମର ଧର୍ମର
 ମୂଳମନ୍ତ ହେଉଛି ‘କର୍ତ୍ତବ୍ୟ’, ମାତ୍ର ଅଧିକାର ନୁହେଁ । ଯଦି ତୁମେ
 ଚିଣ୍ଟାସ କରି ଯେ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନଦ୍ୱାରା ଅମେ ସମସ୍ତ ଦାବୀ ହାସଲ
 କରିପାରିବୁ, ତେବେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଥା ସବୁଦିନ ଚିନ୍ତା କରି ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ
 କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । କେବଳ ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କାହାରୁ
 ତୁମେ ଭୟ କରିବ ନାହିଁ । ସେହି କଥା ମୋର ଗୁରୁ—ତୁମ ଗୁରୁ ବୋଲି
 ମଧ୍ୟ ମୁଁ କହିପାରେ—ଗୋଟିଲେ ମଧ୍ୟ ଅମକୁ ସେହି ବାଣୀ ଦେଇଛନ୍ତି ।
 ସେହି ବାଣୀ କଣ ? ଭାରତ-ସେବକ ସମିତି ସେହି ଚ୍ୟାନ ଦ୍ୱାରା
 ଗଠିତ ଏବଂ ମୁଁ ସେଇ ବାଣୀ ଅନୁସାରେ ନିଜର ଜୀବନ ପରିଚାଳିତ
 କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ଦେଶର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଓ ରାଜନୈତିକ
 ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଭାବରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ଏହି ବାଣୀ
 ସିଂହା ଦିଏ । ତାହାର ଅନୁଶୀଳନ ଦିଗରେ ଅମର ଶୀଘ୍ର ଲାଗିପଡ଼ିବା
 ଉଚିତ । ଛବିମାନେ ରାଜନୀତିରୁ କେବେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିପାରନ୍ତେ
 ନାହିଁ, ଧର୍ମ ପରି ଏହା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ । ଧର୍ମକୁ ରାଜନୀତିରୁ
 ଅଲଗା କରି ହେବ ନାହିଁ । ମୋ ମତ ତୁମର ଗ୍ରହଣୀୟ ହେଉ ନ ଥିବ,
 ମୁଁ ଜାଣେ । ମୋର ଅନ୍ତରର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶରୁ ମୁଁ ଯେଉଁ
 ଭବ୍‌ବୋଧନ ପାଇଛି, ତାହାହିଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହୁଛି । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର

ଅଭିଜ୍ଞତା ବଳରେ ମୁଁ କହୁପାରେ, ତୁମର ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଅଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରାଚୀନଯୁଗର ର୍ଷିମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଯେଉଁ-ମାନଙ୍କଠାରେ ଅଛି, ସେହି ର୍ଷିମାନେ ଅନୁଶୀଳନ କରୁଥିବା ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି, ଇଂରେଜ ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ଶବ୍ଦ ଜାଣି ନ ଥିଲେହେଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ତଥାକଥିତ ସଭ୍ୟତାର ସଂସ୍କର୍ଷରେ ଅସି ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନରେ ଉପନୀତ ହୋଇପାରନ୍ତି । ଯାହା ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ଅଶିଷ୍ଟ ନିରକ୍ଷର ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ, ଆଜି ଆମର ଏଇ ପବନ କୁମ୍ଭରେ ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଓ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଦଶଗୁଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ, ତୁମକୁ ଏବଂ ମୋତେ ସେହି ସୁବିଧା ମିଳୁ । (କରତାଳ)

—ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ—

ବନାରସ ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ—

ବନ୍ଧୁଗଣ,

ଏହି ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ମୋର ଯେଉଁ ବଳମ୍ବ ହୋଇଗଲା, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କ୍ଷମା ମାଗିନେଉଛି । ମୁଁ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମାନବିକ ଶକ୍ତି ଏଇ ବିଳମ୍ବର କାରଣ ନୁହେଁ ବୋଲି ମୁଁ ସେତେବେଳେ କହିବି ସେତେବେଳେ ଆପଣ ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ କ୍ଷମା ଦେବେ । (ହାସ୍ୟଭେଳ) । କଥା ହେଉଛି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦର୍ଶନୀୟ ଜୀବ ଭଳି ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ମୋର ଖବର ରୁହନ୍ତି ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାପରବଶ ହୋଇ ମୋର

ଜୀବନର ଅବଶ୍ୟକ କାମରେ ମଧ୍ୟ ଅବହେଳା ଦେଖାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଭାବରେ ଘଟେ । ଏଇ ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୋର ଓ ମୋର ସାଥୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଘଟଣାମାନ ଘଟିଲା, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଅଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଚିନ୍ତା ହୋଇଗଲା ।

ବନ୍ଧୁଗଣ, ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା, ମୋ ପୁଅରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟତା ଦେଇଥିବା ଭଦ୍ରମନ୍ତ୍ରାଳଙ୍କର (ଆଜି ବେଶାନ୍ତ) ଅସାଧାରଣ ବାଗ୍ମୀତା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ବିଶ୍ଵାସ କର ନାହିଁ ଯେ ଆମର ଚଣ୍ଡବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗପ୍ରାପ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇ ପାରିବ ଏବଂ ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ଏହି ଚଣ୍ଡବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବେ, ସେମାନେ ଏହିଠାରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ଏଇ ବିଶାଳ ସମ୍ରାଜ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟତ ନାଗରିକ ହିସାବରେ ଆସିବେ । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅନେକ ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ଅଛି । ଏପରି ଏକ ଧାରଣା ମନରେ ଗୋଷ୍ଠୀ କର ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଜି ଯେଉଁ ଛାତ୍ରସମାଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭ୍ରଷ୍ଟତା ଦେଉଛି । ସେମାନେ ଯଦି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ଭ୍ରଷ୍ଟତା ଦେ, ଯେଉଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନପାଇଁ ଏହି ଦେଶ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛି ଏବଂ ଏ ଦିଗରେ ଦୁନିଆରେ ଅଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିପାରିଛି ସେଇ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନର ଧାରଣା ଖାଲି କଥା ଦ୍ଵାରା ଦେଇ ଦେବ, ତେବେ ମୋତେ ବିଶ୍ଵାସ କର ଯେ ତୁମେ ଭୁଲ କରିବ । ସମସ୍ତ ଜଗତରେ ଦିନେ ଭାରତ ଯେଉଁ ବାଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ, ତାହା କରିବାକୁ ଖାଲି କଥାରେ ତୁମେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜୀବନରେ ଏହିପରି ଅନେକ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିଛି । ଗତ ଦୁଇଦିନ ଧରି ଯେଉଁ ବକ୍ତୃତା ଦିଆ ହୋଇଛି, ତାହା ମୁଁ ଏହି ଶ୍ରେଣୀରୁ ନୀତି ଦେଉଛି କାରଣ ସେସବୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଅବଶ୍ୟକ, ମାତ୍ର ମୁଁ ଏହା କହିବାକୁ ମାନ୍ୟତା କରିବି ଯେ ଆମର ବକ୍ତୃତା

ଭଣ୍ଡାର ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲଣି । ଖାଲ ଶୁଣି ବା ଦେଖି ଅନନ୍ତ ଲଭ କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସମସ୍ତ କଥା ଆମ ହୃଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସେଇ ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆମର ହସ୍ତପଦ ସଂଗୃହୀତ ହେବା ଦରକାର । ଭାରତୀୟ ଜୀବନର ସରଳତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ହୃଦୟର ଭାବନା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟର କ୍ଷମର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ଗତ ଦୁଇ ଦିନ ଧରି ଆମେ ଶୁଣି ଆସିବା । ମାତ୍ର ଏହି ବକ୍ତୃତାମାନ କେବଳ ପୁସ୍ତକର ମୁଖବନ୍ଧ ଭଳି ।

ମୁଁ କହୁବାକୁ ଭାବୁଥିଲି ଯେ ଏହି ପବିତ୍ର ନଗରର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଳ୍ପ ଏକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ମୋର ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ମୁଁ ଯେ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ନିଜେ ଅପମାନିତ ଓ ଲଜିତ ହେଉଛି । ଗତ ଦୁଇଦିନ ଧରି ଏ ବକ୍ତୃତା ଯେଉଁମାନେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ଯଦି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାନ୍ତା, ବକ୍ତୃତା ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ କଲେ ଅନେକ ପରାମର୍ଥୀ ପରାମର୍ଶରେ ଅବୃତ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତେ । କାହିଁକି? କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କିଲେ କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ଗତ ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ହୋଇଥିବା ବମ୍ବେ କଂଗ୍ରେସ ଆଧିବେଶନରେ ମୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲି । ବହୁତ ଦର୍ଶକ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସମସ୍ତ ବକ୍ତୃତା ଚିତରୁ କେବଳ ଯେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ବକ୍ତୃତାମାନ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିଥିଲା, ଏହା କହିଲେ ତୁମେ ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ କି ? ସମସ୍ତେ ହିନ୍ଦୁ କହୁଥିବା ବନାରସ ସହରରେ ନୁହେଁ, ବମ୍ବେରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା, ଏହା ମନେ ରଖ । ଇଂରାଜୀ ଓ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି, ବମ୍ବେର ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷା ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ମଧ୍ୟରେ ସେତେଦୂର ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସର ଦର୍ଶକମାନେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀମାନଙ୍କର ବକ୍ତୃତାମାନ ଶୁଣୁ

ଭବରେ ବୁଝିପାରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଅଶାବରେ ଏହି ବିଶ୍ୱବଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବାକୁ ଆସିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମାତୃଭାଷାର ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ । ଅମର ଭାଷା ଅମ ଜୀବନର ଦର୍ପଣ ସ୍ୱରୂପ । ତୁମେ ଯଦି ମୋତେ କହୁ ଯେ, ଏହି ଭାଷା ଅମର ଭଲତ ଭାବନା ପ୍ରକାଶରେ ଅପମ, ତେବେ ମୁଁ କହେ ଅମର ସତ୍ତା ଲାଗୁ ହୋଇଯିବ । ଶ୍ରେୟସ୍ପୁର । ଇଂରାଜୀ ଦିନେ ଭାରତୀୟର ଜାତୀୟ ଭାଷା ହୋଇପାରିବ ବୋଲି କେହି ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବୁଛନ୍ତି କି ? (ନା-ନା-ଚିତ୍କାର ଶୁଭିଳ) ଜାତି ଜପରେ ଏ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ କାହିଁକି ରହୁଛି ? ମୃତ୍ୟୁକ୍ତିକ ପାଇଁ ଭାବ ଦେଖ ଇଂରେଜ ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଅମ ଦେଶର ପିଲାମାନେ କପର ଗୋଡ଼କୁ ଗୋଡ଼ ମିଳାଇ ଯାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ପୁନାର ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଘନିଷ୍ଠଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ସୁଯୋଗ ମୁଁ ପାଇଛି । ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁଥିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଯୁବକଙ୍କୁ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ମସୟାରୁ ଅନ୍ତତଃ ଛଅବର୍ଷ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜରୁ ପାସ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସହୃଦ ତାକୁ ଗୁଣିଦିଅ, ଏବଂ ଦେଖ ଅମ ଜାତିର କେତେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଅମେ ଯେ ଅଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ଆଗୁଆ ହୋଇପାରୁନାହିଁ ଏଇ ଅଭିଯୋଗ ଅମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉଠୁଛି । ଯଦି ଏକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ନୈପୁଣ୍ୟ ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ଅମେ ଜୀବନର ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଲଗାଉ ତେବେ କପର ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ? ଏ ବିଷୟରେ ଚେଷ୍ଟାକର ମଧ୍ୟ ଅମେ ବିଫଳ ହୋଇଛି । ମି. ହଜିଲ୍ ବୋଥାମ୍‌ଙ୍କ ପରି ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଜପଯୁକ୍ତ ଧାରଣା ଦେବା ବିଷୟରେ ଆଜି ଓ କାଲିର ବକ୍ରାମାନେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିବେ କି ? ଦର୍ଶକମାନଙ୍କର ମନୋବିବେଶ କରି ନ ପାରିବା ପାଇଁ ଏଇ ବକ୍ରାମାନେ ଦାୟୀ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଭାଷଣରେ ଅମପାଇଁ ଅନେକ ସାରଗର୍ଭ କଥା ଥିଲା । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଅମ

ମୁଣ୍ଡରତରେ ପଶିପାରିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ଇଂରାଜୀ-ଶିକ୍ଷିତ ଯେ ଭାରତ ଜାତିକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଉଛି ଏବଂ ଜାତିପାଇଁ ସବୁ କାମ କରୁଛି, ଏହା ମୁଁ ଶୁଣିଛି । ଏହା ଅନ୍ୟଥା ହୋଇଥିଲେ ଅବସ୍ଥା ସାଂଘାତିକ ହୋଇ-ଥାନ୍ତା, ଏହା ମଧ୍ୟ ଲୋକେ କହନ୍ତି । ଅମ୍ଭେମାନେ ଇଂରାଜୀଶିକ୍ଷା ଛାଡ଼ି, ଅଜ୍ଞ କିଛି ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁନାହୁଁ । ଅବଶ୍ୟ ଅମ୍ଭେ ଏହାଠାରେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ରଖି । ଯଦି ମନେ କରାଯାଏ ଯେ, ଗତ ପରୁଷ ବର୍ଷ ଧରି ଅମ୍ଭେ ଅମର ମାତୃଭୂଷା ଜରାରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥାନ୍ତୁ, ଅମର୍ମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠି ଥାନ୍ତା ? ଅଜ୍ଞ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଅଜ୍ଞ ଭାରତର ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜ ନିଜ ଦେଶରେ ବିଦେଶୀଙ୍କ ପରି ରହି ନଥାନ୍ତେ, ବରଂ ସେମାନେ ଅଜ୍ଞ ଜାତିର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରୁଥାନ୍ତେ । ସେମାନେ ଭାରତର ଗାନ ଦୁଃଖୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ କାମ କରୁଥାନ୍ତେ, ଗତ ପରୁଷ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଯାହା ସେମାନେ ଲାଭ କରିଥାନ୍ତେ, ସେସବୁ ଜାତିର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା । (କିୟୁଧୁନ) ଅଜ୍ଞ ଅମର ଭଲତ ଭାବନାରେ ଅମର ସହଧର୍ମିଣୀ ମଧ୍ୟ ଭାଗ ନେଇପାରୁନାହିଁ । ଅଧ୍ୟାପକ ବୋଷ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ରାୟଙ୍କର ରୂପସୁନ୍ଦରୀ ଗବେଷଣା ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟକର । ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାମାନ ଯେ ଅଜ୍ଞ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ହୋଇପାରୁନାହିଁ, ଏହା ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟର କଥା ନୁହେଁ କି ?

ଅଜ୍ଞ ଗୋଟିଏ ବିଷୟର ଅଲୋଚନା କରାଯାଉ :—

ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ବିଷୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ଏବଂ ମୋର କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ନିଶ୍ଚଳ 'ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି' ଓ ମୁସଲିମଲିଗ ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଅଭିପତ ପ୍ରକାଶ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନିଜେ ମୋପସରୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କହିପାରେ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ସମତାରେ ଯେ କିଛି

ହାସଲକର ହେବ, ସେଥିରେ ମୋର ବିଶେଷ ଆସ୍ଥା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଛନ୍ଦ୍ରସମାଜ ବା ଜନସାଧାରଣ ଯାହା କରିବେ ସେଥିରେ ମୋର ବିଶେଷ ଆସ୍ଥା ଅଛି । ସ୍ବାୟତ୍ତ ଶାସନ ଖାଲି କାଗଜ ରାମିଲେ ହେବ ନାହିଁ । ଗୁଡ଼ାଏ ବନ୍ଧୁତା ଦେଇ ଆମେ ସ୍ବାୟତ୍ତଶାସନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ଆମର ଆଚରଣ କେବଳ ଆମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ କରିପାରେ । (ଜୟଧ୍ବନି) ନିଜକୁ ଶାସନ କରିବାପାଇଁ ଆମେ କିପରି ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ ? ଆଜି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେଇ ବିଷୟରେ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ କିଛି କହିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ବନ୍ଧୁତା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ନାହିଁ । ମନରେ କୌଣସି କଥା ନ ରଖି ପରିସ୍କାର ଭାବରେ କହୁଥିବା ଭଳି ତୁମେ ଯଦି ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର, ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା, ତୁମେ ‘ଜଣେ ଲୋକ ଯାହା ଭାରତ ଠିକ୍ ସେଇକଥା ପ୍ରକାଶ କରୁଛି’ ଏଇ ପରି ଏକ ଲୋକର ଭାବନା ରୁପେ ମୋର କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କର । ତୁମମାନଙ୍କ ମତରେ ମୁଁ ମୋତେ ଯେବେ ଶିକ୍ଷାଚରଣ ସୀମା ଲଙ୍ଘନ କରୁଥିବାର ଦେଖ, ତେବେ ଏଇଭଳି କଥା କହିବାର ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଁ କ୍ଷମା ଦେବ । କାଲି ରାତିରେ ମୁଁ ବିଶ୍ବନାଥ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେଇ ଗଳି ଭିତର ଦେଇ ଗଲବେଳେ ଏଇ ଭାବନା ମୋ ମନକୁ ଆସିଲା । ଯଦି ଶୂନ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅପରିଚିତ ଆଗନ୍ତୁକ ଏଇ ବିଶାଳ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଖସି ପଡ଼େ ଏବଂ ଆମର ହୃଦୟମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ବିଚାର କରେ ତେବେ ଆମକୁ ଭରସାର କରିବାଦ୍ବାରା ସେ ଠିକ୍ କରିବ ନାହିଁ କି ? ଏଇ ବିଶାଳ ମନ୍ଦିର ଆମ ଚରିତ୍ରର ଏକ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ନୁହେଁ କି ? ମୁଁ ନିଜକୁ ଜଣେ ହୁଏ ବୋଲି ଭାବ କହୁଛି । ଆମର ପବିତ୍ର ମନ୍ଦିରର ଗଳି-ଗୁଡ଼ିକ ଏତେଦୂର ଅପରିଷ୍କୃତ ରହିବା ଉଚିତ କି ? ମନ୍ଦିରର ଗୁରୁପାଖର ଘରଗୁଡ଼ିକ ଯାହା ତାହା ଘିଅର ହୋଇଛି । ଗଳି ସବୁ ଖୁବ୍ ଅବକାଶ ନାହିଁ ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ । ଆମର ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ସୁଦ୍ଧା ଯଦି ଆମର ପ୍ରଶସ୍ତତା ଏବଂ

ପରିଚ୍ଛନ୍ନତାର ଆଦର୍ଶ ନ ହୁଏ, ଅମର ସ୍ଵାୟତ୍ତଶାସନର ରୂପ କିପରି ହେବ ? ଇଂରେଜମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ହେଉ ବା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହେଉ ନିଜର ପୁତ୍ରା ପୁତୁଲ ଧରି ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅମର ମନ୍ଦିରସବୁ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ଓ ଶାନ୍ତିର ଆଧାର ହୋଇପିବ କି ?

କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କ କଥାରେ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମତ ଯେ ସ୍ଵାୟତ୍ତ-ଶାସନ ବିଷୟରେ ଭାବିବା ପୂର୍ବରୁ ଅମର ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଆବଶ୍ୟକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହର ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—ସରକାରୀ ଅଞ୍ଚଳ (କାଣ୍ଟନମେଣ୍ଟ) ଓ ସାଧାରଣ ଅଞ୍ଚଳ । ସାଧାରଣ ଅଞ୍ଚଳଟି କେବଳ ଏକ ଦୁର୍ଗମପୁଣ୍ୟ ଗୁଡ଼ା, ମାତ୍ର ଅମ ଜାତି ସହର ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାରେ ଅନାବଶ୍ୟକ । ସହର ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଆମେ କେବେ ଆଲସ୍ୟପୁଣ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନକୁ ବଦଳାଇ ପାରୁନା ନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ରାସ୍ତାର କୋଠାଉପରୁ ଛେପ ପଡ଼ିବାର ଭୟ ରଖି ଲୋକମାନେ ଯେପରି ଭାବରେ ରାସ୍ତାରେ ଯାତାୟତ କରନ୍ତି, ସେଇ କଥା ଭାବିଲେ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠିବ । ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ରେଲରେ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ମୁଁ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ । ମାତ୍ର ଏଇ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏଇ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ପାଇଁ ରେଲବାଇ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ନିନ୍ଦାକରି ହେବ ନାହିଁ । ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ବିଷୟରେ ମୌଳିକ ଜ୍ଞାନ ଅମର ନାହିଁ । ଅନେକ ଲୋକ ରେଲଡବାଇ ଚଟାଣରେ ଶୁଅନ୍ତି, ସେ ବିଷୟ ନ ଭାବି ଆମେ ଡବାରେ ଏଣେ ତେଣେ ଛେପ ପକାଇଥାଉ । କିପରି ଭାବରେ ରେଲ ଡବାରେ ଚଳିବାକୁ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଆମେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଭୁଲୁନାହିଁ । ଫଳରେ ଡବାଟି ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ଅବର୍ଜନୀୟ ହୋଇଯାଏ । ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଭୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଭାଗୀ ଭ୍ରମାଣମାନଙ୍କର ପାଖ ମାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମତୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଶ୍ରେଣୀୟ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ଦେଖିଛି ।

ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଇଭଳି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଇଂରାଜୀ କହି ପାରିବେ, ବଲ୍ଲଭା ରେଞ୍ଜି ପିଇଥାନ୍ତି, ତେଣୁ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି କରି ପଣି ନିଜପାଇଁ ସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି ବସିବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ଅଛି । ମୁଁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଆଖି ପକାଇ ଦେଖିଛି, ମୋତେ ଆଜି ତୁମକୁ ପଦେ କହିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଆଜି ହୃଦୟ ଖୋଲି ସବୁକଥା କହିପକାଇଛି । ସ୍ବାୟତ୍ତଶାସନ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରଗତି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମକୁ ଏକତ୍ରିକ ମଧ୍ୟ ସୁଧାର ନେବାକୁ ହେବ । ଆଜିର ଏକ ଚିନ୍ତା ମୁଁ ତୁମ ଆଗରେ ଦେଉଛି । କାଲି ଯେଉଁ ମହାରାଜାସାହେବ ଏହି ଉତ୍ସବରେ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ, ସେ ଭାରତର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା କହିଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ବକ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଉପରେ ଖୁବ୍ ଜୋର ଦେଇ କହିଛନ୍ତି । ଭାରତର ଯୁବପାଠୀ ଆଜି ଯେଉଁଦିନ ଏହାର ପଢ଼ନ ଉତ୍ସବ ହୋଇଥିଲା, ସଭାସମ୍ପର୍କରେ ଆମେ କଣ ଦେଖିଥିଲୁ ? ସେ ଉତ୍ସବ ଖୁବ୍ ଆକର୍ଷଣ ସମ୍ପନ୍ନରେ ସମାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେ ସ୍ଥାନ ମଣିମୁକ୍ତାର ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ପାରସରୁ ଆସିଥିବା ମଣିକାରମାନଙ୍କର ଆଖି ଝଲସି ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି ସମ୍ମାନୁବଂଶୀୟ ମହାରାଜା ପଞ୍ଜେଦଧାରୀଙ୍କ ସହୃଦ ଭାରତର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ନିରାଶ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଭୁଲନା ମୁଁ କରେ । ଏଇ ସମ୍ମାନୁବଂଶୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କହିବାକୁ ସ୍ବତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୁଏ ଯେ—ଏଇ ମଣିମୁକ୍ତାର ଦେଶ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଭାରତବାସୀଙ୍କ ତରଫରୁ ସେ ସବୁର ମାରମର୍ଦ୍ଦିତ୍ବର ହସାବରେ ନ ରହିଲେ ଭାରତର ମୁକ୍ତି ନାହିଁ । (ଅନନ୍ଦ ଧ୍ବନି) ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରବୃତ୍ତ ରାଜଭକ୍ତି ଦେଖାଇବାକୁ ହେଲେ ଅଲଙ୍କାର ପେଡ଼ିକୁ ଖାଲିକରି ତାକୁରୁ ତଳିପାପାଏ ଭୂଷିତ ହୋଇ ସଭାସମ୍ପର୍କ ବାହାରିବାକୁ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ ବା ବଡ଼ଲୁଟ ଲର୍ଡ଼ ହାଡ଼ିଞ୍ଜ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରିବେ ନାହିଁ—ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ । ମୋ ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପଞ୍ଚମଜର୍ଜର ଠାରୁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଏଭଳି ହେବା ଯେ

ସେ ଗୁହାନ୍ତି ନାହିଁ, ଏଇ ଜବାବ ଆଣି ଦେଇ ପାରବ । ମହାଶୟ, ବୁଝିଣ ଭାବିବ ବା କରଦରାଜ୍ୟର କୌଣସି ବଡ଼ ସହରରେ, ଏଇ ରାଜପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବାର ଯଦି ମୁଁ ଶୁଣେ, ତେବେ ମୁଁ ତତ୍ତ୍ଵଶୀଳ ଈର୍ଷ୍ୟାରେ କହୁପକାଏ ‘ଓଃ, ଏସବୁ ଭାରତୀୟ ବୃଷଭର ଧନରେ ତିଆରି । ଭାରତର ଲୋକସଂଖ୍ୟାର ଶତକରା ୭୫ ଭାଗ ବୃଷିଜାତୀ । ଗତ ରାତିରେ ମି. ହଜନବୋଆନ୍ ଯଥାପଥ ଭାରତରେ କହୁଛନ୍ତି, ଏଇ ଲୋକମାନେ ହିଁ ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପରିଶ୍ରମର ସମସ୍ତ ଫଳ ଆମେ ନିଜେ ଅପହରଣ କଲେ ବା ଅନ୍ୟକୁ ଅପହରଣ କରିବାର ପ୍ରଣୟ ଦେଇଲ, ଆମ ଭିତରେ ସ୍ଵାୟତ୍ତଶାସନର ଭାବ ରହିପାରବ ନାହିଁ । କେବଳ ବୃଷଭର ଉଲଟରେ ହିଁ ଆମର ମୁକ୍ତ ଅସିଧାରେ । ଓକିଲ, ଡାକ୍ତର ବା ଧନୀ ଜମିଦାରମାନେ ଏହା ହାସଲ କରି ପାରବେ ନାହିଁ ।

ଏହି ଦୁଇ ଢିନି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଆମର ମନଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ଭାବ ଅନ୍ତର୍ଲୀନ ହେଉଛି, ସେହି ବସ୍ତୁରେ କହୁବାପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରେ । ବନାରସର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ଭାରତୀୟ ଗଲବେଲେ କପର ଉଲ୍ଲେଖ । ଆମ ମନରେ ଜାତ ହୁଏ ? ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ସରକାରଙ୍କର ଗୋଇନ୍ଦାମାନେ ଲୁଚି ବୁଲୁଥାନ୍ତି, ଆମମାନଙ୍କ ମନରେ କି ଅତଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ମନରେ ସ୍ଵତଃ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଥିଲା ‘ଏତେ ଅବଶ୍ୟାସ କାହିଁକି ? ଏପରି ବସ୍ତୁ ଆଉ ଆଉ ମରବା ଅପେକ୍ଷା ଲର୍ଡ଼ ହାଉଜିଙ୍କ ପଟରେ ମରଯିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ନୁହେଁ କି ? ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ପଟରେ ଏହା ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏଇପରି ମୃତ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବାକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମ ପକ୍ଷରେ ଏ ଗୋଇନ୍ଦା ଶକ୍ତିଯିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ ? ଏଥିପାଇଁ ଆମେ ରାତିପାରୁ, ଭୁରୁଷ୍ଟନ କରିପାରୁ, ଏ କଥାକୁ ଆମେ

ନାପସନ୍ଦ କରିପାରୁ; ମାତ୍ର ଅଜ ସେ ଭରତ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ି ଏକ
 ଅସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦାବାଦୀ ଦଳ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି, ଏହା ଅମେ ଭୁଲିଯିବା ନାହିଁ ।
 ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଅସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦାବାଦୀ କିନ୍ତୁ ଏକ ପୃଥକ୍ ଧରଣର । କିନ୍ତୁ ଅମ
 ବର୍ତ୍ତମାନେ ଦଳେ ଅସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦାବାଦୀ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯଦି ତାଙ୍କ ସହିତ
 ସାକ୍ଷାତ କରିପାରନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କୁ କହନ୍ତି ‘ଭରତକୁ ତାର ବିଚ୍ଛେଦକୁ
 ଜୟ କରିବାକୁ ହେଲେ—ସେପରି ଅସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦାବାଦର ସ୍ଥାନ ରହିବା
 ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହା ଭୟର ନିଦର୍ଶନ । ଯଦି ଅମେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭୟ
 କରିବା ଓ ତାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ବାସ ସ୍ଥାପନ କରିବା ତେବେ ଅମେ କୌଣସି
 ମହାରାଜା, ଭାଇସରାୟ, ଗୋଇନ୍ଦା ପୁଲିସ୍, ଏପରିକି ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କୁ
 ମଧ୍ୟ ଭୟ କରିବା ନାହିଁ ।’ ସେମାନଙ୍କର ଦେଶପ୍ରେମ ପାଇଁ ଅସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦା-
 ବାଦୀମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସମ୍ମାନ କରେ, ଦେଶପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବାର
 ସାହସକୁ ମୁଁ ସମ୍ମାନ କରେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପରୁରେ ହତ୍ୟା କେବେ
 ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ହୋଇ ପାରେ କି ? ଘାତକର ହରିକା ଏକ ସମ୍ମାନସୂଚକ
 ମୃତ୍ୟୁର ଅଗ୍ରଦୂତ ହୋଇ ପାରେ କି ? ମୁଁ ଏହା ଅସ୍ବୀକାର କରେ ।
 କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏପରି ପ୍ରଶାଂସାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଭରତର ମୃତ୍ୟୁ ପାଇଁ
 ଯଦି ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ ଭରତ ଛାଡ଼ିବାକୁ ବା ଭରତରୁ ତଡ଼ା ଶାନ୍ତିବାକୁ
 ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ ସେଇକଥା ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ମୁଁ ପଛେଇବି ନାହିଁ
 ଏବଂ ସେହି ବିଶ୍ବାସ ରଖା ପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
 ହେବି ବୋଲି ମୋର ଅଶ୍ରୀ । ମୋ ମତରେ ଏହାହିଁ ସମ୍ମାନସୂଚକ
 ମରଣ । ଯେ ବୋମା ପକାଏ, ସେ ଗୋପନରେ ପହଞ୍ଚିଯିବ କରେ,
 ଜଣାଇ ଶୁଣାଇ କାମ କରିବାକୁ ଭୟ କରେ ଏବଂ ଧରା ପଡ଼ିଲେ ଭୁଲ
 ପଥରେ ପରିଚାଳିତ ନିଜର ଭ୍ରାତୃପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରେ । ମୁଁ
 ଶୁଣିଛି, ‘ଅମେ ଏପରି କରି ନ ଥିଲେ, କେତେକ ଲୋକ ବୋମା ପକାଇ
 ନ ଥିଲେ, ବଙ୍ଗଦେଶ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଅମେ ଯାହା ପାଇଛି, ତାହା

ହାସଲ କରିପାରି ନ ଥାନ୍ତି’ (ବେଶାନ୍ତ କହୁଲେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ସେ କଥା କହନ୍ତି ନାହିଁ) । ମି. ଅନ ସଭାପତି ଥାଇ ଶାସ ବ୍ୟବସ୍ଥାଦେଶରେ ଏକ ସଭାରେ ମୁଁ ଏଇ କଥା କହିଛି । ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ତାହା ଅବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରେ । ତଥାପି ଯଦି ମୋତେ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ନିଷ୍ପତ୍ତ୍ୟ ମାନିବି । (ସଭାପତିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ) ମୁଁ ଅପଣଙ୍କର ଅଦେଶ ଅପେକ୍ଷା କରେ । ମୁଁ ଏହା କହିବା ଦ୍ଵାରା ଦେଶର ବା ସମ୍ରାଜ୍ୟର ସେବା କରୁନାହିଁ ବୋଲି ଯଦି ଅପଣ ବିଚାରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ନିଷ୍ପତ୍ତ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିବି । (ଚିତ୍କାର ଶୁଭଲ ‘କହନ୍ତୁ’ ‘କହନ୍ତୁ’) (ସଭାପତି-ଅପଣଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନୁଗ୍ରହ କରି କହନ୍ତୁ) ମୁଁ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କହୁଛି । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି (ଅଉ ଏକ ବାଧା ପଡ଼ିଥିଲା) ବକ୍ତୃତା, ଏଇ ବାଧା ପାଇଁ କିଛି ଭବିଷ୍ୟ କରିବୁ ନାହିଁ । ମୋତେ ଯେ ବେଶାନ୍ତ କହିବା ପାଇଁ ମନାକରୁଛନ୍ତି ତାହାର କାରଣ ସେ ଭାରତକୁ ଖୁବ୍ ଭଲପାନ୍ତି । ଅପଣଙ୍କ ପରି ଯୁବକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମନ ଖୋଲି କହିବାକୁ ମୁଁ ଭୁଲି କରୁଛି ବୋଲି ସେ ବିଚାରନ୍ତି । ତଥାପି ମୁଁ ଏତିକି କହିଲେଣି ଯେ, ଭବିଷ୍ୟ ଧରାକୁ ଭାରତରୁ ଏହି ସନ୍ଦେହମୁକ୍ତି ବାୟୁମଣ୍ଡଳକୁ ନିଷ୍ଠ କରିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା । ଅମର ଅମ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପଡ଼ିଥିବାକୁ ହେଲେ, ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ବିଶ୍ଵାସ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଅମର ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ । ଘରେ ଦାୟିତ୍ଵଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ କଥାବାଜ୍ଞା କରିବାଠାରୁ ଏଇ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ କହିବାଟା ଭଲ ନୁହେଁ କି ? ଏଇସବୁ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଦେବାଟା ମୁଁ ଭଲ ବୋଲି ବିଚାର କରେ । ଏପରି କରି ମୁଁ ତମଜ୍ଞର ଫଳ ପାଇଛି । ମୁଁ ଜାଣେ ଏପରି କିଛି ସେୟୁ ନାହିଁ ଯାହା କି ଛତ୍ରମାନେ ନ ଜାଣନ୍ତି, ବା ଅଲୋଚନା ନ କରନ୍ତି ! ତେଣୁ ମୁଁ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଅମ ନିଜ ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ମୋର ମାତୃଭୂମିକୁ ଭଲପାଏ ବୋଲି ତୁମମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଏପରି ଭାବରେ

ଅଦାନପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ଭାରତରେ ଯେ ଅରକଜତାବାଦର
 କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ସେଇ ବସ୍ତୁ ଏଠାରେ କହୁଛି । ଶାସନମାନଙ୍କୁ
 ଅମର ଯାହା କହୁବାର କଥା ଚାଲି ସେସବୁ ଖୋଲିକରି ସେମାନଙ୍କ
 ଆଗରେ କହୁପକାଇବା ଏବଂ ଯଦି ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ପିତା ଭାବେ ତାର
 ପଲର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଅମର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ ଦରକାର । ଅତ୍ୟଧିକ
 ଭାବରେ ଭୟାନା ପାଉଥିବା ସିରିଲ ଅନ୍ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ସଭ୍ୟଙ୍କ ସହୃଦ
 ମୁଁ ଦିନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲି । ସେ ଗୋଷ୍ଠୀ ସହୃଦ ମୋର ବେଶୀ
 ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ସେଇ ସଭ୍ୟଙ୍କର କହୁବା ପ୍ରଣାଳୀକୁ ମୁଁ କେବେ
 ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ସେ କହୁଲେ, ‘ମି. ଗାନ୍ଧୀ, ଅମେ ସବୁ
 ସିରିଲ ଅନ୍ ଯାକ ଶରାପ ଏବଂ ଅମେ ଯାହାକୁ ଶାସନ କରିବାକୁ ଅସିବୁ,
 ତାକୁ ଉପ୍ରୀତନ କରିବା ଯେ ଅମର ଭକ୍ତ—ଏ କଥା ଅପଣ କେବେ
 ଭାବନ୍ତି କି ?’ ମୁଁ ମନା କଲି । ‘କେବେ ଅପଣଙ୍କୁ ସୁରାଧା ମିଳିଲେ ଏଇ
 ଭୟାନା ସିରିଲ ଅନ୍ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଶବ୍ଦରେ ସମ୍ବୋଧନ କରିବେ
 କି ?’ ମୁଁ ଏଠାରେ ସେହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ହଁ, ଭାରତୀୟ
 ସିରିଲ ଅନ୍ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନେକ ଲୋକ ଜଣା ଶୁଣା ଭାବରେ ଅସହସ୍ତୁ ।
 ସେମାନେ ବଡ଼ ଉପ୍ରୀତକ ଓ ସମୟ ସମୟରେ ଅବବେଳା । ଅତି
 ଅନେକ ବିଶେଷଣ ମଧ୍ୟ ଲଗା ଯାଇପାରେ । ମୁଁ ଏ କଥା ସ୍ମିତାର
 କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଦୂର ମଧ୍ୟ କହୁଛି ଯେ ଭାରତରେ ଅନେକ
 ବର୍ଷ କହୁବା ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧୋଗତି ହୋଇଯାଏ । ଏଥିରୁ କି
 ସୁରନା ମିଳେ ? ଏଠାକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଭଦ୍ର ଆଜ୍ଞା ଏବଂ
 ସେମାନଙ୍କର ଯଦି ନୈତିକ ବିରୁଦ୍ଧ ଘଟେ ଅମ ନିମ୍ନରେ ତାହାର
 ପ୍ରତିବନ୍ଧ ପଡ଼େ । (ନା—ନା—ଚିତ୍କାର) ନିଜେ ଭାବିକରି ଦେଖ ।
 କାଲି ଯେଉଁ ଲୋକ ଭଲ ଥିଲା—ମୋ ସ୍ବପ୍ନରେ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
 ସେ ଯେ ଅତି ଶରାପ ହୋଇଗଲା, ଏଇ ଅଧୋଗତି ପାଇଁ ସେ ଦାୟୀ ନା

ମୁଁ ? ଭାରତକୁ ଆସି ଖୋସାମଦ ଓ ମିଥ୍ୟାର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧୋଗତ ହୁଏ । ଠିକ୍ ସେପରି ଅମର ଅଧୋଗତ ହୋଇଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜ ଜପରେ ଦୋଷାଗୋଷ କରିବା ଭଲ । ଆମକୁ ସ୍ବାୟତ୍ତଶାସନ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଏକଥା ଆମକୁ ମାନିନେବାକୁ ହେବ । ଆମପାଇଁ ସ୍ବାୟତ୍ତଶାସନକୁ କେହି ମଞ୍ଜୁର କରି ଦେବ ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ ସମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ଇତିହାସ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କର । ସେମାନେ ସ୍ବାଧୀନତାପ୍ରେମୀ ହୋଇଥିବାରୁ 'ପେଉଁ ଜାତି ନିଜେ ସ୍ବାଧୀନତା ହାସଲ କରିବାକୁ ଅସମ, ସେପରି ଜାତିକୁ ସେମାନେ ସ୍ବାଧୀନତା ଦେବେ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯଦି ଇଚ୍ଛା କର ବୁଝର ଯୁଦ୍ଧରୁ ଏଇ ଶିକ୍ଷା କର । କେତେକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁମାନେ ସେହି ସମ୍ରାଜ୍ୟର ଶତ୍ରୁ ଥିଲେ, ଆଜି ସେମାନେ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଛନ୍ତି । (ଏହି ସମୟରେ ଏକ ବାଧା ପଡ଼ିଥିଲା । ସଭାସମ୍ପ୍ରସ ଛଡ଼ି ଯିବା ପାଇଁ ଏକ ଗୃହଲ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ତେଣୁ ବକ୍ତିତା ଆଧା ହୋଇ ବନ୍ଦ ରହିଲା ।)

ଗୁରୁକୁଳରେ ବକ୍ତିତା

‘ଭାରତର ଜରୁରୀ କଣ ଆବଶ୍ୟକ’ ଏହି ବିଷୟରେ ମୋର ଭ୍ରମଣ ସମୟରେ ମୋତେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଯାଇଛି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାଗାରେ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇଁ ଯାହା କହିଛି, ଆଜି ଏଠାରେ ତାର ପୁନଃବୁଦ୍ଧି କରିବି ମାତ୍ର । ସାଧାରଣ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଯଥାର୍ଥ ଧର୍ମର ଭାରତର ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଟେ । କୌଣସି ଲୋକକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅତି ସାଧାରଣ ଧରଣର ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ । ଏଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସବୁ ସମୟରେ ସତ୍ୟ । ମୋର କହିବାର କଥା ଏହି ଯେ, ଆମର ଧର୍ମର ଭାବ

ସ୍ୱପ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାରୁ ଅନେମାନେ ସଦା ଭୟାବୁ ହୋଇ ରହିବୁ ।
 ଐହକ ଓ ଐଶ୍ୱରିକ ଉଭୟ ଶକ୍ତିରୁ ଆମେ ଭୟ କରୁଛୁ । ଆମର
 ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆମର ମନୋଭାବ ଖୋଲି କହୁବାର
 ସାହସ ଆମର ନାହିଁ । ଐହକ ଶକ୍ତି ଆଗରେ ଆମେ ଭୟରେ ଜଡ଼ସତ୍ତ୍ୱ
 ହୋଇ ରହିଛୁ । ଏପରି କରିବା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ତଥା ନିଜର
 ଯେ ଆମେ ଯିବୁ କରୁଛୁ, ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କଥା । ଆମର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶିକ୍ଷକ
 ବା ଶାସକଗୋଷ୍ଠୀ 'ଆମେ' ଡାକଠାରୁ ସତ୍ୟକୁ ଗୋପନ କରି ଗୋଟିଏ
 ଏ କଥା ସମ୍ଭବତଃ ଗୁହାଣ୍ଡି ନାହିଁ । ଲର୍ଡ଼ ଜଇଲିଂଟନ, ବମ୍ବେଠାରେ
 ଏକ ଭୃଷଣରେ ଏବେ କହୁନନ୍ତି ଯେ, ଆମର ହୃଦୟରେ କୌଣସି
 ଚିନ୍ତାରେ ବିରୋଧଭାବ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ 'ନା' କହିବାକୁ ଆମେ
 ବୁଝିତ ହେଉ । ନିର୍ଭୀକଭାବରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିବାପାଇଁ ସେ
 ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ନିର୍ଭୀକ ଭାବର ଅର୍ଥ କେବେ
 ହେଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଗ୍ରଦ୍ୱାର ବା ଅଭିମୁଖ ପ୍ରଦର୍ଶନ ନୁହେଁ । ମୋର ଗଣତନ୍ତ୍ର
 ମତରେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମତ୍ୟବସ୍ତୁ ଲବ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ନିର୍ଭୀକତା
 ଯେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଧର୍ମଚେତନା ବ୍ୟତୀତ ଏହି
 ଗୁଣ ହାସଲ କରି ହେବ ନାହିଁ । କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭୟ କରି
 ଶିଖିଲେ, ଆମକୁ ଆଉ ମଣିଷରୁ ଭୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆମର
 କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଭବନା ନିରାଶ୍ରୟ କରୁଥିବା, ଆମକୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିବା ଓ ସତ୍ୟ
 ପଥରେ ପରିଗୁଳିତ କରୁଥିବା ଏକ ଦୈବ ଶକ୍ତି ଯେ ଆମର ଅନ୍ତର
 ଭିତରେ ଅଛି, ଏହି କଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିଲେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ
 ବୁଝାପାଇ ପାରେ ଯେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଛଡ଼ା ଜଗତରେ ଆମେ ଆଉ କିହାକୁ
 ଭୟ କରିବା ନାହିଁ । ଶାସିତମାନଙ୍କର ଶାସକଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
 ସବୁପ୍ରକାରର ରାଜଭକ୍ତିର ବାଲିପାଏ ଏବଂ ପାଥୁର ରାଜଗଡ଼କୁ ଏକ
 ବୌଦ୍ଧିକ ଭଣ୍ଡା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରେ ।

ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବ ଯଥେଷ୍ଟଭାବେ ଅନୁଶୀଳନ କରିପାରିଲେ ସ୍ୱଦେଶୀ ବିନା ଆମର ମୁକ୍ତ ଯେ ଅସମ୍ଭବ, ଏହା ଆମେ ବୁଝି ପାରିବା । ଆମର ସ୍ୱାଧୀନତାପାଇଁ ବର୍ଜନ କରିପାରିଲା ଭଲ ସ୍ୱଦେଶୀ କଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ମୋ ପକ୍ଷରେ ସ୍ୱଦେଶୀର ନିରୁଦ୍ଧ ଅର୍ଥ ଅଛି । ମୁଁ ତାକୁ ଆମର ଧର୍ମ, ରାଜନୀତି ଓ ଆର୍ଥିକ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ଏହା କେବଳ ସମୟ ସମୟରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ଈର୍ଷ୍ୟା ବା ପ୍ରତିଶୋଧର ଭାବ ନେଇ ଯେ ଆମକୁ ଏହା କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ନୁହେଁ, ଆମର ପ୍ରିୟ ଦେଶପ୍ରତି ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହସାବରେ ସବଦା ଆମକୁ ସ୍ୱଦେଶୀର ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ହେବ । ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଯେ ସ୍ୱଦେଶୀଭାବର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଉ, ଏହା ଠିକ୍; ତାଛଡ଼ା ବିଦେଶୀ ହାବଭାବ ଅନୁସରଣ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ସେହୁକଥା କରାଯାଉ । ଆମର ପରିସ୍ଥିତି ସହଜ ଆମର ପରିସ୍ଥିତିର ତିନିତାଳର ନିଶ୍ଚୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ନୟନପ୍ରୀତି ଓ ଅଭିରୁଚି ଉଭୟ ଦିଗରୁ ମାରଜାମା ଓ ଜାକେଟଠାରୁ ଆମର ପୋଷାକ ଯଥେଷ୍ଟ ଭଲ । ପାଇଜାମା ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ କାମିଜ ପିନ୍ଧି ନେକଟାର ନ ଦେଇ ଦୁଗୁଲାଫିତା ପଛପଟେ ଝୁଲୁଥିବା ଫିଟେଇ (Waist Coat) ପିନ୍ଧିଲେ ଭାରତୀୟକୁ କେବେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । ଧର୍ମରେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଭାବ ଆମକୁ ଗୌରବମୟ ଅଙ୍ଗତର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ଶିଖାଏ ଏବଂ ତଦନୁସାରେ ବଞ୍ଚେମାନ ବଞ୍ଚେମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ଗଠନ କରେ । ଯୁଗେପରେ ଗୁଲୁଥିବା ନରକ ଲଲା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଉଛି ଯେ, ଅଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ପାପ ଓ ଅଜ୍ଞାନର ପ୍ରତୀକ ଅଟେ । ମାତ୍ର ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ଦୈବାଶକ୍ତିର ପ୍ରତୀକ । ଅଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ମୁଖ୍ୟତଃ ଜଡ଼ବାଦୀ; ମାତ୍ର ଆମ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଧାନତଃ ଅଧ୍ୟାତ୍ମବାଦୀ । ବସ୍ତ୍ରମୟ ଜଗତର ନିୟମମାନ ଅନୁସରଣ କରିବାରେ, ଉପାଦାନଶକ୍ତି ଓ

ଧୂସର ଅସ୍ତ୍ରମାନ ଆବିଷ୍କାର ବା ଉଦ୍ଭାବନ କରିବାରେ ମନୁଷ୍ୟର
 ଚିନ୍ତାଶକ୍ତିକୁ ଖଟାଇବାରେ ଅଧୁନିତ ସଭ୍ୟତା ଉତ୍ସି ରହିଛି, ମାତ୍ର ଅମର
 ସଭ୍ୟତା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉତ୍କଳମାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ମୁଠ୍ୟତଃ ବ୍ୟାପ୍ତ
 ରହିଛି । ଅମର ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଅଛି ଯେ,
 ସତ୍ତ୍ୱାବନ ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ସତ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ, ପରାହତ୍ୟା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବପ୍ରତି
 ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନ, ଇତରର ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରତି ନିର୍ଭେଦ, ଦୈନନ୍ଦିନ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକତା
 ଛଡ଼ା ଅଧିକ ସଂଚୟ କରିବାର ଅନିଚ୍ଛା ଅପରାଧାର୍ଥୀ ଅଟେ । ଏଇ
 ସବୁ ଗୁଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜ୍ଞାନର ଅସମ୍ଭବ । ନିର୍ଭେଦ ଓ ନିଷ୍ପତି
 ଭାବରେ ଅମର ସଭ୍ୟତା ଅମର କହୁ ଦେଉଛି ଯେ, ଅହଂସାର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ
 ଓ ଯଥାର୍ଥ ଅନୁଶୀଳନ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଜଗତ୍ ଅମର ଅଧୀନ ହୋଇ
 ପାରିବ । ବ୍ୟାବହାରିକ ରୂପରେ ଅହଂସାର ଅର୍ଥ ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମ ଓ ଦୟା ।
 ଏହାର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଭାବକ ଏ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଉଦାହରଣମାନ
 ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।

ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ଏହାର ଫଳ ପଶ୍ୟା କରି ଦେଖ । ଅମର
 ଜୀବନଠାରୁ ଅଧିକ ଯେ କୌଣସି ଦାନକୁ ଅମର ଶାସ୍ତ୍ର ମୂଲ୍ୟବାନ ସ୍ଥାନ
 ଦିଏ ନାହିଁ । ଅମର ଶାସକମାନଙ୍କ ଜୀବନର ନିରାପଦତା ବିଷୟରେ
 ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଯଦି ଅମେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଦେଇପାରୁ
 ତାଙ୍କ ସହିତ ଅମର କି ସମ୍ଭବ ରହିବ, ଏକଥା ବିଚାର କରି ଦେଖ ।
 ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ ବିଷୟରେ ଅମେ ଯାହା ଭୁଲ୍ ନା କାହିଁକି,
 ସେମାନଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଅମର ନିଜ ଶରୀର ପରି ପରିହ ମନେ କରୁଛୁ ବୋଲି
 ସେମାନେ ଯଦି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ତେବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାରସ୍ପରିକ
 ବିଶ୍ୱାସର ଏକ ବ୍ୟାପ୍ତମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଯିବ । ଫଳରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର
 ନିଷ୍ପତିତା ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଅମର ବ୍ୟସ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର

ସମ୍ମାନ ସୂଚକ ଓ ନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମାଧାନର ପଥ ସୁଗମ କରିବ । ଏହା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଅହଂସାର ଅନୁଶୀଳନରେ ଅଦାନ ପ୍ରଦାନ ଭାବର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଅବଶ୍ୟ ତାର ଶେଷ ସୋପାନରେ ଏଥିରେ ଅଦାନ ପ୍ରଦାନ ଭାବ ଜନ୍ମ ଲଭ କରେ । ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଓ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ, ଆମ ସଭ୍ୟତା ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଏକ ବାଣୀ ଦେବାର ଅଛି । ଖୁବ୍ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରକୁ ମୁଁ ଗୁଜୁରୁ ଦେଖାଉଛି । ବ୍ରିଟିଶ ଜାତି ଜଗତରେ ଜଗତକୁ ଏହି 'ମହାନ ବାଣୀ' ବିତରଣ କରିବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ଅଛି । ମାତ୍ର ଆମର ତଥାକଥିତ ଜେତାମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରି ପାରିଲେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ଏବଂ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ, ମୋର ଆର୍ଥିକ ସମାଜର ବଳ ଶକ୍ତି, ଅପଣ-ମାନଙ୍କର ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଛି । ଅପଣମାନେ ଆମର ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥର ସମାଲୋଚନାମୂଳକ ଗବେଷଣା କରିଛନ୍ତି । ଅପଣମାନେ କୌଣସି କଥା ମାନି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାପାଇଁ ଅପଣମାନେ ଭୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅହଂସା ଜାତିକୁ ସଂକ୍ଷେପ ଓ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ଦେଖିବାର କୌଣସି ଅବକାଶ ନାହିଁ । ଅନୁସନ୍ଧିତ ଫଳାଫଳପ୍ରତି ଭ୍ରମେପ ନ କରି ଅପଣମାନେ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତୁ । ତାହାଦ୍ୱାରା ଅପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସବଳର ପରୀକ୍ଷା ହେବ । ଏହାଦ୍ୱାରା କେବଳ ଯେ ଭାରତର ମୁକ୍ତି ଆସିବ ତାହା ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ଲୋକପକ୍ଷରେ ସମୁଦାୟ ଜନସମାଜ ପାଇଁ ଯାହା କରିବା ସମ୍ଭବ ତାହା ଅପଣମାନେ କରି ପାରିବେ । ଅପଣ ଯେଉଁ ସେବା କଥା କହୁଛନ୍ତି, ଏହି ସେବା ପାଇଁ ସ୍ୱାମୀ ଦୟାନନ୍ଦ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସ୍ୱଦେଶୀକୁ ଏକ ହିନ୍ଦୁଶୀଳ ଶକ୍ତି ଭାବରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ସତର୍କତା ସହଜ ଅବିରାମ ଭାବରେ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବାକୁ ହେବ । ଏହା ଅଲସୁଆମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ

ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ସତ୍ୟ ପାଇଁ ନିଜର ଜୀବନକୁ ହସି ହସି ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ପାରନ୍ତି, ସେଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ସ୍ପର୍ଦ୍ଦେଶୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୂପ ବହୁତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇ ପାରେ; ମାତ୍ର ଏ ଚିନ୍ତାରେ ମୋର ଧାରଣା ସମ୍ପର୍କରେ ଅପଣଙ୍କର ବୁଝିବା ଭଲ ଯଥେଷ୍ଟ କହୁଛି ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଭାରତର ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ହସାବରେ ପୃଷ୍ଠାନୁପୃଷ୍ଠ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା ନ କରି ଏହିସମ୍ବନ୍ଧକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିବେ ନାହିଁ । ଯଦି ମୋର କଥା ଅପଣମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ, ଅପଣମାନଙ୍କର ଅଜାତ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ମୁଁ ଆଶାକରେ ଯେ, ଅଳ୍ପ ଅପଣଙ୍କ ଆଗରେ ଯାହାକୁ କହୁଛି ସେହି ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟମାନ ଅପଣମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବେ ଏବଂ ଅପଣମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମସ୍ତ ଭାରତରେ ବିକାଶ କରିଦେବେ ।

—ପୁସ୍ତକଗତ ଓ ବ୍ୟାବହାରିକ ଶିକ୍ଷା—

ଜଣେ ଛାତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି :— (Young India 14. 11. 29)

ଅନେକ ସମୟରେ ଅପଣ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି, ସେ ସବୁ ଖାଲି ପୋଥି ବାଇଗଣ ପରି । ସେ ସବୁ ପଢ଼ିଲେ କେବଳ ଧର୍ମିକ ସନ୍ତୋଷ ମିଳେ, କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବ ଯେତେବେଳେ ସେସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଅପଣ କହୁଛନ୍ତି—
‘ସ୍ୱରୂ କେବଳ ସଂଖ୍ୟାବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଯୁଦ୍ଧ କରେ ।’ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତଥ୍ୟ ହସାବରେ ଏହା ଠିକ୍ । ଅବଶ୍ୟ ସାମୟିକ ଭାବରେ ଏହା ମନକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରେ, କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ଦୂର ? ଅପଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଅସୁଗନ୍ଧର ପ୍ରଶ୍ନର କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅପଣ ଭାବନ୍ତି କି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଚରଣ ଓ ଖଣ୍ଡରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ,

ସେଇପରି ଲୋକମାନେ ଅପଣଙ୍କର ଏହି କାଲ୍ଲାନିକ ଉପଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଅଗ୍ରରକ୍ତ ସହୃଦ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ? ଅପଣଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନର ସଂସଦେଶରେ ପାଣି ଡାଳିଲା ପରି ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ନିଷ୍ଫଳ ନୁହେଁ କି ?”

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଜଣା ନ ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଅସୁଗମ ବସ୍ତୁକୁ ମୋର ଉପଦେଶ ଏକାବେଳେକେ ନିରର୍ଥକ ନୁହେଁ । ଇଂରେଜରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବାଦ ଅଛି—“ଧୀର ପାଣି ପଥର କାଟେ ।” ମୋର ମଧ୍ୟ ବଶ୍ୟାସ ଅଛି ଯାହା ମୋର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାଲ୍ଲାନିକ ବୋଧ ହେଉଛି, କାଲି ଡାହା ବାସ୍ତବବୋଲି ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ଏଇପରି ଉଦ୍‌ଘାଟନମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଇତିହାସ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି । ଅଜି ଯେ ଅମର ଶ୍ରମମାନଙ୍କୁ ଅସୁଗମ ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ପ୍ରଚାର ହେଉଛି, ଅମେମାନେ ଯେ କି ଅବନତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଚାଲିଆସିଛନ୍ତି, ଏହାଦ୍ୱାରା ତାର ସୁରକ୍ଷା ମିଳୁଛି । ଅମର ଯୁବକମାନେ ଯେ ଚେନ୍ନେନ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିକୁ କାଲ୍ଲାନିକ ଜ୍ଞାନ କରିବେ ଏବଂ ଶଶିକ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି ଭାବିବେ, ଏହାଠାରୁ ଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ସଂଖ୍ୟାବଳର ନିଷ୍ଫଳତା! ଅମ ଆଖି ଆଗରେ ପ୍ରତିଦିନ ଅମେ ଅନେକ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛନ୍ତି । ଅଜି ଏକଲକ୍ଷରୁ କମ୍ ଇଂରେଜ ଲୋକ ଯେ ଚାଲିଗୋଟି ଲୋକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ଶାସନ କରୁଛନ୍ତି, ଏହାଠାରୁ ବଳି ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରମାଣ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ଗୋଟିଏ ସିଂହକୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରରେ ହଜାରେ ମେଣ୍ଟା ଦଉଡ଼ି ପଳାନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ବୁଝିବା ଖୁବ୍ ସହଜ । ମେଣ୍ଟାମାନେ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ବଳତା ଭଲକରି ଜାଣନ୍ତି, ସିଂହ ମଧ୍ୟ ତାର ବଳ କଥା ଜାଣେ । ନିଜର ବଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସିଂହର ଅସୁବିଧାସ ମେଣ୍ଟାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାବଳକୁ ବଳପଡ଼େ । ଭୁଲନାସ୍ତିକ ଭାବରେ ଅମେ ଏଇ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ଯେ, ଅସୁଗମ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି କେବଳ ପାଗଲର

ପ୍ରଳାପ ବା କାଳ୍ପନିକ ଧାରଣା ଦୁହେଁ; ମାତ୍ର ଏହା ଏକ ଉପାଦେୟ ବାସ୍ତବ କଥା ଅଟେ ।

ମୁଁ ସଂଖ୍ୟାବଳକୁ ନିନ୍ଦା କରୁ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଏହା ପଛରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ଚିନ୍ତା ଯାଗାରେ ଅବମଣ କର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଏକତ୍ର ଗୋଟାଏ ହାତକୁ ମାରଦେଇ ପାରବେ । ଶାସ୍ତ୍ରରକ ଦୁଷ୍ଟିରୁ ବିରଳ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଏକତାଜ୍ଞାନ, ଅନ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶକ୍ତିରେ ବିଶ୍ବାସ, ପିମ୍ପୁଡ଼ିକୁ ଅଜେୟ କରି ରଖେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅମ ରାତରେ ଏକ ସାମୁଦ୍ରିକ ଏକତାର ଚେତନା ଜାଗରତ ହେବ, ଅମେ ମଧ୍ୟ ଅଜେୟ ହୋଇ ଉଠିବ। ଏବଂ ଅମ ଗୋଡ଼ରୁ ବେଢ଼ି ଛଣ୍ଡାଇ ପାରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବ ।

ଏହା ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ବାସ ଯେ, ଯେତେ କମ ସଂଖ୍ୟକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅମ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରମାନେ ଯଦି ସେବା ଓ ତ୍ୟାଗ ଭାବରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି, ଅଦର୍ଶରେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବିଶ୍ବାସ ରହେ, ତେବେ ସେମାନେ ସମୁଦାୟ ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନର ସମ୍ମିଳିତ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭୁଲନାରେ ଦେଶର ଅନେକ ସେବା କରି ପାରବେ । ସଂଖ୍ୟା ଅପେକ୍ଷା ଗୁଣ ବେଶି ଶକ୍ତିଶାଳୀ—ଏହା ଏକ ଅତ୍ରାନ୍ତ ତଥ୍ୟ, କାରଣ ବାସ୍ତବିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ସତ୍ୟତାର ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଛି । ବାସ୍ତବିକ ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ପାରବ ନାହିଁ, ତାହା କଳ୍ପନାରେ କେବେ ଭ୍ରମଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ଖାଲିଲିଓ ଯେତେବେଳେ କହୁଲେ ଯେ ପୃଥିବୀ ପେଣ୍ଡୁଲର ବୁଲୁଥିବା ଏବଂ ସେ ତାର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଗୁରୁ ପାଖରେ ଘୁରୁଛି, ତାଙ୍କୁ

ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଭୟାନା
କରିଥିଲେ । ଅମେ ଅତି କାଣ୍ଡ ଯେ ଗାନ୍ଧୀ ଯେ ଯାହା କହିଥିଲେ ତାହା
ଠିକ୍, ପୃଥ୍ବୀ ପୁର ଓ ଆଜି ପର ଦେଶଟା ବୋଲି କହିଥିବା ତାଙ୍କର
ବିଶେଷତାବାଦୀମାନେ ଅଜ୍ଞାନ ଅଜ୍ଞାନରେ ବୁଝି ରହିଥିଲେ ।

ଅଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଆଧୁନିକ ଶକ୍ତିଠାରୁ ଅମ ଅଖିର ଦୂରକୁ ନେଇ
ଯାଇଛି । ଆଧୁନିକ ଶକ୍ତି ବା ଅସୁଶକ୍ତିର ସମ୍ଭାବନା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅମ
ନେଇ ପାରି ନାହିଁ ଏବଂ ଶିଶୁମାୟୀ ବହୁରୂପୀ ଜଟିଳ ଉପରେ ଅମ
ଅଖି ଲାଗି ରହିଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ହେଉଛି କ୍ଳାବ କଲ୍‌ନାଶକ୍ତି-
ସ୍ଥାନତାର ଚରମ ସୀମା ।

କିନ୍ତୁ ମୋର ଧ୍ୟେୟ ଓ ଆଶା ଅଛି । ମୋର ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଅଭ୍ରାନ୍ତତା
ଉପରେ ମୋର ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଓ ମୋର
ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛଦର
ଯଦି କେବଳ ଧ୍ୟେୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ନିରାପେକ୍ଷ ଗବେଷଣା କରିବାର ଶକ୍ତି
ରହେ, ସେ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣ କରିଦେଇ ପାରନ୍ତି ଯେ—(୧)
କେବଳ ସଂଖ୍ୟାବଳ ନିରର୍ଥକ । (୨) ଅସୁଶକ୍ତି ବ୍ୟଗତ ଅଉ ସବୁ ଶକ୍ତି
ଶିଶୁମାୟୀ ଓ ନିଷ୍ଫଳ ଅଟେ ।

ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ବୁଝାଯାଇପାରେ ଯେ ଉପସ୍ଥିତ
ସିଦ୍ଧାନ୍ତସବୁ ଯଦି ଅଭ୍ରାନ୍ତ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛଦର ଆତ୍ମ-
ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଅସୁଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅସୁଶକ୍ତିର ଅଦ୍ୱିଗତ ଅସ୍ତରେ ବଳୀୟାନ
ହେବା ପାଇଁ ଅବିରାମ ପ୍ରୟତ୍ନ କରିବା ଉଚିତ ।

—ଗୁଜରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠ କଳ୍ପତା—

(Young India, Jan. 16. 1930.)

ଲହୋର କଂଗ୍ରେସରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବା ସ୍ଵାଧୀନତା ପ୍ରସ୍ତାବ ।
 ଶେଷତଃ ଏହାର ଅଭିନ ଅମାନ୍ୟ ବିଷୟ ମୁଁ କହ କହୁଛି ବୋଲି
 ତୁମେମାନେ ସ୍ଵାକ୍ଷରତଃ ଅଶୀ କରୁଥିବ । ସେଇ ଅନ୍ତୋଳନରେ ତୁମେ
 କିପରି ଭାଗ ନେବ, ସେଇ କ୍ଷପୟରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ତୁମର ଇଚ୍ଛା
 ହେଉଥିବ । ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ କେତେଥର ଏଠାରେ କହୁଛି ଯେ ଅମେ ଯେତେ
 ସଂଖ୍ୟାବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରୁ ନାହିଁ ବଳ ଉପରେ ତା' ଠାରୁ
 ବେଶୀ ନିର୍ଭର କରୁ । ଏଇ ପ୍ରସ୍ତାବର ଡାକରା ପାଇଁ ବେଶୀ ଲୋକ
 ଅସିବେ ବୋଲି ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ କରାଯାଇ ନ ଥିଲା । କେବଳ ଏହି
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜୀବନ ବଳ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବା କେତେକ ଲୋକଙ୍କ
 ଉପରେ ମୋର ରକ୍ଷାସ ଥିଲା ବୋଲି ଏଇ ଅଭିନ ଅମାନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ
 ଆଗତ କରାଯାଇଥିଲା । ତୁମେମାନେ ଜାଣ କଲକତା କଂଗ୍ରେସରେ
 କଂଗ୍ରେସ ବିଧାନର ପ୍ରଥମ ଧାରାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିବାପାଇଁ ଅମେମାନେ
 ବାଧା ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ୧୯୨୯ ମସିହା ଶେଷ ଭାଗ ଭିତରେ ଅମକୁ
 ଔପନିବେଶିକ ସ୍ଵାଧୀନତା ନ ମିଳିଲେ ଅଭିନ ଅମାନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
 ପାଇଁ ଅମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ଏଇ ସତ୍ତ୍ୱେ ପୁରଣ ନ ହେବାରୁ
 ବିରୋଧୀମାନଙ୍କର ମମାଲେତନା ଏବଂ ପ୍ରତିବାଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ମଧ୍ୟ
 ଅଭିନ ଅମାନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଛଡ଼ା ଅମର ଅନ୍ୟ ଗତି ନ
 ଥିଲା । ପ୍ରସ୍ତାବ ପାସ୍ ହେବା ପରେ ଯେଉଁ ଘଟଣାବଳୀ ଘଟିଯାଇଛି,
 ତାହା ଅମର ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି । ଅର୍ଲ ରସେଲ ଅମକୁ ସ୍ଵତ୍ଵଭାବରେ
 କହି ଦେଇଛନ୍ତି ଯେଁ କାନଡ଼ା, ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆକୁ ମିଳିଥିବା
 ଔପନିବେଶିକ ସ୍ଵାଧୀନତା ପର ଅମ ଦେଶର ସ୍ଵାଧୀନତା ହେବ ବୋଲି

ଆମର ଯେଉଁ ବକ୍ଷାସ ଥିଲା, ପ୍ରକୃତରେ ଭାରତକୁ ମିଳିବା ଔପନବେଶିକ ସ୍ଵାଧୀନତା ତା'ଠାରୁ ସୁଅକ । କାନଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶ ଏହି ଅର୍ଲିକ ମତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ଵାଧୀନ ରାଜ୍ୟପର । ଭାରତର ଔପନବେଶିକ ସ୍ଵାଧୀନତା କଥା କହୁଲା ବେଳେ ମୋ ମନରେ ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧାରଣା ନ ଥିଲା । ଅର୍ଲି ରସେଲଙ୍କ କଥାକୁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ବୁଝାଯାଇ ପାରେ ଯେ, ଏ ଔପନବେଶିକ ସ୍ଵାଧୀନତା ଦ୍ଵାରା ଗଲା ବେଳେ ବର୍ଷ ହେଲା ଭାରତର ଗୋଡ଼ରେ ଯେଉଁ ଲୁହାର ବେଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲା, ତା ବଦଳରେ ସେ ସୁନାକଡ଼ି ପିନ୍ଧିବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଆମ ଭିତରୁ କେତେକଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବଟା ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଆମେ ଏତେଦୂର ବ୍ୟସ୍ତତ ହୋଇ ଯାଇଛୁ ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ସମ୍ପର୍କରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବାଟା ଆମକୁ ହୁଏତ ଓ ଅସ୍ଵାକ୍ଷରତା ବୋଲି ଜଣାଯାଉଛି । ମୁଁ ଆଉ ଥରେ ସେ ବସ୍ତୁରେ ପରସ୍ପର କହୁ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ଅସ୍ଵାକ୍ଷରତାର ମୁକ୍ତସାଥୀ ହେବା ଓ ଚିରଦାସତ୍ତ୍ଵ ମାନିନେବା—ଏ ଦୁଇଟା ଭିତରୁ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ବାଛିନେବାକୁ ମୋତେ ଯଦି ବୁଝାଯାଏ, ତେବେ ଅହୁଏତ ଉପାସକ ହୁଏକରେ ମୁଁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତାରେ କହିବି, ‘ମୁଁ ବରଂ’ । ଭାରତରେ ଅସ୍ଵାକ୍ଷରତା ଦେଖିବ ବା ହୁଅନାନେ ଓ ମୁସଲମାନମାନେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ହଣାହଣି ହେଉଥିବାର ଦେଖିବ; କିନ୍ତୁ ଏଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣଶୃଙ୍ଖଳ ସଦୃଶ ଦାସତ୍ତ୍ଵକୁ ପ୍ରତିଦିନ ସହ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋ ମତରେ ସୁନା ବେଡ଼ି ଲୁହାବେଡ଼ିଠାରୁ ବେଶୀ ଗଠନକ; କାରଣ ଜଣେ ଲୋକ ଲୁହା ବେଡ଼ିର ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଓ ବିରକ୍ତକର ଭାବକୁ ସହଜରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ; ମାତ୍ର ସୁନାବେଡ଼ି ଦେଖି ସେ ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲିଯିବ । ତେବେ ଭାରତର ଯଦି ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବା କଥା, ତେବେ ସୁନା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମୁଲ୍ୟବାନ ଧାତୁର ବେଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ହେବା ଅପେକ୍ଷା ମୋ ମତରେ ଲୁହାବେଡ଼ି ପିନ୍ଧିବା ଭଲ ।

ଅମେ ସ୍ଵାଧୀନତା କଥା କହୁଲା ବେଳେ ଅନେକ ଅଫଗାନ
 ଅନ୍ଧମଣର ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତାପନ କରନ୍ତି । ବୁଝିଣ କବଳରୁ ଓ
 ବାସନ୍ତରୁ ଅମେ ଯେତେବେଳେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବୁ, ମୁଁ ଏଇ ଅନ୍ଧମଣକୁ
 ସେତେ ଗୁରୁତର ମନେକରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ବଡ଼ ଅଶାବାଦୀ, ବନା
 ରକ୍ତପାତରେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଭାରତର ସ୍ଵାଧୀନତା ହାସଲ କରିବାରେ
 ମୋର ଅଟଳ ବିଶ୍ଵାସ ରହିଛି । ପଣ୍ଡିତ ଜହରଲାଲ ନେହରୁଙ୍କ ପରି
 ଅମେ ଜଣେ କର୍ତ୍ତୃଧାର ପାଇଛୁ, ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ସ୍ଵଦନ୍ତ ଯୁବକ ଯେ
 ଅମେ କେବେ ଅମର ସତ୍ତାପଦରୁପେ ପାଇବୁ, ଏ ବିଶ୍ଵାସ ମୋର ନାହିଁ ।
 ତାଙ୍କ ହାତରେ ଚମତ୍କାର ଲଗାମ ଥିବା ଭିତରେ ଅମେ ଅମର ଲକ୍ଷ୍ୟ
 ହାସଲ କରିପାରନ୍ତୁ କି । ମୁଁ ଭାବେ, ତୁମେମାନେ ଯଦି ଶପଥପତ୍ରକୁ
 ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ମାନି ଚଳ, ତେବେ ଏହା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ।
 ମୋର ଇଚ୍ଛା ମୁଁ ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠର ସ୍ନାତକମାନଙ୍କୁ (ନୂତନ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ)
 ସ୍ଵାକ୍ଷ ଅଭିଯାନର ଅଗ୍ରଣୀ ଭାବରେ ଦେଖି । ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ
 କରିବାକୁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହୁଛି । କାଗବରଣଠାରୁ ଅଦୂର ଅଧିକ
 କଠିନ ପରୀକ୍ଷା ଭିତର ଦେଇ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ରେଭର,
 ଡକ୍ଟର ଓ ଶୁଣିମାନେ ମଧ୍ୟ ଜେଲକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ସେଠି ମଧ୍ୟ ଶୁଭ
 ଆଶ୍ଵାସରେ ରହନ୍ତି । ମାତ୍ର ଜେଲକୁ ଯିବା ଫଳରେ ସେମାନେ ଦେଶର
 କୌଣସି ସେବା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଲି ଜେଲ ଯାଇଥିବା ଲୋକଠାରୁ
 ଦେଶ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ପାଏ ନାହିଁ । ଏହି ଅନ୍ଧୋଳନରେ ତୁମେ-
 ମାନେ ଯେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାପ୍ରଣୋଦିତ ଓ ପବନ ତ୍ୟାଗ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛ,
 ଏହି କଥା ମୁଁ ଚାହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ହିଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ । ମୁଁ ଜେଲ
 ଯିବା ପରେ ଯଦି ଦେଶରେ ହିଂସାର ଲାଲା ବ୍ୟାପିଯାଏ, ତେବେ
 ତୁମକୁ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ଭିତର ଦେଇ ଉଦ୍ଧାର ହେବାକୁ ହେବ । ଯଦି
 ତୁମେ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାର ଶପଥରୁ ସ୍ଥଳିତ ନ ହୁଅ, ତେବେ ଦେଶରେ

ହୁଁସା ଓ ବୋମା ବସ୍ତୋରଣର ଲାଲା ଲାଗିଥିବା ବେଳେ ଘର
 କୋଣରେ ଲୁଚି ରହିପାରୁନା ନାହିଁ ବା ସେଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରତିରୋଧ
 ଭାଗ ନେଇ ପାରୁନା ନାହିଁ । ବରଂ ସେହି ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡର ନିର୍ଦ୍ଦାୟନ ପାଇଁ
 ତୁମକୁ ସେଥିରେ ଝାସ ଦେବାକୁ ହେବ । ତାହା କେବଳ ତୁମଠାରୁ
 ଆଶା କରାଯାଇ ପାରେ । ଏପରିକି ହୁଁସାର ଉପାସକମାନେ ମଧ୍ୟ
 ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଆଶା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଣ୍ୟ ଆଗରେ ପାପ ସବୁଦା
 ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଏ ଏବଂ ଦେଶର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପାପର ବିଶ୍ୱାସିକା ବ୍ୟାପ୍ତ
 ରହିଥିବା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ପୁଣ୍ୟକୁ ତାର ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥିତିସନରୁ ଖସିପଡ଼ିବାକୁ
 ପାପ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ ।

ଜେଲ ଯିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତ ହୁଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବ, ମାତ୍ର ତୁମକୁ
 ଜେଲଯିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆସିବ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବେ ନାହିଁ । ମୁଁ
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ବିଷୟ ପରୀକ୍ଷାର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିଦେଲି, ସେଇଥିପାଇଁ
 ତୁମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ହେବ । ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ କିପରି ଆକାର ଧାରଣ
 କରିବ, ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣେ ନା; ମାତ୍ର ମୁଁ ଏକ ସ୍ୱଫଳପ୍ରଦ ଯୋଜନା
 ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ ।

ଯଦି ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ଅହୁଁସା ଓ ସତ୍ୟର ପଥ ଦେଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
 ଉପନୀତ ହେବାପାଇଁ ମୁଁ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ । ଅହୁଁସା ଓ ସତ୍ୟ ଉପାୟ
 ଦ୍ୱାରା ଯଦି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ, ତଥାପି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ
 ମୋର ଅପରାଧୀମାନ ଯେଉଁ ଅଛନ୍ତି । ସତ୍ୟ ଓ ଅହୁଁସାର ମହାଯୁଦ୍ଧ ଶକ୍ତ
 ଉପରେ ମୋର ଯେଉଁ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି; ଏଇ ଦୁଇଟି ଜନସମ୍ମତ
 ଉପାଦି ସେଇଠାରୁ । ଏଇ ପଥ ଯେତେ ଦୂର ବୋଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ମୋ
 ମତରେ ତାହା ସବୁଠାରୁ କମ୍ ବାଟ ।

—କେବଳ ଉପାୟ ନୁହେଁ—ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ—

Young India, 23. 1. 30

ଗୁଜରାଟ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ କାକାକାଲେଲକାଲେ ଧ୍ୱାସି
ଅଦ୍ଭୁତ ଅହଂକାରୀବାଦର ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ମିଳନରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ
ଯାଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

“ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଗୁଜରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ଉତ୍ପତ୍ତି
ହୋଇଛି । ମୁଁ କେତେଥର ପୁରୁଷ କହିଛି, ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠର କାମ ପୁରୁଷ
ସ୍ୱରାଜପ୍ରାପ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଅଧ୍ୟୟନ
କରୁଛନ୍ତି ବା ତା ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଅଛନ୍ତି, ଦେଶର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ; ସ୍ୱରାଜପ୍ରାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଦେଶକୁ
ଯେଉଁ ଶୃଙ୍ଖଳା ମାନିବାକୁ ହେବ, ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟ ମାନିବେ ।
କେବଳ ଏହାଦ୍ୱାରା ସମୟ ଆସିଲେ ସେମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଅସୁବଳ
ଦେଇ ପାରିବେ ।

ଆମ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧିର ଆନ୍ଦୋଳନ । କେତେକ ଭାବନ୍ତି
ଯେ ନୈତିକତାର ରାଜନୀତି ସହିତ କୌଣସି ସଂପର୍କ ନାହିଁ । ଆମର
ନେତାମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଆମେ ସେତେ ଭୁଲୁନାହିଁ ।
ଇଞ୍ଜିରୋପ ଓ ଆମ୍ବେଡକାର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଦେଶମାନ, ରାଜନୀତି ସହିତ
ନୈତିକତାର ଯେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ଏ ଶ୍ରେୟ ପରିଷ୍କାର କରି
ଦେଇଛନ୍ତି । ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଚରିତ୍ରହୀନ ହୋଇପାରନ୍ତି
ଏବଂ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନେକ କାମ
କରିପାରନ୍ତି । ବ୍ରିଟିଶ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ସାଧାରଣ ସଭାର ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ
ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚରିତ୍ର ପରୀକ୍ଷାର ଅଯୋଗ୍ୟ । ଏହି ଭାବରେ
ମଧ୍ୟ ଆମେ ଆମର ରାଜନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇ ଆସିଛୁ । କଂଗ୍ରେସ୍

ପ୍ରତିଦିନ ବା ନେତାମାନଙ୍କର ନୈତିକତା ବିଷୟରେ ଅମେ ଚିନ୍ତା କରୁ ନ ଥିଲା; ମାତ୍ର ୧୯୨୦ରେ ଅମେ ଏକ ସମ୍ମୁଖୀନ ନୂତନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଗ୍ରହଣ କଲା । ସେଇଦିନଠାରୁ କଂଗ୍ରେସର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତିପାଇଁ ଅମେ ଯଦି ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାକୁ ସବୁଠାରୁ ବଳିଷ୍ଠ ପଥ ବୋଲି ଧରିନେଇ, ତେବେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ବୋଲି ଅମେ ଘୋଷଣା କରୁଥିଲା ।

ଆଜି ଏଇ ମତର ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିରୋଧ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜନୀତି ସହିତ ନୈତିକତାର ଯେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ଏହି କଥା ଅନେକ ଗୋପନରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ଅମର ଗତି ଶିଥିଲ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ନାହିଁ । ୧୯୨୦ରେ ଅମର ପାତ୍ରା ଆଦର୍ଶ ଥିଲା, ସେଇ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିବାକୁ ଅମକୁ ହୃଦୟ ଦୀର୍ଘ ନିଅବର୍ଷ ଇତି ନ ଥାନ୍ତା । ଅମକୁ ସତ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବା ଅମର ସତ୍ୟତାକୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର କରିବା ଯଦି ଅମର ସ୍ବରାଜ୍ୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ହୁଏ, ତେବେ ସେ ସ୍ବରାଜ୍ୟରେ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଅମ ସତ୍ୟତାର ସବୁଠାରୁ ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, କି ସାଧାରଣ, କି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅମେ ନୈତିକତାକୁ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ ଦେଇ । ଅମକୁ ସତ୍ୟ କରିବା ବିଦ୍ୟାପୀଠର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସ୍ବରାଜ୍ୟସଂଗ୍ରାମ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କଠାରୁ ଉଚ୍ଚତମ ଜାଗା ଅଟେ ।

ଅମ ନୀତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତୁମେମାନେ ଉପଲବ୍ଧ କର, ଏହା ମୁଁ ଚାହେଁ । ଯଦି କଂଗ୍ରେସ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାକୁ ତାର ଧର୍ମରୂପେ ନୁହେଁ, ଉପାୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରେ ବୋଲି ତୁମେ ଭାବ, ତେବେ ମୋର ସ୍ଥାନ ଯେ କେଉଁଠାରେ ଡାକ୍ତା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସା

ତୁମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଧର୍ମ ବୋଲି ଯଦି ତୁମର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେ ଚିନ୍ତାରେ ମୋର ଅଧିକ କହୁବା ଦରକାର ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାପୀଠର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ଅହଂସାର ପ୍ରଜାକ ହେବେ । ଏଇ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବଳିତା ଓ ଏଠାରେ ଯେଉଁମାନେ ଭୃଗୁସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି, ସେମାନେ ନିଜକୁ ମରୁରନ୍ତ୍ର ଏଇ ନୀତି ସହିତ ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ଖାସ ଖାଉଛି କି ନାହିଁ । ତୁମେ ସତ୍ୟ ଓ ଅହଂସାକୁ କେବଳ ଏକ ଉପାୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରଥାଅ, ଦିନ ଆସିବ ଯେଉଁଦିନ ଏହାକୁ ନୀତି ବା ଧର୍ମରୂପେ ମାନନେବା ପାଇଁ ତୁମେ ପ୍ରୟୋଗିତ ହେବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଆଲଭାଇ ଦୁଇଜଣ ସତ୍ୟ ଓ ଅହଂସାକୁ ଏକ ଉପାୟ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଗୋପନ ଖେଳି ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ତାକୁ ନୀତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ବରାବର କହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ଲୋକ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ କେତେ ଅଛନ୍ତି । ଦେଶସେବାରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ଅଛି, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ; କିନ୍ତୁ ଏପରି ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ମନୋଭାବ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ଉକ୍ତ ଦୁଇଜଣ ନୀତିକୁ ତୁମକୁ ନିଜ ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ତୁମର ଜୀବନର ଅଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିବେ । ସମସ୍ତେ ଯଦି ଅହଂସାକୁ କେବଳ ଉପାୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବ ଏବଂ ମୁଁ ଏକାକୀ ଯଦି ଏକ ନୀତିଭାବରେ ଏହାର ଉପାସନା କରିବି, ତେବେ ଆମେ ଖୁବ୍ କମ ଆଗକୁ ଯାଇପାରିବା । ତେଣୁ ଆମେ ନିଜକୁ ଆଉ ଆରେ ପରୁର ଦେଖିବା ଏବଂ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଯିବା ଯେ କେବେହେଲେ ଆମେ ଅସତ୍ୟ ଓ ହଂସାକୁ ସ୍ବରାଜ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତିର ପଥରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା କି ନାହିଁ ? ତେବେ ସବୁ କଥା ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯିବ ।

ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସା ନୀତିରୁ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଛି । ତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗର ପ୍ରଗତି ବରପାଉ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଓ ମୁସଲମାନ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିଂସାତ୍ମକ ପୋଷଣ କରିବେ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ଏକତା ଅସମ୍ଭବ । ଲହୋର କଂଗ୍ରେସର ସାମ୍ରଦାୟିକ ପ୍ରଶ୍ନ ବିଷୟକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଏହି ନୀତିର ଏକ ଅଙ୍ଗ । ଶିଖମାନେ କେବଳ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ଗ୍ରହଣକାରୀ; ମାତ୍ର ତୁମେ ଯଦି ଭଲକରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କର ତେବେ ତୁମେ ଜାଣିପାରିବ ଯେ କେବଳ ଶିଖମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ଭାରତର ସବୁ ସ୍ୱପ୍ରଦାୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ବିଷୟ ଧରପାଉ । ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ବିଷୟରେ କହିଲେବେଳେ ଅନେକେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ କହିଲେ କେବଳ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ବୋଲି ବୁଝନ୍ତି । କେତେକ ସଂସାଧାରଣ ହୁଏ, ମନ୍ଦର ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଅସାମର୍ଥ୍ୟ କଥା ବୁଝନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ଅହର ଅଗର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନିଜ ପରି ତାଙ୍କୁ ଭଲପାଇବାକୁ ହେବ, ଯେପରିକି ତୁମକୁ ଦେଖିଲେମାନଙ୍କେ ତୁମେ ତାଙ୍କ ଉତରୁ ଜଣେ ବୋଲି ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରିବେ । କେବଳ ସେହିକଥା ହୋଇପାରିଲେ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନାରେ ସେମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ମିଳିପାରିବ ।

ନିଶା ନିବାରଣ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେଇୟା । ଶବ୍ଦ ଯୋଜନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକ କଥା । ଏ ବିଷୟରେ କଣ ବଞ୍ଚିମାନ ଏଠି କିଛି କହିବାର ଦରକାର କି ? ଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଓ ପ୍ରାୟୀ ଯେ, ପ୍ରତିଦିନର ତାଲିମ ରଖୁଥିବା ଲୋକ ଜାଣୁ ଯଦି ସେ କେତେ ପରିମାଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ଜାଣିପାରିବ ।

ଅମେ ଯଦ ସେହୁଦୁଷ୍ଟରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅସିଥାନ୍ତୁ, ତେବେ ଅମେ ଅନୁନକ ଅଗରୁ ଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତୁ । ଗତବର୍ଷର ଖୁବ୍ କମ୍ କାମ କରି ମଧ୍ୟ ଅମେ କେତେ ଦୂର ଆଗେଇ ପାରିବୁ, ତାହା ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ବସୁକଟ କମିଟି ନିଜ ବିବରଣୀରେ କହୁଛି । ମୋ ମତରେ ଏହା ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥା; ମାତ୍ର ଯଦି ସମସ୍ତେ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସହୃଦ କାମ କରିଥାନ୍ତେ, ତା'ର ଫଳ କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ଅମର ନିଷ୍ଠାପର ଓ ସୁଦକ୍ଷ କର୍ମୀ ନିହାତି ଅବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଜାଣେ, ଅପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକେ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସେ ଇଚ୍ଛା ବା କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ଅମକୁ ଅମର ଉଦାସୀନତା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ ଢାଳି କରିବାକୁ ହେବ, ତା ପରେ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ବଳେ ବଳେ ଆସିବ ।

କଣ କରିବାକୁ ହେବ, ମୁଁ କହୁଛି । କଣ ନ କରିବାକୁ ହେବ କେବଳ ସେଇ ବିଷୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କହୁଛି । ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା, ଛାତ୍ରସ୍ଥଳର ଗବେଷଣା, ଭ୍ରମା ଚର୍ଚ୍ଚା, ସଂସ୍କୃତ, ସୁସ୍ବକଳା ଓ ଇଂରାଜୀଶିକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ପଛକୁ ପଛାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଆମ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଜାତୀୟ ଯୁଦ୍ଧ ସଂଜ୍ଞାପନ—ଅର୍ଥାତ୍ ଗବନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟର କାରଣାନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ବା ମୁଁ ଯେଉଁ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହୁଛି, ସେ କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ଆଜି ଭାରତର ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ବାଳକବାଳିକା ଦ'ଅକ୍ଷର ଶିଖିବାର ସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ପାଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ସ୍ବାଧୀନତା ନ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ସବୁ ବିଷୟରେ ମନ ଦେବା କାହିଁକି ?

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତ୍ୟ ଓ ସ୍ବେଚ୍ଛାସେବକ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହେବାକୁ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ନିବେଦନ କରିଛି । ଏଇ କାମପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅବଶ୍ୟକତା କଣ ? ତୁମେ ସମସ୍ତେ ତ ସତ୍ୟ ଓ ସ୍ବେଚ୍ଛାସେବକ ହୋଇ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ନେଇ ପାରିବ । ଗତ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ

ଇଉକ୍ସେପର ଛତ୍ରମାନେ କଣ କରିଥିଲେ, ଭାବ ଦେଖ । ସେମାନେ ଯେଉଁସବୁ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତ ? ସ୍ଵାଧୀନତା ନ ପାଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମେ କେବେ ହେଲେ ଶାନ୍ତିରେ ନିଶ୍ଵାସ ମାର ପାରିବା ନାହିଁ—ଏ ଦୁର୍ଘଟଗଣା ସତ ତୁମର ଆଦି, ତେବେ ଏକ ରଚନାତ୍ମକ ଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାପାଇଁ ଅମକୁ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିୟୋଜିତ କରିବାକୁ ହେବ । ତୁମଠାରୁ କଣ ଆଶା କରାଯାଇ ପାରେ, ସେସବୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ମୋଟାମୋଟି କହିଦେବି କି ?

ପବିତ୍ର ହେବାପାଇଁ ଅମକୁ ସବୁପ୍ରକାର ଭୟ ଦୂର କରିବାକୁ ହେବ । ଜଣେ ଇଂରେଜ ଲୋକ ଏବେ କହିଛନ୍ତି, “ଗାନ୍ଧି ଭବୁଛନ୍ତି ଯେ ଇଂରେଜମାନେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଏ ବିଷୟରେ ନିଃସନ୍ଦେହ ଯେ ତାଙ୍କ ଗୋରା ଲୋକେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ଧନାଲୋକର ସମ୍ପତ୍ତି ନିରାପଦ ରହିବ ନାହିଁ, କୌଣସି ଯୁବକ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ରହିବେ ନାହିଁ ।” ଅମ ଭାରତୀୟଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର କି ସ୍ଥାନ ଧାରଣା ଅଛି, ତାହା ଏଥିରୁ ଜଣା ପଡ଼େ । ଏହା ଅନ୍ୟଥା ହୋଇପାରିବ କିପରି ? ଅମେମାନେ ଅତି ଏତେ ଭୟଭୀତ ହୋଇପାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଅମ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅମେ ଭଡ଼ାଝିଅ ଲୋକଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାଉଛନ୍ତି । ମରଣର ଭୟ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅମର ଏହି ଦୁରବସ୍ଥା ଦୂର ହୋଇଯିବ । ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛତ୍ରପାଠୁ ମୁଁ ଆଶାକରେ ଯେ, ସେମାନେ ଜାଗି ଉଠନ୍ତୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୁଷ୍ଟଲୋକର ଅତ୍ୟୁଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଶୃଙ୍ଖଳ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୈତିକ ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରିବୁ । ମୋର ଇଚ୍ଛା, ତୁମେ ସମସ୍ତେ ମରଣର ଭୟ ବର୍ଜନ କର, ଯେପରି କି ଯେତେବେଳେ ସ୍ଵାଧୀନତାର ଇତିହାସ ଲେଖା ହେବ, ସବୁ

ପ୍ରକାର ହୁଏତର ପ୍ରତିରୋଧ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତରେ ଜାତୀୟ
 ଦ୍ଵ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ନାମ ସେଥିରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ
 ଚାଲିବ । ଅସୁରକ୍ଷାପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ହତ୍ୟା କରିବାର ବଳ ଅସଲ ବଳ
 ନୁହେଁ; ସମସ୍ତଙ୍କର ମରବାର ବଳ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମଣିଷ ମରଣପାଇଁ
 ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ, ସେ ହୁଏତ କରିବାପାଇଁ କେବେ ଲଜ୍ଜା
 କରିବ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ଗୋଟାଏ ସ୍ଵଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପରେ ମୁଁ କହିବି ଯେ
 ଅମର ହତ୍ୟା କରିବାର ବଳ ଯେତେବେଳେ ବଢ଼ିବ, ମରବାର ବଳ ସେତେ
 କମିଯିବ ଏବଂ ହତ୍ୟା କରିବାର ବଳ ଯେତେବେଳେ କମିଯିବ, ଅମର
 ମରବାର ବଳ ସେତେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ମୁଖରେ ଦମ୍ଭ ଓ ସହାନୁଭୂତିର
 ହସ୍ତା ଫୁଟାଇ, ଜୀବନ ବଳ ଦେଇ ହୁଏତ ବିରୋଧୀମାନଙ୍କର ହୃଦୟ
 ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିଥିବାର ଭୁବି ଭୁବି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଇତିହାସରେ ଅଛି ।

—ଅସହଯୋଗ ଓ ଛାତ୍ରସମାଜ—

Young India, 15-7-1926.

ଜାତୀୟ କଲେଜରେ ଜଣେ ଛାତ୍ର ମୋ ପାଖକୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ମନ୍ତ୍ରଣା
 ଲେଖିଥିଲେ । ତାର ସାରାଂଶ ତଳେ ଦିଅଗଲା :—

“ଅପଣ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ୧୯୨୦ ମସିହାର ଅନ୍ତୋଳନରେ ଭାରତର
 ଅନେକ ଛାତ୍ର ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ଛାଡ଼ି ଗୁଲି ଆସିଥିଲେ—ଅନେକ
 ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା, ତା ଭିତରୁ କେତେକ ଲୋକ
 ପାଇଗଲଣି । ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଯାଉଛି, ତାର
 ଅବସ୍ଥା ବଡ଼ ଶୋଚନୀୟ । ଏହା ଶୃଙ୍ଖଳାରହୀତ ଜାତୀୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ
 ପରିଚାଳିତ ଏକ ଐତିହାସିକ ଅନୁକରଣ ମାତ୍ର । ଅମର ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ
 ଖଦଡ଼ ଓ ବିଦେଶୀ ବା କଲଲ୍‌ଗା ଭିତରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ବିଷୟରେ

ଅନର୍ଥ । ସେମାନେ ପାହେବଙ୍କ ପରି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧନ୍ତି ଏବଂ ନିଜେ ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅମରୁ ସ୍ୱଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ରରେ କହୁବାକୁ ଦ୍ୱିଧା ମନେକଲେ ନାହିଁ । ଏହି କଥାରୁ ଜଣେ ମଦୁଆ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଦ ଖାଇବାକୁ ବାରଣ କରିବା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ । ତ୍ୟାଗଭ୍ରାତା ଓ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗ ଦେବାର ମୂଲ୍ୟ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଅମରୁ କହନ୍ତି; ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ବା ସମ୍ପର୍କୀୟମାନଙ୍କୁ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲ କଲେଜକୁ ପଠାନ୍ତି । ବସ୍ତ୍ରତଃ, ତାଙ୍କ ଅମ ରତରେ ରହୁଥିବା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅତୁଳ ରହିଛି । ଅନେକ ଛାତ୍ର ଯେ ପୁଣି ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗଦାନ କରନ୍ତି, ଆପଣ ଏଥିରେ ଅସ୍ପୃହୀନୁତ ହେଉଛନ୍ତି କି ? ଅମ ରତରୁ ଅଳ୍ପ କେତେକ ବାହାରେ ଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମେ କେତେ କାଳ ଏମିତି ଥିବୁ ? ମୁଁ ଜର୍ମାନୀ ଯାଇ ମୋର ପତ୍ନୀ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି; ମାତ୍ର ମୋର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ତାହା ସମ୍ଭବ କରାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ମୋତେ ଆପଣ ବାଲିକୁ ବା ଇଉରୋପର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କି ?”

ପହଞ୍ଚେଇକ ମୋତେ ତାଙ୍କର ପୁଣି ନାମ, ଅନୁଷ୍ଠାନର ନାମ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ବିଷୟ ଜଣାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଜାଣିକରି ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନାମ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଏଠାରେ ଦେଇ ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ ଏବଂ କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଷୟରେ ନ ଜାଣି ତାର ନିନ୍ଦା କରିବାରେ ଭ୍ରାନ୍ତନେବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । ସାଧାରଣ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଇ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦୁଏ, ଯଦ୍ୱାରା କି ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନପ୍ରତି ଏ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦୁଏ, ସେମାନେ ତାହା ପରୀକ୍ଷା କରି ଅଭିଯୋଗର କାରଣ ଦୂର

କରିପାରିବେ । ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯାହା ହେବାର କଥା, ସେସବୁ ଯେ ହୋଇ ନ ଥିବ ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପକ ବା ଶିକ୍ଷକମାନେ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି କଂଗ୍ରେସର ଯେଉଁ ପ୍ରାଥମିକ ଆବଶ୍ୟକତାମାନ ପ୍ରୟତ୍ନ, ସେସବୁ ଅନୁସାରେ କାମ ଯେ କରି ନ ଥିବେ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଅହଂସା, ସତ୍ୟ ବା ଅସତ୍ୟ-ଯୋଗରେ ଚଣ୍ଡାସ ନାହିଁ, ସେମାନେ ଏ ସବୁ ଚିନ୍ତାରେ ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ କିଛି ଭାବ ଦାନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କୁ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲକୁ ପଠାନ୍ତି, ତେବେ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଉତ୍ସାହିତ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯଦି ନିଜେ ସ୍କୁଲ ନ କାଟନ୍ତି ବା ଖଦଡ଼ ନ ପିନ୍ଧନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଚରଣା ବା ଖଦଡ଼ପ୍ରୀତି ପିନ୍ଧୁଥିବା ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ଆଶା କରା ପାରିବେ ନାହିଁ । ପତ୍ତପ୍ରେତକ ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି, ସେଇ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ପ୍ରୟତ୍ନ ହେବ ନାହିଁ, ଏହା ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା । ଏହି ଚିଠି ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏ ଚିନ୍ତା ଉପରେ ଯୋର ଦେଉଛି ଯେ, ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ କେତେ ଜଣ ଶୁଲ୍ଲଗଲେ ସେଥିରେ ଦୁଃଖ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗଦାସ ଦୁଃଖ ଜାତ ହୁଏ, ସେହି ତ୍ୟାଗ ନିଜର ଶୁଦ୍ଧଭାବ ହରାଏ ଏବଂ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ବ ପଡ଼ିଲେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଲୋକ ଯାହାକୁ ଶିକ୍ଷାକାରକ ମନେ କରେ, ସେ ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ । ତେଣୁ ଏପରି ଜିନିଷକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାରେ ସୁଖ ନିହତ ଥାଏ । ତା ବଦଳରେ ଯାହା ଅସେ, ତାହା ଯେ କେତେଦୂର ଫଳପ୍ରଦ, ଏହା ଏକ ଅଲଗା ପ୍ରଶ୍ନ । ଯାହା ବଦଳରେ ଅସେ ତାହା ଫଳପ୍ରଦ ହେଲେ ବା ନ ହେଲେ ଭଲ । କାରଣ ଲୋକ ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ବଦଳରେ ତାହାଠାରୁ ଅଦୂର ଭଲ ଜିନିଷକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ; ମାତ୍ର ଯାହାକୁ ସେ ନିଜର ଅନିଷ୍ଟକାରକ ବୋଲି ଅଭିଜ୍ଞତା ପାଇ ତ୍ୟାଗକରେ,

ସେ ପୁଣି ତାର ସୁନସ୍ବତ୍ବ ଉପରେ ନାହିଁ । ବଲିନ୍ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି
 ଇଉରୋପୀୟ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କୁ ଯିବାର ବ୍ୟାକୁଳତା ଅସହଯୋଗ ଭାବରୁ
 ଚିହ୍ନ ନୁହେଁ । ଇଂରାଜୀ ଲୁଗା ନ ପିନ୍ଧି ଜାପାନୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ଯେମିତି
 କଥା, ଏ ସେହୁପରି ଏକ କଥା ହେବ । ବିଲ୍ଲି ଲୁଗାକୁ ବିଲ୍ଲିତଭେ
 ତିଆରି ବୋଲି ଯେ ପରିତ୍ୟାଗ କରୁ ନା ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଏହା ଯେ ଦରିଦ୍ର
 ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବ୍ୟବସାୟରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଅଧିକ ଦରିଦ୍ର
 କରେ, ଏଇଥି ପୋରୁଁ । ଜାପାନୀ ଲୁଗା, ବିଲ୍ଲି ଲୁଗା ଅପେକ୍ଷା
 ଲୋକଙ୍କୁ ଗରିବ କରିବା ଚିନ୍ତାରେ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ ନୁହେଁ ।
 ସେହୁପରି ଭାରତର ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଶିକାରୀକ ମନେ କରି
 ପରିତ୍ୟାଗ କରିବୁ; ତେଣୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ନାମ ଦେଇ ଆମେ
 ପୁଣି ସେଇ ଜନସ୍ବତ୍ବ ଉପରେ ନାହିଁ, ନିଜକୁ ଅସହଯୋଗ
 ବୋଲି ବ୍ୟାପ ଶୁଣି ପାରିବା ନାହିଁ । ଅସହଯୋଗର ଅର୍ଥ ଭାରତୀୟ
 ଭାବ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉଚ୍ଛ୍ବେଦ ଜନସ୍ବତ୍ବ ସହିତ ସହଯୋଗ ।
 ବଲିନ୍ରେ ରହି ଆମେ ଏହି ଭାବର ଆଶ୍ରୟ ଲାଭ କରିପାରିବା ନାହିଁ ।
 କେବଳ ଭାରତରେ ଆମର ସବୁ ପରାମର୍ଶ ହେବ । ଅନ୍ତତଃ କୌଣସି
 ପୁଣିଆପ୍ରାପ୍ତ ବା ଫଳପ୍ରଦ ଜନସ୍ବତ୍ବ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଆମକୁ କାର୍ଯ୍ୟର
 ଉପମ ସୋପାନ ସ୍ବରୂପ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ—
 ଏହା ସଫା କଥା । ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଏଇକଥା ଭଲଭାବେ ବୁଝିବର
 ଏହା କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ଭଲ କରିଥିଲେ । ସମୟର ଗତି ସଙ୍ଗେ
 ସଙ୍ଗେ ଏହିପରି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗଦ୍ବାରା ଦେଶର ଉପକାର ସାଧିତ
 ହୋଇପାରିବ । ଯେଉଁମାନେ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁତପ୍ତ ଓ ନିଜର ଭାଗ୍ୟପ୍ରତି
 ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ, ସେମାନେ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଯିବାକୁ କେବେ ବୁଣ୍ଡା-
 ବୋଧ କରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଯାହାହେଉ, ଏହା ଆଦର୍ଶ ଭିତରେ
 ଏକ ସ୍ବର୍ଗ । ଅସହଯୋଗର ଆଦର୍ଶ ଯଦି ଭଲ ଏବଂ ଭାରତପ୍ରତି
 ଉପଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଏହା ଯେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିପାରିବ ।

—ତ୍ୟାଗ—

Young India. 24-7-1926.

ଅନେକ ଯୁବକଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଚିଠି ପାଇଛି । ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ ଯେ ସର୍ବସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେମାନେ ଯେତେ କମ୍ ଦରମା ପ୍ରାପ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କର ପରିବାର ଗୋଷ୍ଠୀ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ସର୍ବସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଧାରକର ବା କାହାର ଦାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଇଚ୍ଛାସ୍ତେ ଯାଇ ନିଜର ଉପାର୍ଜନ କରିବା ଯମତା ବଢ଼ାଇବାକୁ ଜଣେ ମୋତେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଆଉ ଜଣେ ବେଣୀ ବେତନ ମିଳୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଖୋଜୁଛନ୍ତି, ବେଣୀ ଲଭୁଥିବା ବ୍ୟବସାୟ ଖୋଜିବାପାଇଁ ଜଣେ ମୂଲ୍ୟନ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ଏହି ଯୁବକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଜଣେ ଜଣେ ଦୃଢ଼ ସାଧୁ ଓ ଅସୂତ୍ୟାଗୀ କର୍ମୀ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଅସିଦ୍ଧି । ସେମାନଙ୍କ ଘରର ଅଭାବ ବଢ଼ିଛି । ଖଦା ବା ଜାତୀୟ ଶିଳ୍ପ ସେମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରି ପାରନାହିଁ । ସେମାନେ ବେଣୀ ଦରମା ମାଗି ସର୍ବସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ବୋର୍ଡ଼ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ଯଦି ଏହିପରି ମନୋବୃତ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ତେବେ ହୁଏତ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଏକଭଳି ନିରନାଶକ ଶ୍ରମଜୀବରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ ହେବ ବା ଅନ୍ୟ-ପକ୍ଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବେତନ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯିବ, ଯାହାର ଫଳ କି ଅସ୍ପୃହଶୀୟ ହୋଇପଡ଼ିବ ।

ଆମର ପରିସ୍ଥିତି ସଙ୍ଗରେ ଅନୁପାତ ନ ରଖି, ଆମର ଅଭାବ ବଢ଼ାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି, ସେହି କାରଣରୁ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର କଲ୍ଲନା କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିସମ୍ବନ୍ଧ ଅସହଯୋଗର କଲ୍ଲନା କରାଯାଇ ନଥିଲା; ମାତ୍ର ଆମକୁ

ନିଗଡ଼ ବଳନରେ ଅବକ୍ଷ କରାଯିବା ଓ ତଳତଳାନ୍ତ କରାଯିବା ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସ୍ଥାପାଇଁ ଦାୟୀ ଏକ ମନୋବୃତ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏହି ଅସହଯୋଗ ଅନ୍ଦୋଳନର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଦେଶର ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖି ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅମର ଲାବନ ନିର୍ବାହର ମାନ (Standard of living) ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି । ଅନ୍ୟ ଜାତିର ଶୋଷଣ କରି ବସ୍ତ୍ରବାର ଅଭିଜ୍ଞତା ଭାରତର ନ ଥିବାରୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭଲ କାମ କରୁଥିବା ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରସାର ଫଳରେ, ସର୍ବନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଚିନ୍ତା ସାଧାରଣ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଗାଁସବୁ ଏହି ଶୋଷଣ ହେତୁ ଧ୍ବଂସ ପାଇଲେ । ୧୯୨୭ରେ ଏକଥା ଆମେ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ବୁଝିଥିଲୁ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନିରୋଧ ଅନ୍ଦୋଳନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ତରତରଥ କାମ କରି ତାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବା ଅମର ଭାବେ ନୁହେଁ ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଗ୍ରାମର ଅନ୍ତଃକରଣରେ ପରିବାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାପାଇଁ ଅମର ଯେଉଁ ଝୁଲ ରହିଛି, ସେହି ହେତୁରୁ ଯାହା ହେବାର କଥା, ତାଠାରୁ ବେଶୀ ଅସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ ଆମେ ଅଭବ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛୁ । ଏହି ଯୌଥ-ପରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୋଲମାଲିଆ ହୋଇଥିବା ଫଳରେ ତାର ବୁଝଳ ବୁଝିପାଇଁ ଏକ ସୁଫଳ ଲାଭ ପାଇଛି । ଏହିପରି ଦୋଷ ଉପରେ ଦୋଷ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ।

ଦେଶର ଯାହା ଦରକାର ତାହା ହାସଲ କରିବାପାଇଁ ଅମର ଅନୁତ୍ୟାଗ କରିବା ଭାବେ । ବାହାର ଅପେକ୍ଷା ଭିତର ସମ୍ଭାର ବେଶୀ ଦରକାର । ଦୂଷିତ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଜବରଦସ୍ତ ଗୋଟାଏ ସଂଜ୍ଞାସୂଚକ ବିଧାନକୁ ଲଦିଦେଲେ, ତାହା ଘୁଣଖିଆ ବାଉଁଶରେ ପୁଟ ଦେଲା ପରି ଦିଶିବ ।

ତେଣୁ ଅମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେବା ଉଚିତ । ଅମୃତ୍ୟାଗ କରିବାର ଭାବକୁ ଅମର ବଢ଼ାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଅମେ ଯେତେ ବଡ଼ ତ୍ୟାଗ କରିବୁ, ଦେଶର ଅବଶ୍ୟକତା ଭୁଲନାରେ ତାହା କିଛି ନୁହେଁ । ପରିବାରର କାର୍ଯ୍ୟସମ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କର କାମ ନ କରିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରିବା ନାହିଁ । ଜାତିଆଣ ସଭା, ବିବାହରେ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଗ୍ରନ୍ଥକ ରୂପସାରମୂଳକ ଓ ନିରର୍ଥକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅମେ ପରିସାଧିଏ ସୁଦ୍ଧା ଶରତ କରି ନ ପାରୁ । ପରିବାରର କେତୁ ମରିଗଲେ କିମ୍ବା ବିବାହ ସମୟରେ ଗୁଡ଼ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଏକ ନୃଶଂସ ବୋଟ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହିପରି ଚଳାସମାନଙ୍କରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଅମେ ଅମୃତ୍ୟାଗ ବୋଲି କହିବା ନାହିଁ । ସାହସ ଓ ଦୃଢ଼ତାର ସହଜ ଏହିସବୁ କୁପ୍ରଧାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଅମରାଣି ଅସ୍ଵାଭାବକ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ଶିକ୍ଷା ରହିବ । ଯେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲେକକୁ ମୁଠାଏ ଭାତର ପୋଗାଡ଼ କରିବାମାନ୍ କିଛି ସ୍ତ୍ରୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି, ଯେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲେକ ଅନାଦାରରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ୁଛି, ସେତେବେଳେ ଅମର ସମ୍ପର୍କୀୟମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ଶିକ୍ଷା ଦାନ କଥା ଭାବିବା ଏକ ଆଦାତକ କଥା । ମାନସିକ ବିସ୍ତାର କଲେକ ବା ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ନୁହେଁ, କେବଳ ଶେଷେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ଵାରା ସମ୍ଭବ । ଅମ ଭିତରୁ କେତେକ ନିଜକୁ ଏବଂ ଅମର ତଥାକଥିତ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାକୁ ନାପସନ୍ଦ ନକରିବାପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ବା ଦାନ କରିବାପାଇଁ ଅମେ ପ୍ରକୃତପନ୍ଥା ପାଇଯାଉବା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳକ ନିଜ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟୟ ବହନ କରିବ, ଏହାର କୌଣସିଉପାୟ ନାହିଁ କି ? ସେପରି କୌଣସି ପନ୍ଥା ନ ଥାଇପାରେ । ଯେତେବେଳେ ଅମେ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନାହିଁ,

ଅଥଚ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ଅଭିଳାଷକୁ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ ଦେଉଛି, ସେତେବେଳେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ ଅମର ପରସ୍ପିତର ଅନୁରୋଧ ଏକ ଉପାୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କର ଯାହା ଦରକାର ନାହିଁ, ତାହା ପ୍ରହର ନ କରିବା ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ଏହି ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିଦେବାର ସମତା ହଠାତ୍ ଉପରୁ ଖସିପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଯେଉଁ ସୁବିଧା ଓ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ, ସେହିପରି ସୁବିଧା ନ ପାଇବାର ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରିବା ଅମର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବ । ଏହି ମନୋଭାବ ଅନୁସାରେ ଅମର ଜୀବନକୁ ପରିମାର୍ଜିତ କରିବା ହେଉଛି ଅମର ଦ୍ୱିତୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଏହିପରି ଅସୁବିଧାଗୀ ଓ ବଞ୍ଚପରିକର କର୍ମୀମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାଶ ସୈନ୍ୟବାହନ ବ୍ୟତୀତ, ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ପ୍ରଗତି ଅସମ୍ଭବ—ଏହା ମୋର ମତ । ଏଇ ପ୍ରଗତି ବିନା ସ୍ୱରାଜ ବୋଲି କିଛି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଦରଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେଉଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଅନୁପାତରେ, ଅମେ ସ୍ୱରାଜ ଅଭିମୁଖରେ ଗତି କରି ପାରୁନା ।

—ଦୀରଘଜା ବନାମ ଅଭିବିଶ୍ୱାସ—

କଣେ ଶିକ୍ଷକ ଲେଖିଛନ୍ତି :—

କେତେ ମାସ ହେଲା ଅମ ସ୍କୁଲର କେତେକ ପିଲା ମାସକୁ ୧୦୦୦ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ହାତକଟା ସୁତା ନିଖିଲ ଭାରତ ଚରଣାସପାକୁ ପଠାଉଛନ୍ତି । ଅପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଗତି ଭକ୍ତି ହେବୁ ସେମାନେ ଏହା କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦି ସୁତା ବାଟିବାର କାରଣ କେହି ପଚାରେ,

ସେମାନେ ବହୁକ୍ରୀ, ଏହା ମହାସ୍ବାଜୀବର ଆଦେଶ, ତେଣୁ ଏହା ମାନବାକୁ ହେବ ।’ ମୁଁ ଭାବେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଏହିପରି ମନୋଭାବକୁ ମରୁପୁରୀରେ ଉତ୍ସାହ ଦେବା ଉଚିତ । ଦାସ ମନୋଭାବ ଶରପୁର ବା ଅନ୍ତରକ ଭକ୍ତଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାପ୍ତ । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବାପାଇଁ ଅପଣଙ୍କର ସ୍ବହୃଦ୍ବଳ୍ପଣିତ କାଣି ଅପଣଙ୍କଠାରୁ ପାଇବାକୁ ସେମାନେ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହିତ । ମୋର ବିଶ୍ବାସ, ଅପଣ ଏ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରବେ ।

ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ପେଉଁ ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇଛି, ତାହା ବାରିପୁରା କି ଅନ୍ଧବିଶ୍ବାସ, ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ । ଏପରି ସମୟ ଆସେ ଯେତେବେଳେ କାରଣର ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ଅନ୍ତରକ କାଞ୍ଚିତା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ହୋଇ ପଡ଼େ । ଏହା ସୈନିକର ଗୋଟିଏ ଅସଲ ଧୂଣ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଲେକକ ଭିତରେ ଏପରି ଧୂଣ ନ ଥିଲେ କୌଣସି ଜାତି ସଂଗ୍ରାମଜନକ ଭାବରେ ଅଗ୍ରଗତି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସ୍ବଶୃଙ୍ଖଳ ସମାଜରେ ଏପରି ବାଧ୍ୟତାର ଆବଶ୍ୟକତା ଖୁବ୍ କମ ରହେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାକୁ ଅନ୍ଧଭାବରେ ବିଶ୍ବାସ କରିବା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସବୁଠାରୁ ଖରାପ କଥା । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଯଦି ଶିକ୍ଷକମାନେ ନିଜ ଯତ୍ନରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଚରୁରଶକ୍ତିକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ନିଜର ଚରୁରଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଭାବିବାକୁ ଶିଖିବେ । ଚରୁରଶକ୍ତି ଯେଉଁଠାରେ ପରୀକ୍ଷା ସ୍ଥିତିର କରେ, ବିଶ୍ବାସ ସେହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଯୁକ୍ତଯୁକ୍ତ ଚରୁର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହୋଇଥିବା ଘଟଣା ଦୁନିଆରେ ଖୁବ୍ କମ ଘଟେ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର କୁଅପାଣି ଖରାପ ହୋଇଯାଇଥିବାର ସନ୍ଦେହ ହେଲେ ସିଂହା ଓ ଛଣାପାଣି ପିଇବାର କାରଣ ସ୍ବରୂପ ଯଦି ଛାତ୍ରମାନେ ତାହା ମହାସ୍ବାଜୀବର ଆଦେଶ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକ ଏପରି ଉତ୍ତରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ

ଏହିପରି ଉତ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପଦ ଭୁଲ ହୁଏ, ପ୍ରଶ୍ନରେ ଥିବା ସ୍ଥଳର
 ପିଲାମାନେ ସୁତାବତାର ଯେ କାରଣ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି, ତାହା ମଧ୍ୟ
 ଭୁଲ ହେବ । ମୁଁ ଯେପରି କେତେକ ସେଠାରେ ମୋର ମହାସ୍ବାସଦାନୁ
 ବସ୍ତ୍ର ତୋଳିଛି, ସେଇ ସ୍ଥଳରେ ପଦ ସେଇପରି ଦର୍ଶିବ, (ମୋର
 କେତେକ ପତ୍ରପ୍ରେରକ ମୋ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ ବୋଲି
 ଜଣାଇ ଅନୁଗ୍ରହୀତ କରିଛନ୍ତି), ତେବେ ମୋର ଉତ୍ତର ହୁଏ, ଚରଣା
 ଧୂସ ପାଇବ । ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଅଦର୍ଶ ମହତ୍ତ୍ବ । ଏହା ନିସନ୍ଦେହ ଯେ, ଚରଣା
 ମୋଠାରୁ ମହତ୍ତ୍ବ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ମୁଁ କୌଣସି ଭୁଲ କଲେ ବା
 ଲେକେ କୌଣସି କାରଣରୁ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉଠିଲେ, ମୋର ପୁଅ ଯଦି
 ବିଲମ୍ବ ହୁଏ, ତେବେ ଚରଣାର ଅଦର୍ଶ ନଷ୍ଟ ହେବ—ଏପରି ହେଲେ
 ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀତ ହେବି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ସମତାର
 ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମସ୍ତ କଥାକୁ ଛାଡ଼ିମାନେ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ବିଚାର କଲେ
 ଶୁଭ୍ ଭଲ ଫଳ ହେବ । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ବିଚାର କରିବାପାଇଁ ଚରଣା
 ଗୋଟିଏ ଅସଲ ଜିନିଷ । ମୋ ମତରେ ଏଥିରେ ସମସ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତତା କାଢ଼ି
 ମଙ୍ଗଳ ନିହତ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ନିମ୍ନ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ
 ଚିନ୍ତାରେ ଛାଡ଼ିମାନଙ୍କର କିଛି ଶିକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ । ଦିନକୁ ଦିନ
 ଅବନତି କରୁଥିବା ଗ୍ରାମମାନଙ୍କର ଗୃହସ୍ଥ ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଛାଡ଼ିମାନଙ୍କ ଆଗରେ
 ରହିବା ଉଚିତ । ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟା ସେମାନଙ୍କର ଜାଣିବା ଉଚିତ ।
 ଏହି ଉପଦ୍ଵୀପର ବିରାଟ ବିସ୍ତୃତି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ରହିବା
 ଉଚିତ । ବେଶ୍ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କର
 ଅର୍ଥକ ସମତା ବଢ଼ାଇ ପାରିବେ, ତାହା ଛାଡ଼ିମାନଙ୍କର ଜାଣିବା କଥା ।
 ପିଣ୍ଡ ଓ ଦରିଦ୍ର କୃଷକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ସେମାନେ
 ଲେଖା କରିବେ । ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣ ଯାହା ପାଇପାରିବେ ନାହିଁ,
 ସେତେଦୂର ସମ୍ଭବ, ଛାଡ଼ିମାନେ ସେସବୁ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା

ପାଇବେ । ତାହାହେଲେ ସେମାନେ ସୁତାକଟାର ଗୁଣ ବୁଝିପାରିବେ । ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ଲୋକଙ୍କର ଧାରଣା ଖରାପ ହୋଇଯିବା ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷୟରୁ ଏହା ରକ୍ଷା ପାଇପାରିବ । କେବଳ ବାଳପୁତ୍ରା ଉପରେ ଚିନ୍ତିତ ରହିବାଠାରୁ ଚରଣା ଅନ୍ଧୁରି ବିଶାଳ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱର । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ଆର୍ଥନୈତିକ ବିଚାରପାଇଁ ଲୋକ ସମକ୍ଷରେ ଚରଣା ଉନ୍ନତ ରହିବ ।

ପଦପ୍ରେରକ ଯେପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି, ଏପରି ଅଳ୍ପ ଭାବରେ ବାଳପୁତ୍ରା କରିବା କଥା ଅମ ରତରେ ଅନେକ ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ । ମୁଁ ଯେଉଁ ବର୍ଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତର୍କ କରିଦେଉଛି, ମୋର ଆଶା, ଜାତୀୟ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେସବୁ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବେ । ବିଚାର ନ କରି ମହାତ୍ମା ନାମରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭିଥିବା ଲୋକଙ୍କର କଥାରେ କାମ କରିଯିବାରୁ ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଉଛନ୍ତି ।

—ପ୍ରତିରୋଧର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—

Young India—24. 1. 1929

ଘର୍ଷ କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ହେଲା ଗୁଜରାଟ କଲେଜର ସାତଶତ ଛାତ୍ରଙ୍କର ଯେଉଁ ଧର୍ମଘଟ ଗୁଲି ଆସିଛି, ତାହା କେବଳ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନୀୟ ଘଟଣା ହୋଇ ରହି ନାହିଁ । ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଭାବରେ ବା ଅନ୍ୟାୟ ଭାବରେ ହେଉ ପଛକେ, ଶ୍ରମିକ ଧର୍ମଘଟ ଖୁବ୍ ଖରାପ ଏବଂ ଛାତ୍ର ଧର୍ମଘଟ ତା'ଠାରୁ ଅନ୍ଧର ଖରାପ । ଛାତ୍ର ଧର୍ମଘଟ ଅନ୍ଧର ଖରାପ ହେବାର କାରଣ ହେଉଛି ଏହାର ଶେଷଫଳ ଏବଂ ଉତ୍ତମପ୍ରସର ଅବସ୍ଥା । ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ପରି ଛାତ୍ରମାନେ ଅଶିଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି, ଧର୍ମଘଟଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ କରାଯାଇ ନ ଥାଏ । କାରଣାନା-

ମାଲକମାନଙ୍କ ପରି ଛନ୍ଦମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥ ସହୃଦ ସଂଘର୍ଷରେ ଅସିଲୁଲି ଶିକାନ୍ତୁଷ୍ଟାନର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କର କିଛି ନ ଥାଏ । ଅହର ମଧ୍ୟ ଛନ୍ଦମାନେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ପ୍ରଗତି ବୋଲି ମନେ କରନ୍ଥାଏ । ତେଣୁ ଛନ୍ଦଧର୍ମଘଟ ଚିହ୍ନିତ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଲୁଲି ଫଳ ହାସଲ କରି ପାରନ୍ତ ଏବଂ କେବଳ ଅସାଧାରଣ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏହା ନ୍ୟାୟାନ୍ତମୋଦିତ ହୋଇପାରିବ ।

ସ୍ଵଶୃଙ୍ଖଳିତ ସ୍ଵଳ ବା କଲେଜରେ ଛନ୍ଦଧର୍ମଘଟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଟୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଛନ୍ଦମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସର୍ବଦା ଧର୍ମଘଟର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ସାଧାରଣ ମତ ଚରୁକ୍ଷରେ ଯାଇ କୌଣସି ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦ ଅଭିଭାବକ ଓ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା କୌଣସି ସାବଜନାନ ଉତ୍ସବ ଦିନ ସ୍ଵଳ ବନ୍ଦ ନ କରିନ୍ତି ତେବେ ସେହିଦିନକ ଧର୍ମଘଟ ଘୋଷଣା କରିବା ଛନ୍ଦମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସ୍ଵଚ୍ଛବ୍ୟତ ହେବ । ଭାରତୀୟ ଛନ୍ଦମାନେ ଯେତେ ଚେତନା ପାଉଥିବେ ଭାରତରେ ଏଇ ଧର୍ମଘଟ ସେତେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ହେଉଥିବ, ଜାତି ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ଵଜ୍ଞାନ ସେତେ ସଜୀବ ହୋଇ ଉଠୁଥିବ ।

ଗୁଳାଘଟ କଲେଜର ଏ ଧର୍ମଘଟ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଯାହା ବିଚାର କରି ଦେଖିଛି, ମୁଁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କହୁଛି ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମଘଟ କରିବାର ଅନେକ କାରଣ ଅଛି । ଘଟଣାଟା ସଂପ୍ରସ୍ତାବରେ କୁହାଯାଇ ପାରେ । ସାଇମନ କମିଶନ ବୟୁକ୍ତ କରିବା ଦିନ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛନ୍ଦମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଏଇ କଲେଜର ଛନ୍ଦମାନେ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ବିନାନ୍ତମତରେ ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଅନୁପସ୍ଥିତି ହୋଇଥିଲା । ଶତ୍ରୁମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଛନ୍ଦମାନେ ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି । ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ତତଃ ଅନୁମତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ସେମାନଙ୍କର ଦରକାର ଥିଲା । ମାତ୍ର ପୃଥିବୀର ସବୁଆଡ଼େ ଛନ୍ଦମାନେ

ଏକାକି । ପବନର ଗତି ରୋଧ କରିବା ଜଣେ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ସେପରି ଅଶାମ୍ଭବ, ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଭାଙ୍ଗିବାର ଅଶା କରିବା ମଧ୍ୟ ସେହି ପରି ନିଷ୍ଫଳ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଧର୍ମଘଟ ଏକ ଯୁବକପୁଲଭ ଅନୁଧିକାର ବର୍ତ୍ତା ଥିଲା । ସମାଧାନ ପାଇଁ ଅନେକ କଥାବାତ୍ସା କରିବା ପରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଏ ଦେଷ ନ ଧରିବାର ମନୋଭାବ ଦେଖାଇଲେ । ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଟ୍ୟାକ୍ ଲେଖା ଏ ଦେଇ ବାଣିଜ ପରାମର୍ଶ ଦେବାପାଇଁ ଛତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅନୁମତି ମିଳିଲା । ଯେଉଁମାନେ ପରାମର୍ଶ ନ ଦେବେ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରୋପାଦାନ କରାଯିବ ନାହିଁ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ହେଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ତାଙ୍କର କଥା ଭାଙ୍ଗି ଗୋଟାଏ ନୋଟିସ୍ ବାହାର କରି ଦେଲେ ଯେ, ‘ଟ୍ୟାକ୍ ଦେଇ ପିଲାମାନେ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବେ ।’ ସ୍ଵଭାବତଃ ପିଲାମାନେ ଏଥିରେ ଉଦ୍ବେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେମାନେ ଅନୁଭବ କଲେ—

‘ଲୁଣ ଯଦି ତାର ଗୁଣକୁ ନଷ୍ଟ କରେ, ତେବେ ପୁଣି ସେ କିପରି ଲୁଣିଆ ହେବ ?’ ତେଣୁ ସେମାନେ ଧର୍ମଘଟ କଲେ । ତା’ପରେ ଯାହା ଘଟିଲା ତାହା ଜଣା ଶୁଣା କଥା । ଧର୍ମଘଟ ଗୁଲିଲା, ସମର୍ଥକ ତଥା ସମାଲୋଚକମାନେ ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥତା ଓ ସଦାଚରଣର ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୋ ମତରେ ଗୁଳିଗୁଳି କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଅଭିଯୋଗ ଅଣାଯାଇଛି, କୌଣସି ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଏପରି ସତ୍ତ୍ଵି ଭାଙ୍ଗିଲେ, ଧର୍ମଘଟ ଦ୍ଵାରା ତାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ଦର୍ଶିବ୍ୟ । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ମାନହୀନକର କାମ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁପାତ୍ତୀ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ସେ ପାଇବା କଥା, ସେଇ ସମ୍ମାନର ଭାଙ୍ଗନ ହେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିବ ।

ଯଦି ଛତ୍ରମାନେ ଦୃଢ଼ ଥାନ୍ତି, ତେବେ ଏ କଥାର ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ—ତାହା ହେଉଛି ସମ୍ମାନହୀନକର

ନୋଟିସ୍‌ସବୁ ସେ ଉଠାଇନେବେ ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ ନ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବେ । ବାସ୍ତବିକ ଅର୍ଥ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଏଇ କଲେଜରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଜରିତ କଥା ହେବ ।

ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ଖୁବ୍ ଗୋରଦାଗିରି ଚାଲୁଛି । ସରକାର ଅନୁମୋଦନ ନ କରୁଥିବା ରାଜନୈତିକ ସଭ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଯୋଗ ଦେବା ଓ କୌଣସି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ମତ ପୋଷଣ କରିବା ଦୋଷରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶାସ୍ତିବିଧାନ କରାଯାଉଛି । ଏଇ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା ବନ୍ଦ କରିବାର ସମୟ ଚାଲିଯାଇଛି । ବିଦେଶୀ ଶାସନ ଅଧୀନରେ ବିକଳରେ ଚିତ୍କାର କରୁଥିବା ଭାରତ ପରି ଏଇ ଦେଶରେ, ତାହାର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଜାତୀୟ ମୃତ୍ୟୁ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗ ନେବାରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ଏ ସେତୁରେ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହକୁ ଏପରି ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯିବ, ଯେପରିକି ସେମାନଙ୍କର ପଢ଼ାରେ କୌଣସି ବିଘ୍ନ ନ ଘଟେ, ପରୀକ୍ଷାର ଉତ୍ତରରେ ସମ୍ମାନ କରୁଥିବା ବିରଳ ଦଳର ପକ୍ଷ ସେମାନେ ପେପର ନ ନିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ପସନ୍ଦ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ମତ ପୋଷଣ ବା ସମର୍ଥନ କରିବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ଅଛି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବା, ତତ୍ପରା ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ରଗଠନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ବିଦ୍ୟାଳୟର ସୀମା ବାହାରେ ସେମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନ କରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତବାଦୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଧର୍ମଘଟର ପ୍ରଶ୍ନ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେମାନେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନ-ମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଓ ସମର୍ଥନ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ । ସ୍ବଚ୍ଛତା ପାଇଥିବା

ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଅଭିଭାବକମାନେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମଘଟରେ ସମାନଭାବେ ସଂସ୍ପୃହ । କାରଣ ଅଦ୍ୱିମଦାବାଦର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ କଥା ମୁଁ ଜାଣେ, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପିତାମାତା ବା ଅଭିଭାବକଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ଅନୁସାରେ ବର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅସିଦ୍ଧନ୍ତ ।

—ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ଚରଣ—

Young India—6. 3. 30

ପଞ୍ଜାବର ଜଣେ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ସ୍କୁଲ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଲେଖିଛନ୍ତି :—

“କଂଗ୍ରେସର ଗତ ଅଧିବେଶନ ଦିନଠାରୁ ଆମ ପ୍ରଦେଶର କଲେଜ ଛାତ୍ର ମହଲରେ କିପରି ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହା ଆପଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବେ । ଯୁବକ ପ୍ରାଣରେ ଏକ ନୂତନ ଅଗ୍ନି ଜଳୁଛି । ଏଇ ଅଗ୍ନିର ଜଳୁଦାତା ହିସାବରେ ଏବଂ ଏହାର ଗତିପଥର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବରେ ମୋର ଚିଣ୍ଟାସ ଆପଣ ନିମ୍ନ ଦୁଇଟି ଚିନ୍ତା ବରୁର କରି ମତ ଦେବେ ।

୧ । ଅଦ୍ୱିସାର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ ନ କରି ଛାତ୍ରମାନେ ପଦ ଡାକର ମାତୃଭୂମି ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ବା ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ରତା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ଢିଲେହେଲେ ଆପଣ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ପେଟେବେଳେ ସେମାନେ ସମୟ ଅସମୟର ବରୁର ନ କରି ଆକ୍ରମଣ-ମୁଲକ ଓ ଦୃଶ୍ୟାବ୍ୟଞ୍ଜକ ମନୋଭାବ ନେଇ ବିପ୍ଳବର ଚିତ୍କାର କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୋର ଭୟ ହୁଏ ଯେ ସେମାନେ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ହଂସାଦୋଷରେ ଦୋଷୀ । ‘ଯୁନିଅନ ଯ୍ୟାକ ଧ୍ୟୁସ ହେଉ’ । ଏହି ଚିତ୍କାର କଣ ଏହି ଦୋଷର ଭୁଜନ ନୁହେଁ ?

୨ । ଚରିତ୍ର ସଂଗଠନ ଦିଗରେ ଅମ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କର ଉତ୍ତ୍ରେଖଯୋଗ୍ୟ କାମ ଶୁଭ୍ କମ୍ ହୁଏ । ମାର୍ଜିତରୁଟି ଓ ଝୁଙ୍ଗାଳା ହରାଇ ଛାତ୍ର ହସାବରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ଘିଲେ ହେଲେ ଯୁକ୍ତି ନ ଦେଇ ସଶିବ ଉତ୍ତେଜନାରେ ମାତିଯିବାପାଇଁ ଅଗଣ ପସନ୍ଦ କରିବେ କି ? ଅମର ଯୁବକସମାଜର ଉପଯୁକ୍ତ ଚେତ୍ର ଗଠନ କରିବା ଦିଗରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଯତ୍ନନେବା ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କି ?”

ଯୁଙ୍ଗ ଇଣ୍ଡିଆରେ ଏଇ ସବୁ ଧ୍ବନି ବସନ୍ତରେ ମୁଁ ଏକ ଲୋଟା ଲେଖିଛି । ମୁଁ ଏଥିରେ ଏକମତ ଯେ, ‘ଇଉନିୟନ୍ ଜ୍ୟାକ୍ ଧ୍ୟୁସ ହେଉ’ ଏଇ ଧ୍ବନିରେ ହିଁସାର ଟିକିଏ ଗଲ ଅଛି । ଅଦୂର ଅନେକ ଆଗତି-ଜନକ ଧ୍ବନିର ପ୍ରଚଳନ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଛି । ଯେଉଁମାନେ ଅହଂସାକୁ ଏକ ଉପାୟ ରୂପେ ସୁଦ୍ଧା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଏସର ଧ୍ବନି ସେମାନେ ଉଦ୍ଧାରଣ କରି ନ ପାରନ୍ତି । ତା ଦ୍ଵାରା ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ, ଶରପ ହୋଇ ପାରେ । ଜଣେ ସୁଶୃଙ୍ଖଳ ଯୁବକ ଏପରି ଧ୍ବନି କରିବ ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଏହା ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ବିରୋଧୀ ଅଟେ । ପହଞ୍ଚେଇକର ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ସ୍ଵରୂପ କୁହାଯାଇପାରେ ‘କର୍ତ୍ତୃପରିମାନେ ଯାହା ଦାୟିତ୍ଵନ୍ତ, ତାହାର ଫଳ ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି’—ପହଞ୍ଚେଇକ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରନାହାନ୍ତି । ଯେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚରିତ୍ରର ଅଭାବ ପାଇଁ ଅମର ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଦାୟୀ । ମୋର ସାହାଯ୍ୟ ବା ମତ ଲୋଡ଼ିବାରେ ଏହାର ପ୍ରତିକାର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ଏହି କଥାର ଗୁରୁତ୍ଵ ବହନ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ ଦିଗରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କଲେ ଏହାର ପ୍ରତିକାର ସମ୍ଭବ । ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ ନିଜ ଜାତିର ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଇତିହାସ ବିଷୟ ଜାଣନ୍ତି—ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି କିପରି ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନେ ନିଜ ନିଜର ସ୍ଵାଧୀନତା ହାସଲ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଦେଶର ସ୍ଵାଧୀନତା

ପାଇଁ କାହିଁ କରବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଯିବା ଅସମ୍ଭବ । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଗରେ ସେମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରାରେ ଯଦି ସେମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚାଳନା ନ ପା'ନ୍ତି, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅପରିପକ୍ତ ସହାୟତା ଚାହୁଁ ଶକ୍ତିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ କାମ କରିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣାର ମୁଁ ଯେତେ ସ୍ତରରେ ଅସ୍ଥିତ, ମୁଁ ତାର କାଟ ଦେଖାଇଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଦେବାରେ ଯଦି ମୁଁ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଖୁସି ହେବି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ କାଟରେ ଚଳାଇବା ପ୍ରୟତ୍ନ କରୁଛି । ମୋର ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି ସେମାନେ ଖରାପ କାଟରେ ଯାନ୍ତି, ତେବେ ସେଥିପାଇଁ ମୋତେ ଦାୟୀ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅମୃତସରର ବୋମା ବସ୍ତୋରଣ ଫଳରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପ୍ରତାପ ହିତ ନାମକ ଜଣେ ଯୁବକଙ୍କର ଯେଉଁ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା—ଏହି ଯୁବକ ବୋମା ନିଷେପକାଗ୍ରଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବେଶୀ ଦୁଃଖ ପାଇଛି । ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଯେଉଁ ଚରିତ୍ରର ଅଭାବ ଚିପ୍ପିରେ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ହେଉଛି ଏକ ବୋମା ବସ୍ତୋରଣର କାରଣ । ‘ଚରିତ୍ର’ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଏହି କଥାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ ହେଉନାହିଁ । ଅବଚଳିତ ଚରିତ୍ର ଏଠାରେ ପ୍ରକୃତ ଶବ୍ଦ ହେବ । ଖାଇସା କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରତି ଯଦି ଏହି ବୋମା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ, ତେବେ ଏହି ଘଟଣାକୁ ଏକ ଗଜମୂଳ ଆକୋଶର ପ୍ରମାଣ ବୁଝାଯାଇ ପାରେ । ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ବା ମାନ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଚଳିତ ସରକାର ପ୍ରତି ଶକ୍ତିର ଆଉ ବା ନ ଥାଉ, ନିଜେ ଶକ୍ତିର ପୋଷଣ କେବେ ଏବଂ ଅନ୍ୟକୁ ଶକ୍ତିର ଶିକ୍ଷା ଦେବା ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ

ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଛତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶକ୍ତିଭରଣ ସ୍ଥାନ ସୁଦ୍ଧା ନ ଥାଏ । ସେମାନେ ବଡ଼ ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅସ୍ଥିରତା ହେତୁ ଅସୁସ୍ଥମାନ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେଇଥି ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରୁଛି । ଏହି ଘଟଣା ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ମୋର ହାତ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ବୋଲି ମୋତେ ସତର୍କ କରି ଦିଅଯାଉନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏହା ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନ ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବି । ହୁଏତ ଏଥିରେ ସଫଳତା ହେବ ବା ଉତ୍ତମ ପଥର ହୁଏତ ଉଦ୍‌ବେଳିତ କୁଅରର ଘାତପ୍ରତିଘାତକୁ ଲେପ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ।

—ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ଦଳଗତ ରାଜନୀତି—

ଖବରକାଗଜ ବିନ୍ଦୁ—୨୭-୧-୪୧

ନିଶିଳ ଭାରତ ଛତ୍ର ସଂଘର ସ୍ଵାଧୀନ ସଂଘରତରେ ଦୁଇ ଦଳ ହୋଇଥିବା ଚିପ୍ପାରେ ଦେଇଥିବା ଏକ ପତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଲେଖିଥିଲେ :—

ମୁଁ ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନରେ ସୈନିକ ଅଟେ । ଅନ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ଦଳଙ୍କ ପରି ମଧ୍ୟ ଛତ୍ର ସଂଘ ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ମୋର ଛତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ ତଥା ସେମାନଙ୍କର ମୋ ଉପରେ ଏକ ବିଶେଷ ଅଧିକାର ଅଛି । କାରଣ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ଛତ୍ର ବୋଲି ମନେକରେ ଏବଂ ଭାରତକୁ ଫେରିଆସିବା ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସପକ୍ଷରେ ଅସିଛି ଓ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟଗ୍ରହରେ ଭାଗ ନେଇ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ଯଦି କୌଣସି ସାମୟିକ କାରଣରୁ ସମସ୍ତ ଛତ୍ରସମାଜ ମୋତେ ଅଲଗା କରି ଦିଅନ୍ତି; ତଥାପି ସେମାନେ ନାପସନ୍ଦ କରିଦେବା ଭୟରେ ମୁଁ ଯେ ମୋର ଉପଦେଶ ଦେବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବରତ ହେବି, ତା' ନୁହେଁ ।

ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ଦଳଗତ ରାଜନୀତିର ବାହାରେ ରହିବା ଉଚିତ । ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ବହୁ ଯେମିତି ପଡ଼ିପାରନ୍ତି ସେମିତି ବିଭିନ୍ନ ଦଳର ମତ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସବୁଠାରୁ ସତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଆଜି ସମସ୍ତ ବାଦ ଦେବା ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ଏହିପରି ମନୋଭାବ ରହିବା ଉଚିତ ।

ଛତ୍ରସମାଜ ଦଳଗତ ରାଜନୀତିରୁ ଏକାବେଳେକେ ଅଲଗା ରହିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନେ ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେବେ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନେ ଆଜି ଛତ୍ର ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଏହି ଘଡ଼ିସରିବେଳେ ଦେଶର ସେବା କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରବେ ନାହିଁ ।

ସାଧାରଣ ସ୍ବାଦୀନ ହିସାବରେ ଆପଣ ଯଦି ଦଳଗତ ରାଜନୀତିରେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି, ତେବେ ଆପଣ ଛତ୍ର ସମାଜର ସେବା କରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ସବୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶରୀର ନୁହନ୍ତି—ସବୁ କଂଗ୍ରେସବାଲା ମଧ୍ୟ ଦେବତା ନୁହନ୍ତି । ତେଣୁ ସାଧାରଣତଃ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋର କୌଣସି ପକ୍ଷପାତ ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ମୋ ଆଗରେ ଯେଉଁ ଦର୍ଶନର ବୟାନ କରିଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅସରଫଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରତି ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଅଛି, ତାଙ୍କର ଦେଶପ୍ରିୟ ବିଷୟରେ ମୋର କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଛତ୍ରସମାଜକୁ ସେ ଯେଉଁ

ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି, ତାହା ଯେ ଭୁଲ, ଏଥିପାଇଁ ସେ ଦିନେ ଦୁଃଖିତ ହେବେ, ଏ ଚିନ୍ତାରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ । ମୁଁ ଯେପରି ମୋର ମତବାଦକୁ ଭଲ ପାଏ, ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମତବାଦକୁ ସେହୁପରି ଭଲ ପାଆନ୍ତି—ଏହି କାରଣରୁ ଆମେ ସମାନଭାବେ ଏକଜିହ୍ଵା । ତାଙ୍କ ଭୁଲ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେବା ଚିନ୍ତାରେ ମୁଁ ହତାଶ ହୋଇଛି; ତେଣୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଉ ମୁଁ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୋର ଯୁକ୍ତ ଚିନ୍ତାରେ ନାରକ ରହି ସେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାମୁଲି ଧରଣର ଶ୍ରଦ୍ଧାସ୍ଥପକ ପଦ ପଠାଇଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ଛାତ୍ରସମାଜ ମନେ ରଖନ୍ତୁ ଯେ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛି । ମୁଁ ଜଣେ ଅନଭିଜ୍ଞ ସେନାପତି ନୁହେଁ, ମୁଁ ପରୁଷ ବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିଥିବା ଜଣେ ପୋଖର ଫୈନକ ।

‘ମୋତେ ନ ଜଣାଇ, ଧର୍ମଘଟରେ ଲୁପ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ’—ମୋର ଏହି ଉପଦେଶକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ପରୁଷ ଥର ଭାବି ଦେଖନ୍ତୁ ।

ସେମାନଙ୍କର କସ୍ତି ନ କାଳେ ଧର୍ମଘଟ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଏକଥା ମୁଁ କେବେ କହୁନାହିଁ ବା ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁନାହିଁ । କିଏ ଚେ କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏବେ ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛି, ତାହା ଯେପରି ସେମାନେ ଭୁଲ ନ ପାନ୍ତି । ମୁଁ ସେ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିବାପାଇଁ ଅନୁତାପ କରୁନାହିଁ । ସେମାନେ ଏହାଦ୍ଵାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତୁ ।

—ଛତ୍ରମାନ ଓ ରାଜନୈତିକ ଧର୍ମଘଟ—

ଶବ୍ଦରାଗଜ ବସ୍ତୁତ୍ୱ. ୨୯-୧୧-୪୦

ଛତ୍ରମାନଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଧର୍ମଘଟ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଶବ୍ଦର ଅପବ୍ୟୟ କରିବାରେ ଦୋଷ ଦେଖାଇ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପେ ଲେଖିଛନ୍ତି :—

ପଣ୍ଡିତ ଜହରଲାଲ ନେହରୁଙ୍କର ଗିରଫ ଓ ଜେଲଦଣ୍ଡର ପ୍ରତିବାଦ ମୂଳକ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ସରକାରୀ ଦମନ ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶ ଓ ମାଦ୍ରାଜର ଛତ୍ରମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ କେତେକ ଚିଠି ପାଇଛି । ଛତ୍ରମାନେ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦସ୍ୱରୂପ ଧର୍ମଘଟ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଏବଂ ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଉପଦେଶ ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ଯେତେବେଳେ ଭାରତର ଜଣେ ମହାତ୍ମା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୀକ ପୁତ୍ରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟଦଣ୍ଡରେ ସମସ୍ତ ପୃଥ୍ବୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ମସ୍ତକ ନତି କରୁଛି, ସେତେବେଳେ ଭାରତର ଛତ୍ରମାନଙ୍କ ଯେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିବ, ଏଥିର ଅଶ୍ୱର୍ଥ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତି ଥିଲେହେଁ ମୁଁ ଏଇ ଦୃଢ଼ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବି ଯେ, ଜହରଲାଲ ନେହରୁଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟଦଣ୍ଡର ପ୍ରତିବାଦ ଚିତ୍ରସ୍ୱରୂପ ଛତ୍ରମାନେ ସ୍କୁଲରୁ ବାହାର ଆସି ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଶୋଧର ଭୟ ଦେଖାଇବା ଦ୍ୱାରା ଧୁଇଟପାକ ପ୍ରଦେଶର ସରକାର ତାଠାରୁ ବେଶୀ ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ଧର୍ମଘଟ କରିବାପାଇଁ ଛତ୍ରମାନେ ଯାହା ଭୁଲୁଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଯାହା ହେଲେ ଭଲ ହେବ । ସେମାନେ ଯଦି ମୋର ଉପଦେଶ ଚାହାନ୍ତି, ତେବେ ଯାବତାୟ ବିଷୟ ଜାଣିଥିବା ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୀକ ପ୍ରତିନିଧି ମୋପାଖକୁ ପଠାଇବେ, କାରଣ ସେ ସବୁ ଘଟଣା ସ୍ୱପର୍କରେ

ମୋର ଖୁବ୍ ସାମାନ୍ୟ ଧାରଣା ଅଛି । ଯାହାକୁ ମୁଁ ଉପସ୍ଥଳ ମନେ କରଣ, ସେ ଉପସ୍ଥଳରେ ଅନନ୍ଦରେ ଉପଦେଶ ଦେବ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନ୍ୟୋଲନ ଚଳାଇବାକୁ ଯାଉଛି, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ହାତ୍ତିକ ସହଯୋଗ ଯେ କେତେ ମୁଲ୍ୟବାନ୍ ତାହା ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ଅବବେଶିତ ଓ ତରବରୀ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପେଟରେ ନିଜର ତଥା ଜାତିର ଯତ୍ନ କରିବେ ।

ଏହି ଉପସ୍ଥଳରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିବୃତିରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଲେଖିଥିଲେ :—

ଶବ୍ଦକାଗଜରେ ପ୍ରକାଶପାଇଥିବା କେତେକ ଅନୁକ୍ରେମ ପ୍ରତି ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଅବଶିଷ୍ଟ କିଛି ଯାଇ, ଛତ୍ରମହଲକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରୁଥିବା କେତେକ ଉପସ୍ଥଳ ସମ୍ମୁଖରେ ମୋର ମତ ଲେଖା ଯାଇଛି । ଶବ୍ଦକାଗଜରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା ସବୁ କଥା ମୁଁ ପଢ଼ିନାହିଁ, କାରଣ ଯେଉଁ ସବୁ ଉପସ୍ଥଳରେ ବିଶେଷ ମନୋନିବେଶ କରିବାପାଇଁ ଅତ୍ୟବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ, କେବଳ ସେହି ସବୁ ଉପସ୍ଥଳରେ ମୁଁ ମୋର ଶକ୍ତି ନିୟୋଜିତ କରେ । ମୋର ମତ ଦୃଢ଼ ରହିଛି । ସ୍କୁଲ ବା କଲେଜର ପଢ଼ା ଶେଷଥରପାଇଁ ଛତ୍ରଦେବୀକୁ ମନସ୍ତ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧନୈତିକ ଧର୍ମପଥର ସ୍ୱଚ୍ଛସ୍ୱଚ୍ଛତା ଦେଖାଇବାକୁ ବୌଦ୍ଧି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ଶାସକମାନଙ୍କର କବଳରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଜାତି ଅତି ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇଛି, ଅମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ସେଇ ଶାସକ ଅଧୀନରେ ରହିଛି—ଏହା ବୌଦ୍ଧି ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହି ଶାସକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାକୁ ଯେଉଁ ଛତ୍ରମାନେ ଲଜ୍ଜିତ, ସେମାନେ କେବଳ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିପର୍ଜନ ଦେଇ ଏହା ପାଇଁ ଯାଉଛନ୍ତି । ପିଠାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରଖିବା ଓ ଖାଇବା, ଦୁଇକାମ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ହୋଇପାରିବ

ନାହିଁ । ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ଦୟାପାତ୍ରଥିବା ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଯଦି ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତେବେ ସେହିସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନିୟମକାନୁନୁ ମାନି ସେମାନଙ୍କୁ ଚଳିବାକୁ ଦେବ । ସେହି ସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ସମ୍ମତ ବ୍ୟତୀତ ରାଜନୈତିକ ଧର୍ମଦର୍ଶନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଉପାୟ ବଢ଼ାଇଛି । ସ୍କୁଲ କଲେଜ ସମୟ ପରେ ଛତ୍ରମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ପା'ନ୍ତି ଏବଂ ସେ ସମୟ ଉପରେ ସେମାନେ ଶୁଣି ମାଲକ । ସେମାନେ ସଭ୍ୟମଣ୍ଡଳ କରି ପାରନ୍ତି, ଶୁଦ୍ଧାଳିତ ଭାବରେ ଜାତୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ଦିଗରେ ସେମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଜ୍ଵଳନ କରି ପାରନ୍ତି ଏବଂ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଅଭିନ୍ନ ଅମାନ୍ୟ ଅନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରନ୍ତି ଓ ମୋର ନେତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମାର୍ଚ୍ଚ ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଦେଇ, ମୋର ଅନୁମତି ନେଇ, ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ସର୍ତ୍ତସବୁ ପାଳନ କରି କେବଳ ସେପରି କରିପାରନ୍ତି ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ କେତେକ ଛାତ୍ର ଦେଇଥିବା ପଦରୁ ଜଣାପଡ଼େ, ମୋର ନେତୃତ୍ୱରେ ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ନାହିଁ, କାରଣ ମୋର ଯେଉଁ ରଚନାସୂଚକ କାର୍ଯ୍ୟଯୋଜନାରେ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱରୂପ, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସୁତାକଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ମୋର ଯଦିପ୍ରେରକମାନଙ୍କୁ ଯଦି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ଅହିଂସାରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିବା ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହଜନକ ।

ଶୁଣିପ୍ରାଣରେ ଶୁଦ୍ଧାଳୀ ମାନ ଚଳିଲେ, ସେମାନେ ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମରେ ଫଳପ୍ରଦ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତେ । ମାତ୍ର ଯଦି ସେମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଓ ନିରର୍ଥକ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ଶକ୍ତିର ଅପବ୍ୟୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ଜାତୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲାଭ ଦିଗରେ ସେମାନେ

ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବେ । କଂଗ୍ରେସ ଲେକର ଉତ୍ତରେ ଯେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଶୁଖିଲା ଅଛି, ଏହା ପରାସ୍ତା କରିବାରେ କ୍ଷମ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଅନନ୍ତ ଏବଂ ଏହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବସ୍ତୁ । କାରଣ ମୁଁ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି । ମାତ୍ର ଏହି ଅସଲ ବେଳରେ ଯେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ଶୁଖିଲାର ଅଭାବ ରହିଛି, ଏହା ଯେପରି କେନ୍ଦ୍ର ନ କହନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନେ ସ୍ଵରାଜ ଉପରେ ଯେ, ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ବିଚାରଶୂନ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ଯେତେ ଦୃଢ଼ତା, ନିର୍ଭୀକତା ଏବଂ ଅସୁବିଧା ଦେଖାଇ ପାରନ୍ତି, ମୁଁ ତାହା ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ଦରକାର କରୁଛି । ଯେଉଁ ୩୪ ବୋଟି ଲେକକୁ ନେଇ ଜାତି ଗଠିତ, ସେମାନଙ୍କ ଭୁଲନାରେ ଅଭିନ ଅମାନ୍ୟକାଶଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଯେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲେକଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ, ଏହା ଛାତ୍ରମାନେ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ଉଚିତ । ରଚନାସୂଚକ ଯୋଜନା ଦିଗରେ କାମ କରିବା ଲେକମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାର କୌଣସି ସୀମା ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହାକୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଫଳପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ଅବଶ୍ୟକ ଅଂଶ ବୋଲି ମନେକରେ ଏବଂ ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅଭିନ ଅମାନ୍ୟ ଲେକଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ, ଫଳରେ ଏହାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ ।

—ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପବିତ୍ର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ—

Young India—1. 3. 28

ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ସାବଜନାନତା' ବସ୍ତୁରେ ମୁଁ ଏଇ ଖବରକାଗଜର ପ୍ରମୁଖମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ବାର ଲେଖିଛି ଯେ, ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ଯେପରି ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରିବ, ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ

ସେହିପରି ହୋଇପାରିବ । ଏହା ସରକାର, ସମାଜ ବା ନିଜ ପରିବାରର ପିତାମାତା, ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ଚାହୁଁଥିବା ସମାନଭାବରେ ପ୍ରଂସଙ୍ଗ ହୋଇପାରିବ । ହିଂସାର କଳଙ୍କରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମୁକ୍ତ ହୋଇପାରିଲେ, ପ୍ରେମଦ୍ବାରା ଶୁଦ୍ଧ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ପାରିଲେ ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅସ୍ତ୍ରର ଗୁଣ ଏପରି ଯେ ଏହା ଯେ କୌଣସି ଶେତ୍ରରେ ବା ଯେ କୌଣସି ସଂପର୍କରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବଳଦର ଅଗଙ୍କା ନ ରଖି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଦିନ ପୂର୍ବେ ଖେଦା ଜିଲ୍ଲାର ଧର୍ମୀଜର ସାହସୀ ଓ ଉତ୍ସାହୀ ଛାତ୍ରମାନେ ଯେପରି ଭାବରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ, ତାହାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଦାହରଣ ଦିଅଯାଇପାରେ । ଏହି ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରରୁ ଯାହା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଛି, ତାହା ନିମ୍ନରେ ଦେଲି ।

କେତେ ଦିନ ପୂର୍ବେ ଧର୍ମୀଜର ଜଣେ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ତାଙ୍କର ମା'ଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧି ବାର ଦିନ ଗୋଟିଏ ଜାତିଆଣ ଭୋଜା ଦେଉଥିଲେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଯୁବକ ଓ ସେହି ସ୍ଥାନର କେତେକ ବାସିନ୍ଦା ଏହିପରି ପ୍ରଥାର ଶୁଭ୍ ବିରୋଧୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଭୋଜାଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବହୁତ ଡର୍କଡର୍କ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗୁରୁଥିଲା । ସେ ଦିବସରେ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି କରାଯାଉ, ଏହି କଥା ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭିନ୍ନୋଟି ଶିକ୍ଷା ନେଲେ :—

୧ । ସେମାନେ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ସହିତ ଭୋଜାରେ ଯୋଗ ଦେବେ ନାହିଁ ବା ଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେଠିକାର କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବେ ନାହିଁ ।

୨ । ଏହି ପ୍ରଥାର ଡାବୁ ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇ ସେ ଦିନଟି ସେମାନେ ଉପବାସ କରିବେ ।

୩ । ଏଇ ପଦ୍ମା ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଫଳରେ ଯଦି ଗୁରୁଜନମାନେ ଶୈଶବ ରୂପ ବ୍ୟବହାର କଲେ, ତେବେ ସେମାନେ ଅନନ୍ତ ଓ ପୈତୃକ ସହୃଦ ତାହା ସହନେବେ ।

ଏଇପରି ସକଳ କର ଅନେକ ସଖ୍ୟକ ଛାତ୍ର, ଏପରି କି କେତେକ ଛେଟ ପିଲା ମଧ୍ୟ ଏଇ ଭୋଗଦାନ ଉପବାସ କଲେ ଏବଂ ତଥାକଥିତ ଗୁରୁଜନ ବର୍ଗଙ୍କର ସମସ୍ତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସହ୍ୟ କଲେ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅର୍ଥେ ଅନାଟନର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା । ଗୁରୁଜନମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମାସିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେବାର ଏପରି କି ସ୍ଥାନୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ ତାହା ବନ୍ଦ କରିଦେବାର ଭୟ ଦେଖାଇଲେ, ତଥାପି ଛାତ୍ରମାନେ ଅଟଳ ରହିଲେ । ପ୍ରାୟ ୨୮୫ ଜଣ ଛାତ୍ର ଜାତିଆଣ ଭୋଗରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ଓ ଅଧିକାଂଶ ଅନଶନ କରିଥିଲେ ।

ମୁଁ ଏଇ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୋର ସଦୃଶା ଶ୍ରମନ କରୁଛି ଏବଂ ଆଶା-କରୁଛି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର କରିବା ଦିଗରେ ଆଗୁଆ ହୋଇ ବାହାରିବେ । ସ୍ଵରାଜ୍ୟର ଗୃହ ଯେପରି ତାଙ୍କ ହାତରେ ଅଛି, ସେଇପରି ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଓ ଧର୍ମରକ୍ଷା କରିବାର ଗୃହ ତାଙ୍କ ହାତରେ ରହିଛି, ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ସେସବୁ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଅବହେଳା ଓ ଯତ୍ନହୀନତା ଯୋଗେ ସେସବୁ ଜାଣିପାଁରୁ ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଆଶା କରେ ଧର୍ମିକର ଛାତ୍ରମାନେ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇଲେ ତାହା ସେମାନଙ୍କର ଆଖି ଫିଟାଇ ଦେବ । ମୋର ମତରେ ଉପବାସ କରିଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପରିଚ୍ଛେଦନତା ମହିଳାଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧଦବନ ପାଳନ କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ଭୋଗ ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନେ ଅକସ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ଆଗରେ

ଏକ ଅସ୍ପୃହଶୀୟ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇଲେ । ଧନିକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛାବଦ୍ଧ ସଂପତ୍ତିକୁ ଦେଶହୃତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଗ କରିବା ଉଚିତ । ସେମାନଙ୍କର ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣ ଚିରାଡ଼ି ହସ୍ତର ବା ଶ୍ରାବ୍ୟୋପକରଣରେ ଜାତିଅଣ ଭୋଜ୍ୟ ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ ବୁଝିଥା ଅନେକ ଗରିବଙ୍କୁ ଧୂସ କରି ଦେଇଛି । ଧର୍ମୀକର ଜାତିଅଣ ଭୋଜ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ ହେଲା, ଗରିବ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବା ଚିକିତ୍ସାମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାରେ, ଶସ୍ୟ, ଗୋରଖା ଦିଗରେ ବା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଦୂରୀକରଣ ଦିଗରେ ତାହା ଯଦି ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ତାହାର ସୁଫଳ ଫଳିଥାନ୍ତା ଏବଂ ସ୍ଵର୍ଗତ ଅମୃତ ତାହା ଶାନ୍ତି ଦେଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଜାତିଭୋଜ୍ୟ କଥା ଆଜି ଅନେକ ଭୁଲ୍‌ଗଲେଣି, ମାତ୍ର ଏହା କାହାକୁ ଲଭିବାନ କଲା ନାହିଁ; ଅଥଚ ଧର୍ମୀକର ଛାତ୍ରସମାଜକୁ ଓ ଅନ୍ତରାଳମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଦେଲା ।

ଏହାଦ୍ଵାରା ଯେପରି କେହି କଲ୍ଲନା ନ କରିବେ ଯେ, ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଯାଇଛି, ଯେ ହେତୁ ଏହା ଜାତିଅଣ ଭୋଜ୍ୟକୁ ବନ୍ଦ କରିପାରିନାହିଁ । ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଏ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଫଳପ୍ରସ୍ତୁ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ଭାବରେ ବୁଝାଯାଇପାରେ ଯେ ଯଦି ସେମାନେ ଏଇ ସବୁ ଘଟଣା ପ୍ରତି ସତର୍କ ରହନ୍ତି, ତେବେ କୌଣସି ଶେଠ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିଦିନରେ ଭୋଜ୍ୟଭତ ଦେବାକୁ ସହସ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ବଚ୍ଚମ୍ବଲ ସାମାଜିକ ବୁଝସ୍ଵାର ଏକାଧରକେ ମୂଲ୍ୟୋଚ୍ଛ କରି ହେବ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଯେଉଁ ଓ ଅଧିବସାୟ ଦରକାର ।

କେବେ ଆମର ସମାଜର ଏହି ଗୁରୁତନମାନେ ଯୁଗୋଚିତ ଘଟଣାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିବେ ? ସାମାଜିକ ପ୍ରଥାକୁ ସମାଜ ଓ ଦେଶର

ସୁନର୍ଦ୍ଦେଶ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଗ ନ କରି କେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ସବୁର ଦାସ ହୋଇ ରହିଥିବେ ? ଯେଉଁସବୁ ଜ୍ଞାନ ଅଦ୍ଭରଣ କରିବାପାଇଁ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେ ସବୁର ବ୍ୟାବହାରିକ ପ୍ରୟୋଗରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବେତେ ଦିନ ନିବୃତ୍ତ କରି ରଖିବେ ? କେଉଁଦିନ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନର ମୋଡ଼ କବଳରୁ ନିଜର ଭଲମନ୍ଦ ବର୍ଗର କରବା ଶକ୍ତିର ମୁକ୍ତି କରିବେ, ଜାଗ୍ରତ ହେବେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ‘ମହାଜନ’ ନାମର ଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ?

—ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—

Young India 29-1-1925

ଭବନଗର ସାମଲ ଦାସ କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ :—

ମୁଁ ଆଜି ଛାତ୍ରର ଧର୍ମ ବା ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କହିବି । ସେହି ଧର୍ମ ଯେତେକ ସହଜ, ସେତେକି ଅସୁବିଧାସାଧ୍ୟ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମାନୁସାରେ ଛାତ୍ର ଜଣେ ବ୍ରହ୍ମଚରୀ ଏବଂ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । କୁମାର ଜୀବନ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟର ଏକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା । ଏହାର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଛାତ୍ରଜୀବନ ବା ଛାତ୍ରାବସ୍ଥା ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମ । କିନ୍ତୁ କିନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମ ଦ୍ଵାରା ଜ୍ଞାନ ଉପାର୍ଜନ ବା ସମସ୍ତ ଅଧ୍ୟାୟନ କାଳ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ ବୋଲି କଥିତ ହୋଇ ଅସିଅଛି । ଜୀବନର ଏକ ଅବସ୍ଥାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବେଶୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଓ କମ୍ ଦାନ କରିବା । ଏଇ ଅବସ୍ଥା କେବଳ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅବସ୍ଥା । ପିତାମାତା, ଶିଟଳ ତଥା ସମଗ୍ର ସ୍ଵର୍ଗରୁ ଯାହା ପାରୁ ଅମେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରୁ । ଗ୍ରହଣ

କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାକୁ ପରିଶୋଧ କରିବାର ବାଧ୍ୟ ବାଧ୍ୟତା ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ଲବ୍ଧବୁଦ୍ଧି ହିସାବରେ ସମସ୍ତ ଭାଗ ପରିଶୋଧ କରିବାର ଦାୟିତ୍ବ ଏଥିରେ ନିହତ ଅଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ଅଶ୍ରମରୁ ଧର୍ମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଅସିଲୁ ।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ରହ୍ମଗୃହ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଜୀବନ ସମାନ ଜନିତ ବୋଲି ଧରି ନିଆଯାଏ । ବ୍ରହ୍ମଗୃହ ପ୍ରକୃତ ବ୍ରହ୍ମଗୃହ ହେବାକୁ ହେଲେ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବା ନ ହେବା ତା ନିଜ ଭକ୍ତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଗୃହୋପାସନା ଅଶ୍ରମ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ପବିତ୍ରତା ହରାଇ କେବଳ ନାମମାତ୍ରରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶିତ ଅଛି । ଛାତ୍ରର ବ୍ରହ୍ମଗୃହ ଜୀବନ ପ୍ରଥମରୁ ବିଷାକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବଂଶଧରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ବା ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଦେବାଭଳି ଅଜ୍ଞାନତାରେ ଅଶ୍ରମର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷାର୍ଥର ଅଶ୍ରମମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିବା ଅଦର୍ଶମାନଙ୍କର ଅପେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ପାରିବା ।

ଏ ଯୁଗର ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅପେ କିପରି ବୁଝି ପାରିବା ? ଅଦର୍ଶରୁ ଅପେ ଅନେକ ସ୍ଥଳିତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ପିତାମାତା ଅପଥରେ ଚାଲିତ କରିବାପାଇଁ ନେତୃତ୍ବ ନିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଅନୁରବ କଲେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର କେବଳ ଧନ ଓ ଆସନ ଉନ୍ନାଦନପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ଉଚିତ । ଏଇପରି ଭାବରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଉନ୍ନୋପାର୍ଜନରୁ ଅର୍ଥଲାଭର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ଦିଗରେ ନିୟୋଗ କରିପାରିବୁ ଏବଂ ଛାତ୍ରଜୀବନରେ ଶାନ୍ତି, ବିନୟ, ଅନନ୍ଦ ଆଶା କରିବା ଅତି ନିଷ୍ଫଳ ଶିକ୍ଷା ପଡ଼ିବ । ପ୍ରକୃତରେ ଯେତେବେଳେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କୌଣସି

ଦାୟିତ୍ବ ବହନ ନ କରିବାର କଥା, ସେତେବେଳେ ଭରଣ ଦାୟିତ୍ବ
 ଓ ଅନ୍ତର ଭାବରେ ସେମାନେ ନିଜ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଖାଲି ପ୍ରକୃତି
 କରିବା ଓ ସେସବୁ ପରିପାକ କରିବା କଥା । କଅଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କରିବାକୁ
 ହେବ ଓ ଜଣ ଲାଗ କରିବାକୁ ହେବ, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ବିଭେଦ
 ଜନ ଦ୍ଵାରା ନିରା ଭାବେ । ବିଭେଦ ଜନଙ୍କର ଚେତନାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
 ଶିକ୍ଷାଦେବା ଶିକ୍ଷକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅମେ ପଦ ବରୁନ ନ କରି ଖାଲି
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କରିବାକୁ ଶିଖିବା, ତେବେ କଲ ସହିତ ଅମର କୌଣସି
 ପାର୍ଥବ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ । ଅମର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଜନଶ୍ରୀ ଅଛ ଏବ ଏକ
 ଅବସ୍ଥାରେ ଅମର ସତ୍ୟରୁ ଅସତ୍ୟକୁ, ଚିନ୍ତା ଭାବରୁ ମିଷ୍ଟ ଭାବକୁ,
 ବୁଝିତ ପଦାର୍ଥରୁ ନିର୍ମଳ ପଦାର୍ଥକୁ ବାହାରକୁ ହେବ । ପ୍ରତିଭୁକ୍ତ
 ପରିବେଷ୍ଟନ ସହିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ହେବ । ରାଷ୍ଟ୍ରରୁକର
 ଅଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପରିବ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଓ ତାଙ୍କର ପିତୃତୁଲ୍ୟ ଚିନ୍ତାବ୍ୟାପନ
 ପରିବର୍ତ୍ତେ, ପ୍ରତିଭୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ଵାରା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିବା ବୁଦ୍ଧିମ
 ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଏବ ନୈତିକତାଗ୍ରାନ୍ତ ପରିବାର ଆଜି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ରହିଅଛି ।
 ପ୍ରାୟକର ଭନା ସାହାଯ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ ।
 ସେମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଯେ କେତୋଟି ମନ୍ତ୍ର ଶିଖାଉଥିଲେ, ସେମାନେ
 ତାହା ହୃଦୟରୁ ବାହାର କରି ରଖି ବ୍ୟାବହାରିକ ଜୀବନରେ ତାହା
 ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବହିର ଗଦା ଭିତରେ ରହିବାକୁ
 ପଡ଼ୁଛି ଓ ତା ଭିତରେ ସେ ଅଶାନ୍ତାସୀ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ମୋର ଶ୍ରୀ-
 ଜୀବନରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରେ କେନୋଲ୍ ଡକ୍ଟର ପୁସ୍ତକମାନ ଖୁବ୍ ଆଦର ପାଉ-
 ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେପରି ପ୍ରତିଭୁକ୍ତ ନ ଥିଲି । ଧରାକଳା ମଡ଼ା ବହୁ ବ୍ୟବହାର
 ମୁଁ ଆଜି କୌଣସି ବହୁ ପିଟାଉ ନ ଥିଲି । ତେଣୁ କେନୋଲ୍ ଡକ୍ଟର
 ବାହ୍ୟରୁ ପଡ଼ିବାରୁ ମୋତେ ନିଷ୍ଠୁର ମିଳିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗଲି, ସେତେବେଳେ ଏହି ସବୁ ଧରଣର ଉପନାସ ଶିକ୍ଷିତ

ମହଲରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲା—ଯାହାହେଉ ଏସବୁ ବହୁ ନ ପଡ଼ିଥିବା ଦ୍ଵାର
ମୁଁ ନିଜର କିଛି ଗୁଣ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଏକପରି ଭାବରେ ଶୁଣିବା ପ୍ରକୃଷ୍ଟ
ନ କରିବା ଭଲ ଅନେକ ଜନସ୍ତ ଅଛି । ଗୋଟାଏ ଲୋକଙ୍କ ଅର୍ଜନ
କରିବାକୁ ଅତି ଅନୁସରଣ ଏହାପରି ଗୋଟିଏ ଜନସ୍ତ । କେବଳ ଗୁଣସ୍ଥର
ଏହା ଚିନ୍ତା କରିବା କଥା, ମାତ୍ର କୌଣସି ବୁଦ୍ଧିଗୁଣର ଏହା ଧର୍ମ
ନୁହେଁ । ଦେଶର ଲୋକ ଅବସ୍ଥା ସହଜ ପରିଚିତ ହେବା, ଦେଶ
ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ହେଉଥିବା ସଙ୍କଟର ସୁଦୃଢ଼ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ଏବଂ
ତାହାଠାରୁ ଦେଶ ଯେଉଁ କାମ ଦରକାର କରୁଛି, ତାକୁ ଜାଣିବାକୁ
ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଶୁଦ୍ଧ କରିବା । ଅପଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକେ ବୋଧ
ହୁଏ ଶବ୍ଦକୋଷକ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେଥିରେ ଥିବା ସବୁ କଥା ଏକାବେଳେ
ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ସେଥିରେ ଥିବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ
କିଛିଟି ତଥ୍ୟ କରିବାକୁ କହୁଛି । ମୁଁ କହୁଥିବା ଯେ ଶବ୍ଦକୋଷକରେ
ସ୍ଵାଧୀନ ଧାରଣା ଦେଲେକି କୌଣସି ବିଷୟ ନ ଥାଏ । ଚରମ ଗଠନ
କରିବାକୁ ଗାନ୍ଧୀୟ କରିବା ଭଲ ସେଥିରେ କିଛି ନ ଥାଏ, ତଥାପି
ଶବ୍ଦକୋଷକ ପାଇଁ ଯେ ସମସ୍ତେ କେତେ ବ୍ୟାକୁଳ ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ ।
ଏହି ବ୍ୟାକୁଳତା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା—ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟିରୁ
ଏହା ଶୁଦ୍ଧ ଚିନ୍ତାକରିବା ଅଟେ । ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ପରିଚ୍ଛେଦ—
ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ, ଏ କଥାରେ ଯୋଗ ଦେଇ କହୁଛି ।
ଏହି ପଦ୍ଧତି ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଶିକ୍ଷା କରି ପାରିବୁ । ମୁଁ
ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଓ ଅହଂସାର ଉଦ୍ଧାରଣ କରୁଛି ଏବଂ ସେହିସବୁ ନୂତନ
ପଦ୍ଧତି ଦ୍ଵାରା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚଳାଇବୁ । ମୁଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଭାବେ କହୁଥିବା ଯେ,
ଏହି ବୃତ୍ତିରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମୁଁ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି ନାହିଁ ବା
କୌଣସିକିଛି ପ୍ରକୃତ ହାସଲ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—ରୂପେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ
କରି ନାହିଁ । ଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ମୁଁ

ସାହସ କରିଛି । କାରଣ ତାହା ଦୋଷଗୁଣ୍ୟ । ଅଜ୍ଞ ଚରଣାରେ ସେ ସବୁକୁ ସନ୍ତୋଷିତ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ ଉପହାସ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ, ତାପରେ ଘୃଣା କଲେ ଏବଂ ଅଜ୍ଞ ଏହାକୁ ସମସ୍ତେ ଅନନ୍ଦର ସହୃଦ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । କଂଗ୍ରେସ ଏହା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଏବଂ ଲର୍ଡ଼ ରିଡ଼ଙ୍କୁ ସମ୍ମାନର ସହୃଦ ଏହା ଦାନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଦ୍ଵିଧା ବୋଧ କରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଜାଣେ ଏପରି କଲେ ମୋର କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଲର୍ଡ଼ ରିଡ଼ଙ୍କ ସହ ଏହାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିବି, ତେବେ ଏହା ଦ୍ଵାରା କେବଳ ତାଙ୍କର କ୍ଷତି ହେବ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଦିଲ୍ଲୀରେ କଲିକତାର ବିଶେଷକର ପରିଚୟ ପାଇଲି, ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଚରଣାର ବାଣୀ ଶୁଣାଇବା ପାଇଁ ପଛେଇ ନ ଥିଲି । କର୍ତ୍ତୈକ ମାତୃକ୍ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା କହୁଥିଲି ଏବଂ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଜାହାଜରେ ଚାଲିଯିବାବେଳେ ସ୍ଫୁଟିବିହାରୀୟେ ତାଙ୍କୁ ଶେଷ ଶବ୍ଦରେ ତରଳିଆ ଉପହାର ଦେଇଥିଲି ଓ ଚାଲିଯିବ ପ୍ରତି ଗୁଡ଼କୁ ଚରଣାର ବାଣୀ ବହନ କରିନେବା ପାଇଁ କହୁଥିଲି ।

ସବୁ ସମୟରେ ବା ସବୁ ଘଟଣାରେ ଚରଣାର ବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ମୁଁ କ୍ଳାନ୍ତ ବୋଧ କରିବି ନାହିଁ; କାରଣ ଏହା ଏକ ଦୋଷ-ଗୁଣ୍ୟ ଜିନିଷ ଏବଂ ଗୁଣର ଅଧାର । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସ୍ଵସ୍ଵାଦୁ ହୋଇ ନ ପାରେ । ମାତ୍ର ଅମେ ଜାଣୁ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ହାନି କରୁଥିବା ମସଲ୍ଲା ସ୍ଵସ୍ଵାଦୁ ପରି କୌଣସି ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟର ସ୍ଵସ୍ଵାଦୁ ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ଗୀତାରେ ଏକ ସୁଲକ୍ଷଣୀୟ ଶ୍ଳୋକରେ ଚରଣାଶୀଳ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଚକ୍ର ଲଗୁଥିବା ଓ ପରଶାମରେ ଅମଳାଦି ଦାନ କରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ବୁଝାଯାଇଛି । ଅଜ୍ଞ ଚରଣା ଏବଂ ତାର ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞ ଜିନିଷମାନ ଏହିପରି ଖାଦ୍ୟ । ଅସ୍ଥିର ଭାବ ଧାରରେ ଶାନ୍ତି ଅଣିବା

ମହଲରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲା—ଯାହାହେଉ ଏସବୁ ବହୁ ନ ପଡ଼ିଥିବା ଦ୍ଵାର
ମୁଁ ନିଜର କିଛି ଖଜୁଳି ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଏକପରି ଭାବରେ ଛନ୍ଦର ପ୍ରହର
ନ କରିବା ଭଲ ଅନେକ ଜନସ୍ଥ ଅଛି । ଗୋଟାଏ ଜାଣିକା ଅର୍ଜନ
କରିବାର ଅଳ୍ପ ଅନୁସରଣ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଜନସ୍ଥ । କେବଳ ଗୁଡ଼ମ୍ବର
ଏହା ଚିନ୍ତା କରିବା କଥା, ମାତ୍ର କୌଣସି ବୁଦ୍ଧିଗୁଣର ଏହା ଧର୍ମ-
ନୁହେ । ଦେଶର ବରିଳ ଅବସ୍ଥା ସହଜ ପରିଚିତ ହେବା, ଦେଶ
ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ହେଉଥିବା ସଙ୍କଟର ଗୁରୁତ୍ଵ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ଏବଂ
ତାହାଠାରୁ ଦେଶ ଯେଉଁ କାମ ଦରକାର କରୁଛି, ତାକୁ ଜାଣିବାକୁ
ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଛନ୍ଦର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅପଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକେ ବୋଧ-
ହୁଏ ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ନ୍ତି । ସେଥିରେ ଥିବା ସବୁ କଥା ଏକାବେଳକେ
ପରିଚ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ସେଥିରେ ଥିବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ
ଜନସ୍ଥକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ କହୁ । ମୁଁ କହୁଥାରେ ଯେ ଖବରକାଗଜରେ
ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଦେଲେକି କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନ ଥାଏ । ଚରିତ୍ର ଗଠନ
କରିବାକୁ ଗାନ୍ଧୀଜୀ କଲେ ଭଲ ସେଥିରେ କିଛି ନ ଥାଏ, ତଥାପି
ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ି ଯେ ସମସ୍ତେ କେତେ ବ୍ୟାକୁଳ ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ ।
ଏହି ବ୍ୟାକୁଳତା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା—ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟିରୁ
ଏହା ଖୁବ୍ ଧୂଳିଆ ଅଟେ । ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ପରୀକ୍ଷା—
ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ, ଏ କଥାରେ ଯୋଗ ଦେଇ କହୁଛି ।
ଏହି ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଶିକ୍ଷା କରି ପାରେ । ମୁଁ
ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଓ ଅହିଂସାର ଉଦ୍ଦୀପନ କରୁଛି ଏବଂ ସେହିସବୁ ନୂତନ
ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ଵାରା ତାକୁ ଚଳାଇଛି । ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ କହୁଥାରେ ଯେ,
ଏହାକୁ ଶେଷରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମୁଁ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି ନାହିଁ ବା
ରାଜନୈତିକ ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ହାସଲ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରୁପେ ଏହାକୁ ଛାଡ଼ି
କରି ନାହିଁ । ଛନ୍ଦମାନଙ୍କ ଅଗରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ମୁଁ

ସାହସ କରିଛି । କାରଣ ତାହା ଦୋଷଶୂନ୍ୟ । ଅତି ଚରଣାରେ ସେ ସବୁକୁ ସଲ୍ଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ ଜାଣିବା କରା ଉଠାଇ ଦେଉଥିଲେ, ତାପରେ ଘୃଣା କଲେ ଏବଂ ଅତି ଏହାକୁ ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଏହା ଗ୍ରହଣ କଲଣି ଏବଂ ଲର୍ଡ଼ ରିଡ଼ିଂ ସମ୍ମାନର ସହିତ ଏହା ଦାନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଦ୍ଵିଧା ବୋଧ କରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଜାଣେ ଏପରି କଲେ ମୋର କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଲର୍ଡ଼ ରିଡ଼ିଂ ଯଦି ଏହାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରନ୍ତି, ତେବେ ଏହା ଦ୍ଵାରା ଲୋକଙ୍କ ତାଙ୍କର କ୍ଷତି ହେବ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଦକ୍ଷିଣରେ କଲକତାର ରାଜପାଳର ପରିଚୟ ପାଇଲି, ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଚରଣାର ବାଣୀ ଶୁଣାଇବା ପାଇଁ ପଛେଇ ନ ଥିଲି । କଣ୍ଠେଲ ମାତୃକ୍ତ ପାଟରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା କହିଥିଲି ଏବଂ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଜାହାଜରେ ଚାଲି ଗଲବେଳେ ସ୍ଫୁଟିଗୁଡ଼ିଏ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ ଶବ୍ଦରେ ଡରାଇଥିଲା ଉପହାର ଦେଇଥିଲା ଓ ଚାଲିଯିବ ପ୍ରତି ଗୁଡ଼କୁ ଚରଣାର ବାଣୀ ବହନ କରିନେବା ପାଇଁ କହିଥିଲା ।

ସବୁ ସମୟରେ ବା ସବୁ ଘଟଣାରେ ଚରଣାର ବାଣୀ ପ୍ରଭୃତି କରିବାରେ ମୁଁ ଜ୍ଞାନୀ ବୋଧ କରିବି ନାହିଁ; କାରଣ ଏହା ଏକ ଦୋଷ-ଶୂନ୍ୟ ଜିନିଷ ଏବଂ ଗୁଣର ଅଧାର । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସ୍ଵସ୍ଵାଦୁ ହୋଇ ନ ପାରେ । ମାତ୍ର ଅମେ ଜାଣୁ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ହାନି କରୁଥିବା ମସଲ୍ଲୁର ସ୍ଵସ୍ଵାଦୁ ପରି କୌଣସି ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟର ସ୍ଵସ୍ଵାଦୁ ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ଗୀତାରେ ଏକ ସ୍ଫୁଲ୍ଲଗୀୟ ଶ୍ଳୋକରେ ଚରଣରାଜି ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିବା ଓ ପରଶାମରେ ଅମଳାଦି ଦାନ କରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ବୁଝାଯାଇଛି । ଅତି ଚରଣା ଏବଂ ତାର ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞ ଜିନିଷମାନ ଏହିପରି ଖାଦ୍ୟ । ଅସ୍ଥିର ଭାବ ଧାରରେ ଶାନ୍ତି ଅଣିବାର

ଲେନା କରୁଥିବା ଛନ୍ଦର ଚିପି ପକେ ସାନ୍ଥୁନା ଦେଉଥିବା ଏବଂ ଜୀବନକୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବେ ଦେଉଥିବା ଚିନ୍ତାରେ ସୁଭାବଣା ଠାରୁ ମହତ୍ତ୍ୱର ଯନ୍ତ୍ର (ତ୍ୟାଗ) ଅଟେ ନାହିଁ । ଭୁବନ ଫଳ ଅଣା କରୁଥିବା ଏ ବ୍ୟାବହାରିକ ଯୁଗରେ ମୋର ଦେଶ ପ୍ରତି ଏହାଠାରୁ ବଳି ଭଲ ଯୋଜନା ଅଟେ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ—ଏହାର କି ଗାୟତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଗାୟତ୍ରୀ ଦାନ କରାଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଏହା ଯେ ଶୀଘ୍ର ଫଳପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ, ଏ ଚିନ୍ତାରେ ମୁଁ ନିର୍ଭର କରାବ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଚିନ୍ତା ଦାନ କରୁଛି, ଭଗବାନଙ୍କର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କର ଅପଣମାନେ ଏହା ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏବଂ ସତ୍ତ୍ୱର ଫଳ ପାଇବେ । ଜଣେ ଇଂରାଜ ବଧୂ ଏକ ପତ୍ରରେ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ସାଧାରଣ ଜନ ଦୁଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏହା ଏକ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧର ଦେଇଥିଲି ‘ଅପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା କେବଳ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଅମ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଏକ କାମଧେନୁ ।’ ମୁଁ ଅନେକ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର କରିପାଏ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କେତେକ ଚିନ୍ତାରେ ପ୍ରଶଂସାକୁ ମୁଁ ଘୋଷଣା କରି ପାରେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟବସ୍ତୁର ଅନେକ ଅର୍ଥ ଅଛି । କର୍ଣ୍ଣେଲ ମାଡ଼କ ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ଚିକିତ୍ସକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅନନ୍ଦ ପାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମୟ ସେ ବ୍ୟୟିତ କରୁ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ସେ ଦୁଇଦଣ୍ଡ ପାଇଁ ବଗିଚା କାମ କରୁଥିଲେ—ଏହି ବଗିଚା କାମ ତାଙ୍କୁ ଜୀବନରେ ଅନନ୍ଦ ଓ ପ୍ରସନ୍ନତା ଦାନ କରିଛି ।

ଯେପରି କି ଅପଣମାନେ ଜୀବନରେ ଅନନ୍ଦ, ଶାନ୍ତି ଓ ପ୍ରସନ୍ନତା ପାଇପାରନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅପଣମାନଙ୍କୁ ଚରଣାବଳୀ ଗୋଟାଏ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ (Hobby) ରୂପେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କହୁଛି । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଜୀବନ

ପାପନ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ବିଶ୍ୱାସର ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ଅନେକ କଥା ଅପଣମାନେ ମାନ ନଅନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ କହନ୍ତି ବୋଲି କେବଳ ଅପଣମାନେ ସେପରି କରିନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଜ୍ୟାମିତିର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଧାରଣା କରିବା କଷ୍ଟକର ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାନି ନେଇଥିଲି । ଆଜି ଯେ କେବଳ ମୁଁ ସେସବୁ ବୁଝିପାରୁଛି, ତା' ନୁହେଁ; ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଯେପରି ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇଗଲେ, ଏଇ ଜ୍ୟାମିତି ଅଧ୍ୟୟନରେ ମଧ୍ୟ ସେଇପରି ମୁଁ ନିଜକୁ ଭୁଲିଯାଏ । ଅପଣମାନେ ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଏହି ଚରଣା ଚଳାନ୍ତି, ତେବେ ଜାଣି ଶେନ୍—ଦିନ ଆସିବ ଯେତେବେଳେ ଅପଣମାନେ କହୁବେ; ‘ଏ ବୁଝା ଚରଣା ବେଶ୍‌ରେ ଯାହା କହୁଥିଲା ତାହା ଅପରେ ଅପରେ ସତ ।’

—ଛାତ୍ରମାନେ କଣ କରିବେ—

Young India—8. 9. 27

ଭେଲୋରର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହଲେ:—

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ଯେ ପାରବାରିକ ଅଶାନ୍ତି ଅସି ଫଡ଼ିକ, ସେଥିପାଇଁ କିଛି କହୁବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଗଭୀର ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କରୁଛି, ମୁଁ ଏ ସ୍ଥାନରେ ପଦସ୍ଥବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ବିଷୟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ଅଧ୍ୟାପକ ମହାଶୟ, ଅପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଅପଣ ଏ ଉତ୍ସବର ଅୟୋଜନ କରୁଛନ୍ତି, କେବଳ ସେଥିପାଇଁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପାରବାରିକ ଅଶାନ୍ତି

ସତ୍ତ୍ୱେ ଅପଣ ଏଇ ଉତ୍ସବରେ ଯେ ପୋଶ ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ସଭାପତିର ଅସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରି ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅପଣଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି । ଅପଣଙ୍କର ଦୁଃଖରେ ମୋତେ ସମଦୁଃଖୀ ବୋଲି ବିବେଚନା କରିବେ ।

ଆଜି ମୋତେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାପାଣିପାଇଁ ଯେଉଁ ଦାନ ଦିଆଯାଇଛି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି । ଅପଣମାନେ ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜ୍ଞାନ କରିଛନ୍ତି, ଏହି ଦେଶର ଦରଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସହୃଦ ନିଜକୁ ଯେଉଁ ସମଜ୍ଞନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ କରୁନାହିଁ; କାରଣ ଏହି ସ୍ଵର ଦେଶର ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯେଉଁ ଅତେ ଯାଇଛି, ସବୁଆଡ଼େ ଏହି କଥା ଦେଖିଛି ।

ଅନେକ ବାଧା ବିଘ୍ନ ଆଉ ମଧ୍ୟ ଏହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏତେ ଅନନ୍ଦ ଓ ଅଶ୍ଵାସନାର କଥା ଯେ, ଭାରତର ଛାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ମୋତେ ଆଦରର ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ମୋର କୋଟକୁ ହାଲୁକା କରିଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଏବଂ ଦରଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ସହୃଦ ସମାନତା ଜ୍ଞାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କର ଯେ ଆହୁର ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଛି, ମୋର ଏହି ମନୋଭାବକୁ ମୁଁ ଦବାଇ ରଖି ପାରୁନାହିଁ । କାରଣ ଅପଣମାନେହି ଭବିଷ୍ୟତର ଆଶା ଭରସା । ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରିବା ପରେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ, ଏ ଦେଶର ଦରଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଚଳାଇବାକୁ ଜାକର ଅସିବ । ତେଣୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏହି ଦାୟିତ୍ଵଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାକୁ ଏବଂ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଧନ

କରିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ଏହା ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ତଥା ଦୁଃଖର କଥା ଯେ, ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପେର୍ସିସ୍‌ରୁ ସବୁ ଅଭିଳାଷ ହୃଦୟରେ ପୋଷଣ କରିଥାନ୍ତି, ପାଠ ପଢ଼ା ଶେଷ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେସବୁ ବ୍ୟାଜେ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ର କେବଳ ସୁନାମ ଉଠାଇବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କିଛି ଭୁଲ ରହିଯାଇଛି, ଏହାର ଏକ ନିଶ୍ଚିତ କାରଣ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାବର୍ତ୍ତ ଏକ ପେର୍ସିମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀରେ କିଛି ଦୋଷ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ଦେଶର ଅବଶ୍ୟକତା ସଙ୍ଗେ, ବିଶେଷତଃ ଦରିଦ୍ର ଭାରତର ଅବଶ୍ୟକତା ସଙ୍ଗେ ଏହା କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରଖେ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ଓ ପାଠ୍ୟପାଠ୍ୟ ବା ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନ ଥାଏ । ଏହି ଭଳିଆ ଏକ ସତ୍ତ୍ୱରେ ସେହି ଭଳିଆ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବସ୍ତୁରେ ତୁମେ ଅତି ମୁଁ ଅଲୋଚନା କରି ପାରିବା ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ ।

ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଲୋଚନା କଲେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଣ ସମ୍ଭବ ଏବଂ ଦେଶର ସେବା କରିବାପାଇଁ ଆମେ ଅଧିକ କଣ କରି ପାରିବା, ଏହା ଆମକୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ପେର୍ସିମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁତ ଆଶା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଓ ମୋ ମତରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ହେଉଛି, ସେମାନେ ଅନୁଦୃଷ୍ଟି ରଖି ନିଜର ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚରିତ୍ର ଉନ୍ନତ କରିବେ । ଉନ୍ନତ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାର ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସର୍ତ୍ତ ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ପବିତ୍ରତା । ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଛାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଯେ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଛି ଏବଂ ବରାବର ପେର୍ସିସ୍‌ରୁ ଚିଠିପତ୍ରରେ ସେମାନେ ନିଜର

ହୃଦୟର ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତକର ମୋର ବିଶ୍ୱାସସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ
ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ତର ଅନେକ ଅଶା
କରବାର ଅଛି । ମୋର କହିବାର ଅର୍ଥ ତୁମ୍ଭେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ସହଜରେ
ବୁଝି ପାରୁଥିବ । ଅମ ଭାଷାରେ ଛନ୍ଦ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଶବ୍ଦ
ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ, ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଶାଳ
ଗୋଟିଏ ଛଅଶ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ତାହା ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇ
ନ ପାରେ । ମୋର ଅଶା ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ ଶବ୍ଦ ଯାହା ବୁଝାଏ, ତାହା
ଅପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ଯେ ଇଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରେ ଓ ଅଳ୍ପ
ସମୟରେ ଇଶ୍ୱରଙ୍କର ନିକଟତର ହେବାପାଇଁ ନିଜକୁ ପଂଶୁଲନା କରେ,
ସେହି ଲୋକ ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ଯାବତାୟ ଧର୍ମ, ସେମାନଙ୍କ
ଭିତରେ ଯେତେ ମତଭେଦ ଥାଉ ନା ବାହିକ ସୂର୍ଯ୍ୟର କୌଣସି
ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଅପରିହୃତ ହୃଦୟରେ ଭଗବାନଙ୍କର ସେହି ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାନର
ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପାରବ ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ଏକ ମତ । ବେଦର
ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ବା ଅବୃତ୍ତି, ଗ୍ରୀକ, ଲାଟିନ୍ ବା ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭୃତିରେ ସମ୍ୟକ୍
ଜ୍ଞାନ ଅମର କିନ୍ତୁ କାମରେ ଆସିବ ନାହିଁ, ଯଦି ସେସବୁ ଅମ ହୃଦୟର
ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରିହରା ଲାଭ କରିବାରେ ଅମର ସମର୍ଥ ନ କରନ୍ତି । ଚରିତ୍ର
ସଂଗଠନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜ୍ଞାନର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ ।

ସିମୋଗାଠାଟର ମୋର ଅପରିଚିତ ଜଣେ ଇଂରେଜ ବନ୍ଧୁ ମୋ
ପାଖକୁ ଆସି ପଚାରିଲେ, ଭାରତ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ
ଏକ ଉନ୍ନତ ଦେଶ, ତେବେ ଭାରତୀୟ ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କର ଇଶ୍ୱର
ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଏପରିକି ଅନେକଙ୍କର ଭଗବାନ୍ ଗୀତା ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ନ
ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ କିପରି ? ତାଙ୍କର ଏହି ଉଦ୍ଭବନ ବିଷୟରେ
ମୋତେ ଯାହା ଭଲ ଦେଖାଗଲା, ମୁଁ ଏକ ନିରପେକ୍ଷ ଉତ୍ତର

ଦେଉଥିଲ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଉତ୍ତର ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଦେଉ ନାହିଁ
ବା ଅମର ଏହି ଦୋଷକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନାହିଁ ।
ଏଠାରେ ଥିବା ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏହି ବିନୀତ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି ଯେ,
ତୁମ୍ଭମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନୁରୋଧ ରଖ ଏବଂ ମୋର ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ
ମନେ କଲେ ତାହା ଦ୍ଵାରା ନିଜକୁ ପରିମାର୍ଜିତ ଓ ପୁନର୍ଗଠିତ କର । ମୁଁ
ମନେକରେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ହେବୁ । ସେମାନେ ଗୀତାର
ସରଳ ସୁନ୍ଦର ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟତନା ଦାନ କରୁଥିବା ବାଣୀକୁ ବୁଝିବାକୁ
ନେଷ୍ଟା କରିବେ । ଏହା ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ଵାରା ଦେଖାଯାଇଛି ଯେ, ଭଗବାନଙ୍କୁ
ହୃଦୟର ପ୍ରାର୍ଥନା ନ ଜଣାଇଲେ ଏହା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ
କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତକୁ ବାଦ ନ ଦେଇ ମଧ୍ୟ କହୁପାରେ ଯେ ଯେଉଁମାନେ
ନିଜ ହୃଦୟକୁ ପବିତ୍ର କରିବାପାଇଁ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଛନ୍ତି, ଏହା
ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଟେ । ତୁମେ ଯାହା କର ପଛକେ, ଈଶ୍ଵରଙ୍କ-
ଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ହରାଅ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯୁକ୍ତିତର୍କରେ ତାହା ତୁମକୁ ବୁଝାଇ
ପାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ପ୍ରକୃତରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ସେ ବିଷୟ ଯୁକ୍ତି
ତର୍କରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ । ପ୍ରକୃତ ନିମ୍ନଭାବରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିବାପାଇଁ
ଜମର ଠଉରୀର ଭାବରେ ଧର୍ମଗୁରୁ, ଋଷି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ
ନାପସନ୍ଦ ନ କରିବାପାଇଁ, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି
ଜ୍ଞାନ ନ କରିବାକୁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ ଦରକାର କରେ । କେବଳ
ଏତିକି କର ପାରିଲେ, ଅନ୍ୟ ସବୁ ଯାହା ମୁଁ ତୁମକୁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ,
ତାହା ତୁମ ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଦେଖାଯିବ । ମୁଁ ମନେକରେ ଏହି
ହେଉଛି ତୁମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠାର ପରୀକ୍ଷା । ତୁମର ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ
ଈଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ଥାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ସ୍ତୁତିମ ଜାବ
କଥା ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବ । ତାହା ତରଣୀ ବା ଶବ୍ଦ,
ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ବା ନିଶା ନିବାରଣ, ବାଲ୍ୟବିବାହ ବା ବାଲ୍ୟ ବିଧବା ପ୍ରଭୃତି

ବିଷୟକ ସାମାଜିକ ସମ୍ବାର । ଏହି ଧରଣର ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉ
ପଛକେ, ସବୁ ସେଇ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ବିଷୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏଣିକି
କେବଳ ଖଦୀ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଶେଷଥର ପାଇଁ ମୀମାଂସା କରିବା
ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଦୁନିଆଁରେ ସବୁଠାରୁ ସହଜ କଥା ହେବ, କାରଣ ଖଦୀ
ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କ ନିତାନ୍ତ ଦରକାର, ତାଙ୍କପାଇଁ ଦୁଇ ପଇସା
ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରେ । ମୁଁ ଜାଣେ କେବଳ ଏହି ଗୋଟିଏ
ଅନୁସ୍ଥାନରେ ତୁମେ ଚଉଦ ଶହ ଛତ୍ର ଅଛ । ଏହି ଚଉଦ ଶହ ଛତ୍ର
ଯଦି ପ୍ରତିଦିନ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଲେଖାଏଁ ସୁତା କାଟନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ
ଦେଶର ଧନ ବସ୍ତୁତଃ କେତେ ଦୂର ବଢ଼ାଇବେ, ସେକଥା ଭାବି ଦେଖ ।
ତଥାକଥିତ ଅଛୁ ବ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ଚଉଦଶହ ଛତ୍ର କଣ କରି ପାରିବେ
ଭାବି ଦେଖ । ଯଦି ଏହି ଚଉଦଶହ ଯୁବକ ବାଲ୍ୟବିବାହ ନ କରିବାକୁ
ଦୃଢ଼ସଫଳ କରି ବସନ୍ତି, ତେବେ ତୁମ ସମାଜରେ ସେମାନେ କେତେ
ବଡ଼ ସମ୍ବାର ଅଣି ପାରିବେ, ତାହା କଳ୍ପନା କର । ଯଦି ଏଇ ଚଉଦଶହ
ଛତ୍ର ବା ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଛତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ
ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଛୁଟିଦିନରେ ମଦ୍ୟାସକ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ
ନେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସଦୟ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଭାବ
ପକାଇ ପାରିବେ, ତେବେ କଳ୍ପନା କରି ଦେଖ, ଦେଶର କି ସେବା
ତୁମେ କରି ପାରିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ସତ୍ତ୍ୱେ ତୁମେମାନେ
ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ବିଶେଷ କିଛି ଚେଷ୍ଟା
କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । କେବଳ ତୁମେ ତୁମର ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ
କରି ପାରିଲେ, ଶୁଦ୍ଧନୈତିକ ଜଗତର ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାରେ କହିବାକୁ
ଗଲେ—ଦୃଷ୍ଟି କୋଣ ବଦଳାଇ ପାରିଲେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ।

ଅଜିକାର ଉତ୍ସବକୁ ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଏକ ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତ ବୋଲି ମନେ କରବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛାକରେ । ଯେଉଁସବୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟରେ ଅମେ ଏଠାରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁ ବିଷୟର ସୂଚନା ଦେଇ ମୁଁ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି, ସେଇସବୁ ବିଷୟ ବିଚାର କଲେ କେବଳ ତୁମେ ଏହା କରିପାରିବ । ପାରିବାରିକ ଅଶାନ୍ତିର କାରଣରୁ ଯଦି କେହି ଏହିପରି ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ନ ଦିଅନ୍ତି, ସେ ନିଜେ ଠିକ୍ କାମ କରିବେ ଓ ଦୁନିଆ ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ବୋଲି କହିବ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ଦୁଃଖର ଚିନ୍ତା ନ କରି ସେସବୁକୁ ଭଗବାନ ଓ ମାନବ-ଜାତିର ସେବାକାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରନ୍ତି, ତେବେ ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କଠାରେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ଉଦାରତା ଅଛି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଯାହା କହିଲି, ଭଗବାନଙ୍କ ବୃଦ୍ଧାକୁ ତୁମେ ସେସବୁ ବୁଝିବାକୁ ଶ୍ୟମ ହୁଅ । ମୁଁ ସୁନବାର ତୁମର ଅଭିନନ୍ଦନ, ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ତୁମର ବକ୍ତବ୍ୟପାଇଁ ତୁମକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି ।

—ଗୀତା ଆମର ମା—

Young India, 24-8-34

ଅଗ୍ନି ଅନନ୍ଦ ଶଙ୍କର ଧ୍ରୁବ ମୋତେ କାଣି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗୀତା ବିଷୟରେ କେତେକ କଥା କହିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯେ ଅବୁଝିତ ଚିତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିଛି, ତାହା ନୁହେଁ । ତାଙ୍କପରି ବିଶ୍ୱଲୋକ ଆଜି ଆଜି ଗୀତାପରି ଏକ ଗଭୀର ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋ ପରି ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକର କିଛି କହିବାର କି ଅଧିକାର ଅଛି ? ତାଙ୍କପରି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ, ପଣ୍ଡିତ ମାଲବ୍ୟଙ୍କ ପରି ମୋର ପୁରାତନ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗଭୀର ଗବେଷଣା ନାହିଁ । ସର୍ବାର ପଢେଲ ସାଧାରଣତଃ ଯେପରି କହନ୍ତି, ଆଜି ସକାଳେ ମୋତେ ପଚାରିଲେ—କାଣିଭଲ ଗୋଟାଏ ପଣ୍ଡିତପୁଣ୍ୟ ସହରରେ, ବିଶେଷତଃ ପଣ୍ଡିତ ମାଲବ୍ୟଙ୍କ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଧ୍ରୁବଙ୍କର ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଆଗରେ ମୋପରି ଓ ତାଙ୍କପରି ମେହେନ୍ଦ୍ର, ଚୂଷୀ, ତନ୍ତ୍ରୀଶ୍ରେଣୀ ଲୋକଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଅଛି କି ନା ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟିରୁ ସେ ଠିକ୍ କହୁଥିଲେ । କୌଣସି ଜିନିଷ ଛଳନା ରଖି ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିନାହିଁ, ମାତ୍ର କେବଳ ମୋର ଓ ସର୍ବାର ପଢେଲଙ୍କର ଜୀବନରେ ଗୀତା କିପରି ପ୍ରତିବିମ୍ବୀ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ସେଇକଥା କହବାକୁ ମୁଁ ଆସିଛି । ସର୍ବାରଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟବାସ ସମୟରେ ଏହା ତାଙ୍କର ଜୀବନକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ତାର ଗୋଟାଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ତୁମର ଅଛି କି ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟ ମୁଁ ଜାଣିବାକୁ ବଡ଼ ଉତ୍ତୁକ ଅଟେ । ଧ୍ୟାନପ୍ରାପ୍ତି ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ମାଂସ ଓ ଯାନାଧି ଅପେକ୍ଷା ଏହା ତାଙ୍କୁ ଯେ କିପରି ବେଶୀ ଜୀବନଶକ୍ତି ଓ ବଳ ଦେଇଥିଲା, ମୁଁ ତା'ର ସାକ୍ଷୀ ଅଛି । ଗୀତାର ମୂଳଲେଖା ପଢିବେ ବୋଲି ସ୍ବସ୍ମତ ଜାଣିବାପାଇଁ ସେ ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ତ୍ବିଲେକରଙ୍କର ସ୍ବସ୍ମତ (Self Instructor) ସେଲ୍ଫ ଇନ୍‌ଷ୍ଟ୍ରକ୍ଟର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲେ । ଥରେ ଆରମ୍ଭ କଲା ପରେ ବହି ଛାଡ଼ି ଆଉ ସେ ରହି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ସକାଳଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସେହି ବହି ପଢୁଥିଲେ । କେବଳ ଫମ୍ପା ମନକୁ ଏହା ପୁଣ୍ୟ କରୁଥିଲା ବୋଲି ତୁମେ ଭାବୁଥିବ, କିନ୍ତୁ ଏହା ଗଭୀର ଚିନ୍ତାର ଫଳ ଥିଲା । ‘ଶ୍ରୀକ୍ଷାନୁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବାଇବେଲ ଯେପରି, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କୋରାନ ଯେପରି, ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ସେପରି ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ କଣ ଅଛି ?’ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ସାଧାରଣତଃ ମନରେ ଉଠେ । କଣ ବେଦ ? ନା । ଭଗବତ ? ନା । ଆଉ କଣ ଦେବୀ ପୁରାଣ ? ନା । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ମୋତେ

ଜୀବନର ପରୀକ୍ଷା ଓ ପ୍ରଲେଭନ ଭିତରେ ସଫଳତାର ସହିତ ପରିଚାଳନା କଲେଖିଲ ଏକ ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ଅଭାବ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ବେଦ ସେହି ଅଭାବ ପୂରଣ କରିପାରି ନ ଥିଲା । କେବଳ ତାର କାରଣ ହେଉଛି ସେ ସବୁ ଭଳି ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିବାପାଇଁ କାଶୀପର ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନରେ ପଢ଼ିବା ପୋଲବର୍ଷ ଲାଗିବ । ଏ କଥା କରବାପାଇଁ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି । ମାତ୍ର ମୁଁ କୌଶସ୍ଥ ସ୍ଥାନରୁ ପଢ଼ିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ, ଗୀତାର ମାତ୍ର ସାତଶହ ଶ୍ଳୋକ ଭିତରେ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଉପନିଷଦର ମୂଳକଥା ରହିଅଛି । ଏହିଥିରେ ମୋର ମାମାଂସା ହୋଇଗଲା । ଗୀତା ପଢ଼ିପାରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଶିଖିଲି । ଅଜ ଗୀତା କେବଳ ମୋର ବାଇବେଲ ବା କୋରାନ୍ ନୁହେଁ; ତାଠାରୁ ଅଧିକ ବେଶୀ—ମୋର ମା । ମୋର ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ ମାତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନେକ ଦିନରୁ ହସିଉଛୁ । ସେହିଦିନଠାରୁ ଏହି ଶାଶ୍ଵତମାତା ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଅଛୁ । ସେ କେବେ ମୋତେ ନିରାଶ କରୁନାହିଁ, କୌଶସ୍ଥ ଦୁଃଖ ବନ୍ଧୁରେ ପଡ଼ିଲେ ତାର କୋଳରେ ମୁଁ ଅଶ୍ରୁ ନେଇଥାଏ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣର ଅଭିପ୍ରାୟରେ, ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ଅନେକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ପରସ୍ପର ବିରୋଧାତ୍ମକ ମତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ କହିଥିଲେ ‘ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।’ ତେଣୁ ତାହା ଦୂର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ମୋତେ ଅଶୀର୍ବାଦ କରିଥିଲେ । ଅଜ କେତେକଙ୍କର ମତରେ ‘ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଅଂଶ ରୂପେ ଅବହମାନ କାଳରୁ ରହି ଆସିଛି ।’ ଏପରି ସେହିରେ ମୁଁ କେଉଁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ମତ ଅବଲମ୍ବନ କରିବି । ମୁଁ ବଡ଼ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥରେ ପଡ଼ି । ବେଦ ଓ ସ୍ମୃତି ମୋର କୌଶସ୍ଥ କାମରେ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଏହି ମାଆ ପାଶକୁ ଯାଇ କହିଲି, ‘ମା, ମୋତେ ଏକ ପଣ୍ଡିତଯାକ ଏକ ଶଙ୍କଟରେ ପକାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ମୋତେ ଏହି ଶଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର କର ।’

ମା ହସି ହସି ମୋତେ ଉତ୍ତର ଦେଲା. ‘ନବମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ମୋର ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରହିଛି, ତାହା କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପାଣି, ଜାଭିରୁଦ, ପେଟିତ ଓ ଅକ୍ଷୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସ୍ଥାନ ଅଛି ।’ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପାଲବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ହେଲେ ଅମଳ ମାର ବାଧ୍ୟ ଓ ଭକ୍ତପରାୟଣ ସନ୍ତାନ ହେବା ଦରକାର; ମାତ୍ର ଭକ୍ତର ଛଳନା କରୁଥିବା ଅବାଧ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଏଥିପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅନେକ କହନ୍ତି ସାଧାରଣଙ୍କର ବୁଝିବା ପାଇଁ ଗୀତା ଖୁବ୍ କଷ୍ଟ । ମୁଁ କହୁଛି ଯେ ଏ ସବୁ ସମାଲୋଚନା ରଖିଥାନ୍ତୁ । ଏହି ଗୀତା ସ୍ବର୍ଗତଃ ଲୋକମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାକୃତ ତାଙ୍କର ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା ଓ ଅଧ୍ୟୟନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକ ଅମର ଭୂଷଣ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ କରିଥିଲା । ତାଙ୍କ ପସରେ ବୁଦ୍ଧିର ଗୁଳନା କରିବା ପାଇଁ ଏହା ସତ୍ୟର ଏକ ଗନ୍ତାଘର । ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ବାରା ସାଧାରଣ ପାଠକଙ୍କର ଶକ୍ତି କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଗୀତାର ଅଠରଟିପାଠ ଅଧ୍ୟାୟକୁ ଅୟତ୍ତ କରିବା ଯଦି କଷ୍ଟକର ହୁଏ, ତେବେ ପ୍ରଥମ ଇନୋଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଅନ୍ତତଃ ଲଳିତର ପଢ଼ିବା ଉଚିତ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଯାହା ଦିଆଯାଇଛି, ପ୍ରଥମ ଇନୋଟି ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର ରହିଛି । ଏହି ଇନୋଟି ଅଧ୍ୟାୟରୁ କେତେକ ବକ୍ତାବଳୀ ଶୁଣିବା ପଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଏଠାରେ ଆମ ଟିକିଏ କହିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ଗୀତାର ଇନୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଏହା ଅନେକ ଦୂରକୁ ଯାଇ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହି ଦେଇଛି—‘ସବୁ ବାଦ ବିପରୀତ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ମୋ’ଠାରେ (ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରେ) ଅମୃତସମ୍ପର୍କ କର ।’ ଏହିଥିରୁ ଜଣାପଡ଼ିଛି ସାଧାରଣ ବୁଝିବାପାଇଁ ଗୀତା କଟକ ଓ ଗୁଡ଼ ବୋଲି ଯେଉଁସବୁ ଅଭିଯୋଗ ଅସେ, ସେ ସବୁ

କପର ରଞ୍ଜିତ । ଗୀତା ଶିକ୍ଷକନୀ ପର । ସେ କାହାକୁ କୋଲରୁ
ଅନ୍ତର କରି ଦେଇନାହିଁ । ଯେ ତା କୋଲକୁ ପିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ପ୍ରକାଶ
କରେ, ଗୀତା ତାପାଇଁ ତାର ଦ୍ଵାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇଛି । ଗୀତାର
ଭକ୍ତ ନୈରାଶ୍ୟ କଣ ଜାଣେ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧିର ଅଗମ୍ୟ ଚରନ୍ତନ
ଶାନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦରେ ସେ ବାସ କରେ । ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଜ୍ଞାନରେ ଗର୍ବ
ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ନାସ୍ତିକ ଏହି ଶାନ୍ତି ବା ଆନନ୍ଦ ପାଇପାରେ
ନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ଵାସ ଓ ମନର ଏକାଗ୍ରତା ଦ୍ଵାରା ଯେ ଏହାର ପୂଜା
କରେ, ସେହି ନମ୍ରଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋକପାଇଁ ଏହା ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ
ରହିଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ପୂଜା କରିଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିରାଶ
ହୋଇଥିବା କଥା ଜଣାପାଇ ନାହିଁ ।

ଅମ ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ ଛେଟ ଛେଟ ଘଟଣାରେ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ।
ପରାସ୍ତରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ବା ସେହିପରି ଛେଟଛେଟ କଥା
ସେମାନଙ୍କୁ ଶରୀର ଦୁଃଖରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରେ । ବିପଳତାର ସମ୍ଭାବନା
ପଡ଼ିଥିଲେ, ଗୀତା ସେମାନଙ୍କୁ କର୍ମପ୍ରେରଣା ଅଣିଦିଏ । ‘ଅମର କେବଳ
କର୍ମରେ ଅଧିକାର ଅଛି, ମାତ୍ର ଫଳରେ ନାହିଁ’ ଏହି କଥା ଓ ‘ଫଳାଫଳ
ଏକ ଓ ସମାନ’ ଏହି କଥା ଗୀତା ଅମକୁ ଶିଖାଏ । ଶୁଦ୍ଧ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
କରିବାପାଇଁ ଅମର ଶରୀର, ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠ ଓ ଅମ୍ଭା ସବୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେବାକୁ
ଏକ ଶକ୍ତିକ ଅଭିଳାଷ ଓ ଅସମ୍ଭବ ଉତ୍ତେଜନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ
ମାନସିକ ଭୋଗାଶକ୍ତ ନ ହେବାକୁ, ଗୀତା ଅମକୁ ସତର୍କ କରିଦିଏ ।
ଜଣେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ହସାବରେ ମୁଁ କହିପାରେ ଯେ ଗୀତା ମୋତେ ସବଦା
ନୁଆ ନୁଆ କଥା ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଦିଏ । ଯେ ମୋର ଏପରି ଧାରଣାକୁ
ମଞ୍ଜୁରିକା ବୋଲି କହେ, ମୁଁ ତାକୁ ଉତ୍ତର ଦେବି ଯେ ମୁଁ ମୋର ଏହି
ମଞ୍ଜୁରିକାକୁ କୋଟି ସମ୍ପଦ କରି ରଖିବି ।

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୀତା ଗାନ କରି ଦିନର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାରୁ ମୁଁ
ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବ । ମୁଁ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କର ଜଣେ ଭକ୍ତ ଓ
ପ୍ରେମିକ । ଦୈନିକକୁଳୁ ଜଗତର ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଉପଶମ କରୁଥିବା
ସ୍ବାମୀୟଶର ମହାମନ୍ତ୍ର ଦେଉଥିବା ଭବକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଏ । ତୁଳସୀ
ଦାସଙ୍କର କଥା କହିବାକୁ ଏଠାରୁ ମୁଁ ଆସି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଗୀତାକୁ
ସମାଲୋଚନାମୂଳକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ନ ପଢ଼ି, ଭକ୍ତର ସହୃଦ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ମୁଁ
ତୁମକୁ କହୁଛି । ଏହିପରି କଲେ ସେ ତୁମର ସମସ୍ତ କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ
କରିବ । ଅଠରଟାପାକ ଅଧ୍ୟାୟ ମୁଣସ୍ତ କରିବା ଉପହାସର କଥା
ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସେଥିପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଥରେ ମାତ୍ର
ଏହାର ଯଥୁର ଅମୃତର ସ୍ବାଦ ପାଇଲେ, ତୁମର ପିପାସା ଦିନକୁ ଦିନ
ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିବ । ଗୀତାର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ଆବୃତ୍ତି କଲେ ତାହା ତୁମକୁ
ଜୀବନର ପରାସ୍ତରେ ସହାୟତା କରିବ ଏବଂ ଦୁଃଖରେ ଏପରି କି ନିର୍ଜନ
କାରାବାସର ଅନ୍ଧକାରରେ ତୁମକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବ । ଶେଷ
ତାଙ୍କର ଆସିଲାବେଳେ ଯଦି ଏହି ଶ୍ଳୋକ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ତୁମେ ନିଜର
ଆତ୍ମାକୁ ସମର୍ପଣ କରି, ତେବେ ତୁମେ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ ବା ମୋକ୍ଷ ମାର୍ଗ
ପାରିବ । ସେହି ନିର୍ବାଣ ଅବସ୍ଥା ଯେ କପରି, ତାହା ତୁମ ଜ୍ଞାନ ଆବୃତ୍ତି-
ମାନେ ତୁମକୁ ବୁଝାଇ ଦେବେ ।

—ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ—

Young India—23. 1. 30

ସାବରମତୀର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆଶ୍ରମରେ ହୋଇଥିବା ଗୁଜରାଟ ଛାତ୍ର-
ବାସର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଏକ ସମିଳନୀରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯେଉଁ ଉପଦେଶ
ଦେଇଥିଲେ, ତାର ସାରାଂଶ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା :—

ହୁମେମାନେ ଯେ ମୋଠାରୁ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅର୍ଥ ଓ ଅବଶ୍ୟକତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅଗ୍ରକ ଅନନ୍ଦିତ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରାର୍ଥନା ଧର୍ମର ଅସ୍ୱାସ୍ତରୂପ, ତେଣୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଅସଲ କଥା । କାରଣ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଧର୍ମ ବିନା ବଞ୍ଚି ନ ପାରେ । କେତେକ ଯୁକ୍ତିତର୍କର ଅସ୍ୱାରମାନ କରି କହିବନ୍ତି ଯେ ଧର୍ମ ସହିତ ତାଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକର ନାକ ନାହିଁ, ଅଥଚ ନିଶ୍ୱାସ ନେଉଛନ୍ତି ବୋଲି କହେ, ଏ କଥା ଠିକ୍ ସେହି କଥା ପରି । ବରୁଣଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ହେଉ, ପ୍ରକୃତି ବା ଅବିଚ୍ଛାଦ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ହେଉ, ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି ସହିତ କିଛି ନା କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ୱୀକାର କରେ । ମୂର୍ଖ ଜଡ଼ବାଦୀ ବା ନାସ୍ତିକ ନୈତିକତାର ଅବଶ୍ୟକତା ସ୍ୱୀକାର କରେ ଏବଂ କେତେକ ଲୋକ ନିୟମକୁ ପାଳନ କରିବାପାଇଁ ଓ ଶରାଦ୍ର ନିୟମକୁ ପାଳନ ନ କରିବାପାଇଁ ପୁର କରି ସେହି ଅନୁସାରେ ଚଳେ । ସୁପରିଚିତ ନାସ୍ତିକତାବାଦୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରର ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କଥା କହୁଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଛି, କିନ୍ତୁ ସେ ଏଥିରେ ଅନନ୍ଦିତ ହୋଇ କହିଛନ୍ତି, ‘ସତ୍ୟ ନିଜେହିଁ ତାର ପୁରସ୍କାର ।’ ସତ୍ୟାବଲମ୍ବନ ଫଳରେ ସେ ଯେଉଁ ଅନନ୍ଦ ପାଇଛନ୍ତି, ତାହା ଯେ ସେ ବୁଝି ପାର ନାହାନ୍ତି, ଏପରି ନୁହେଁ । ଏହା ଭୌତିକ ଅନନ୍ଦ ନୁହେଁ, ମାନ ସୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି ସହିତ ଯେ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ସେଇଥିରୁ ଏହାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହୁଛି, ଯେଉଁ ଲୋକ ଧର୍ମକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ, ସେ କଦାପି ଧର୍ମକୁ ଛାଡ଼ି ରହେ ନାହିଁ ବା ରହି ପାରବ ନାହିଁ ।

ତା ପରେ ମୁଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥା କହିବାକୁ ଯାଉଛି—‘ପ୍ରାର୍ଥନା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ସାର ବସ୍ତୁ ଓ ତାହା ଧର୍ମର ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ । ଭଗବାନଙ୍କୁ

ନିବେଦନ ଜଣାଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ ବା ବସ୍ତୁତ ଅର୍ଥରେ କହୁଲେ ଏହା ଅନ୍ତରର ମିଳନ ଅଟେ । ଉଭୟ ସ୍ଥଳେ ଏହାର ଚରମ ଫଳ ସମାନ । ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅର୍ଥ ନିବେଦନ ରୂପାଏ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନିବେଦନ ଆତ୍ମାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ପବିତ୍ର କରିବାକୁ ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧକାରରୁ ଆତ୍ମାକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ କରାଯାଏ । ନିଜ ଭିତରେ ସେହି ଦୈବଶକ୍ତିର ଜାଗୃତ ପାଇଁ ଯାହାର ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଏ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବ । ମୁହଁ ଓ କଣ୍ଠର ଗୁଲନା ବା ଶୁଷ୍କ ନୟନାବଲୀର ପୁନରୁତ୍ଥାନ ପ୍ରାର୍ଥନା ହୋଇ ନ ପାରେ । ଆତ୍ମାରେ ସ୍ବଦନ ଆଶି ନ ପାରିଲେ, ଯେତେ ରାମ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଯିବ । ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ହୃଦୟର ବ୍ୟାକୁଳତା ଅନୁଭୂତିଠାରୁ ବେଶୀ ଆବଶ୍ୟକ । ଆତ୍ମାର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ହେବା ଉଚିତ । ଯେପରି ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହ୍ୱାନରେ ପରିତୃପ୍ତ ହୁଏ, ସେହିପରି ଯୁଧାର୍ଥୀ ଆତ୍ମା ସହୃଦୟ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ତୃପ୍ତିଲାଭ କରେ । ମୁଁ ମୋର ଓ ମୋର ସାଥୀମାନଙ୍କର ଅରକ୍ଷିତା ବିଷୟରେ କିଛି କହୁଛି । ପ୍ରାର୍ଥନାର କୃତ୍ୱକିଣ ଶକ୍ତି ଯେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ସେ ଦିନ ଦିନ ଧରି ନ ଶାଇ ବଞ୍ଚିପାରେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ବନା ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବସ୍ତୁ ପାରବ ନାହିଁ, କାରଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ବନା ଅନ୍ତରର ଶାନ୍ତି ଅସମ୍ଭବ ।

ତାହା ଯଦି ହୁଏ, କେହି କେହି କହୁବେ, ଆମେ ଜୀବନର ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଉଚିତ । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆମେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ଆନ୍ତରିକ ମିଳନ ପାଇଁ ମନୋନିବେଶ କରିବାକୁ କଷ୍ଟ ମନେ କରୁ । ତେଣୁ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଆମ ପରି ଭ୍ରାନ୍ତ ମଣେଶିଳ ଜୀବମାନେ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି କହୁବେ । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ

ସମୟ ଠିକ୍ କରୁ ଯେତେବେଳେ କି ସଂସାରର ସମସ୍ତ ବନ୍ଦନ ହଟାଇ ଦେବାକୁ ପ୍ରବଳ ଉଦ୍ୟମ କରୁ ଏବଂ ଏହି ଜଟିଳିତର ବାହାରେ ରହିବାର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରୁ । ତୁମେମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ତୋତ୍ର ଶୁଣିଥିବ । ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳନପାଇଁ ଆତ୍ମାର ଏହା ବ୍ୟାକୁଳ ଚିନ୍ତନ । ଆମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ସେ ଜଣେ ଯୋଗୀ, ତାଙ୍କ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ପାତ୍ର । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଆମଠାରୁ ଯୋଗନ ଯୋଜନ ଦୂରରେ, କିନ୍ତୁ ସେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଭିତରେ ଓ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଭିତରେ ଏତେ ବ୍ୟବଧାନ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ, ସେ ବହୁଶ୍ରୀ ଓ ନିରାଶ୍ରୟରେ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ଚିନ୍ତନ କରିଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ କହୁଛି ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାର୍ଥନାର ସାରତତ୍ତ୍ଵ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହୁଛି । ମାନବ ସମାଜର ସେବା କରିବାପାଇଁ ଆମର ଜନ୍ମ । ଆମେ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଜାଗ୍ରତ ନ ହେଲେ ଏହାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କରି ପାରୁନା ନାହିଁ । ମାନବ ହୃଦୟରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ସଂଗ୍ରାମ ଲାଗି ରହିଛି । ପ୍ରାର୍ଥନା ରୂପକ ଲାଙ୍ଗର ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କଲେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଜୀବନର ତଥା ଅନ୍ୟକାରରେ କବଳରେ ପଡ଼ିଯିବ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ, ସେ ନିଜେ ଦୁନିଆ ସହିତ ଶାନ୍ତିରେ ରହିପାରେ । ପ୍ରାର୍ଥନାବିହୀନ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ସଂସାରର କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ଯାଏ, ସେ ନିଜର ତଥା ଦୁନିଆର ଅବସ୍ଥାକୁ ଶୋଚନୀୟ କରି ବସେ । ପ୍ରାର୍ଥନାଦ୍ଵାରା ମନୁଷ୍ୟ ପର ଜୀବନରେ ତ ଯାହା ଉପକାର ପାଏ, ତା ଛଡ଼ା ଏ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅସୀମ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ପ୍ରାର୍ଥନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମେ ଶାନ୍ତି, ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଅଶ୍ରୁ ପାଇ ପାରୁ । ଆଶ୍ରମବାସୀ ଆମେମାନେ ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ ଓ ସତ୍ୟ ଉପରେ

ନିର୍ଦ୍ଦର କର ଚଳିବାପାଇଁ ଏଠାକୁ ଆସିବୁ । ପ୍ରାର୍ଥନାର ଉପକାରୀତାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ମାତ୍ର ଏହାକୁ ଆମେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଥା ବୋଲି ଭାବ ନାହିଁ । ଆମେମାନେ ଅନ୍ୟ ବିଷୟପ୍ରତି ଯେତେ ଯତ୍ନ ଦେଇଛୁ; ଏଥିରେ ସେତେ ଯତ୍ନ ଦେଇ ନାହିଁ । ମୋର ଦିନେ ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିଲା ଏବଂ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି ଯେ ମୁଁ ମୋର ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଅବହେଳା କରିଛୁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳାର ନିୟମମାନ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛୁ । ତାହା ଦ୍ୱାରା ଆମର ଖରାପ ନ ହୋଇ ବରଂ ଭଲ ହୋଇଛି, କାରଣ ଏପରି ହେବା ନିଷ୍ପତି କଥା । ପ୍ରଧାନ ବିଷୟର ଯତ୍ନ ନିଅ, ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ବଳେ ବଳେ ହୋଇଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ କୋଣ ସଂଶୋଧନ କରିଦେଲେ ଅନ୍ୟ କୋଣ ଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ଆରମ୍ଭରେ ହୃଦୟର ବ୍ୟାକୁଳତା ସହିତ ଏପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କର, ଯେପରି ସେହି ଭାବ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରହିବ । ଦିବାବସାନରେ ସେହିପରି ଆଉ ଥରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କର, ରାତିଟି ଶାନ୍ତିରେ ବିନା ସ୍ୱପ୍ନରେ କଟିଯିବ । ପ୍ରାର୍ଥନା କେଉଁ ପ୍ରକାରେ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ ନାହିଁ । ଏହା ଯେ କୌଣସି ରୂପର ହୋଇପାରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ପ୍ରାର୍ଥନା ଐଶିଶକ୍ତି ସହିତ ଆମର ମିଳନ କରାଇବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେଉଁ ଧରଣର ହେଉ ନା କାହିଁକି, ପ୍ରାର୍ଥନା ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଆମର ମନ ଯେପରି ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ନ ଯାଏ ।

ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା ଯଦି ତୁମର ହୃଦୟ କିନ୍ତୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ, ତୁମେ ତୁମର ଛନ୍ଦାବାସର ‘କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର’ ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ

ଅନ୍ତତଃ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା ଏବଂ ତାକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଶାନ୍ତିରେ ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ନିଜେ ନିଜେ ସଂଯମ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟତା ବୁଝାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅସଂଯମ ଓ ଭୋଗାସକ୍ତର ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରେ, ସେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଦାସ ହୋଇ ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ଯେ ସଂଯମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ଵାରା ନିଜ ଜୀବନକୁ ପରିଚାଳିତ କରେ, ସେ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ, ତାରା ବଶ୍ଵର ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ କୌଣସି ନା କୌଣସି ନିୟମ ମାନି ଚଳନ୍ତି । ସଂଯମର ଏହି ସବୁ ନିୟମର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଦୁନିଆ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ହେଲେ ବନ୍ଧୁ ପାରିବ ନାହିଁ । ମାନବ ସମାଜର ସେବା କରିବା ତୁମ ଜୀବନର ବ୍ରତ, କୌଣସି ନା କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳା ରିତରେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ନ କଲେ ଜୀବନ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ହୋଇଯିବ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶୃଙ୍ଖଳା । ଏହି ସଂଯମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଆମକୁ ପଶୁଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରି ରଖିଥାଏ । ଯଦି ଆମେ ପଶୁପରି ରୁରି ଗୋଡ଼ରେ ନ ରୁଲି, ମଣିଷଭଳି ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ରୁଲିବା, ତେବେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାକୃତ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ସଂଯମକୁ ଚ୍ୟୁତ୍ତିବା ଓ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆମର ଆବଶ୍ୟକ ।

—ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଭାବ—

Young India—10. 6. 29

ରୁକ୍ଷାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ଜଣେ ଛାତ୍ର ପଚାରିଥିଲେ—‘ଅପଣଙ୍କର ଜୀବନରେ ସଙ୍ଗୀତର କି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଛି ?’

ସଙ୍ଗୀତ ମୋତେ ଶାନ୍ତି ଦେଇଛି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ମୋର ମନ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଥାଏ,

ସେହପରି ଅନେକ ଘଟଣାରେ ସଙ୍ଗୀତ ଦ୍ଵାରା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ମନରେ ଶାନ୍ତି ଆସିଛି, ଏ କଥା ମୋର ମନେ ଅଛି । ହୋଧକୁ ଜୟ କରିବା ବିଷୟରେ ସଙ୍ଗୀତ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ମୁଁ ଅନେକ ଦୁଃଖୀ ଦେଇ ପାରୁନା । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଗନ୍ଧ୍ୟ ଆକାରରେ ମୋତେ ବୁଝାଯାଇଛି, ମାତ୍ର ମୋର ମନକୁ ହୁଇଁପାର ନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେହି ଜିନିଷ ସ୍ତୋତ୍ର ଆକାରରେ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ବୁଝାଯାଇଛି, ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ମନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି । କୌଣସି ସ୍ତୋତ୍ର ବେତାଳିଆ ହୋଇ ବୋଲୁ ହେଲେ ମୋ ମନରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ତାହା ଯଥାରୀତିରେ ବୋଲୁ ହୋଇଛି, ତାହା ମୋ ମନରେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ରହିଛି । ଗୀତାର ଶ୍ଳୋକ ସବୁ ଠିକ୍ ଛନ୍ଦରେ ବୋଲୁ ହେଲେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଶୁଣିବାରେ କ୍ଳାନ୍ତି ବୋଧକରେ ନାହିଁ । ଯେତେ ଶୁଣୁଥାଏ, ତାହାର ଅର୍ଥ ମୋ ହୃଦୟରେ ସେତେ ବେଶୀ ଗଭୀର ଭାବରେ ଛପିହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ପିଲାଦିନେ ମୁଁ ରାମାୟଣର ଯେଉଁ ସ୍ଵମଧୁର ଆବୃତ୍ତି ଶୁଣିଥିଲି, ବର୍ଷ ବର୍ଷ ବିତଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ମୋର ମନରୁ ଲିଭିଯାଇ ନାହିଁ । ମୋର ସ୍ମୃତିଭାବରେ ମନେ ଅଛି, ‘ଉତ୍ତରାୟଣ ପଥ ସାହସୀମାର୍ଗ, ମାତ୍ର ଭୀରୁପାଇଁ ନୁହେଁ ।’ ଏହି ସ୍ତୋତ୍ର ଅତି ସ୍ଵମଧୁର ଭାବରେ ମୋ ଆଗରେ ଯେତେବେଳେ ବୋଲୁ ହୋଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ଆଗରୁ ଏତେ ମୁଗ୍ଧ ମୁଁ କେବେ ହୋଇ ନ ଥିଲି । ୧୯୦୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଟ୍ରାନ୍ସଭାଲରେ ଥିଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ପାଇଥିଲି, ତାହା ମୋତେ ମୁଁ ସ୍ଵମାଣ କରି ପକାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶମତେ ଅଲିଭ୍ ଡୋକ୍ ‘ଦୟାର ଆଲୋକ ପ୍ରେରଣ କରି’ ଏହି ଇଂରାଜୀ ଗୀତଟି ମଧୁର ଭାବରେ ଗାଇବା ମାତ୍ରେକେ ମୋର ଶୋକ-ଜନିତ ଶତର ବେଦନା ପ୍ରଶମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ମୁଁ ସଙ୍ଗୀତ ଜାଣେ ବୋଲି ଯେପରି ଏଥିରୁ କେହି ନ ଭ୍ରାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମୋର ସଙ୍ଗୀତ ଜ୍ଞାନ ଅତି ପ୍ରାଥମିକ ଧରଣର କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ । ସଙ୍ଗୀତକୁ ସମାଲୋଚନାମୂଳକ ଭାବରେ ମୁଁ ବଞ୍ଚେଇ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଧୂମଧୂର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ସ୍ୱଭାବତଃ ମୁଁ ଭଲପାଏ, ଏ କଥା ମୁଁ ଦୃଢ଼ଭାବେ କହିପାରେ ।

ସଙ୍ଗୀତର ମୋ ଉପରେ ଶୁଦ୍ଧ ବେଶୀ ପ୍ରଭାବ ଯେପରି ଅଛି, ସେହିପରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଯେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଥିବ, ଏହା ମୁଁ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅନେକ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ପାଇଁ ସଙ୍ଗୀତକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର ମୁଁ ଜାଣେ । ମୋଟ ଉପରେ କହିଲେ ଲୋକର ପ୍ରକୃତ ଅନୁସାରେ ସଙ୍ଗୀତ ଚିତ୍ତର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ାଏ ।

—ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶିକ୍ଷା—

Young India 12. 12. 28

ଗୁଜରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ଜଣେ ଛାତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି :—ବିଦ୍ୟାପୀଠରେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା କି ପ୍ରକାରରେ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ?

ଧର୍ମ କହିଲେ ମୁଁ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସା ବା କେବଳ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବୁଝେ । କାରଣ ଅହିଂସା ସତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ସତ୍ୟର ଉଦ୍ଭାବନ ପାଇଁ ଅହିଂସା ଅବଶ୍ୟକ ଓ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ତେଣୁ ଏଇସବୁ ଗୁଣକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାପାଇଁ ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ତାହାର ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ମୋ ମତରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଏହି ଗୁଣ ସବୁକୁ କଠୋର ଭାବରେ ପାଳନ କଲେ, ଏହି ଶିକ୍ଷା ସବୁଠାରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦିଆହୋଇ ପାରିବ ।

ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିରେ ବା ଖେଳ ପଡ଼ିଆରେ ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବେ, ସେତେବେଳେ ଏହି ମୌଳିକ ଧୂଳିଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ।

ଧର୍ମର ସାବଜ୍ଞାନ ସାର ତତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏତିକି କହୁଛି । ନିଜର ଧର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମମତର ଶିକ୍ଷା ଏହି ଧର୍ମଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେବା ଉଚିତ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଛଦ୍ମମାନଙ୍କୁ ପୃଥୁବୀର ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମମତକୁ ଭକ୍ତ ସହକାରେ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ମନରେ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ଓ ପସନ୍ଦ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ । ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଗଲେ, ତାହା ଛଦ୍ମମାନଙ୍କୁ ଏକ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଦେବାର ଓ ନିଜ ଧର୍ମକୁ ଭଲ କରି ବୁଝି ପାରିବା ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେବେଳେ, ଏଇ ନିୟମକୁ ମନରେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମର ବିଶିଷ୍ଟ ଉପାସକମାନଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥସାହାଯ୍ୟରେ କେବଳ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରାଯାଇପାରେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯଦି କେହି ଭଗବତ ପଢ଼ିବାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ, ତେବେ ଜଣେ ବିରୋଧୀ ସମାଲୋଚକଙ୍କର ଅନୁବାଦକୁ ନ ପଢ଼ି, ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ଭଗବତ-ପ୍ରେମୀଙ୍କର ଲିଖିତ ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିବା ଉଚିତ । ସେହିପରି ବାଇବେଲ୍ ବିଷୟରେ ପଢ଼ି ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମୀବଳମ୍ବୀ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଟୀକା ସାହାଯ୍ୟରେ ତାହା ମଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ନିଜ ଧର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ଏହିପରି ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ସବୁ ଧର୍ମର ମୂଳ ଯେ ଏକ, ଏ ଧାରଣାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ପାରିବ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ଓ ବିଶ୍ୱାସର ସମ୍ପର୍କ ପରିସର ବାହାରେ ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସାବଜ୍ଞାନ ଓ ନିରାଶ୍ରୟତା ଅଛି, ତାହାର ଏକ ସ୍ୱଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପାଇପାରୁ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗବେଷଣା କଲେ ନିଜର ବିଶ୍ୱାସ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଭୟ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସେପରି ଧାରଣା, ମୃତ୍ୟୁର ପଥର ସ୍ଥାପନା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ ଯେଉଁ ଧର୍ମରେ ସତ୍ୟ ନିହିତ ଅଛି ବୋଲି ସବୁ ଧର୍ମକୁ ଉକ୍ତିକରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମକୁ ଉକ୍ତି ଓ ସମ୍ମାନ ଦୁଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ । ଏହା କରିବାଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ନିଜ ଧର୍ମକୁ ସମ୍ମାନ କରେ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ଗବେଷଣା ବା ପ୍ରଶଂସା କରିବା ଦ୍ୱାରା ନିଜ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଉକ୍ତି ହ୍ରାସ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମକୁ ସମ୍ମାନ କରିବା ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ ।

ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଧର୍ମ ସଂସ୍କୃତିର ସହଜ ସମାନ ଅସନ ଅଧିକାର କରେ । ନିଜର ସଂସ୍କୃତିର ସରସତା ଯେପରି ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ବିଦ୍ରୋହ ଭାବ ନ ବୁଝାଇ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ସାର ଗୁଣମାନଙ୍କର ଆହରଣ ବୁଝାଏ, ସେହିପରି ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଅମ ଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଯେଉଁ ବିଦ୍ରୋହ, ଘୃଣା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସର ବିଚାର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି, ଏହିସବୁ ଭୟ ଓ ସନ୍ଦେହ ତା'ର ଫଳ । ଅମ ଧର୍ମ ବା ଅମେ ଭଲ ପାଉଥିବା ଧର୍ମକୁ କାଲେ କିଏ ଘୃଣା ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିବ, ଏହି ଭୟର ବୁଝେଲୀ ଭିତରେ ଅମକୁ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମ ଓ ତାର ଉପାସକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାକୁ ଓ ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଶିଖିବା, ସେତେବେଳେ ଏ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ଅଜ ରହିବ ନାହିଁ ।

—ଶିକ୍ଷାରେ ଅହଂସା—

Young India, 6. 9. 28.

ଗୁଜରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଏକ ସାପ୍ତାହିକ ଅଭିବେଚନାରେ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ନମ୍ନ ପ୍ରଣାମ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ—

“ଅହଂସାର କଥା ପଢ଼ିଲେ ଅନେକ ଛୋଟ ଛୋଟ କଥା ମନକୁ ଆସେ । ପେପର ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ ଆମେ ଭୁଲୁ, ବାଘ, ଗଧୁଆ, ସାପ, ଭୁଲୁଣୀ ପ୍ରଭୃତି ଜୀବଙ୍କୁ ମାରବା କି ନାହିଁ; ବାଇଗଣ, ଅଳୁ ପ୍ରଭୃତି ଖାଇବା କି ନାହିଁ । ଅହର ମଧ୍ୟ ପୈତ୍ୟବାହନୀ ରହିବ କି ନାହିଁ ଓ ସଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ କି ନାହିଁ ? ପ୍ରଶ୍ନ କର୍ତ୍ତାର ମନରେ ଏହିସବୁ ଅନ୍ଧୋଲନ ଉଠିଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର ଏକ ଅଂଶରୂପେ ଅହଂସାନୀତି କପରି ଭାବରେ ରହିପାରିବ, ଏ ବିଷୟ କାହାର ମନରେ ଉଠିଲେପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଆପଣ ଅଲେକ୍ଷମାତ କରିବେ କି ?”

ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରଥମ ଅଂଶରେ ସୂଚିତ ହେଉଛି ଯେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣଭାବନା ପ୍ରଶ୍ନମାନ ପଡ଼ିଯାଏ । ନିମ୍ନସ୍ତରର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ମାରବା ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କେତେଦୂର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ, ଏହି ପ୍ରହେଳିକାରେ କୁଥା ବ୍ୟାପ୍ତ ରହି ଆମେ ଆମର ପ୍ରାଥମିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲିଯାଉ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ପ୍ରତିଦିନ ଘୃଣ୍ୟ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପ୍ରଶ୍ନର ସମୁଦାୟ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ବିପଦଜନକ ସରାସ୍ବତୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅହଂସା ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଆମ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ନିର୍ଭୀକତା ଓ ପ୍ରେମଭାବ ନାହିଁ । ଆମେ ଆମ ହୃଦୟର ଗର୍ଭରୁ ବୁଝୁଛୁ ଓ

କୋଥରୁପକ ବିଷୟର ସର୍ପମାନଙ୍କୁ ଲେପ କରୁ ନା, ମାତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ
 ଜୀବମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତା ବିଷୟରେ ବୁଝା ଅଲେଖନା
 କରିବାକୁ ଆମେ ସବୁଦିନୀ ତପ୍ତର ଥାଉ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମେ
 ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ୁ । ଆମେ ଆମର ପ୍ରାଥମିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ଅସୋଗ୍ୟ
 ଅଟୁ, ଏଣେ ଦୃଶ୍ୟ ଜୀବମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ ନେବାରୁ ବିରତ ରହିବୁ ବୋଲି
 ଆମେ ନିଜକୁ ସାନ୍ତୁ ନା ଦେଉ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅହଂସା ଅଭ୍ୟାସ
 କରିବାର ଇଚ୍ଛା କରେ, ତାକୁ କିଛି ସମୟପାଇଁ ସାପପ୍ରଭୃତିଙ୍କ କଥା
 ଭୁଲିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ତାକୁ ମାରିବାକୁ ପଡ଼େ, ସେଥିଲାଗି ବ୍ୟସ୍ତ
 ହୋଇ ପଡ଼ିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସାବଧାନତା ପ୍ରେମ
 ଲଭ କରିବାର ପ୍ରଥମ ସୋପାନରୂପେ ନିଜ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ କୋପ ଓ
 ଅସଦ୍‌ଭାବ ଅଛି, ତାକୁ ଯେଉଁର ସହିତ ଜୟ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରୟତ୍ନ
 କରିବାକୁ ହେବ । ତୁମର ଯଦି ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ବାଲଗଣ ଅଳ୍ପ ପ୍ରଭୁତ୍ତ୍ବ
 ଶପଥ କରି ଛାଡ଼ିଦିଅ, ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଅହଂସାର ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛ
 ବୋଲି କେବେହେଲେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କର ନାହିଁ ବା ନିଜକୁ ଧର୍ମ-
 ପରାୟଣ ବୋଲି ଭାବନାହିଁ । ଜଣକୁ ଲଜ୍ଜାବନତ କରିବାପାଇଁ ଏହା
 ଯଥେଷ୍ଟ ଅଟେ । ଅହଂସା ପଥ୍ୟାପଥ୍ୟର ନିୟମାବଳୀ ନୁହେଁ, ଏହା
 ତା'ଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ମହତ୍ତ୍ୱ । ମଣିଷ ଯାହା ଖାଏ ବା ପିଏ, ତାହା ସେତେ
 ବଳ କଥା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତା'ପଛରେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମସତ୍ତ୍ୱ ଓ ଆତ୍ମଜ୍ୟୋତି
 ରହିଛି, ସେହି ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟବାନ ବିଷୟ । ଶାନ୍ତିଯୁକ୍ତବ୍ୟ
 ବିଷୟରେ ଯେତେଦୂର ଆତ୍ମସତ୍ତ୍ୱ ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଇପାରେ କର ।
 ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସତ୍ତ୍ୱ ଏକ ପ୍ରଣାସାର ବିଷୟ ମାତ୍ର ଏହା କେବଳ
 ଅହଂସାର ସୀମା ସ୍ପର୍ଶ କରେ । ଜଣେ ଲୋକ ଶାନ୍ତି ବିଷୟରେ କୌଣସି
 ବାରଣ ରଖି ନ ପାରେ, ମାତ୍ର ଯଦି ତାର ହୃଦୟ ପ୍ରେମଦ୍ୱାରା ପ୍ଳାବିତ
 ହୁଏ, ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖରେ ସେ ଯଦି ବିଗଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ ଏବଂ

ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ପ୍ରଚ୍ଛଦିତ ବନ୍ଦନ ଭୁଟାଇ ପାରିଥାଏ ସେ ଅହଂସାର ପ୍ରଗତି
ହୋଇପାରେ ଓ ଅମର ଭକ୍ତିଭାବନା ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ଯଦି କୌଣସି
ଲୋକ ସ୍ଵାର୍ଥ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଦାସ ଏବଂ ନିଷ୍ଠୁର-ହୃଦୟ ହୋଇଥାଏ,
ତେବେ ଶାନ୍ତ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେତେ ବାରିଶ ରଖିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅହଂସାର
କିଛି ଧାର ଧାରେ ନା ।

ଭାରତରେ ସୈନ୍ୟବାହନୀ ରହିବ କି ନାହିଁ, ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ସେ
ସରକାରର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ କି ନାହିଁ, ଏ ସବୁ ଗୁରୁତର ପ୍ରଶ୍ନ ଏବଂ
ଦିନେ ଅମର ଏ ସବୁର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ହେବ । କଂଗ୍ରେସ ତାର
ନୀତିରେ ଏହାର ଏକ ଅଂଶିକ ଉତ୍ତର ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ
ଏତେ ଗୁରୁତର ଯେ, ସାଧାରଣ ଲୋକ ସହିତ ତାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ
ନାହିଁ । ଜଣେ ଛାତ୍ର ବା ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଅବଲମ୍ବିତ ଅହଂସା ସହିତ ତାର
କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ଛାତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଅହଂସା ଭିନ୍ନ
ରାଜନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଶ୍ନରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ । ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅହଂସାର
ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବା
ଉଚିତ । ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଅହଂସାର ଶୁଦ୍ଧ ସୌରଭ
ଦ୍ଵାରା ସୁରଚିତ, ବାଳକବାଳିକାମାନେ ମୁକ୍ତିଭାବରେ ଭାଇଭଉଣୀ ଭଳି
ରହି ପଡ଼ିବେ, ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାକୃତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିବ ।
ପିତୃହତ୍ତା ଭକ୍ତି, ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଶୁଦ୍ଧି ଓ ବିଶ୍ଵାସର ବନ୍ଦନରେ ଛାତ୍ରମାନେ
ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆବଦ୍ଧ ଥିବେ । ଏହି ପବନ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ନିଜେ
ଅହଂସାର ପ୍ରାୟୀ ଅଦର୍ଶ ପାଠ ଭଳି ରହିବ । ଏହିପରି ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ
ବଢ଼ିଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗ, ପ୍ରଶସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ବିଶେଷ
ସେବାଜ୍ଞାନ ଦ୍ଵାରା ନିଜେ ନିଜେ ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ିବେ । ସାମାଜିକ
ବ୍ୟସ୍ତର ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର

ଅନ୍ତରର ପ୍ରଗାଢ଼ ପ୍ରେମ ସେହି ହୃଦୟରୁ ଉଠୁଥିବା କରଦେବାପାଇଁ
ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ ବାଲ୍ୟବିବାହର ଧାରଣା କରିବା
ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଘୃଣ୍ୟ ବୋଧ ହେବ । ଯୌତୁକ ଦାବା କରି ସେମାନେ
କନ୍ୟାର ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାର ଭାବନା ମନରେ ପୋଷଣ କରିବେ
ନାହିଁ । ବିବାହ ପରେ ବା ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଏକ ଅସ୍ଥାବର
ସମ୍ପତ୍ତି ବା କେବଳ ଭୋଗବସ୍ତୁ ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ କିପରି ସାହସ
କରିବେ ? ଅହଂସାର ଏହିପରି ପରିବେଷ୍ଟନରେ ବଢ଼ିଥିବା କୌଣସି
ଯୁବକ କେବେ ନିଜ ଧର୍ମର ବା ଇତର ଧର୍ମର କୌଣସି ଭଲ ସଙ୍ଗେ
ସମ୍ମାନ କରିବାକୁ ଭାବିପାରେ କି ? ଯାହା ହେଉ, କୌଣସି ଲୋକ
ନିଜକୁ ଅହଂସାର ଉପାସକ ବୋଲାଇ ଏ ଧରଣର କାର୍ଯ୍ୟ କେବେ
କରିବ ନାହିଁ ।

ମୋଟ ଉପରେ କହିଲେ ଶକ୍ତିରେ କେହି ଅହଂସାର ସମକକ୍ଷ
ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଜୀବନର ସାରବସ୍ତୁ ହେଉଛି ଅହଂସା । ଏହା
ବାରର ଏକ ରୂପ—ବାସ୍ତବରେ ଏହା ତାର ସବୁ । ଶରୀର, ସ୍ଥାନ ଏହାର
ସୀମାଭିତରେ ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ବିଶୁଷ୍ଟ ବା ନିର୍ଜୀବ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ,
ଏହା ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଓ ସଞ୍ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି । ଏହା ଆତ୍ମାର ଏକ ବିଶେଷ
ଅଲଙ୍କାର, ସେଇଥିପାଇଁ ଏହାକୁ ଏକ ଉଚ୍ଚତମ ଧର୍ମ ବୋଲି କୁହା-
ଯାଇଛି । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାତତ୍ତ୍ବବିତ୍ ନିକଟରେ ଅହଂସା ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମ
ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ଚିରନ୍ତନ ଓ
ଚିରନିଷ୍ପତ୍ତ ଉତ୍ସର ରୂପ ଧାରଣ କରିବା ଉଚିତ । ଏହା ସମକ୍ଷରେ
ଅସଦ୍‌ଭାବ ଚ୍ୟୁତିପାରିବ ନାହିଁ । ଅହଂସାର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘୃଣା, କୋପ ଓ
ବିଦ୍ବେଷ ରୂପକ ଅଳଙ୍କାରକୁ ତା'ର ସମ୍ମୁଖରୁ ଦୂର କରିଦେବ । ଶିକ୍ଷା-
ପେଥରେ ଅହଂସାର ଅଲୋକ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ବିସ୍ତୃତ ଏବଂ କୌଣସି

ପ୍ରକାରେ ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବରେ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ଏହା ନିଶ୍ଚୟ . କଥା
ଯେ, ବିଦ୍ୟାପୀଠର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଅହଂସାରେ ପରପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଗଲେ
ତାର ଶ୍ବସ୍ତ୍ରଦଳକୁ କଟିଳ ପ୍ରହେଳିକା, ଭିତରେ ଅନ୍ଧ ଛନ୍ଦହୋଇ ରହିବାକୁ
ମଡ଼ବ ନାହିଁ ।

—ଯୁବକ ସମାଜ ପ୍ରତି ଲଜ୍ଜା—

Young India, 21.6.28

ଏବେ ଜଣେ ପଦପ୍ରେରକ ମୋ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ କଟା ଖବରକାଗଜ
ପଠାଇଥିଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା ଯେ ସିନର ହାଇଦ୍ରାବାଦରେ
ବରର ଅଭାବ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଇମ୍ମରଥଲ
ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିଅରଙ୍କ ସର୍ଭିସ୍ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ତାର ବିବାହନିବନ୍ଧ
ଦିନ ନଗଦ ୪୨୦,୦୦୦, ଅଦାୟ କରି ବିଭ୍ରାନ୍ତ ଦିନ ଓ ଅନ୍ୟ
କୌଣସି ବିଶେଷ ଦିନମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ତର ଟଙ୍କା ନେବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି
ପାଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଯୁବକ ଯୌତୁକକୁ ବିବାହର ଏକ ସର୍ତ୍ତରୂପେ ଧରି
ବସେ, ସେ ତାର ଦେଶ ଓ ଶିକାର ଅବମାନନା କରେ ତଥା ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି
ପ୍ରତି ଅସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରେ । ଦେଶରେ ଆଜି ଅନେକ ଯୁବକ
ଅନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଛି । ମୋର ଇଚ୍ଛା ଏହି ଧରଣର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ
ପାଇଁ ଏହି ଅନ୍ଦୋଳନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । କୌଣସି ବାସ୍ତବ
ସମ୍ବାରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ରଖି, ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଆସ୍ଥ
ଗାର୍ତ୍ତ କରନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଅନ୍ଦୋଳନମାନଙ୍କରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି
ଏମାନେ ସମୟ ସମୟରେ ଭଲ କାମ କରୁ ଥିବାରୁ, ଲୋକମାନଙ୍କର

ପ୍ରଶଂସାଭାଜନ ହେବା ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ତାର ପୁରସ୍କାର ପାନ୍ତି, ଏ କଥା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ଏକସବୁ କାମ ଯଦି ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହୁଏ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନିଚ୍ଛାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସୁବିଧା ଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ନୈତିକତାକୁ ନଷ୍ଟ କରେ । ଅମର ଅଧୋଗତି କରୁଥିବା ପୌରୁଷ ପ୍ରଥାର ନିନ୍ଦାକର ହୃଦ ଜନମତର ସୂକ୍ଷ୍ମ ହେବା ଦରକାର । ଏହିପରି ଅସଦ୍‌ପ୍ରାୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଧନ ଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ନିଜର ହାତ କଳ୍ପିତ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସମାଜରୁ ବାସନ୍ଦ କରିବା ଉଚିତ । କେବଳ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାବିଧାନ ଦେଖି କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ପିତାମାନେ ଭୁଲି ଯାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ନିର୍ଭୀକ ଯୁବକ ଠିକ୍ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନେ ନିଜର ଜାତି ବା ପ୍ରଦେଶର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

—ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ—

Young India—14. 2. 29

କରାଚୀର ଡ. ପେ. ସିନ୍ଧୁ କଲେଜସ୍କୁଲରେ, ଅଭିନବଲେଖ ଇଂଲିଶ୍‌ସ୍କୁଲ କଲେଜ ଓ କଳା କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମିଳିତ ଅଭିନନ୍ଦନ ଇଂରାଜୀରେ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା, ତାର ଉତ୍ତରରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ :—

‘ସ୍ୱବଳ ବଳୁଗଣ ! ଇଂରାଜରେ ଏକ ପ୍ରବଚନ ଅଛି । ଅନ୍ତଃକରଣ କରବା ଖୋସାମଦର ଏକ ନୈଷ୍ଠିକ ସ୍ୱସ୍ତରଣ ।’ ତୁମେମାନେ ଅଭିନନ୍ଦନ ପନ୍ଥରେ ମୋର ଅନେକ ପ୍ରଶଂସା କରୁଛ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବହାରର ସେନ୍ଦ୍ରରେ ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଯେ, ମୁଁ ଯାହାକୁ ଅଦର୍ଶରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛି, ସେସବୁକୁ ତୁମେ ଅମାନ୍ୟ କରୁଛ । ଏଥିରୁ ତୁମେ ଏହି କଥା କହୁଛପରି ଜଣାପଡୁଛି ଯେ, “ଅଗଣ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ତାହା ଅମେ ଜାଣୁ, ମାତ୍ର ଅମେ ତାର ଠିକ୍ ବିପକ୍ଷତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଉଛୁ ।” ମୋତେ ଜାଣି ଶୁଣି ଅପମାନ ଦେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତୁମର ଅଛି, ଏହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେବେ ମୋତେ ମହାତ୍ମାପଦର ତୁଷ୍ଟାସୁଖାଦିତ ଉଚ୍ଚ ହିମାଳୟ ଶିଖରକୁ ନେଇଯାଇ ଏବଂ ମୋର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ ନିଷ୍ଠୁର ଦାବାକର, ମୋର ଗୋଡ଼କୁ ପଛକୁ ଟାଣିନେବା କଣ ତୁମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ? ସେ ଯାହା ହେଉ ପଛକେ, ଯେହେତୁ ତୁମେମାନେ ମୋତେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ କରି ଆସିଛ ଏବଂ ପେଟେବୁଡ଼ିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ ତାର କୈଫିୟତ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।”

ଗାନ୍ଧୀ ଯେଉଁ କୈଫିୟତ ମାଗିଲେ, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଆଗରୁ ସେପରି କୈଫିୟତ ମାଗି ନ ଥିଲେ । ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କର ଏହି କଡ଼ାଭାଷା ଜାଣି ହୁଏତ ପର ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ଆଦାତ କରିବା ଏହି ହୁଏତର କାମ ନ ଥିଲା । ଚିକିତ୍ସକର ହୁଏତା ଯେପରି ଆଦାତ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବେଦନାର ଉପଶମ କରେ, ସେହିପରି ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କର ଏହି ହୁଏତା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଭ୍ରାନ୍ତି ଦୂର କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । ଅଭିନନ୍ଦନ ପନ୍ଥଟି ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଲେଖିଥିବାରୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଭାର୍ତ୍ତନା କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଅନ୍ତତଃ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ହିନ୍ଦି ବା ନ ପାରିଲେ ହିନ୍ଦି ଭାଷାରେ ଲେଖିପାରିଥାନ୍ତେ । ଏପରି

ସେତିକି ଗାନ୍ଧିଜୀ ସେମାନଙ୍କର ଭ୍ରଷ୍ଟାର ଲାଲଚ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାନ୍ତେ । ଏପରି କି ବୈଦେଶିକମାନେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାବେଳେ, ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସେତେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ସମୁଦ୍ଧ ହେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଟଣାରେ ମାତୃଭାଷା ବ୍ୟବହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ଭ୍ରଷ୍ଟା ବ୍ୟବହାର କରିବାର କି କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଥିଲା ? ଭରତ ସ୍ୱରାଜ ପାଇଲେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଓ କଚେରୀଭାଷା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ବୋଲି ନେହରୁ କମିଟି ରିପୋର୍ଟ ସୁପାରିଶ କରିଅଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧିଜୀ କୌତୁକରେ କହିଥିଲେ—ତୁମେ ସମ୍ଭବତଃ କହିବ ଆମ୍ଭେମାନେ ‘ଇଣ୍ଡିପେଣ୍ଡେନ୍ସ ଫାଇ’ ବେଶ୍, ମୁଁ ଏଠି ସେନାପତି ବୋଧାତ୍ମ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ମନେ ପକାଇଦେଉଛି । ସେ ବୁଝିପାରୁଥିବା ପରେ ହୋଇଥିବା ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକା ସହ ସମୟରେ ରାଜାଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ସୃଜା ଇଂରାଜରେ କହିବାକୁ ମନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଜଣେ ଅନ୍ତରାଦିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଓଲଟାଇ ଭ୍ରଷ୍ଟାରେ କହିଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରେମୀ ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି ପକ୍ଷରେ ଢେଙ୍କନ ଏ କଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ।

ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ବିଦେଶୀ ବାକ୍ୟାଳଙ୍କାର ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ଅମିତବ୍ୟୟିତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ :—

ଅର୍ଥନୀତିର ଛତ୍ର ହସାବରେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଜାଣିବା ଭରତ ଯେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଧନରୁ ତୁମ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଯେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ, ତୁମେ ଦେଉଥିବା ବେତନ ତାର ଗୋଟାଏ ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ପୂରଣ କରେ ନାହିଁ । ହେ ମୋର ନବୀନ ଯୁବକ ବନ୍ଧୁଗଣ ! ଏହି ଅଧିକା ଧନ କେଉଁଠାରୁ ଆସେ, ଏହା କେବେ ଭାବ ଦେଖିବ କି ? ଏହି ଧନ ଗରିବମାନଙ୍କର ହାତରୁ ଆସେ । ଓଡ଼ିଶାର ଜୀବନ୍ତ କଳାଳମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଏହି ଧନ

ଅସେ । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିର ଜ୍ୟୋତି ମରିଯାଇଛି, ସେମାନଙ୍କର ମୁଖରେ ନୈରାଶ୍ୟର ଛନ୍ଦ ଅଙ୍କିତ, ବର୍ଷସାରା ସେମାନଙ୍କ ପେଟରେ ଭୋକ ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ, ଧନୀ ଗୁଜରାଟୀ ବା ମାଝିଆଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଅପମାନଜନକ ବଦାନୀୟତା ଦ୍ଵାରା ମିଳୁଥିବା ମୁଠା ଏ ସତ୍ତା ଭାତ ଓ ଚୁମୁଟାଏ ମଇଲା ଲୁଗା ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ଏହି ଭ୍ରଷ୍ଟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତୁମେ କଣ କରନ୍ତି ? ଦରିଦ୍ରସାଧାରଣଙ୍କୁ ପଇସାଟାଏ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା ତୁମ ଭଉଣୀର ହାତକୁଣା ଖସି ପିନ୍ଧିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ, ତୁମେମାନେ ଚିଦେଶୀଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଛ ଏବଂ ଫଳରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦେଶରୁ ପାଠିଏ କୋଟି ଟଙ୍କା ବାହାରକୁ ଚାଲିଯାଉଛି ଓ ଭାରତର ଦରିଦ୍ର ଜନତାର ମୁଖରୁ ଦାନା ଛତାଇ ନିଆଯାଉଛି, ଫଳରେ ଦେଶ ଅଭାବରେ ପେଟି ହୋଇଯାଉଛି । ଅମ ଦେଶର ଧନ ବଢ଼ାଇବା ଦୂରେ ଥାଉ, ଅମ ବାଣିଜ୍ୟ ଆମକୁ ଶୋଷଣ କରିବାର ଅସ୍ଫୁରୁପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅସିଛି । ଅମ ବେପାରୀମାନେ ଲକ୍ଷାଧାର୍ଯ୍ୟ ଓ ମାଝିଆଡ଼ିଆର ଠିକାଦାର ଏଜେଣ୍ଟ ରୂପେ କାମ କରୁଛନ୍ତି—ଏହି ବାଣିଜ୍ୟରୁ ଯାହା ଲାଭ ହେଉଛି, ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ସେମାନେ ଏହାର ଶତକରା ୫ ଭାଗ ପାଉଛନ୍ତି ଓ ଏହି ଲାଭ ଧନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ସହର ତିଆରି ହୋଇଛି ।

ପୁଣି ସେ କହିଲେ—ଏକ ଆଦିବାସିକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଲର୍ଡ଼ ସାଲିସବରୀ କହିଥିଲେ; ଭାରତର ଇନ୍ଦ୍ର ଶୋଷଣ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଭାରତର ଲୋକଗହଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଶୋଷଣର ଅସ୍ତ୍ର ନିଷେପ କରିବାକୁ ହେବ । ଲର୍ଡ଼ ସାଲିସବରୀଙ୍କ ସମୟରେ ରକ୍ତପାତ ଦ୍ଵାରା ଯଦି ଖଜଣା ଆଦାୟ କରାଯାଉଥିଲା, ତେବେ ଏହି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଶୋଷଣ ଫଳରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଯାଇଥିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ଆଉ କେତେ କଣ ବା କଣ ନ ଯିବ ? ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ଭୁଲିଯିବା ଭରତ

ହୁଏଁ ଯେ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଖର୍ଚ୍ଚ ଭରଣାୟ ଜନସାଧାରଣ କଲିକା
ରକ୍ତରୁ ଦେଉଥିବା ଖଜଣାରୁ ଚଳେ । ଏହା କେବେ ସେମାନେ
ଉପଲବ୍ଧ କରିଛନ୍ତି କି, ସେମାନେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପା'ନ୍ତି, ତାହା
ସେମାନଙ୍କର ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଅଧୋଗତି ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଷିତ ?
କାରଣ ଏଥିରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ ହୁଏ, ତାହା ଅବକାଶ ବିଭାଗ
ବାବତରୁ ଅଦାୟ ହୁଏ । ତେଣୁ ଭଗବାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସଲୟରେ
ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଭୟାନକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେବ—‘ତୁମେ
ତୁମର ଭଲମାନଙ୍କ ସହିତ କି ବ୍ୟବହାର କରଛ ?’ ‘ତେବେ ତୁମେ
ଏହାର କି ଉତ୍ତର ଦେବ ?’ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗାନ୍ଧିଜୀ ପଚାରିଥିଲେ । ତା ପରେ
ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ହଜିରତ୍ ଓମାରଙ୍କର ଉଦାହରଣ ଦେଇ କହିଲେ ସମ୍ଭାନ୍ତ
ବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନମାନେ ଯେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚଳାସ ବ୍ୟସନରେ ଜୀବନ
ଯାପନକଲେ ଓ ସବୁ ଫିନ୍ ଫିନ୍ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲେ, ସେତେବେଳେ ଓମାର
କହିଲେ ସାଧାରଣ ଅଟାର ରୁଟି ଯେଉଁମାନେ ଶାଢ଼ୀନାହାନ୍ତି ଓ ମୋଟା-
ଲୁଗା ଯେଉଁମାନେ ପିନ୍ଧୁନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଭକ୍ତ
ନୁହନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ କହିଲେ । ସେହି
ଉତ୍ତରପରାୟଣ ଶାନ୍ତିପାଙ୍କର ଜୀବନ କାହାଣୀର ଏକ ପୃଷ୍ଠାକୁ ନିଜର
କରିବାକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ।

“ସୁଖୀ ଯେତେବେଳେ ନାରାୟଣ ଦାସ ମଲ୍‌କାନା ସିକ୍ସପ୍ରଦେଶରେ
ବନ୍ୟାସାହାଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ କାମ କରିବାପାଇଁ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଦରକାର
କଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଗୁଳଗୁଳରୁ ଯୁବକ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଅଣି କାର୍ଯ୍ୟ
କରିଥିବା ଲଜ୍ଜାର କଥା ନୁହେଁ କି ? ଶେଷରେ ଦେଲା-ଲେଜାର (ପୌତ୍ତକ)
କଦର୍ଯ୍ୟ ଦୂଆ ଚିପ୍ପିରେ ସେମାନଙ୍କର କଣ କହିବାର ଥିଲା ? ସେମା-
ନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ହୃଦୟ ଓ ଗୁହସ୍ତପ୍ତର ରାଜି କରିବା ପରବର୍ତ୍ତେ

ସେମାନଙ୍କୁ କଣାବକାର ଚଳନ୍ତି ସପତ୍ନି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ଇଂରାଜୀସାହୁଡ଼୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ସେମାନେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି କି ? ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରେକମାନଙ୍କୁ ପୁରୁଷର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଦାସୀ କରି ରଖିଛନ୍ତି ଓ ଫଳରେ ଦେଶ ଅତି ପସାଦାତ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇଛି । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଶେଷରେ କହିଲେ—

“ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ଶ୍ଵରୂପାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ନିଜ ଅଖିରେ ଅନ୍ଧ-ପୁଟୁଲୀ ନ ବାନ୍ଧି ପେଟ୍‌ମାନେ ହସି ହସି ଫାଣିକାଠକୁ ବରଣ କରିବେ, ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ସେହିମାନଙ୍କପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ । ଅଜି ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯଦି ‘ଦେଢା ଲେଟା’ କଲକକୁ ପୋଛ ଦେବାପାଇଁ, ତୁମର ଭଉଣୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ସ୍ଵାଧୀନତା ଦେବାପାଇଁ ଜୀବନଦେବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କର, ତେବେ ମୁଁ ବୁଝିବି, ତୁମ ଦେଶର ସ୍ଵାଧୀନତା ପାଇଁ ତୁମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।”

ତା ପରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ :—

“ହେ ବାଳିକାମାନେ; ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏହିକଥା କହିପାରେ, ମୋର ଦାୟିତ୍ଵରେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ଅଜି ଥାନ୍ତା, ମୁଁ ପଛେ ତାକୁ ସାରା ଜୀବନ ଅବବାହିତା ରଖନ୍ତି, ମାତ୍ର ଯୌତୁକପାଇଁ ପଇସାଟିଏ ମାଗୁଥିବା କୌଣସି ଶ୍ରେକହାତରେ ତାକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ପ୍ୟାରିଲଲ

—ଛାତ୍ରର ଲିଖା—

Harijan—31.12.38.

ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାସ ହେବ ପଞ୍ଜାବର କୌଣସି କଲେଜର ଜଣେ ଛାତ୍ରୀର ଏକ କରୁଣ ପତ୍ର ମୋ ଚିଠି ବଡ଼ାରେ ଯଜ୍ଞିତହୁଏ । ବାଳିକାର

ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୁଁ ଏଡ଼ିଦେଇଛି, ସମୟର ଅଭାବ ଏହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ । ଉତ୍ତର ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ହେଉ; ମୁଁ ତାହା ଏଡ଼ି ଦେଇଥିଲି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ଅରିଷ୍ଟ ଜଣେ ଭଉଣୀର ଚିଠି ପାଇଲି । କଲେଜ ଛାତ୍ରୀଟିର ପ୍ରବୃତ୍ତ ଦୁଃଖର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୁଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମଣି ଆଉ ଏଡ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶାଶ୍ଵି ହୃଦୟାନ୍ତରେ ପ୍ରଶ୍ନଟି ଲେଖାଯାଇଛି । ବାଳିକାଟିର ଗର୍ଭରୁ ବେଦନାକୁ ମୋ ଆଗରେ ଚିତ୍ରପାରିଥିବା ପତ୍ରଟିର ଠିକ୍ ଅନୁବାଦ ଏଠାରେ ଦେବାକୁ ଯଥାଶକ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ତଳେ ଚିଠିର ବେତେକାଂଶ ଦେଲି ।

“ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାଳିକା ଓ ବୟସ୍କାମାତା-ମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଏପରି ସମୟ ଅସି ମହାନ୍ତେ, ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାକୀ ସହରର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ବା ଗୋଟିଏ ସହରରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ସହରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏହୁପରି ଏକୃଷ୍ଟ ଦେଖି ଦୁଃସ୍ଵରୂପି ଥିବା ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କଦର୍ଶି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ ଅସ୍ଵନ୍ଦର ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ଭୟର ଅଶଙ୍କା ନ ଥିଲେ ସ୍ଵାଧୀନତାର ଆଦୃଶ ଅପବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସେମାନେ ଦ୍ଵିଧା ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହୁପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଅଦ୍ଵଂସାର ପ୍ରୟୋଗ କିପରି ଭବରେ କରାଯାଇ ପାରେ, ମୁଁ ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ ।” ଏପରି ଯେହରେ ଅବଶ୍ୟ ଦ୍ଵଂସାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି, ଯଦି ବାଳିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ପଥେଷ୍ଟ ସାହସ ଥାଏ, ତେବେ ତା ହାତରେ ଯାହା ଉପାୟ ଥିବ, ସେ ତାହା ବ୍ୟବହାରକରି ଉଚିତ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିବ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଅକର୍ଷଣ କରିବାପାଇଁ ଏକ ଚିତ୍ରାର କରପାରିବ ଯାହା ଫଳରେ କି ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିମାନେ କୋରଡ଼ାମାଡ଼ ଖାଇପାରିବେ । କିନ୍ତୁ

ମୁଁ ଜାଣେ ଏପରି ଧରଣର ବ୍ୟବହାରରେ ଆମର ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବନ୍ଦକରିଦେବ, ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରତିକାର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହୁପରି ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ କେବେ କେଉଁଠାରେ ଯୁକ୍ତ ବା ବିରୁଦ୍ଧ, ସ୍ନେହ ଓ ନମ୍ରତ୍ୱକୁ ଶୁଣିବାର ଅପଣ ଉଦାହରଣ ଦେଇପାରିବେ କି ? ମାତ୍ର ଯେଉଁଲୋକ ସାଇକେଲରେ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ସାଥରେ କୌଣସି ପୁରୁଷ ନ ଥିବା କୌଣସି ବାଲିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପ୍ରତି କୁତ୍ସା ପ୍ରୟୋଗ କରିବ ତାପାଇଁ କଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ଅପଣ ତା'ସଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତିତର୍କ କରିବାର କୌଣସି ସୁବିଧା ପାଇବେ ନାହିଁ । ତା ସହିତ ଆଉ ଥରେ ଦେଖା ଦେବାର ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ନ ଥିବ ଅପଣ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଚିହ୍ନିନଥିବେ, ତାର ଠିକଣା ମଧ୍ୟ ଜାଣିନଥିବେ, ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବଳା ବାଲିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀ କଣ କରିପାରେ ? ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ଗତ ରାତିର (୨୨-୧୦-୩୮) ଅଭିଜିତା ବିଷୟ ଏଠାରେ କହିବି । ମୁଁ ରାତି ସାତେ ସାତଟା ବେଳେ ମୋର ଏକ ବାଲିକା ସାଥୀ ସହିତ ଏକ ବିଶେଷ କାମରେ ଯାଉଥିଲି । ସେ ସମୟରେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ସାଥୀ ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା, କାମଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଏଡ଼ିଦେବାର ସୁବିଧା ନ ଥିଲା । ବାଟରେ ଜଣେ ଶିଶୁ ଯୁବକ ସାଇକେଲରେ ଚାଲିଯାଉଯାଉ, ଆମେ ଯେତେ ଦୂର ମର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣିପାରିବୁ, କଣ କହୁଥିଲା—ଏହା ଆମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କୁହାଯାଉଥିଲା ବୋଲି ଆମେ ଜାଣିଥିଲୁ । ପ୍ରାଣରେ ବଡ଼ ଆଦାତ ଲାଗିଲା । ରାସ୍ତାରେ ସେପରି ଜନତା ନ ଥିଲେ । ଆମେ ଆଉ କିଛି ବାଟ ଗଲପରେ ସାଇକେଲ ବାଲି ଫେରିଲା । ସେ କିଛି ଦୂରରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆମେ ତାକୁ ଚାହିଁ ପାରିଥିଲୁ । ସେ ଆମର ଆଖିକୁ ସାଇକେଲ ଚଳାଇ ଚଳାଇ ଆସିଲା । ଇଣ୍ଡର ଜାଣନ୍ତି, ତାର ଓଢ଼ାଇବାର ବା ଚାଲିଯିବାର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା କି ନାହିଁ ? ଆମେ ବିପଦର ଅଣଙ୍କା କରିଥିଲୁ । ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶକ୍ତିରେ ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲା । ସାଧାରଣ ବାଲିକାଙ୍କ

ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ଅଧିକ ଦୁଃଖୀ କିନ୍ତୁ ମୋ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ ବହୁଥିଲା, ଯାହାହେଉ ମୋର ହଠାତ୍ ସାହସ ହେଲା । ମୁଁ ସେ ବହୁଶ୍ରେୟ ସାଇକେଲ ଅଡ଼କୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଫୋପାଡ଼ିଲି ଓ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲି, ‘ଅଉଥରେ ପୁଣି ସେ ଖରାପ କଥା କହୁଲୁ ?’ ସେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସାଇକେଲର ବାଲନ୍ଦ୍ରସ ରଖାକରି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ପଳାଇଲା । ଯଦି ମୁଁ ସେ ବହୁଟି ସାଇକେଲ ଅଡ଼କୁ ଫୋପାଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତି, ସେ ଅମ ଯାହାର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି ଖରାପ ଭ୍ରଷ୍ଟା ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅମକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେଇ ଦେଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ଏହା ଏକ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣା ସମ୍ଭବତଃ ଉତ୍ତେଜମୋଚନୀ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଅପଣ ଲହୋର ଅର୍ଥ ଏକ ଅଭାଗିନୀ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଟିକିଏ ଦେଖି ବା ଶୁଣି ଯାଆନ୍ତେ କି ? ପ୍ରଥମେ ମୋତେ କହନ୍ତୁ, ଉତ୍ତେଜିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅହଂସାମୀତକୁ ବାଳିକାମାନେ କିପରି ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ ଓ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିପାରିବେ ? ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଯୁବକମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଲେଖମାନଙ୍କୁ ଅପମାନ ଦେବା ପ୍ରକୃତ ଜଘନ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସରୁ ସେମାନଙ୍କୁ କିପରି ଯାନ୍ତି କରାଯାଇ ପାରିବ ? ଅପଣ ଅବଶ୍ୟ ଅମକୁ ଶିକ୍ଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ସନ୍ତାନଗଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ପ୍ରତି ଚିନ୍ତାତ ହେବାକୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହିଯିବାକୁ କଦାପି କହୁବେ ନାହିଁ । ଏଇ ସାମାଜିକ କୁପ୍ରଥାକୁ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ସରକାର ହୁଏତ ଅନିଚ୍ଛୁକ ବା ଅକ୍ଷମ । ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାମାନଙ୍କର ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କରିତରୁ କେତେକଣ ଅସଦ୍‌ସ୍ଵଭାବ ଯୁବକପ୍ରତି କୌଣସି ବାଳିକାର ସାହସପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାରର କାହାଣୀ ଶୁଣି କହୁଥାନ୍ତି ବେଶ ହୋଇଛନ୍ତି, ବାଳିକାମାନଙ୍କର ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ । କୌଣସି ସମୟରେ ଜନୈକ ନେତା ଖୁବ୍ ପ୍ରଗଲ୍ଭ ଭାବରେ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏତାଦୃଶ ଦୁଃବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ ଭ୍ରଷ୍ଟା ଦେଉଥିବାର

ଦେଖାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁତର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ କେହି ଅବସର ଭାବରେ ରେଷ୍ଟା କରିଥିବା ଜଣାଯାଇନାହିଁ । ଅପଣ ଏ କଥା ଶୁଣି ବ୍ୟଥିତ ଓ ଅସୁବିଧା ହେବେ ଯେ ଦେଖୁଥିଲୁ ବା ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୃତ୍ତିଦଳମାନଙ୍କରେ ଘରବାହାରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଏପରିକି ଉପାବଳୀ ଦେଖିବାପାଇଁ ସ୍ବୀକ୍ଷେପମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରାଇଦେଇ ଖବର କାଗଜରେ ବିଜ୍ଞପନମାନ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ପୃଥିବୀର ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ, ଅମେରିକାରେ କେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ, ଅପଣଙ୍କୁ ଏହି ଘଟଣା ତାହା ସ୍ବରୂପ ଦେବ । ଏହିସବୁ ସତର୍କବାଣୀ ଯେଉଁମାନେ ଲେଖନ୍ତି ବା ପଢ଼ନ୍ତି ସେମାନେ ଏସବୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାରେ ଲଜ୍ଜାବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ଅଉ ଜଣେ ପଞ୍ଜାବୀ ବାଳିକାଙ୍କୁ ମୁଁ ସେହି ଚିଠି ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଇଥିଲି । କଲେଜ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଏହିପରି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଥିବା କଥା କହି ସେ ଚିଠିରେ ଥିବା ବିଷୟକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ଅଧିକାଂଶ ବାଳିକାଙ୍କର ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ସେ କହିଛନ୍ତି ।

ଲକ୍ଷ୍ନୌର ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞ ସ୍ବୀକ୍ଷେପ ଅଉ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠିରେ ତାଙ୍କ ବାଳିକା ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ବିଷୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସିନେମାଘରେ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ପଛଧାଡ଼ିରେ ବସି କେତେକ ବାଳିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଚିରକ୍ଷିତ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅସୁନ୍ଦର ଭାଷାରେ ସେମାନଙ୍କୁ କଦର୍ଯ୍ୟ କଥାମାନ କହନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ବାରା ଉପହାସ କରନ୍ତି, ଏହି କଥା ଚିଠିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଏଠାରେ ମୁଁ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବି ନାହିଁ ।

ଯଦି ହଠାତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଯୋଗାଯୋଗ ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୁଏ, ତେବେ ନିଜକୁ ଶାସ୍ତ୍ରବିତ୍ ହୁଷ୍ଟିରୁ ଦୂର୍ବଳ ବୋଲି ସ୍ବୀକାର

କରିଥିବା ବାଳିକାମାନଙ୍କରେ ସାବଧାନତା ଉପରକୁ ବଢ଼ି ଯୋଗାଡ଼ିବା
 କାମ ଯୁକ୍ତଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି । ଏହିପରି ପ୍ରତିକାର ଅନେକ ଦିନ ଧରି
 ଚାଲିଆସିଛି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ହିଂସାରେ ଜର୍ଜରିତ ହୁଏ,
 ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବିରୋଧୀର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ
 ଶାସ୍ତ୍ରବିତ ଦୂର୍ବଳତା ହିଂସାର ପ୍ରୟୋଗରେ କୌଣସି ବାଧା ହେବୁ
 ନାହିଁ—ଏହି କଥା ଅଗରୁ ମୁଁ ଏହି ଶବ୍ଦରାଜ୍ୟରେ ଲେଖି ଆସିଛି ।
 ଅମେ ମଧ୍ୟ ଜାଣୁ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଶାସ୍ତ୍ରବିତ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ
 କରିବାର ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଣାଳୀ ଉଦ୍ଭବିତ ହୋଇଛି ଯେ ଯଥେଷ୍ଟ
 ବୁଦ୍ଧି ଥିବା ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ତାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଧୂସ ଘଟାଇ
 ପାରେ । ପଦ୍ମରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ବାଳିକାମାନେ
 କିପରି ଅସୁରକ୍ଷା କରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନା ଉପାୟରେ
 ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ହାତରେ ଥିବା ବହୁଳ ପ୍ରତିରୋଧର ଏକ
 ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଯେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଥିବା
 ଅସଫଳତାର ପ୍ରାୟୀ ପ୍ରତିକାର କରିପାରିବ ନାହିଁ, ଏହା ବୁଝିବାକୁ
 ବାଳିକାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଅଛି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଣା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ କହିବି
 ଯେ ଏଥିରେ ବିଚଳିତ ହେବା ଦରକାର; ମାତ୍ର ଏଥିପ୍ରତି ଉଦାସୀନ
 ରହିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଶବ୍ଦର କାଗଜରେ ଏସବୁ ଘଟଣା
 ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ଉଚିତ । ଧରଣିରେ ଏପରି ଦୋଷୀମାନଙ୍କର ନାମ
 ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଉଚିତ । ଏପରି ଅସଫଳତାକୁ ପ୍ରକାଶ ନକରି
 ଶିଖାବୁରର ଛଳନା ଦେଖାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସାଧାରଣଙ୍କ
 ଦୁଃସ୍ବବ୍ଦର ଦମନ କରିବାପାଇଁ ଜନମତଠାରୁ ବଳି ଭଲ ଅସ୍ତ୍ର
 ଆଉ ନାହିଁ । ପଦ୍ମ ପ୍ରେରକ ଯାହା କହିଛନ୍ତି ସାଧାରଣଙ୍କର ଏହି
 କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିତୃଷ୍ଣା ରହିଛି, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଖାଲି
 ନିନ୍ଦା କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ୟବହାରର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କ

ଅଗରେ ରହୁଥିବା ଦରକାର । ଯେପରି ଚୋରର ଉଦାହରଣ ପ୍ରକାଶ ନପାଇଲେ ବା ସେଥିରେ ଦୃଷ୍ଟି ନପକାଇଲେ ଚୋର ବସ୍ତୁରେ କିଛି କରିହେବ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଖରାପ ବ୍ୟବହାରକୁ ଗୋପନ ଶୈଳୀରେ ଡାର ପ୍ରତିକାର ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିବ । କେବଳ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଅପରାଧ ଓ ପାପର ବକାଶ ହୋଇ ପାରିବ, ମାତ୍ର ଅଲୋକର ସ୍ବରୂପ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେସବୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯିବ ।

କିନ୍ତୁ ମୋର ଭୟ ହେଉଛି ଅଧୁନିକ ବାଳିକା ଅଥ ଡକ୍ଟର ପ୍ରେମିକଙ୍କର ଅକ୍ଷୟଶୈଳୀ ହେବାକୁ ପ୍ରେମ କରି ଶିଖେ । ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ ଭଲପାଏ । ମୋର ପତ୍ନୀପ୍ରେରକଙ୍କ ଭଲ ବାଳିକା କୁଟିତ ଅଛନ୍ତି । ଝଡ଼, ବର୍ଷା ବା ଖରାବୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସେମାନେ ବେଶକୁପା ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଅକର୍ଷଣ କରିବା ସେମାନଙ୍କର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥାଏ । ନିଜକୁ ନାନା ଅଭିଜ୍ଞରେ କୁଟିତ କରି ଓ ଚମତ୍କାର ରୂପ ଧାରଣ କରି ସେମାନେ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରନ୍ତି । ଅହଂସାର ପଥ ଏପରି ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ବନ୍ଦ । ମୁଁ ଏଇ ଖବର କାଗଜରେ ଅନେକଥର ଲେଖିଛି ଯେ ହୃଦୟରେ ଅହଂସା ଭାବର ବକାଶ ପାଇଁ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମ ଅଛି । ଏହା ଏକ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଭାବନା ସ୍ବଚ୍ଛରେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏହା ଏକ ବିପୁଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅଟେ । ମୋର ପତ୍ନୀପ୍ରେରକା ଓ ତାଙ୍କର ପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳିକା ଯଦି ଏହି ଉପାୟରେ ଜୀବନରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଦେଖିବେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ଅସୁଥିବା ଯୁବକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଓ ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ ଦେଖାଇବାକୁ ଶିଖିବେ । ଯଦି ଦୈବାତ୍ ନିଜର ସଙ୍ଗତ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଥିବାର

ସେମାନେ ଦେଖନ୍ତୁ, ତେବେ ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ପାଶବେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିକଟରେ ମସ୍ତକ ନତ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବାପାଇଁ ସାହସ ଅବଲମ୍ବନ କରିବେ । ଅନେକେ କହନ୍ତି ଯେ ଯଦି କୌଣସି ବାଲିକାର ମୁଖ ବନ୍ଦ କରି ତାକୁ କଥା କହିବାକୁ ଅସମର୍ଥ କରିଦିଆଯାଏ ଏବଂ ଅବମଣକାଗ୍ରଙ୍କ ସହୃଦ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କରିବାକୁ ସେ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ହରାଇ ବସେ, ତେବେ ମୁଁ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଭୁଲୁଛି, ସେ ସେତେ ଶୀଘ୍ର ମରପାରବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଜୋରକରି କହିପାରେ ଯେଉଁ ବାଲିକାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଶକ୍ତି ପ୍ରବଳ ଥାଏ, ତେବେ ତାକୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ବନ୍ଦନକୁ ସେ ଛଳ କରିଦେଇପାରେ । ଏଇ ଅଟଳ ଶକ୍ତି ମରବାପାଇଁ ତା ଦେହରେ ବଳ ଦିଏ ।

ଯେଉଁମାନେ ଏହୁପରି ବୀରତ୍ବ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାପାଇଛନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ସମ୍ଭବ । ଯାହାର ଅହଂସାରେ ଜୀବନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ସେହିମାନେହିଁ ଅସୁରକ୍ଷା କରିବାର ସାଧାରଣ କୌଶଳ ଶିକ୍ଷାକରି ନିର୍ଦ୍ଦୀର୍ଘ ଯୁବକଙ୍କର ବୃତ୍ତିତ ବ୍ୟବହାରରୁ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିବେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, ଯୁବକମାନେ କାହିଁକି ମୌଳିକ ସଦାଚାର ନ ଶିଖିବେ ଏବଂ ଉଦ୍‌ବାଳିକାମାନେ କାହିଁକି ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ପାଇବାର ଉତ୍ସାହ ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ସଜ ହେଉଥିବେ । ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକାଂଶ ଯୁବକଙ୍କଠାରେ ପ୍ରୌରୁଷ ଥିବାର ଜଣା ନ ଯାଏ, ତେବେ ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ହେବି । ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେଣୀ ହୁଏତରେ ସେମାନଙ୍କର ନାମର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁଭବ କରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାଥୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ଏପରି ଅବାସ୍ଥାନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନିବର୍ତ୍ତାଇବା ଉଚିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗର

ସମ୍ମାନକୁ ନିଜର ମା ଓ ଭଉଣୀର ସମ୍ମାନପରି ପ୍ରିୟତର ରଖିବେ ।
ସଦାଚରଣ ନ ଶିଖିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷା ନଷ୍ଟ ହେବ ।

ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାପାଇଁ ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷକ ଓ
ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କର ଯେପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି, ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ଭଦ୍ରତା
'ଶିକ୍ଷାଦେବା' ସେମାନଙ୍କର ସେହିପରି ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କି ?

—ଯୁବକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି—

Harijan—28. 3. 36

ବୟସ ଲେକେ ଯାହା କହୁବେ, ତାକୁ ଏଡ଼ିଦେବା ଅଧୁନିକ
ଯୁବକମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଚିନ୍ତା ହୋଇଛି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୂଳରେ ଯେ
କୌଣସି ପ୍ରକାର ସତ୍ୟ ନାହିଁ, ଏକଥା ମୁଁ କହୁବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ ।
ମାତ୍ର ମୁଁ ଦେଶର ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରିବା ଦେଖି ଯେ କେବଳ
ବୟସ ପୂରୁଷ ବା ବୟସ୍କା ସ୍ୱାମୀନେ କହୁଛନ୍ତି ବୋଲି ତାକୁ ଗ୍ରହଣ ନ
କରିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଛୋଟ ଶିଶୁ ବହୁତ
ଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା କହୁଥାଏ, ସେହିପରି ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ
ଅନେକ କଥା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଯେ କହୁ ନା କାହିଁକି ବିରୁଦ୍ଧ ଓ
ଅବିଚିତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବା ହେଉଛି
ଅସଲ ନିୟମ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରି ଜନ୍ମନିରୋଧ କରିବା
ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟରେ କହୁଛି । ଯେପରି ଧାର୍ଯ୍ୟବା ଉତ୍ତର ପରିଶୋଧ
କରିବାକୁ ନ୍ୟାୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମନୁଷ୍ୟ ବାଧ୍ୟ, ସେହିପରି ସହଧର୍ମିଣୀର
ଯୌନପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ତୃପ୍ତ କରିବା ଯେ ଏକ ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଏବଂ ଯେ ଏହି
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ନ କରେ, ତାକୁ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ବ ଦୋଷରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେବାକୁ

ହେବ, ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ ଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବାଜୁଛି । ବଂଶରକ୍ଷା କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ଅଜିଜ୍ଞାନ ଯୌନଲ୍ଲସାରୁ ସମସ୍ତେ ପୃଥକ୍ କରି ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଜନ୍ମନିରୋଧକାମୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଗର୍ଭସ୍ତର ଏକ ଅବସ୍ଥିତି କି ଘଟଣା ଯାହାର କି ନିରୋଧ ସମ୍ଭବ । କେବଳ ଯେଉଁମାନେ ସନ୍ତାନ କାମନା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମାନେ ଜନ୍ମନିରୋଧର ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରପାରନ୍ତି । ଏପରି ନୀତି ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଚାର କରିବା ମୁଁ ବିପଦଜନକ ବୋଲି ମନେ କରେ । ସୃଜନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅସବ୍ୟବହାର କରି ଯେଉଁ ଭାରତର ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ପୁରୁଷମାନେ ପୁରୁଷତ୍ବହୀନ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେଇ ଭାରତପରି ଏକ ଦେଶରେ ଏହା ଅଦୃଶ୍ୟ ଭୟାନକ କଥା ହେବ । ଜନନେନ୍ଦ୍ରଯୁର ତୃପ୍ତିସାଧନ ଯଦି ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ଜ୍ଞାନ କରାଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଅଗରୁ ଲେଖିଥିବା ଅପ୍ରାକୃତିକ ମୈଥୁନ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଉପାୟରେ ଲନ୍ଦ୍ରଯୁର ତୃପ୍ତିସାଧନ ଗ୍ରହଣୀୟ ହେବ । ପାଠକମାନଙ୍କର ମନେରଖିବା ଉଚିତ, ଏପରିକି ଅନେକ ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ ଲନ୍ଦ୍ରଯୁର ଅପପ୍ରୟୋଗର ସମର୍ଥନ କରୁଥାନ୍ତି । ଏକଥା ଶୁଣି ଅନେକେ ଚମକି ପଡ଼ିପାରନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ଭାବରେ ହେଉ, ଯଦି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ସମ୍ମାନର ମୋହର ବସେ, ତେବେ ବାଲକବାଳିକାମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଲନ୍ଦ୍ରଯୁର ଚରିତାର୍ଥ କରିବାର ଲଳସା ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିବ । ଲନ୍ଦ୍ରଯୁର ଲଳସା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାପାଇଁ ଅଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେପ୍ରକାର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବିତ ହୋଇଛି, ଜନ୍ମନିରୋଧ ପାଇଁ ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରିବା ତାହାଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏହାର ଫଳ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଜାଣନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାଲକବାଳିକାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଗୋପନ ପାପାଚରଣ ପ୍ରବେଶ କରି କି ଅନିଷ୍ଟ ଯେ କରୁଛି, ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ । ବିଜ୍ଞାନର ଦ୍ଵାଦ୍ଵ ଦେଇ ଜନ୍ମନିରୋଧର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ସମାଜର ଜଣାଶୁଣା ନେତାମାନଙ୍କର ଏସବୁର

ଅନୁମୋଦନ କଟିଳତାକୁ କଢ଼ାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ପରିହତା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସ୍ଵାଧୀନତାବାଦୀଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଏକପ୍ରକାର ଅସମ୍ଭବ କରିଦେଇଛି । ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ପଢ଼ୁଥିବା ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଓ ଅବିବାହିତା ବାଳିକାମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରହସହୃଦ ଜନ୍ମନିରୋଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରିକାମାନ ପଢ଼ନ୍ତି, ଏପରି କି ରଜବନ୍ଦନ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—ଏକଥା କହିବାକୁ ପାଇଁ ମୁଁ ପାଠକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ହରାଇନାହିଁ । ବିବାହର ରମଣୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା ଅସମ୍ଭବ । ଯେତେବେଳେ ସ୍ଵାଭାବିକ ଫଳାଫଳ ପ୍ରତି କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ପାରିବକ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଚରତାର୍ଥ କରିବା ବିବାହର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଧରିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ବିବାହ ତାର ପରିହତା ହରାଇ ବସେ ।

ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷିତ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ରଜବନ୍ଦନର ବ୍ୟବହାର ସପକ୍ଷରେ ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରି ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଦେଶର ଯୁବକସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଅପୂରଣୀୟ ଶକ୍ତି କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ନିରାହାର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ନିଜର ଲଜ୍ଜା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି, ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିବାର ଭାଗ୍ୟ ବିଶ୍ଵାସ ଏମାନେ ପୋଷଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାର ସନ୍ତାନ ଗୃହାନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କର କଥା ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାରୀମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଓ ଜ୍ଞାନ ଅଛି, ଅମ ଦରିଦ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ତାହା ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟଶ୍ରେଣୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହେଉନାହିଁ, କାରଣ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏହା ଯେତେ ଦରକାର, ଏହା ସେମାନଙ୍କର ସେତେ ଦରକାର ନୁହେଁ ।

ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଫଳରେ ପୁରାତନ ଆଦର୍ଶକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ତା' ସ୍ଥାନରେ ଜାତିର ନୈତିକ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରାଦି ପତନ ହେଉଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା

କରାଯାଉଛି, ଯାହା କି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପିତାଙ୍କର ହେବ । ପ୍ରାଚୀନ
ସାହିତ୍ୟ ସାଗରର ଅପଥା ବ୍ୟୟକୁ ଅଶଙ୍କା ପୁଣି ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଯେ
ଦେଖି ଆସିଥିଲା, ଏହା ଅଜ୍ଞାନଜନିତ ଅଭିବ୍ୟାସ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ଗୃହସ୍ଥ
ତା ନିକଟରେ ଥିବା ଭଲ ମଜ୍ଜିତକ ମଥୁରା ଭୂମିରେ ବୁଣିଦେବା
ବା ଯେଉଁ ବୃଷ୍ଟିକ ଉଦ୍‌ର ଭୂମିରେ ଅସମୟରେ ଭଲ ମଜ୍ଜି ପକାଇବ,
ତାକୁ ଆମେ କଣ କହିବା ? ଭଗବାନ ପୁରୁଷକୁ ଉଚ୍ଚତମ ଜାଗାରେ
ବିଶିଷ୍ଟ ମଜ୍ଜି ଓ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୃଥକର ସଦାପେକ୍ଷା ଉଦ୍‌ର ଭୂମି ଦୟାକର
ଦେଇଛନ୍ତି । ପୁରୁଷ ତାର ମୂଲ୍ୟବାନ ସମ୍ପଦର ଅପଥା ଅପବ୍ୟୟ
କରିବା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଦୋଷାବହ ଅଟେ । ନିଜ ପାଖରେ ଥିବା
ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ମଣିମୁକ୍ତା ଅପେକ୍ଷା ଏହି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ତାର ଅଧିକ
ଯତ୍ନ ସହୃଦ ରକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ନିଷ୍ଠ
କରି ଦେବାର ମନୋଭାବ ରଖି ତାର ସଞ୍ଜାବନା ଶେଷରେ
ବାକ ପ୍ରହଣ କରିବା ଏକ ମାରାତ୍ମକ ଦୋଷ । ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷକୁ ଦିଆଯାଇ
ଥିବା ଜ୍ଞାନର ଅପବ୍ୟବହାର ହେଲେ ବିଚାରରେ ସେମାନେ ଦୋଷୀ
ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ସମ୍ପତ୍ତି ଭିତରୁ ସେମାନଙ୍କୁ
ବଞ୍ଚିତ କରାଯିବ । ଯୌନଲିପ୍ତା ଗୋଟିଏ ପଦ୍ମ ଓ ସୁନ୍ଦର କଥା—
ଏଥିରେ ଲଜ୍ଜିତ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ସୃଜନ କରିବା କେବଳ
ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଏହାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟବହାର କଲେ ଈଶ୍ବର
ଓ ମାନବସମାଜ ନିକଟରେ ସେ ପାପୀ ହେବ । ଏକପ୍ରକାର ରଜବନ୍ଧନ
ପୁରୁଷ ଥିଲା ଏହାପରେ ମଧ୍ୟ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ବ୍ୟବହାର
ପାପ ବୋଲି ପୁରୁଷ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା । ପୁଣ୍ୟବୋଲି କହୁ ପାପକୁ
ଗୌରବମୟ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ଅମପାଇଁ ରଖା ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ
ଯାହାକୁ ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତ ମତବାଦ ବୋଲି କହୁଛି, ସେହିପରି ଏକ ଭୁଲ
ଅଦର୍ଶଦ୍ୱାରା ଯୁବକମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ପୁଣି କରିବା ଫଳରେ ଜନ୍ମ ନିରୋଧ—

କାମୀମାନେ ଭରତର ଯୁବସମାଜର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ କ୍ଷତି କରୁଛନ୍ତି । ଭରତର ଭାଗ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାରୀ ଯୁବକ ଯୁବତୀଗଣ ଏହି ଉପଦେଶତା ପ୍ରତି ସାବଧାନ ରହନ୍ତୁ । ଭଗବାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ରକ୍ଷା କରି ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହା ଅଭିପ୍ରେତ ଚୋଲି ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାହା ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତୁ ।

—ଜଣେ ଯୁବକର ଅସୁବିଧା—

Harijan—25.4.36

ହରିଜନରେ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲେଖାହୋଇଥିବା ଏକ ଟିପ୍ପଣୀ ସମ୍ପର୍କୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନିଜର ନାମ ଗୋପନ ରଖି ଜଣେ ପତ୍ରପ୍ରେରକ କାଣିବାକୁ ଗୃହୀତ୍ତି । ନାମ ଗୋପନ କରିଥିବା ପତ୍ରପ୍ରେରକଙ୍କର ପତ୍ରର ଉତ୍ତର ନ ଦେବା ଗୋଟାଏ ଧରାବଳୀ ନିୟମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ, ମୁଁ ସମୟ ସମୟରେ ତାର ଉତ୍ତର ଦେଇଥାଏ । ଏ ଫେବ୍ରୁଆରୀ ଟିକ୍ ସେଇ କଥା ହୋଇଛି ।

ଚିଠି ହିନ୍ଦରେ ଲେଖା ହୋଇଛି । ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ ତାହାଠାରୁ ବେଶୀ ଲେଖାଯାଇଛି । ତାହାର ସାର ମର୍ମ ହେଉଛି :—

ଆପଣଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଯୁବକ ମନ ଯେ ଆପଣ ବୁଝି ପାରିଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ନୁହେଁ । ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯାହା ସମ୍ଭବ ସବୁ ଯୁବକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ମୁଁ ବିବାହ କରିଛି—ମୁଁ ନିଜକୁ ସ୍ୱୟମ୍ବତ ଶ୍ରେଣୀପାରେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ତାହା କରିପାରେ ନା । ସେ

ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ଚାହେଁ ନା—ମାତ୍ର ଭୋଗ ଲିପ୍ତା ତାର ପ୍ରବଳ ଅଛି । ମୁଁ ଏ ଶେଷରେ କଣ କରିବି ? ତାକୁ ସମୁଦ୍ଧ କରିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କି ? ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟରେ ତାହାର ବାସନାର ପରତୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ମୁଁ ସେତେଦୂର ବଦାନ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ି ଜାଣିଛି ଯେ ଆପଣ ବବାହର ରବେଧୀ ନୁହନ୍ତି, ବରଂ ଏହି ପ୍ରଥାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ବା ଆପଣଙ୍କର ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ଲିଖିତ ଭିତ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପହଞ୍ଚେଇକ ଠିକ୍ ଲେଖିଛନ୍ତି । ବୟସ, ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥିବା ନିୟମକୁ ଯେଉଁ ବବାହ ସମୁଦ୍ଧ କରେ, ସେହିପରି ବବାହକୁ ମୁଁ ଅଣୀବାଦ କରିଥାଏ । ମୁଁ ଯେ ଦେଶର ଯୁବକ ସମାଜକୁ କେତେଦୂର ଜାଣିପାରିଛି, ଏହି କଥାକୁ ତାର ସ୍ମରଣ ମିଳେ । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ିଲେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାଏ, ତାହା କରିବା ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ଠିକ୍ କାମ କରେ ।

ମୋର ପହଞ୍ଚେଇକଙ୍କର ବିଷୟ ଟିକିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ସେ ସନ୍ତାନକୁତ୍ସର ପାତ୍ର । ସୃଜନ କରିବା ଯେ ଯୌନ ସମ୍ବନ୍ଧର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି କଥା ମୋ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଆବିଷ୍କାର ପରି । ସମସ୍ତ ନିୟମ ଜାଣିଥିଲେହଁ ଏଥିରେ ଯେତେ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦେବାର କଥା, ତାହା ମୁଁ ଦେଇ ନ ଥିଲି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ କେବଳ ଏକ ସଦ୍‌ବ୍ୟାପାର ପ୍ରକ୍ରିୟା କରି ଆସିଛି । ବୈବାହିକ ଜୀବନର ଏହା ଏକ ମୌଳିକ ନିୟମ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରେ । ଏହାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶ୍ଵାସ ଜନ୍ମିଲେ ଏହାକୁ ପାଳନ କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ନିୟମ ସମାଜରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ପାଇଲେ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଏକ ଜୀବନ୍ତ ନିୟମ । ଆମେ ଏହାକୁ
 ବରାବର ଲଙ୍ଘନ କରୁ, ଗୁରୁତର ଭାବରେ ତାର ଫଳ ମଧ୍ୟ ଭୋଗ କରୁ ।
 ମୋର ପଡ଼ିପୋରକ ଯଦି ଏହାର ଅକଳନାୟୁ ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧ କରି
 ପାରେ, ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେମ କରନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ନିଜଠାରେ
 ଯଦି ତାଙ୍କର ବଶ୍ୟାସ ଆସେ, ତେବେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେ ନିଜ ମତରେ
 ଦକ୍ଷିତ କରାଇ ପାରନ୍ତେ । ସେ ଯେ ନିଜକୁ ସଫଳ ରଖିପାରନ୍ତେ ବୋଲି
 କହୁଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ସେ ନିଷ୍ଠାବାନ୍ କି ? ତାଙ୍କର ପାଶବିକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
 ପ୍ରବୃତ୍ତି ସମାଜର ସେବା କରିବା ଭଳି ଏକ ଉଚିତ ଅଭିଳାଷରେ
 ପରିଣତ ହେଉଛି କି ? ପ୍ରକୃତରେ ସେ କଣ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
 ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜାଗ୍ରତ କରାଇବା ଭଳି କୌଣସି କାମ ନ କରିବାକୁ ନିଜକୁ
 ସଫଳ କରି ପାରୁନାହିଁ ? ତାଙ୍କର ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ହିନ୍ଦୁବିଜ୍ଞାନରେ
 ଅଠ ପ୍ରକାର ମିଳନର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଅଛି । ସକେତ ଦ୍ବାରା ଯୌନପ୍ରବୃତ୍ତି
 ଶୁଦ୍ଧ କରିବା ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ପଡ଼ିପୋରକ ଏସବୁ ମୁକ୍ତ କି ?
 ଯଦି ସେ ମୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି ଏବଂ ଯଦି ସେ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ
 ଯୌନଲିପ୍ସାରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ଥାନ୍ତି, ତେବେ ପରସ୍ପର ପ୍ରେମରେ
 ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେ ବାନ୍ଧିରଖନ୍ତୁ, ଜନନେତ୍ରୀ ରହିତ ଶାଶ୍ବତ ମିଳନର ଫଳ
 ସେ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ବାର୍ଦ୍ଧିର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ସେ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ
 ଦିଅନ୍ତୁ । କୌଣସି ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ରଖନ୍ତୁ,
 ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଶାନ୍ତ୍ୟ ଓ
 ପରଶ୍ରମ ପ୍ରଭୃତି ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରନ୍ତୁ । ସର୍ବୋପରି ଯଦି ସେ ଧର୍ମପରାୟଣ
 ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ୍ତ ବଶ୍ୟାସରେ ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କ
 ଠାରେ ସେହି ବଶ୍ୟାସ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଯତ୍ନ କରନ୍ତୁ । ଜୀବନ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର
 ଶ୍ରେଣୀ ଅନ୍ୟ କଥାରେ ସତ୍ୟରେ ଜୀବନ୍ତ ବଶ୍ୟାସ ବ୍ୟତୀତ ଯୌନସଂଯମ
 ନିୟମକୁ ପାଳନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ, ଏହା ମୁଁ କହିପାରେ । ଜୀବନରୁ

ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଅନ୍ତର କରିଦେବା ଆଜିକାଲିକାର ଏକ ଜଙ୍ଗ ହୋଇଗଲାଣି ଏବଂ ଈଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ ଜୀବନ୍ତ ବିଶ୍ଵାସର ଆବଶ୍ୟକତା ବିନା ଉଚ୍ଚତ ଜୀବନ ଯାପନର ସମ୍ଭାବନା ରହୁଛି ବୋଲି ଯୋର ଦିଆଯାଉଛି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ନିଜର ଶକ୍ତିଠାରୁ ଅଧିକ ଏକ ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତିଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ ବା ଯେଉଁମାନେ ଏପରି ଏକ ଶକ୍ତିକୁ ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ ସେପରି ଲୋକଙ୍କୁ ଏହି ନିୟମର ସତ୍ୟତା ଉପଲବ୍ଧି କରାଇଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ ଅସମର୍ଥ, ଏହା ମୁଁ ମାନ୍ତୁଛି । ଯାହାର ଇଚ୍ଛାରେ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ଵବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗୁଲୁଛି, ସେହି ଜୀବନ୍ତ ବିଧାନଠାରେ ଅତଳା ଭକ୍ତ ସ୍ଥାପନ ନ କଲେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ଯାପନ ଯେ ଅସମ୍ଭବ, ମୋର ଅଭିଜ୍ଞତା ମୋତେ ଏହୁ ଜ୍ଞାନ ଦେଇଛି । ଏହି ବିଶ୍ଵାସ ନଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ସମୁଦ୍ରର ବହୁଭୂତ ବେଳା ଭୂମିର ଏକ ଜଳବନ୍ଧୁ ଭୁଲ୍ଲ ଏବଂ ତାର ଧୂସ ଆବଶ୍ୟମ୍ବାବା । ମହାସମୁଦ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜଳକଣାର ସମୁଦ୍ରର ଶୋଳତାରେ ଭାଗ ଅଛି ଏବଂ ଆମ ଜୀବନରେ ସାରାଶକ୍ତି ସମ୍ପାଦ କରିବାର ଗୌରବରେ ଏହା ଗୌରବାନ୍ବିତ ହେଉଛି ।

—ଯୌନ ଶିକ୍ଷା—

Harijan 21. 11. 36

ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କ ପରି ଗୁଜରାଟରେ ମଧ୍ୟ ଆଜିକାଲି ଏକ ଅସ୍ଵାଭାବିକ ଚୌନ ମନୋବୃତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଆଉଁ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ମନୋଭାବର କବଳରେ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏଥିରେ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତର ସତ୍ତା ଅଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଦାସ ନିଜର ଦାସତ୍ଵ ଟୁଙ୍ଗିନକୁ ମୁଲ୍ଲବାନ୍ ଆଲଙ୍କାର

ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ସେଥିରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ, ସେତେବେଳେ ଦାସସ୍ୱାମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଜୟ ହାସଲ କରେ । ମୋର ଦୃଢ଼ବିଶ୍ୱାସ ଯେ କନ୍ଦର୍ପର ଏହି ବିଜୟ ଯେତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ନୀତି, ଶିଶୁସ୍ତାୟୀ ଏବଂ ନାଦୁର୍ଦ୍ଦରେ ବିଷ ନ ଥିବା କଂକଳାବିକ୍ଷ ପରି ନିଷ୍ଫଳତାରେ ଏହାର ଶେଷ ପରିଣତି ହୁଏ । ମାତ୍ର ଏଥିରୁ ଏହା ବୁଝାଉ ନାହିଁ ଯେ ଅମେ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତି ଫୋଇ ବସି ରହିବା । ଏହାର ପରାଜୟର ନିଶ୍ଚିତତାରେ ଅମେ ନିଜକୁ ନିରାପଦ ଭାବି ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇ ବସିଯିବା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନର ନାରୀଙ୍କର କାମ ପ୍ରକୃତିକୁ ଜୟ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ । କାମ ଜୟ ନ କରି ମନୁଷ୍ୟ ଅସୁଶାସନର ଅଣା ରଖିପାରେ ନା । ଅସୁଶାସନ ବିନା ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ବା ରାମରାଜ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ଶେଳନାପାଇଁ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ଅମ୍ଳ ବାହାରକୁ ଯେତେ ଶତ୍ରୁକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚିତରେ ଯେପରି ତାହା ଫମ୍ପା, ସେହିପରି ଅସୁଶାସନ ବିନା ଅନ୍ୟକୁ ଶାସନ କରିବାର ପରିଣାମ ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ନୈରାଶ୍ୟ-ଜନକ । କାମକୁ ଜୟ ନ କରିଥିବା କୌଣସି କର୍ମୀ କି ହରିଜନ, କି ସାଂପ୍ରଦାୟିକତା, କି ଶାସ୍ତ୍ର, ଗୋରଖ ବା ଗ୍ରାମ ସରଠନ, କୌଣସି ଦିଗରେ ପ୍ରକୃତ ସେବା କରିବାର ଅଣା କରି ନ ପାରେ । କେବଳ ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ଏପରି ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେଷ୍ଟା ବା ଅସୁଶାସନ ପ୍ରୟୋଜନ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଦୟାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଅସୁଶାସନ ଲାଭ କରେ ଓ କାମକୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଦୟାର ହସ୍ତ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

• ତେବେ ଅମର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳରେ ପୌନବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠାରେ ? ଶିକ୍ଷାରେ ପୌନବିଜ୍ଞାନର ସ୍ଥାନ ଅଛି କି ନାହିଁ ? ପୌନବିଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ପୌନ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଅସୁଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମଟିର

ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ଲିପିସାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରେ ଓ ତାକୁ ଲଳିତ ପୋଷାଏ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାର ଯେପରି ଏକ ଅବଶ୍ୟକ ଅଙ୍ଗ, ଦ୍ଵିତୀୟ ସେହିପରି ଭୟଙ୍କର, ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ଓ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଧ୍ଵଂସାନ୍ତମୁଖୀ କରାଏ । ସବୁ ଧର୍ମରେ କାମକୁ ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁବୋଲି ଧରାଯାଏ । ହୋଧ ବା ଦ୍ରୋଷକୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଗୀତା ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାରଟିରୁ ଦ୍ଵିତୀୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି । ଗୀତାରେ ଅବଶ୍ୟ କାମ ଶବ୍ଦକୁ ଏକ ବିଷ୍ଣୁତ କାମନା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ କରାଯାଇଛି । ଏଠାରେ ଯେଉଁ ସ୍ଵର୍ଗାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

ଜନନେନ୍ଦ୍ରଯୁର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ 'ଶିଷ୍ଟଧୂରେ କୋମଳମତି ବାଳକ ବାଳକାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦେବା ଉଚିତ କି ନୁହେଁ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ହୋଇ ନାହିଁ । କେତେକ ପରିମାଣରେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଅବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମୋର ମନେ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଏହି ଜ୍ଞାନଭରା କରବାର ସ୍ଵାଧୀନତା ଦିଆଯାଇଛି । ଫଳରେ କୃପଥରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସେମାନେ କଦଳ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଅନିଚ୍ଛାରେ ଥମେ କାମ ଲିପିସାର ଭଲ ଭାବରେ ଅସୂଚି ବା ଜୟ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜନନେନ୍ଦ୍ରଯୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ତାର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ କୋମଳମତି ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦେବାକୁ ମୁଁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ସମର୍ଥନ କରେ । ଯେଉଁ ବାଳକ ବାଳକାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଭାର ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ ନିଜ ଉପାୟରେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଯୌନଶିକ୍ଷାର ପକ୍ଷପାତୀ, ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯୌନ ଲିପିସାର ଶାନ୍ତ ଓ ଜୟ କରିବା । ମନୁଷ୍ୟ ଓ ପଶୁ ରିତରେ

ଥୁବା ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ଦେବାକୁ, ମନ ଓ ହୃଦୟ ଶକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ଶକ୍ତିମାନ ହୋଇଥିବା ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏକ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ଓ ଗର୍ବର କଥା, ମନୁଷ୍ୟ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଅନୁସାରେ ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେ ଅନୁଭବ ଓ ଭାବନା କରିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି, ଏହି କଥା ଉପଲବ୍ଧ କରିବାକୁ ସ୍ଵତଃ ଏହି ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ଅଳ୍ପ ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ବିବେକର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅସ୍ଥାବାର କରିବାର ଅର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟର ଅସ୍ତିତ୍ଵ ଅସ୍ଥାବାର କରିବା । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ବିବେକ ଶକ୍ତି ପ୍ରକୃତିକୁ ତପ୍ତର ଓ ପରିଚାଳିତ କରେ । ପଶୁଠାରେ ଅସ୍ଥା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ । ହୃଦୟକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବା ଅର୍ଥ, ସୁସ୍ଥ ଅସ୍ଥାକୁ, ବିବେକ ଶକ୍ତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବା ଏବଂ ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାର ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରିବା ।

ପୌନ ବିଜ୍ଞାନର ଏହି ସତ୍ୟକୁ କିଏ ଶିକ୍ଷା ଦେବ ? ଧରଣ୍ଡାର ଭାବରେ କହିଲେ ଯାହାର କେବଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତୃତ୍ଵ ଅଛି । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାଦେବାକୁ ସେହି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବା, ସେହି କଳାରେ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଲଭ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ସେହିପରି ପୌନବିଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମ୍ପର୍କ ଜ୍ଞାନରେ ଯେଉଁମାନେ ଗବେଷଣା କରିଛନ୍ତି ଓ ନିଜେ ନିଜର ପ୍ରଭୁ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି, ସେହିମାନେ ଏହି ଶାସ୍ତ୍ରର ଶିକ୍ଷକ ହେବେ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପକ୍ଷରେ ନିଷ୍ଠା ଓ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ନାହିଁ ତାହା ଯେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଅଜ୍ଞାନୀ ଓ ପ୍ରାଣସ୍ଥାନ । ମନୁଷ୍ୟ ହୃଦୟରେ ପ୍ରବେଶ ଓ ତାହାକୁ ସଂଗୃହୀତ କରିବାକୁ ଏହା ଅସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମ-ଅନୁଭୂତି ଓ ବୃଦ୍ଧ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତାରୁ ଉଦ୍‌ଭୂତ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷା, ସତ୍ୟତା ଫଳବତୀ ହୁଏ ।

ଅଳ୍ପ ଅମର ସମୁଦାୟ ପରିସ୍ଥିତି—ଅମର ଅଧ୍ୟୟନ ଅମର ଭାବନା, ଅମର ସାମାଜିକ ଆଚାର-ବ୍ୟବହାର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବାସନାକୁ

ଶାନ୍ତ ଯୋଗାଇବା ଓ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଉଛି । ଏହି ପରି ବେଷ୍ଟନୀକୁ ଛଳ କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଅମର ସମସ୍ତ ଶ୍ରମଜୀବୀମାନଙ୍କ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଭିଭାବ ଥିବା, ଅସୁସ୍ଥତା ଲାଭକରିବାର ଅବସର ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରୁଥିବା, ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପବନ ଓ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର ଦ୍ଵାରା ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ଓ ଅବଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଜାତୀୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟତତ୍ତ୍ଵର ଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଵାଧୀନତାରେ ମଧ୍ୟ ମିଳନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରମ ଶୁଦ୍ଧତାର ବାଲକ ବାଲିଆମାନଙ୍କର ପଥ ଅଲୋକିତ କରିବ । ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତମୂଲ୍ୟର ଜାଲର ବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବ ଓ ସେଥିରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବ ।

—ଜଣେ ଛାତ୍ରର ଅନୁବନ୍ଧ—

Harijan—9.1.37

ଜଣେ ଛାତ୍ର ପଚାରୁଛନ୍ତି:—

ଯଦି ଜଣେ ମାଟ୍ରିକ ପାସ କରିଥିବା ବା ବି. ଏ. ପାସ୍ ନ କରିଥିବା କଲେଜ ଛାତ୍ରର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଦୁଇ ଡିନୋଟି ପିଲା ଆଜି ତେବେ ସେ କି ଉପାୟରେ କିଛି ଉପାଦାନ କରିପାରବ ? ଏବଂ ତାକୁ ପଚାରି ବର୍ଷ ବୟସ ପୂର୍ବରୁ ତାର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିବାହ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଗଲେ ସେ କଣ କରିବ ?

ଏହାର ଯେଉଁ ସହଜ ଉତ୍ତର ମୋ ଆଖିକୁ ଦିଶୁଛି, ତାହା ହେଉଛି ଯେଉଁ ଛାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ତା'ର ପିଲାଙ୍କୁ କପରି ଭରଣପୋଷଣ

କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ଜାଣେ ନାହିଁ ବା ଯେ ତାର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ
 ବିବାହ କରେ ତାର ଏତେ ପାଠପଢ଼ିଥିବା ବୃଥା । କିନ୍ତୁ ଏ ଛଦ୍ର ପକ୍ଷରେ
 ତାହା ଏକ ଅଗତର କଥା । ଏ ହତାଶ ଛଦ୍ରଟିକୁ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲ୍ଲ
 ଭଳି ଏକ ଉତ୍ତର ଦେବା ଉଚିତ । ତା'ର କଣ ଦରକାର ସେ ଲେଖି-
 ନାହିଁ । ସେ ଜଣେ ମାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ ହସାବରେ ଯଦି ନିଜକୁ ବଡ଼ ମନେ
 ନ କରେ ବା ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକ ହସାବରେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ, ତେବେ ତାକୁ କିଛି କଷ୍ଟ ପଡ଼େ ନା । ତାର ବୁଦ୍ଧି ତାର
 ହାତ ଗୋଡ଼କୁ ଉପାୟ ବଢାଇ ଦେବ ଏବଂ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକ
 ନିଜର ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସୁବିଧା ପାଇନାହିଁ,
 ତା' ଠାରୁ ସେ ଭଲ କାମ କରିବ । ଏହାହାରାଏ ମୁଁ ଏ କଥା
 କହୁନାହିଁ ଯେ, ଯେଉଁ ଶ୍ରମିକ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢ଼ି ନାହିଁ, ତାର
 ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀକୁ ତାର ମାନସିକ
 ବିକାଶପାଇଁ କୌଣସି ସହାୟତା ମିଳିନାହିଁ । ସ୍ଵାଧିକାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି
 ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନାହିଁ, ସେ ସବୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସତ୍ତ୍ୱେ
 ଯେଉଁମାନେ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର କିଛିତ୍ ପରିମାଣରେ
 ମାନସିକ ବିକାଶ ହୋଇଛି । ମାନସିକ ବିକାଶ ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ଶିକ୍ଷାନୁ-
 ସ୍ଥାନରେ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ସ୍କୁଲ କଲେଜରୁ ଅର୍ଜନ କରାଯାଇଥିବା
 ଅଳ୍ପକ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ମନୋଭାବ ମଧ୍ୟ ସେହି ପରିମାଣରେ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ
 ଖାଲି ଦପ୍ତରରେ ବସି କଲମ ଚପିବା ଛଡ଼ା ଛଦ୍ରମାନଙ୍କ ଅଗରେ
 ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଥାଏ । ପ୍ରଶ୍ନପ୍ରେରକ
 ଛଦ୍ରର ଶ୍ରମର ମୂଲ୍ୟ କେତେ, ତାହା ବୁଝିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଶ୍ରମକ୍ଷେତ୍ରରେ
 କାର୍ଯ୍ୟକର ନିଜର ତଥା ପରିବାରର ଭରଣ ପୋଷଣ କରିବା ଉଚିତ ।

ଅଧିକ ସମୟକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ଛଦ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ କାହିଁକି କିଛି କିଛି
 ଭୋଜନାର ନ କରିବେ ? ସେହିପରି ପିଲାମାନେ ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହୋଇ

ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଦ'ପଇସା ଉପାର୍ଜନ କଲେଜି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା
 ଉଚିତ । କେବଳ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନଦ୍ୱାରା ବୁଦ୍ଧିର ବିକାଶ ହୋଇ ପାରେ—
 ଏହି ଭ୍ରାନ୍ତି ଧାରଣା ବଦଳରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପାୟରେ କୌଣସି
 ଶିଳ୍ପକଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଯେ ମାନସିକ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ,
 ହୋଇପାରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ଉଚିତ । ଯଦି ଶିକ୍ଷା ନିବାସକୁ
 ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋପାନର ହାତ ଓ ଯନ୍ତ୍ରର କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ,
 ତେବେ ମାନସିକ ବିକାଶ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଯଦି
 ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜକୁ ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବୋଲି ମନେ
 କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ଅନାୟାସରେ ବେକାର ସମସ୍ୟାର
 ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରବ ।

‘ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିବାହ’ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଏତିକି କହୁପାରେ
 ଯେ ସେମାନେ ଉପରେ ଲଦିଦିଆ ଯାଉଥିବା ବିବାହର ପ୍ରତିରୋଧ
 କରିବାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୈତିକ ବଳ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ସଂଗ୍ରହ କରିବା
 ଦରକାର । ଯେ କୌଣସି କଥା ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ପିଠି
 ଉପରେ ଲଦି ଦିଆ ଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଗଲେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ବିଧିବଦ୍ଧ
 ଭାବରେ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ ନିଜେ ନିଜେ ତାର ପ୍ରତିରୋଧ
 କରିବାର ଉପାୟ ଜାଣିବା ଉଚିତ । ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିବାହ କରିବାରେ
 ମଧ୍ୟ ଏଇ କଥା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।

•

—ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ସ୍ଥାନ—

ସିଲ୍ଭେନ୍‌ରେ ଗାନ୍ଧୀ, ୧୪୩ ପୃଷ୍ଠା—୨୯, ୧୧, ୨୭

ଜାହାଜା ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ
ଗାନ୍ଧୀ କହିଲେ :—

ଭାରତର ଅର୍ଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧସିତ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ନରନାରୀଙ୍କପାଇଁ ଅପଣମାନେ
ଯେଉଁ ମହତ୍ ଦାନ କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଅପଣମାନଙ୍କଠାରେ ମୁଁ
ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜାପନ କରୁଛି ।

ସଭାପତି ମହାଶୟ, ଅପଣ ଆଜି ସକାଳେ କାଲି କହିଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର
ସୁନାସୁନ୍ଦର ମୋ ଆଗରେ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ପ୍ରଶ୍ନଟି ହେଉଛି—ପୃଥିବୀର
ଧର୍ମପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୀଶୁଙ୍କର ସ୍ଥାନ । ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ସାତେ
ଦଶଟା ମଧ୍ୟରେ ମୋର ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଓ ଆଉ
କେତେକ ଦାରଣରୁ—ସେ କାରଣ ମୁଁ ଏଠାରେ କହିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ,
ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କହି ନ ଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ନୀତି ସାହାଯ୍ୟରେ ମୋର
ଜୀବନ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ସେହି ନୀତି ଅନୁସାରେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ
ପଡୁଥିବା ବିଷୟ ବ୍ୟତୀତ ସ୍ବାଭାବିକ ଉପାୟରେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ
ପ୍ରଶ୍ନ ମୋ ଆଗରେ ଆସି ପଡୁଛି ଯାଏ, ଯେତେ କମ୍ ସମୟ ମିଳୁ ପଛକେ
ମୁଁ ତାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ।

ମୁଁ ବିନୀତ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ କହୁଛି ଯେ ପୃଥିବୀର
ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ହିସାବରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି
ମୁଁ ଯୀଶୁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରି ଆସିଛି । ବିନୀତ ଭାବରେ ମୁଁ ଏ କଥା କହିବାର
କାରଣ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଅନୁଭବ କରୁଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ

ଅଶ୍ରୁକ୍ତିପୁରୀ ଓ ହୃଦୟ ହସାବରେ ମୁଁ ଯାଶ୍ରୁକ୍ତିକୁ ଯେପରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି, ତାହା ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରୀକ୍ଷିତମାନେ ତାକୁ ଉଚିତର ସ୍ଥାନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ‘ଦେଉଳ’ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବଦଳରେ ‘ଅନୁଭବ କରୁଛି’ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି । ମୁଁ ବା ଅନ୍ୟ କେହି ହେଲେ କୌଣସି ମହାପୁରୁଷକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ‘ଦେବାର’ ଅଧିକାର ଦାବା କରି ନ ପାରେ । ମାନବ ଜାତିର ଶିକ୍ଷାଗୁରୁମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ କେହି କେବେ ଦେଇ ନାହିଁ, ଅଧିକାର ହସାବରେ ମାନବ ସମାଜ ପ୍ରତି କରିଥିବା ସେବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେହି ସ୍ଥାନ ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ନିରୂପିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଅମମାନଙ୍କ ପରି ସୁଦ୍ରାଦପିଷ୍ଠଦ୍ୱାରା ଓ ନୀତିତମ ଲୋକମାନେ କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ବିଷୟରେ କେତେକ କଥା ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତି ।

ପୃଥିବୀର ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ଓ ଅମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସମ୍ପର୍କ କେତେକ ପରିମାଣରେ ପରିପାକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କ ପରି । ମୋର ହୃଦୟରେ ମୁଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ କେଉଁ ସ୍ଥାନ ଦେବି, ଏ ବିଷୟ ମୁଁ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯତ୍ନସାଧି ନିଶ୍ଚୟ କଲେ ତାହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏକ ବିଷୟ ଓ ଦୁଃଖର କଥା ହେବ । ମୁଁ ଏ ସ୍ଥାନ ତାକୁ ଦେଇ ନାହିଁ, ମୋର ହୃଦୟର ସ୍ଥାନ ତାର ଅଧିକାର ହସାବରେ ଏକ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରାପ୍ୟ । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁଭୂତିର କଥା । ସେହି ହସାବରେ ଯେଉଁ-ସବୁ ଧର୍ମଗୁରୁ ମୋର ଜୀବନରେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଯାଶ୍ରୁ ଅଧିକାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷିତମାନଙ୍କ କଥା ବାଦ୍ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏହି କଲେଜରେ ଶିକ୍ଷା ପାଉଥିବା ଶତକରା ୭୫ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ବିଷୟରେ ମୁଁ କହୁଛି । ଯାଶ୍ରୁଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଗବେଷଣା ଆପଣମାନେ ନ କଲେ

ଅପଣମାନଙ୍କର ଲବନ ଅସୁଖ ରହୁଥିବ । ମୁଁ ମୋର ନିଜ ଅଭିଭାବନା
 ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇଅଛି ଯେ, ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମରେ
 ଶ୍ରେୟ ଥାଉ ନା କାହିଁକି, ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟ
 ଉଚ୍ଚସ୍ତରରେ ଗବେଷଣା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ସ୍ବର୍ଗୀୟ
 ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ କହୁବାକୁ
 ଗଲେ ମୁଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦିଅର କୌଣସି ମହାନ ଧର୍ମକୁ ଭୁଲ୍‌ବୋଲ୍ କହେ ନାହିଁ ।
 ସମସ୍ତେ ମାନବ ସମାଜରେ ଉନ୍ନତ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେହି
 ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି, ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ଶ୍ରେୟର
 ସମ୍ମାନସୂଚକ ଗବେଷଣା ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦାରନୈତିକ ଶିକ୍ଷାର
 ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟରେ ତେତେ ଅଲୋଚନା
 କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନା ବା ମୋର ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ ।

ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହୁବାକୁ ଯାଇ ମୋର ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ
 ପଡ଼ିଯାଇଛି । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ବାଲିବେଲ ପଡ଼ିଲାକେଲେ ଏହି କଥା
 ମୋର ଗୋଟିଏକୁ ଆସିଥିଲା । ‘ଏହି ଜଗତକୁ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କର
 ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ କର ଏବଂ ତାଙ୍କର ଭଗବତ୍ ଗୁଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
 ସବୁ ଜିନିଷର ସମ୍ମାନ ତୁମେ ବଳେ ବଳେ ପାଇବ ।’ ଏହି ଉକ୍ତି ପଢ଼ିବା
 ମାତ୍ରେ ଉକ୍ତି ଧାରଣା ମୋ ପ୍ରାଣକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲା । ମୁଁ ଏଠାରେ କହୁ
 ରଖୁଛି ଯେ ଯଦି ଅପଣମାନେ ଏହି ଉକ୍ତିକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରିବେ, ପସନ୍ଦ
 କରିବେ ଓ ତଦନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ତେବେ ଯାଣ ବା ଅନ୍ୟ
 ଧର୍ମଗୁରୁ ଅପଣମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ କେଉଁ ପ୍ରାଣ ଅଧିକାର କରିଅଛନ୍ତି,
 ତାହା ଆଉ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ମେହେନ୍ଦ୍ରର
 ହସାବରେ ଯଦି ତୁମ ହୃଦୟକୁ ପରିସ୍କାର ଓ ପବିତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି
 ରଖ, ତେବେ ବିନା ନିମନ୍ତଣରେ ସେହି ମହାନ ଧର୍ମଗୁରୁମାନେ ଆପଣା

ଅପଣା ପ୍ରାଣ ଅସି ଅଧିକାର କରି ବସିବେ । ମୋ ମତରେ ଏହି
ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ଶିକାର ଉଡ଼ି—ମାନସିକ ବୃଦ୍ଧି ହୃଦୟର ବୃଦ୍ଧିର
ସହାୟତା କରିବ । ଭଗବାନ ଅପଣମାନଙ୍କୁ ପବନ କରିବୁ ।

—ଜାପନ ଛାଡ଼ିମାନଙ୍କ ଭିତରେ—

ସିଲ୍‌ବେନରେ ଗାନ୍ଧୀ, ୧୪୧ ପୃଷ୍ଠା—୨-୧୧-୨୭

ଜାପନର ସେଣ୍ଟ ଜେଜ୍ କଲେଜରେ ଗାନ୍ଧୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ
ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ :—

ଅପଣମାନେ ମୋତେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯେପରି ଦେଖିବାର
ଅବିଳାସ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ, ସେହିପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅପଣମାନଙ୍କୁ
ଦେଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲି । ମୁଁ ଲକ୍ଷପତିମାନଙ୍କଠାରୁ ବୃତ୍ତିତାର ସହଜ
ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଜୀବନ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା
ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ଦାନ ଯେତେ ସାମାନ୍ୟ ହେଲେହେଁ ମୁଁ
ସେଇଥିରେ ଖୁବ୍ ଅନନ୍ଦ ପାଏ । ଦୁଇଟି କାରଣ ଏହା ମୋତେ ବଡ଼
ଅନନ୍ଦ ଦେ । ପ୍ରଥମତଃ ସରଳମତି ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ
ଦାନ ମିଳେ ସମାଜରେ ଜ୍ଞାନବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି-
ମାନଙ୍କର ଦାନଠାରୁ ତାହା ବେଶି ଫଳପ୍ରସ୍ତୁତ । ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣ
ହେଉଛି—ଏହି ଅପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ମିଳୁଥିବା ଦାନ ଅନ୍ୟ କୌଣସି
ଉପାୟ ଲବ୍ଧଦାନ ଅପେକ୍ଷା ମୋତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଦାୟିତ୍ୱ-
ଜନସମ୍ପର୍କ କରାଏ ।

ଅପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ଏହି ଦାନ କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଟଙ୍କା ଭାରତର ସୁଦୂର ପଶ୍ଚିମ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତୀୟ ଗୋଳ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ

କାମ ଯୋଗାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କର କାମର ପାରାମର୍ଶିକରୂପେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଣାଏ କରି ଦେଇଥାଏ । ଅପଣମାନେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ ଯେ ସେମାନେ ବା ତାଙ୍କର ପିଲାଛୁଆଁ ଦିନକୁ ଦୁଇବଣତ ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ଖାଇବାକୁ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ କଥା ମୁଁ ଭାରତର ଶତ ଶତ ଗ୍ରାମରୁ ପାଇଥିବା ଅବସ୍ଥିତି ଦ୍ଵାରା କହୁଛି । ତେଣୁ ଅପଣମାନଙ୍କର ପ୍ରଦତ୍ତ ଧନ ପ୍ରକୃତ ଦାନର ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ଵରୂପ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପଣମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ଵ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପଣମାନେ ନିଜପାଇଁ ନ ଭାବି, ଅପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଖରାପ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ଭାଗ୍ୟସ୍ଥାନ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ କଥା ଯେ ଭାବି ପାରୁଛନ୍ତି, ଅପଣମାନଙ୍କର ଯୌବନାବସ୍ଥାରେ ଆଉ ବେଶି ମହାନ୍ ଅଦର୍ଶ କଣ ଆଣି କରାଯାଇ ପାରେ ?

ଅପଣମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କୌଣସି ଭେଦଭାବ ନାହିଁ ଏବଂ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବୋଲି କେହି ନାହାନ୍ତି—ଏହା ନିଶ୍ଚୟଭାବରେ ଏକ ବଡ଼ କଥା । ମୋତେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅର୍ଥଦାନ ଦ୍ଵାରା ଅପଣମାନେ ଯାହା କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ସୁତରାଂ ମିଳୁଛି ଯେ ଅପଣମାନେ ଠିକ୍ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିଛନ୍ତି । କାରଣ ଯେଉଁ ସ୍ଵୀକାରକମାନଙ୍କପାଇଁ ଏହି ଦାନ ଦେଇଛନ୍ତି ସେମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଶୋଚନୀୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଛନ୍ତି । ଅପଣମାନଙ୍କ ଦୟା ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତିଦାନ ସ୍ଵରୂପ ମୁଁ ଯେ କିଛି ଦେଇ ପାରିବି, ଏ ଶକ୍ତି ମୋର ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ସତ୍ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାପାଇଁ ସେ ଅପଣମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଶାବୀଦ କରନ୍ତୁ । କାରଣ ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ସତ୍ତ୍ଵଦୟ ଲଭ କରିବାର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟତୀତ କେବଳ ମାନସିକ ଶିକ୍ଷାର କୌଣସି ଫଳ ହେବ ନାହିଁ । ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ, ମନର ପ୍ରଶସ୍ତତା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହେଉ ।

ପୁନର୍ବାର ଅପଣମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି ।

—ଛାନ୍ଦୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି (୧)—

(ସିଲ୍ଲେନରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ, ୧୪୫ ପୃଷ୍ଠା—୨୯-୧୧-୨୭)

ଜାପାନର ଉଦ୍‌ବଳ ବାଳିକା କଲେଜ ବକ୍ତୃତାରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ
କହିଲେ :—

ଅଜ ପ୍ରଭୃତରେ ତୁମମାନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ଲଭକର ମୁଁ ବଡ଼
ଅନନ୍ଦ ପାଇଛି । ତୁମମାନଙ୍କ ଅନ୍ତରତମ ପ୍ରଦେଶରୁ ତୁମେମାନେ ଆଜ
ଯେଉଁ ସ୍ୱଳ୍ପ ଅର୍ଥ ଦାନ କରୁଛ ତାହା ଯେ ସାଧାରଣ ପାଣ୍ଠିରେ ମିଶ୍ର,
ଏହା ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାହା ସାଧାରଣ ପାଣ୍ଠିରେ
ମିଶିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଏକ ଉଚ୍ଚ ରଚନାସୂଚକ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଲଗାଇବାକୁ ଯାଉଛି । ତୁମେମାନେ ବାଳକମାନଙ୍କଠାରୁ
ବେଶି ବିନୀତ, ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ କିଛି ଦେଇଛ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ,
ସେ କଥା ତୁମେ ଇଚ୍ଛାକର ନା । ମାତ୍ର ଭରତସାରା ହଜାର ହଜାର
ବାଳିକାଙ୍କୁ ମୁଁ ଭେଟିଛି । ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ଭଲ କଥା ମୋ ଆଖି
ଆଗରୁ ଲାଗୁଇ ରଖିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।

ଏବେ ବାଳିକାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତାନ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ମୋ
ଆଗରେ କହିବାକୁ କିଛି ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋର ସମ୍ମୁଖରେ
ଉପସ୍ଥିତ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ହେଲେ ଯେ ବୃତ୍ତାନ୍ତ
କରନ୍ତି, ଏହା ମୁଁ ଆଶା କରେ ନାହିଁ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ
ମୋର ସମୟ ନାହିଁ, ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ବିବ୍ରତ କରୁ ନାହିଁ ।
ମାତ୍ର ବୃତ୍ତାନ୍ତ କରୁଥିବା କୌଣସି ବାଳିକା ଯଦି ଆମ ଭିତରେ ଥାଏ,
ତେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟର୍ଥ ।

ପିତାମାତା ତୁମମାନଙ୍କୁ ଖେଳନା ହେବାପାଇଁ ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇ ନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କରୁଣାମୟୀ ହେବାର ଅଣା ତୁମ-ମାନଙ୍କଠାରୁ କରାଯାଇ ଥାଏ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧରଣର କୌଣସି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଲେ ଯେ ତୁମେ କରୁଣାମୟୀ ହୋଇପାରବ, ଏ ଧାରଣା ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ ତୁମେ ଭୁଲ୍ କରିବ । ଯେ ନିଜ କଥା ଚିନ୍ତା ନ କରି ନିଜଠାରୁ ଦୂରକୁ ଓ ଅଭାଗୀମାନଙ୍କର ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରେ, ସେହି କେବଳ କରୁଣାମୟୀ ହୋଇପାରେ । ମୋ ହାତରେ ଦୟାଯାଇଥିବା ପାଣିକୁ ସ୍ବଳ୍ପ ଅର୍ଥ ଦାନକରି ତୁମେମାନେ ଯଥାର୍ଥ କରୁଣାମୟୀର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛ । କାରଣ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷବଶତଃ ଯେଉଁମାନେ ତୁମ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଦରିଦ୍ର, ସେହିମାନଙ୍କପାଇଁ ତୁମେ ଏହା ଦାନ କରିଛ ।

କିଛି ଅର୍ଥ ଦାନ କରିଦେବା ଖୁବ୍ ସହଜ, କିନ୍ତୁ ନିଜେ କିଛି କାମ କରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ । ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ତୁମେ ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଅର୍ଥଦାନ କରିଛ, ତାଙ୍କର ପାଇଁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଅ, ତେବେ ତୁମକୁ ଆଉ ମାତ୍ର ଯିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କ ହାତ ଉପର ଶବ୍ଦ ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ । ତୁମକୁ ଶବ୍ଦ ଅଣିଦେଲେ ତୁମେ ଯଦି କହ, ‘ଶବ୍ଦଟା ଟିକିଏ ମୋଟା, ଆମେ ପିନ୍ଧିବୁ ନାହିଁ’ ତେବେ ମୁଁ ବୁଝିବି ଆସୁତ୍ୟାଗ ଭାବ ତୁମମାନଙ୍କଠାରେ ନାହିଁ ।

ଏଠାରେ ଉତ୍କଳାଦି ଓ ଜାତକାଦି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଭାବ ନାହିଁ—ସ୍ବୃଣ୍ୟ ଅସ୍ବୃଣ୍ୟ ଭେଦ ଭାବ ନାହିଁ—ଏହା ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର କଥା । ଯଦି ତୁମମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଏହି ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ନିଜେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ବାଲିକାଙ୍କଠାରୁ ଉନ୍ନତ ବୋଲି ଯଦି ମନେ ନ କରୁ ଥାଅ, ବାସ୍ତବିକ ଏହା ତୁମପକ୍ଷରେ ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା । ଭଗବାନ ତୁମମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।

—ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି (୨)—

ସିଲ୍ଡେନରେ ଗାନ୍ଧୀ, ପୃ: ୧୪୫—୨୯-୧୧-୨୭

ଜାତୀୟ ରାମନାଥ ବାଲିକା କଲେଜର ବକ୍ତୃତାରେ ଗାନ୍ଧୀଜୀ
କହିଲେ :—

ଜାତୀୟ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ବୁଲି ସାରିଲା ପରେ ଏହିଠାକୁ
ଆସିଥିବାରୁ ଏହିଠାରେ ମୋର ସମସ୍ତ ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ସ୍ଥଳ ଦେଖିବାକୁ
ପଡ଼ୁଛି ଏହାଛଡ଼ା ଅଳ୍ପ ମୋ ମନରେ ଶୁଭ ଅନନ୍ଦ ଜାତ ହେଉଛି ।

ଅଳ୍ପ ଦିନକୁ ଏକ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରୂପେ ପାଳନ କରିବାକୁ ଓ
ଶାନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ପାଣ୍ଠି ସଗ୍ରହ କରିବାରେ ଏହି ଦିନଟି ନିୟୋଗ
କରିବ ବୋଲି ଯେଉଁ ସଙ୍କଳ୍ପ ତୁମେମାନେ କରିଛ, ଏହା ମୋର ହୃଦୟ
ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି । ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଯେ ଅଳ୍ପ ପ୍ରତିଭା ନୁହେଁ ଏହା ମୁଁ
ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଧର୍ମଭାବରେ ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୁଣି କରିବାକୁ
ଯାଉଛ ।

ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନାହାରକୁଳ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲେକକପାଇଁ ତ୍ରୁମଣ
କରୁଛି, ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ତରୀମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ ବନ୍ଧୁରେ ସେମାନେ
ଯଦି ଜାଣି ପାରନ୍ତେ, ମୁଁ ଜାଣେ ତାହା ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଅଗାଧ
ଆନନ୍ଦ ଦେଖା । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଏହା ଶୁଣିଲେ ଦୁଃଖିତ ହେବ ଯେ,
ଯେଉଁ ମୁକ୍ତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଫିଡ଼ଲର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ
ଦୟାପାରିଥିବା ଦାନ ପରି ତୁମେ ଏଇ ଦାନ ଦେଇଛ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ
ଯଦି ଏକଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ତେବେ ସେମାନେ ତାହା ମଧ୍ୟ
କୁହୁ ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବନ୍ଧୁରେ ମୋର କୌଶସ୍ୟ

ବର୍ଣ୍ଣନା ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରକୃତ ରୂପ ବସ୍ତୁରେ ତୁମକୁ ପ୍ରକୃତ
ଧାରଣା ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ତାପରେ ହଠାତ୍ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ମୋ ଆଖି
ଆଗକୁ ଆସୁଛି,—ଏହିପରି ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ
କଣ କରିବାକୁ ହେବ ? ଟିକିଏ ସରଳ ହେବାପାଇଁ, ଟିକିଏ ବସ୍ତୁକର-
ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେବା ଖୁବ୍ ସହଜ କଥା ହେବ,
କିନ୍ତୁ ଏହା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଶ୍ନ ସହଜ ଖେଳିଯିବ ହେବ ।

ଭବନା ଏବଂ ଏହିପରି ଧରଣର ଭବନା ମୋ ଆଗକୁ ଚରଣାର
ବସ୍ତୁ ଆଣି ଦେଉଛି । ତୁମକୁ ଆଜି ମୁଁ ଯେମିତି କହୁଛି, ସେହିପରି ମୁଁ
ନିଜକୁ ଦିନେ କହୁଥିଲି ଯେ ଯଦି ଏହି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୁଦ୍ଧିଯିତ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପ୍ରସାଦିତ
ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ରଖା ଯାଇ ପାରନ୍ତା, ତେବେ ତୁମର ସେମାନଙ୍କର
ତଥା ଜଗତର କେତେକ ପରିମାଣରେ ମଙ୍ଗଳ ଆଣି କରାଯାଇ
ପାରନ୍ତା ।

ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ ତୁମେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ପାଉଛ ।
ସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦିର ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ତୁମର ଅଛି । ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରୁ
ଜଣାଯାଏ, ପ୍ରତିଦିନ ପୂଜା ଶେଷ କରି ତୁମେ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ
କର । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ଓ ଉଚିତ ଧରଣର କଥା । କିନ୍ତୁ ତାହା
ଯଦି ଦିନକୁ ଦିନ କୌଣସି ବ୍ୟବହାରକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରା ନ
ଯାଏ, ତେବେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଉତ୍ସବ ଛଡ଼ା ଏହାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ।
ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ କହୁଛି, ସେହି ପୂଜା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ଚରଣା
ଧରି, ଅଧ୍ୟାୟାସ ଲେଖାଏଁ ସୁତା କାଟି, ମୁଁ କହୁଥିବା ସେହି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ
ଲୋକଙ୍କ କଥା ଭାବ ଓ ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କହ, ମୁଁ
ସେହି ନରନାରାୟଣଙ୍କ ପାଇଁ ସୁତା କାଟୁଛି । ତୁମେ ଯଦି ହୃଦୟ ଲଗାଇ
ସେହି ପ୍ରକୃତ ଆରାଧନା ପାଇଁ ତୁମେ ଉପଯୁକ୍ତ ଏହି ଜ୍ଞାନ ପୋଷଣ କରି

ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଏବଂ ଯଦି ଦେଶରେ ହେବା ପାଇଁ ପୋଷାକ ନପିନ୍ଧ ଅଙ୍ଗ ଅବରଣ ପାଇଁ ପିନ୍ଧି, ତେବେ ଶତ ପିନ୍ଧିବାରେ ପ୍ରକୃତରେ ତୁମର ଦ୍ଵିଧା ରହିବ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ଵାରା ତୁମେ ନିଜ ସହୃଦ ସେହି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିପାରିବ ।

ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏତିକି କହିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ ନା । ସାର୍ ସୁମନାଥଙ୍କୁ ତୁମପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ପରିଶ୍ରମ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ ଓ ତାଙ୍କର ଯତ୍ନରେ କାମ କରୁଥିବା ସହଯୋଗିନୀମାନେ ଯେଉଁ ଯତ୍ନ କରୁଛନ୍ତି, ତୁମେମାନେ ସେ ଯତ୍ନର ଭାଜନ ହୋଇଥାଅ, ତେବେ ତୁମକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ କିଛି କରିବାକୁ ହେବ । ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପୁରାତନ ଛାତ୍ରୀମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସୁଥିଲେ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଗର୍ବର ସହୃଦ ତୁମ ପରିକାରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ଏହି ଧରଣର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବାହାର ଥିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲ । ଅମୁକ ଅମୁକ ଲୋକ ଅମୁକ ଅମୁକଙ୍କୁ ବୋହୂ କଲେ— ଏହିପରି ଗୁରୁ ପାତ୍ରଟା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଛି । ପରିଶ୍ରମ ଏପରିକି ବାଲିଶ ବର୍ତ୍ତ ବୟସ୍କା ବାଳିକାଙ୍କର ବୋହୂରେ କିଛି ଭୁଲ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ସେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଜର ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିବା କଥା ମୁଁ କୌଣସି ନୋଟିସରେ ଦେଖିଲି ନାହିଁ । ତେଣୁ ବାଙ୍ଗାଲୋର ମହାବଳ କଲେଜର ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପାହା କହିଥିଲି, ସେହିକଥା ମୁଁ ଏଠାରେ କହିବାକୁ ଯାଉଛି ଯେ, ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯଦି ତୁମେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଖେଳନା ପାଇଁ ଯାଇ ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହରାଇ ବସ, ତେବେ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ତମାନଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ଓ ଅଳସୁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିଦାନ ତୁମେ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ସ୍କୁଲ କଲେଜ ପଢ଼ା ସରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ରୀ ସାଧାରଣ ଜୀବନରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଛାତ୍ରୀ ହସାବରେ ତୁମମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା କରିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ମିତ୍ର ଏମେଣ୍ଟ ଓ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରୁଥିବା ତୁମାଣ୍ଟ-ମାନଙ୍କର—ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ଭୁଲ କହୁ ନାହିଁ—ଦୁଃଖୀ ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ ରହୁଛ ।

ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳିକା କେବଳ ବିବାହ କରିବାକୁ ଜନ୍ମ ହୋଇନାହିଁ । ଅଜ୍ଞ ଗୋଟିଏ ଲୋକର ସେବା କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତି ସମୁଦାୟ ଜୀବନକୁ ସେବାକାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଥିବା ଅନେକ ବାଳିକାଙ୍କ ଦୁଃଖୀ ମୁଁ ଦେଖାଇ ପାରିବି । ଭାରତୀୟ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପାଠ୍ୟ ଓ ସୀତାଙ୍କ ପରି ହେବାର ସମୟ ଆସିଛି । ତୁମେମାନେ ନିଜକୁ ଶୈବ ବୋଲି କହୁଛ । ପ୍ରାକ୍‌ଲ କଣ କରୁଥିଲେ ତୁମେ ଜାଣ । ସେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପାଇବାପାଇଁ ପରସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ନ ଥିଲେ । ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବିକା ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ସପ୍ତସପ୍ତମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ ହୋଇ ସେ ଅଜ୍ଞ ହୁଏ ଜଗତରେ ମୁକ୍ତା ପାଉଛନ୍ତି । ଏହା କୌଣସି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ଉଚ୍ଚାଧିକାରୀ ରୂପେ ସେ ପାଇନାହାନ୍ତି—ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ତପସ୍ୟା ବଳରୁ ହାସଲ କରିଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ବୁଝିଛି ଯେ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଯୋଡ଼ିବ ପ୍ରଥାର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ତେଣୁ ଯୁବକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କରିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼ିବ । ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବୟସ୍କା ବାଳିକାମାନେ—ତୁମ ଭିତରେ ଅନେକ ବୟସ୍କା ଅଛନ୍ତି—ଏପରି ବାସନାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବେ ବୋଲି ମୋର ଆଶା । ଏହି କୁପ୍ରଥାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଜୀବନ ପାଇଁ ବା

କେତେକ ବର୍ଷପାଇଁ କୁମାରୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେତେବେଳେ ବିବାହର ସମୟ ଆସିବ, ଜୀବନର ଜଣେ ସାଥୀ ପାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଅନୁଭବ କରିବ, ସେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ, ବାହ୍ୟସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ନାମ ବା ଅର୍ଥତ୍ବ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ପାଇବାର ପିପାସା ତୁମର ହେବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ପାବିତ୍ୟ ପରି ଜଣେ ସଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ପାଇବାକୁ ତୁମେ ସାଧନା କରିବ । ତୁମେମାନେ ଜାଣ ନାହିଁ ପାବିତ୍ୟ ଆଗରେ କିପରି ଶିବଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ—ପାର୍ବତୀ ବୋଲି ହୋଇଥିବା ଗୋଟାଏ କାଜାଳ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଧାର ଧାରେନା, ଗୋଟାଏ ବ୍ରହ୍ମରୂପ— । ପାବିତ୍ୟ କହୁଲେ—‘ହଁ, ସେହି ମୋର ସ୍ବର୍ଗୀ ।’ ତୁମେ ଏହିପରି ତପସ୍ୟା କରିବାପାଇଁ—ଅବଶ୍ୟ ପାବିତ୍ୟ ପରି ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ନୁହେଁ— ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନ ଗଲେ ସମାଜରେ ଶିବଙ୍କର ଆବର୍ଣ୍ଣବ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଅମେ ଦୁର୍ବଳ ପୁରୁଷମାନେ ଏହା କରିପାରିବୁ ନାହିଁ ; ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛାକଲେ ତୁମେମାନେ ତୁମ ଜୀବନରେ ତାହା କରିପାରିବ ।

ଏହିସବୁ ସତ୍ତ୍ବରେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ, ଖେଳନା ରାଜ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ରହିବାକୁ ତୁମେମାନେ କେବେ ରାଜି ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ସୀତା ସାବିତ୍ରୀ, ଦମୟନ୍ତୀ ଓ ପାବିତ୍ୟ ପରି ସଜା ହେବା ପାଇଁ ତୁମର ଅଭିଳାଷ ରହିବା ଉଚିତ । ମୋର ସାଧାରଣମତରେ କେବଳ ସେଇକିବେଳେ ଏହିପରି ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ମୁଖ୍ୟ ରହିବ । ଭଗବାନ ତୁମମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଏହିପରି ଏକ ଉଚ୍ଚାକାଞ୍ଚିତ ଅଗ୍ନି ସନ୍ଦୀପିତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ତୁମେ ଉତ୍ସାହୀତ ହୋଇଛ, ସେହି ଉଚ୍ଚାକାଞ୍ଚିତ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାରେ ଭଗବାନ ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ ।

ବିଲ୍‌ଡର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି—(୧)

Young India—!2. 11. 31

ଗୋଲ ଟେବୁଲ ବୈଠକରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ୧୯୩୧ରେ ବିଲ୍‌ଡର ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଇଟନ ସିବାର ସୁରଥା ପାଇଥିଲେ । ସେହି ସ୍ଥାନର ଛାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦାବା ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ନାକିଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ମୌଲାନା ସୌକତ ଅଲ୍ଲି ସେମାନଙ୍କୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଦାବା ବିଷୟରେ କହିଥିଲେ । ସେଠାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଦେଖିଥିବା ବକ୍ତୃତାର ସାରାଂଶ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

ତୁମେମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛ । ତୁମେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି ଭବିଷ୍ୟତରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବା ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇପାର; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଏଡେବେଲେ ତୁମମାନଙ୍କ ଚରଣ ଗଠନର ସମୟରେ ତୁମର ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରି ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୋର ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପାହାସକୁ କହିବି ତୁମେମାନେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବା ଅମୂଲ୍ୟ ଇତିହାସର ବିରୋଧୀ । ଇତିହାସରୁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖିଛି ଯେ ସେମାନେ ଭାରତର ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଅନିରକ୍ଷ । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଏକାନ୍ତ ସତ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ଘଟଣାମାନ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । କାରଣ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଠନକାରୀ ରୂପେ ମନେକରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଜାତି ଅସୁବଲରେ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ନୈତିକ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ବଳୀୟାନ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କରିବାରୁ ବରତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତର ସହାୟକ ହେବ, ସେହି ଜାତିର ସନ୍ତାନ ହିସାବରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ମନେ କରେ । ଉପଦେଶରୁ ମୁଁ ଚାହେଁଛି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରଥକ

ଦାବା ନାହିଁ । ଦେଶର ମୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଭ୍ରମମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ
ବଡ଼ ହିନ୍ଦୁ ନୁହେଁ । ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭାର ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ତରଫରୁ
ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁଦାବା ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁ
ମନୋଭାବର ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲି ଦାବା କରନ୍ତି । ମୋ ମତରେ ସେମାନେ
ତାହା ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଜାତୀୟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଚାହାନ୍ତି ।
ତାହାର କାରଣ ସେମାନେ ଯେ ଜାତୀୟବାଦୀ ତାହା ନୁହେଁ ।
ମାତ୍ର ଏକ ସମାଧାନ ହୋଇଯିବା ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିର ଅନୁଭବ ।
ସେମାନଙ୍କ କୌଶଳ ମୋ ମତରେ ଏକ ଧ୍ୟାନସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ଧତି । ସେମାନଙ୍କ
ପାଖରେ ମୁଁ ଏହି ଯୁକ୍ତ ଦେଶାତ୍ମକ ଯେ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ଦଳର ପ୍ରତିନିଧି
ଭାବରେ ସଂଖ୍ୟାଲଘିଷ୍ଠ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ଦାବାକୁ ଅଗଭୀର ହୋଇ
ସେମାନେ ପୁରଣ କରିଦିଅନ୍ତି । ତାହାହେଲେ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ବୁଡ଼ିବରେ
ପରିସ୍ପୃତ ହେଲପରି ପରିସ୍ପୃତ ହୋଇଯିବ । ହିନ୍ଦୁ ଜନସାଧାରଣ ଜଣ
ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି ଓ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ତାହା କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।
କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଏତେ ବର୍ଷ ଧରି ମିଶି ଆସିଥିବାରୁ ମୁଁ ମନେ
କରେ ସେମାନେ ଲକ୍ଷସଭ୍ୟମାନଙ୍କରେ କେତେ ଜଣ ପ୍ରତିନିଧି ବାକେତେଜା
ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ଭଳି ଛେଟ ଛେଟ କଥା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ନୁହନ୍ତି ।
ସାମ୍ରଦାୟିକତାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଧାନତଃ ସହରମାନଙ୍କରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ।
କହିବାକୁ ଗଲେ ସେସବୁ ଭାରତର ସହର ନୁହନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେ ସବୁ
ଲଣ୍ଡନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସହର ମାନଙ୍କର ଛପା କାଗଜ ଭଳି ।
ସେହି ସହରସବୁ କେବଳ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରନ୍ତି । ଇଂଲଣ୍ଡର
ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଟିକାଦାର ହୋଇ ସେମାନେ ଭ୍ରମମାନଙ୍କର ଶୋଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ଭାଗ ନିଅନ୍ତି । ଭ୍ରମ ବିଲ୍ଲତର ମର୍ଦ୍ଦାମାନେ ଭାରତର ପେଟି ସ୍ବାଧୀନତା
ବିପ୍ଳବରେ ଧରୁଛନ୍ତି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତାହାହିଁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା-
ମାତ୍ର ଏ ସାମ୍ରଦାୟିକତା ପ୍ରଧାନ କଥା ନୁହେଁ । ସେମାନେ ଭୁଲିଯାଇଛନ୍ତି

ଯେ ବେଶୀଦିନ ସେମାନେ ଅସନ୍ନୁଷ୍ଠ ଓ ବଦ୍ରୋଷ ଭାବରେ ରଖିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ଏହା ଏକ ଅହଂସା ମୂଳକ ଗମ୍ଭୀର । ତଥାପି ମନେ ରଖ ସେ ଯାହା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗମ୍ଭୀର । ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଗୋଟିଏ ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନପାଇଁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଶୁଣିନେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାଧୀନତାର ସ୍ଥାନ ତାଠାରୁ ଅନେକ ଉଚ୍ଚରେ । ବୈଧାନିକ ସମସ୍ୟାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମାଧାନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ବଦ୍ରୋଷଭାବ ଅପେକ୍ଷା, ଉଦ୍ଭେଦ ଯିବ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାରତରୁ ଦେଶୀ ଶାସନ ଛାଡ଼ି ଅପସର ଯିବ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଯାଇଥିବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକତାବଦ୍ଧ ହୋଇଯିବେ । ତେଣୁ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରଥକ ଦାବୀ ନାହିଁ । ଯଦି କିଛି ଥାଏ, ସେ ବନ୍ଧୁତା କାହାଙ୍କରେ ବୁଝା ହୋଇ ଚାଲିଯିବ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ ଯେତେ ଗବେଷଣା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ କିଛି ଲଭ ହେବ ନାହିଁ । ଯେତେ ବେଶୀ ତୁମ୍ଭେ ଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାରେ ଶିନ୍ଦୁରୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବ, ତୁମ୍ଭେ ଟେମ୍ପ୍ ନଈରେ ଅମଳ ବୁଡ଼ାଇ ମାରିବାର ପଥ ତୁମ୍ଭେ ସେତେ ପରିସ୍କାର କରିଦେବ ।

ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ସମସ୍ୟାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କର ସେ ଚିନ୍ତାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ ଏକଥା ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କହେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ନିରାଶ ଖାଣ୍ଟି କଥା କହେ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ, ତେବେ କିପରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଆଜି ଅହଂସାର ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିପାରିଲେ, ସେମାନେ କିପରି ଏହି ପଥରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଖୁଲିପାରିଲେ, ଏହିସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ।

ପାଶବିକ ପ୍ରକୃତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବା ହଂସାର ଅଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୃଷ୍ଟେ, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର
 ଗୌରବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ କର । ଯେଉଁମାନେ
 ସାମ୍ରାଜ୍ୟବିକ କଳହରେ ମାତିଛନ୍ତି ସେମାନେ ପାଗଳାଗାରଦର ନମୁନା
 ଭଳି । ଦେଶର ମୁକ୍ତ ପାଇଁ, ଅପରର କ୍ଷତି ନ କରି କିପରି ମନୁଷ୍ୟ
 ତାର ଜୀବନ ବଳ ଦେଉଛି, ସେଇ ବିଷୟର ଗବେଷଣା କର ।
 ମନୁଷ୍ୟ କିପରି ଉଚ୍ଚତ ସାମାଜିକ ନିୟମ, ପ୍ରେମର ନିୟମର ଅନୁସରଣ
 କରୁଛି, ସେହି କଥା ଚର୍ଚ୍ଚା କର । ଯେପରିକି ଯେତେବେଳେ ତୁମେ
 ମାନେ ବଡ଼ ହୋଇଯିବ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ତୁମର ଯୁଗକୁ ଉଚ୍ଚତ
 କରିପାରିବ । ତୁମ ଜାତି ଯେ ଅମ ଉପରେ ରାଜତ୍ବ କରୁଛି, ଏଥିରେ
 ଗର୍ବ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । କେହି ନିଜେ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ବେଢ଼ୀ
 ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ନାହିଁ । ନିଜେ ପରପଦାନତ ନ ହୋଇ କୌଣସି ଜାତି
 ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିକୁ ପରାଧୀନ କରି ରଖି ପାରେନା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ
 ଓ ଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ତାହା ନିହାତି ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବ
 ଓ ଜଘନ୍ୟ ଭାବ ଦ୍ବାରା କଳୁଷିତ । ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ତୁମେ-
 ମାନେ ସତ୍ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛାକରେ । କାରଣ ଯେଉଁ
 ସ୍ବାଧୀନତା ଅମର ଜନ୍ମଗତ ଦାବା, ତାହା ହାସଲ କରିବାପାଇଁ ଅମେ
 ସ୍ବଭାବତଃ ହୃଦୟାର । ଅମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗ ଓ ଦୁଃଖର ମଧ୍ୟଦେଇ
 ଗତି କରିଛୁ, ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହା ପାଇବା ପାଇଁ ଅମେ ବିଶେଷ ଭାବେ
 ହୃଦୟାର । ମୋର ଇଚ୍ଛା ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ହୋଇଯିବ
 ସେତେବେଳେ ତୁମ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କଲଙ୍କରୁ ମୁକ୍ତ କରି ତୁମେ ତୁମ
 ଜାତିର ଗୌରବକୁ ଅଦ୍ବିତୀୟ ଦାନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମୁଦାୟ
 ମାନବ ସମାଜର ପ୍ରଗତି ପଥରେ ସହାୟତା କରିବ ।

—ବିଲୁତର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି (୨)—

Young India—29. 10. 31

ଲଣ୍ଡନର ଏକ ଛାତ୍ର ସଭାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଅସ୍ତିତ୍ବର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଉପକୂଳର ଜଣେ ନିଗ୍ରୋଛାତ୍ର, ଜଣେ ଇଂରାଜୀ ଛାତ୍ର, 'ଜଣେ କୋଲମ୍ବିଆର ଛାତ୍ର ଓ ଜଣେ ଇଂରାଜୀ ଛାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗୋଲ ଟେବୁଲ ଚିଠିକର ବାହାର କାମ ସମ୍ପର୍କର ସୁତନା ଦେଇ କହିଲେ :—

ମୁଁ ଯେଉଁ ବାକି ବସନ କରିବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହା ଫଳରେ ଇଂରାଜୀ ଲେବେଲମାନଙ୍କର ଭାବର ଉନ୍ନତତା କମିଯିବ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯେ ପଶୁଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଦିଅ ଯାଉଛି, ତାହା ଅଜି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଇଂରାଜୀ ଲେବେଲର ପ୍ରକୃତି କେତେଦୂର ନୃଶଂସ ହୋଇପାରେ ତାହା ମୁଁ ପଞ୍ଜାବ ଘଟଣାରୁ ଜାଣିଛି । ଇତିହାସରୁ ତଥା ମୋର ଦୀର୍ଘ ପଦର ବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ ଭାରତର ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଘଟଣା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା ଘଟୁଥିବାର ମୁଁ ଜାଣିଛି । ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଜି ଥରେ ଯେପରି ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ନ ଘଟିବ, ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ମୋର ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଓ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରୁ ମୁକ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ତାହା ଅପେକ୍ଷା ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ଯେପରି ପଶୁଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ଅଧିକ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ମୋର ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଦୁଃଖ ଯାତନା ପ୍ରତି ମୁଁ ବିକଳ ଭାବରେ ଅନାଇ ରହୁଛି । ଯେଉଁମାନେ ସ୍ବେଚ୍ଛାରେ ଦୁଃଖ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ବାରିଣ କରିନ୍ତି; ସେମାନେ କେବଳ ନିଜକୁ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜକୁ ଉଲ୍ଲଟ ଅବସ୍ଥାକୁ ନେଇଯାନ୍ତି, ଏହା ମୁଁ

ଜାଣେ । ସେହୁପରି ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ପରିପତ୍ନୀକୁ ଜୟ କରିବା ପାଇଁ
ବା ଦୁର୍ବଳ ଜାତି ବା ଲୋକଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରିବା ପାଇଁ ପାଗଳ ଭାବରେ
ପଶୁପରି ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜକୁ ତଥା ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜକୁ
ଅଧଃପତନ ଅଡ଼କୁ ଧାଣି ନେଇଯାନ୍ତି, ଏହା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ ।
ଅମେ ସମସ୍ତେ ସେହି ଏକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସନ୍ତାନ । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତି
ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧଃପତନ ଅଡ଼କୁ ସ୍ଥଗିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ, ଏହା ମୋ
ପକ୍ଷରେ ବା ଅଜ୍ଞ କାହା ପକ୍ଷରେ ଅନନ୍ଦର କଥା ହେବ ନାହିଁ ।
ଅମେ ସମସ୍ତେ ସେହି ଦେବୀ ସନ୍ତାନ ଅଂଶ, ତେଣୁ ଆମର ଜାତିର ବା
ଅନ୍ୟ ଜାତିର ଲୋକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ପାପରେ
ଭାଗୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ପାଶବିକତାର ଉଦ୍ବେଗ ବଢ଼ିଯିବା
କିପରି ଅନୁଚିତ ତାହା ତୁମେମାନେ ବୁଝି ପାରୁଥିବ । ମୋର ଅନେକ ବନ୍ଧୁ
ଥିବା ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା ଅଧିକ ମାରାତ୍ମକ ହେବ । ମୋର
ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ମୁଁ ତୁମର ସାଧ୍ୟମତ ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର କରୁଛି ।

ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନିବେଦନ କରେ ଯେ, ସେମାନେ
ତଳ ତଳ ଭାବରେ ଏହି ସମସ୍ୟାର ଗବେଷଣା କରନ୍ତୁ । ତୁମେମାନେ
ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଅହଂସା ଓ ସତ୍ୟ ଶକ୍ତିରେ ବିଶ୍ୱାସ କର, ତେବେ
କେବଳ ଶୁଦ୍ଧନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ; ତୁମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ
ଉତ୍ସରଜ୍ଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କର । ଏ ଦିଗରେ ତୁମେ
ଯାହା କରିବ, ଦେଖିବ ମୋର ସ୍ୱଗ୍ରାମରେ ତାହା କିପରି
ସହାୟତା କରିବ । ଏହା ସମ୍ଭବ ଯେ ଯେଉଁ ଇଂରାଜ ନରନାରୀମାନେ
ତୁମମାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନରେ ଅସନ୍ନ, ସେମାନେ ସମଗ୍ର ଦୁନିଆଁ ଆଗରେ
ଘୋଷଣା କରିବେ ଯେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପରି, ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ
ସଚ୍ଚରତ୍ନ ଛାତ୍ର ସେମାନେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମ ଜାତି

ଦୁନିଆଠାରୁ କେତେଦୂର ସମର୍ଥନ ପାଇବ; ତାହା ଜାଣି ପାରୁଛ ତ ? ୧୯୨୦ ମସିହା କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ‘ଅସୁସ୍ଥତା’ ଶବ୍ଦଟି ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଯେ ବିଶୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ହେବ, ଏହା କଂଗ୍ରେସ ଉପଲବ୍ଧ କଲ । ଅସୁସ୍ଥତା ଦ୍ଵାରା ନିଜକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ କରି ଆମେମାନେ ସ୍ଵାଧୀନତା ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବୁ ଏବଂ ଇଶ୍ଵର ସବଦା ଅମମାନଙ୍କର ସହାୟ ହେବେ । ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେଶିକାକୁ ରଲେ ଯେଉଁ ଭରତୀୟର ଜୀବନରେ ଅସୁସ୍ଥତାର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ସେ ଅଜ୍ଞ କିଛି ଅଧିକ କରୁ ବା ନ କରୁ, ନିଜ ଦେଶକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ମୋ ମତରେ ଏହାହିଁ କଂଗ୍ରେସ ଦ୍ଵାରା ଅବଲମ୍ବିତ ଉପାୟର ବଳ । ସେଥିପାଇଁ ସ୍ଵାଧୀନତାର ସଗ୍ରାମରେ ନିଜକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ କରିବା, ପ୍ରଶଂସାଯୋଗ୍ୟ ଓ ସନ୍ଦେହଶୂନ୍ୟ ଚରଣର ଅଦର୍ଶ ଦେଖାଇବା ଛଡ଼ା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରକୁ ଅଧିକ କିଛି କରିବା ଅବଶ୍ୟକ ହେବ ନାହିଁ ।

—ବିଲ୍ଲତରେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଭିତରେ—

Young India—15. 10. 31

ଲଣ୍ଡନର ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ର ସମିତିର ଅନୁକୂଲ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ସଭାରେ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵରୂପପାଇଁ କଂଗ୍ରେସର ଦାବା ବିଷୟ ବୁଝାଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାର ଜବାବ ଦେଲେ :—

କଂଗ୍ରେସର ଲଢ଼େଇ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ କରାଚୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦୁଇଟିଯାକ ସମାନ । କରାଚୀ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଲଢ଼େଇ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଫୁଲବାର ଉପସ୍ଥାପିତ

କରାଯାଇଛି ଓ ଗୁପ୍ତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରେଟ ବ୍ରୁଷ୍ଟେନ ସହୃଦ ସମ୍ମାନ-
ସୂଚକ ଭାଗଦାର ହେବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତାରୁ ଯେ ଅଲଗା ନୁହେଁ, ଏହା
ସେଥିରେ ପରିସ୍କାର କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଅମେରିକା ଓ ଇଂଲଣ୍ଡ
ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଭାଗଦାର ହେବା କଥା ରହିଛି, ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଭାରତ
ମଧ୍ୟରେ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ରହିପାରିବ । ଭାରତ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୁ ଅଲଗା
ହୋଇଯାଉ, ଏ ଧାରଣା ଅବଶ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଅଛି, କାରଣ
ଅମେରିକାରେ ଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ରହିବାକୁ ଗୃହନୀୟ । କିନ୍ତୁ ଭାରତ
ବିଭିନ୍ନ ସହୃଦ ସମାନ ଭାଗଦାର ହେବ, ଏହା ସହଜରେ କଲ୍ପନା କରା
ଯାଇପାରେ ।

ଦିନେ ମୁଁ ଉପନିବେଶିତ ସ୍ୱାଧୀନତାର ମନ୍ଦିରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ
ଯାଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, କାନାଡା, ଦକ୍ଷିଣ
ଆଫ୍ରିକା, ନିଉଜିଲ୍ୟାଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଏକ ପରିବାରଭୂକ୍ତ ଉପନିବେଶମାନଙ୍କ
ପ୍ରତି ଏହା କେବଳ ପ୍ରୟତ୍ନ । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ମା'ର କନ୍ୟାପରି,
ମାତ୍ର ଭାରତବର୍ଷ ତାହା ନୁହେଁ । ଏ ଦେଶମାନଙ୍କର ଛାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଲୋକ ଇଂରାଜୀ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ବିଧାନ ବ୍ରୁଷ୍ଟେନ ସହୃଦ କିଛି
ନା କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବା ବୁଝାଏ । ଲହୋର କଂଗ୍ରେସରେ ଭାରତୀୟ-
ମାନଙ୍କ ମନରୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଧାରଣାକୁ ଯୋଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ
ସମ୍ମୁଖରେ ରଖା ଯାଇଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡ ଯଦି ଇଚ୍ଛାକରେ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ
ଜାତି ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତା' ସହୃଦ ସମାନ ଭାଗଦାର ହୋଇ
ପାରିବୁଁ । କରାଚୀ କଂଗ୍ରେସରେ ଏହି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା ।
ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଧାରଣା ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଉନିଂ ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍ କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ
ରହିଥିବ । ମାତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତ ଇଂଲଣ୍ଡର ଭାଗଦାର ହେଲେ ଜାଉନିଂ
ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍ ବଦଳରେ ଦକ୍ଷିଣୀ ଗାଡ଼ ନିୟୁନ୍‌ଗର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିବ । ସ୍ୱାଧୀନ

ଅଂଶିଦାର ରୂପେ ଭରତବର୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ରକ୍ତପାତରେ ମୁଁ ଯୁମାଣ ହୋଇ ପଡୁଥିବା ଜଗତକୁ ଏକ ବିଶେଷ ଦାନ ଦେଇ ପାରବ । କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ଲଗିଲେ ଭରତ ଓ ବ୍ରିଟେନ ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ ମିଳିତ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ—ଅସ୍ତବଳରେ ନ ହୋଇ ଆଦର୍ଶର ଅଦମ୍ୟାୟ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ତାହା କରିବେ । ଏହି କଥାକୁ ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଅସମ୍ଭବ ଦାବୀ ବୋଲି କହି ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇପାର । କିନ୍ତୁ ସେହି ଦାବୀ ତୁମ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାପାଇଁ ସେହି ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି ତୁମର ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଏବଂ ସେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ମୋର ସେ ଦାବୀ ନିଷ୍ଫଳ ହେଲେ, ତୁମେ ଦେଖିବ ମୁଁ ଅପମାନିତ ହୋଇଯିବି ନାହିଁ ଯେ ହାର ମାନିଯିବି । କିନ୍ତୁ ତାହା ଦ୍ୱାରା ଦାବୀରୁ ଟିକିଏ ଉଶା ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିବି ନାହିଁ । ମୋର ଦାବୀକୁ ଯଦି ମଞ୍ଜୁର କରା ନ ହୁଏ, ମୁଁ ମୋର ସମୁଦାୟ ଦେଶକୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଅହ୍ୱାନ କରିବି, ତୁମମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତୁମର ସହୃଦୟ ସହଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ଲେଖିବି ।

—ରାଲେ କ୍ଲବ୍‌ରେ—

Young India—12. 11. 31

ଅବ୍‌ସର୍ଫୋର୍ଡ଼ର ରାଲେ କ୍ଲବ୍‌ରେ ଉପନିବେଶର ଅନେକ ଛତ୍ର-ଆଳି । ସେମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ଧାରଣାର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ରାଜନୀତିର ଛତ୍ର । ସେମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ବହୁତ ସମୟ ବଆବାଞ୍ଚି ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ ଓ ସେ-ତାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତର ଦେଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେହିପରି କେତେବୁଦ୍ଧି-ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ତଳେ ଦିଆଗଲା ।

ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଭାଗଦାର ହେବା

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅପଣ ଭାରତକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୁ କେତେଦୂର ଚିହ୍ନିଲ କରି ରଖିପାରିବେ ?

ଉତ୍ତର—ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅଲଗା ହୋଇଯିବାକୁ ହେବ; ମାତ୍ର ଭାରତ ଲଭ କରିବାକୁ ଓ ଶୋଚନା କରିବାକୁ କେବେ ବ୍ରିଟିଶ ଜାତିଠାରୁ ସଂପର୍କ ତୁଟାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଭାରତ ଯୋଗୁଁ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି । ସମ୍ରାଟ ପଦ ନିଶ୍ଚୟ ଲାଗୁ ହେବ । ବ୍ରିଟିଶ ଜାତି ସଙ୍ଗେ ତାର ଦୁଃଖ ସୁଖରେ ସମାନଭାବରେ ଭାଗୀ ହେବାକୁ, ଏବଂ ସମସ୍ତ ଉପନିବେଶ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଅଂଶଦାର ରୂପେ ମୁଁ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ଏହି ଭାଗଦାର ହେବା ସମାନ ଗତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଇଂଲଣ୍ଡର ଦୁଃଖରେ ଭାରତ କେତେଦୂର ସମଦୁଃଖୀ ହେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ?

ଉତ୍ତର—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅପଣ ଭାବନ୍ତି କି ଭାରତ ତାର ଭାଗ୍ୟକୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ସହୃଦ ମିଳାଇ ଦେଇ ପାରିବ ?

ଉତ୍ତର—ହଁ, ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଭାଗଦାର ରୂପେ ରହିଥିବ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଦେଖିବ ଯେ ଏହି ସଂପର୍କ ବାମନ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରି, ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ସଂପର୍କ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାରତ ତାହା ତୁଟାଇଦେବ । ଅମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି କୁପୁଷ୍ଟର ସବୁ ଜାତିଙ୍କର ସାଧାରଣ ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ

କରିବା । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ, ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରିବାରୁ ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ମାତ୍ର ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରାକୃତିକ ଅଂଶୀଦାର ହୋଇ ଏହି ସଂପର୍କରେ ତାଳି ପକାଇବାରୁ ମୁଁ ଚାହେଁନାହିଁ ।

—ଶୋଷଣ ବନାମ ବାଣିଜ୍ୟ—

ପ୍ରଶ୍ନ—କୌଣସି ଜାତି ସହୃଦ ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ ଶୋଷଣ, ଏ ଦୁଇଟା ଜନପଦରୁ ଅପଣ କପରି ସୂଥକ୍ କରିପାରିବେ ?

ଉତ୍ତର—ଏହାର ଦୁଇଟି ପରାମର୍ଶ ଅଛି ।

(କ) ପ୍ରଥମେ ଆମର ମାଲ ନେବାପାଇଁ ଅପର ଜାତିର ଲଜ୍ଜା ଥିବା ଦରକାର, ମାତ୍ର ତାର ଲଜ୍ଜା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ଦେଶରେ ଜବରଦସ୍ତ ମାଲ ଭରତ କରାଇ ଦିଅଯିବନାହିଁ ।

(ଖ) ନୌଶକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟରେ ବାଣିଜ୍ୟର ପରିଚାଳନା ହେବ ନାହିଁ ।

ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିପାରେ ଯେ ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ବୁଝୁଛ ଭାରତ ପରି ଗୋଟିଏ ଜାତିପ୍ରତି ଲଂଲଣ୍ଡ ଅପରାଧ କରିଛି, ସେତେବେଳେ ତୁମେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗର୍ବରେ ସ୍ଥିତ ହୋଇ ‘**Britanica rules the waves**’ ଗୀତ ଗାଇବ ନାହିଁ । ଲଂଗ୍ସନ ପାଠ୍ୟ-ପୁସ୍ତକରେ ଯାହା ସବୁ ଅଜି ଗର୍ବର ବିଷୟ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ଦିନେ ଲଜ୍ଜାର ବିଷୟ ହେବ । ଦିନ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଅନ୍ୟ ଜାତିର ପରାଜୟ ଓ ଅପମାନରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବ ।

—ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ପ୍ରଶ୍ନ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା ଚିନ୍ତାରେ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କର ମନୋଭାବ ଅପଣଙ୍କ ପଥରେ କେତେଦୂର ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇଛି ?

ଉତ୍ତର—ବହୁତ ପରିମାଣରେ, ବା ଅଧେ ଅଧେ ବୋଲି ମୁଁ କହୁପାରେ । ଭାରତର ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ରାଳୟରେ ବା ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀରେ ଭେଦନୀୟ ଶାସନ (Divide and rule) ଗୁଲୁ । ବ୍ରିଟିଶ କର୍ମଚାରୀମାନେ କେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ଦଳକୁ, କେତେବେଳେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦଳକୁ ଭଲ ପାଇବାର ଛଳନା ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଯଦି କଣେ ବ୍ରିଟିଶ କର୍ମଚାରୀ ହୋଇଥାନ୍ତି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇ କଥା କରନ୍ତି ଓ ଶାସନ ଦଣ୍ଡକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଭେଦଭାବର ସୁଯୋଗ ନିଅନ୍ତି । ଏହି ଶିକାରର କବଳରେ ପଡ଼ିବା ଆମର ଦାୟିତ୍ବ ହୋଇ ରହିଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ସ୍ବରୂପ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିବ, ଏକଥା ଅପଣ କେବେ ଭାବନ୍ତି କି ?

ଉତ୍ତର—ନା, ମୁଁ କେବଳ ନାଁ ବୋଲି କହୁଛି । ଏହା କେବଳ ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ହାନିକର । ମୁଁ କିମ୍ବା କଂଗ୍ରେସ କେହି ଏଥିରେ ଭାଗୀ ହେବୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏକ ନିରାପେକ୍ଷ ବିଚାରକ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କ ଉପରେ ଏହି କଥା ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି । ଭାରତ ସରକାର ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ସରକାରମାନଙ୍କର କାଗଜ ପତ୍ରରେ ସରକାର ତରଫରୁ ସମାଧାନର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁ ସରକାରୀ ସମାଧାନ ମୂଳରେ ରାଜନୈତିକ ଗୁଲୁକାକି ରହିଛି । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳ ନ୍ୟାୟବିଚାର କଥା କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ସମାଧାନ ପାଇଁ ଧରୁଥିବା ଦେଉନାହୁଁ । ଏହାଦ୍ବାରା

ଅମର ସ୍ଵାର୍ଥପରତା ବେଶ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି । କାହାର ଠିକ୍ କାହାର ଭୁଲ, ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ନରପେଷ ବିରୁଦ୍ଧକ ମଣ୍ଡଳୀ ଉପରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଦାବୀର ବିରୁଦ୍ଧ କରି ଉପସ୍ଥଳ ସମ୍ମୁଦେବାପାଇଁ ଅସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ ପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ବିରୁଦ୍ଧକ ମଣ୍ଡଳୀରେ କେଉଁମାନେ ରହିବେ, ସେ କେମିତି ଅପଣ କହିବେ କି ?

ଉତ୍ତର—ସେମାନେ ଭାରତର ହାଇକୋର୍ଟର ଅ-ହୁଦ୍ଦ ଏବଂ ଅ-ମୁସଲମାନ ବିରୁଦ୍ଧକ ବା ପ୍ରିଭିକାଉସ୍‌ସିଲର ବିରୁଦ୍ଧକ ମଣ୍ଡଳୀର ବିରୁଦ୍ଧକମାନେ ହୋଇପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ତ ?

ଉତ୍ତର—ସେ ବିରୁଦ୍ଧକମାନଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ କି ନାହିଁ, ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠୁନାହିଁ । ଏହିପରି ପ୍ରସ୍ତାବର ପତ୍ତରେ ଯେ ଏକ କୌଣସି ଅଛି, ଏହା ମୁଁ ମାନିପାରେ । ଯଦି ସରକାର ଏଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ବିରୁଦ୍ଧକ କମିଟି ବସିବା ପୂର୍ବରୁ ସମଗ୍ର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ବଦଳିଯିବ । ସମାଧାନ ପାଇଁ ଫୁଲ୍‌ବଲ୍‌ମାନେ ନିଜେ ନିଜେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ବାହାରିବେ । କାରଣ ରାଜନୈତିକ ମନୋଭାବପୂର୍ବକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସତ୍ତ୍ୱେ କରିବା ପାଇଁ ଆଗେଇ ଯାଇଥିବା ସମସ୍ୟା ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ରହିଛି । ନିଜ ନିଜ ଦାବୀରେ, କି ଦୋଷ ରହିଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ତାହା ଜାଣନ୍ତି ।

—ବେତେକ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ—

Young India 15. 10. 31

ଲଣ୍ଡନରେ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନେ ବେତେକ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ :—

ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା

ପ୍ରଶ୍ନ—ସରକାର ଅମଠାରୁ ଦାବା କରୁଥିବା ଏକତା ଯେପରି ଅଲୀକ, ଅପଣ ମୁସଲମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଦାବା କରୁଥିବା ଏକତା ସେହିପରି ଅଲୀକ ନୁହେଁ କି ? ଏପରି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନରେ ବାଧା ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ସବୁ ଛଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ?

ଉତ୍ତର—ଦୁଇଟି ଭୁଲ ତୁମେ କରୁଛ । ପ୍ରଥମତଃ ସରକାର ତୁମକୁ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ତାହା ସହତ ମୁଁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ କହୁଥିବା କଥାର ତୁଳନା କରି ତୁମେ ଭୁଲ କରୁଛ । ଯେପରି ବୋଧହୁଏ ସେଥିରୁ ଜଣେ ବୁଝିବ ଯେ ଏହା ଏକ ଯଥାର୍ଥ ତୁଳନା । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କଲେ ଦେଖିପାରିବ ସେଥିରେ ତୁଳନା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ ମନୋଭାବ ପକ୍ଷରେ ସଙ୍ଗୀନ୍ ମୁନ ରହିଛି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା ହୃଦୟର କଥା । ତାହା ହେଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଛଡ଼ା ଅଜ୍ଞ ପକ୍ଷରେ କିଛି ନାହିଁ । ଅସ୍ତ୍ର-ଚିକିତ୍ସକ ଓ ନୂଣସ ଘାତକ ଏକା ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ହସ୍ତ ବିପକ୍ଷତ ଫଳ ଫଳାଏ । ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ସେଥିରେ ସବୁ ମୁସଲମାନ ଦଳଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟପୋଷକତା ନ ରହିଲେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଦାବା ଉଦ୍‌ଘୋଷନ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଖାଲି ସଂଖ୍ୟାଧିକତା ଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହେବ କିପରି ? ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି,

ଯେତେବେଳେ ମୋର ଦଳେ ବନ୍ଧୁ ଗୋଟାଏ କଥା ଦାବି କରୁଛନ୍ତି, ଅପର ଦିଗରେ ମୋର ଅନ୍ୟ ସାଥୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପଥରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସହୃଦ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛି । କେତେକ ଦିନ ତଳେ ମୋର ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧୁଦଳ ଏମାନଙ୍କୁ ମୋର ପ୍ରଧାନ ସହକର୍ମୀରୂପେ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରେ ବଣ୍ଟାସଂସ୍କାରକତା କରିବା ଦୋଷରେ ମୁଁ ଦୋଷୀ ହେବି କି ?

ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ କୌଣସି କଥା ମଞ୍ଜୁର କରିଦେବାର ସମତା ମୋର ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯଦି ଏକତ୍ର ହୋଇ ଏଥିରେ ଶକ୍ତି ହୋଇଯାନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ତାର ସମର୍ଥନ କରିବି—ଏହି କଥା ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଥିଲି । ମୋ ନିଜକଥା ଯଦି ପରୁର ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ଯେ କୌଣସି ଦାବୀ ପୁରଣ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ସକ୍ଷମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହୁଛି । ମୁଁ ଯଦି ମୋର ମତରେ ସମସ୍ତ ହିନ୍ଦୁଜାତିକୁ ଗଣିତ କରାଇ ପାରନ୍ତି, ତେବେ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇ ଯା'ନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ହିମାଳୟ ପରି ବାଧା ମୋ ଆଗରେ ରହୁଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ଯାହା କହିଛି, ସେ କଥା ତୁମେ ଯେତେଦୂର ଭାବୁଛ, ସେତେ ନିବୋଧତାର କଥା କୁହେଁ । ଯଦି କେବଳ ମୋ'ର ଶକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ଏହି ଦୁଃଖଦାୟକ ସମସ୍ୟାର କୌଣସି ସମାଧାନ ନ କରି ରହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ତାହା ଦୁନିଆ ଆଗରେ ଏକ ହାସ୍ୟାସ୍ତବ କଥା ହୋଇ ରହିନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଏ ସମସ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର କୌଣସି ଧର୍ମଗତ ମତ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଯେ ହିନ୍ଦୁ କୁହେଁ, ତାହା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦାବୀ ଛାଡ଼ିଦେବାଦ୍ୱାରା ମୋର ହିନ୍ଦୁତ୍ୱରେ ବାଧା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସର

ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ଏଠାକୁ ଆସିବାର ସୁରୁତର ବନ୍ଦନ କରି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଗୁରୁ କରି ଯେ ସାମ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟାକୁ ହିନ୍ଦୁ ବା ମୁସଲମାନ ହିସାବରେ ନ ଦେଖି ମୋତେ ବିଶାଳ ଭାରତ ଜାତିର ମହାଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଏହା ବହୁବାକୁ କୌଣସି ଦ୍ଵିଧା ବୋଧ କରୁନାହିଁ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସବୁ ଜାତିକ ସ୍ଵାର୍ଥର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରେ—ଏପରି କି ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥ ମଧ୍ୟ, ଯଦି ସେମାନେ ଭାରତକୁ ନିଜର ଘର ବୋଲି ଜ୍ଞାନକରନ୍ତି ଏବଂ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମୁକ୍ତ ଜନ-ସାଧାରଣଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥରେ ବାଧା ଦେବାଭଳି କୌଣସି ଦାବା ଉତ୍ଥାପିତ ନ କରନ୍ତି ।

ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ଓ ଗୋଲଟେବୁଲ ବୈଠକ

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ କାହିଁକି ଗୋଲଟେବୁଲ ବୈଠକରେ ଗଡ଼ଜାତ ଲୋକଙ୍କ କଥା କହି ନ ଥିଲେ ? ମୋର ମନେହୁଏ ଆପଣ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ବଳି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର—ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାମାନେ ଗୋଲଟେବୁଲ ବୈଠକରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଲମ୍ବା ଗୈରୀ ବହୁତା ଦିଏ, ଏହା ସେମାନେ ମୋଠାରୁ ଆଶା କରି ନାହାନ୍ତି । ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସେମାନଙ୍କର ଦାବା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ସେମାନେ ମୋଠାରୁ ଚାହାନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ତାହା କରୁଛି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ବିଫଳ ହେଲେ ମୋତେ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ସମୟ ମଧ୍ୟ ଆସିବ । ମୋର ନିଜ ଉପାୟରେ ମୋତେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ଦେବା ଉଚିତ । ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥ ଗୋଲଟେବୁଲ ବୈଠକ ଦ୍ଵାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାହା ରାଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ହାସଲ

କରିବାକୁ ହେବ । ହେତୁ ମୁସଲମାନ ଏକତା ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ମୁଁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଅଣ୍ଟା ମାଡ଼ି ବସି ମୋର ମନର କଥା ମାଗିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଲଟେବୁଲ ବୈଠକ ଆଗରେ ତାହା ମୁଁ କରିପାରୁନାହିଁ । ତୁମେମାନେ ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ଓକିଲମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟା ମୋତେ ବେଶ ଜଣାଅଛି । ମୁଁ ମୋକଦ୍ଦମାରେ କିଣି ନ ପାରିଲେ, ମୋତେ ଆଉ ମୋକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ିବାକୁ ନିଦେବ ପଛକେ ।

ପରୋକ୍ଷ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଭେଟ ପ୍ରଥା

ପ୍ରଶ୍ନ—ପରୋକ୍ଷ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଭେଟଦେବା ନୀତିକୁ ଆପଣ ପସନ୍ଦ କଲେ କାହିଁକି ? ନେହେରୁ ରିପୋର୍ଟରେ ଯେ ଏହାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରାଯାଇଥିଲା, ଏହା କଣ ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ତୁମେ ବେଶ ଭଲ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ପଚାରିଛ । ତୁମର ଡର୍କ- ଶାସ୍ତ୍ରର କଥା (Logic) ଅନୁସାରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମଧ୍ୟସ୍ଥପରି (Ambiguous Middle) ଭ୍ରମରେ ପକାଉଛି । ନେହେରୁ ରିପୋର୍ଟରେ ଥିବା ପରୋକ୍ଷ ନିବାରଣ ପ୍ରଣାଳୀ କଥା ଛାଡ଼ିଦିଅ । ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା । ମୁଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀ କଥା ତୁମ ଆଗରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରୁଛି, ତାହାର ଅବଶ୍ୟକତା ଯେ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ଚାଲୁଛି, ଏହା ମୁଁ କହିପାରେ । ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବୁଝିବାର କଥା ଏହି ଯେ ସାବାଲକ ଭେଟ ଅଧିକାର ସହିତ ଏହା ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଛଡ଼ା ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ମୋଟରେ ୭ ଲକ୍ଷ ଭେଟ ଦେଲାବେଳେ ଭାରତରେ ଅଛନ୍ତି—ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଭାରତର ସାବାଲକ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିବାରିତ ହେବେ । ମୋ ପ୍ରଣାଳୀ ବିନା ଏହା ଏକ ଗୋଲମାଲ ଆଉ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ଭେଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ମେନ୍ଦ୍‌ଙ୍କର

କଥାନ୍ତୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର କଣେ କଣେ ପ୍ରତିନିଧି ମନୋ-
ନୟନ କରିବେ ଓ ଦେଶର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିଷଦପାଇଁ ପ୍ରତିନିଧି
ନିର୍ବାଚନ କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବେ ।

ମୋଟ ଉପରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଏବଂ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ଜଗତକୁ ଯାହା ଅନୁଭୂତ
ହେବ, ତାହା ଯେ ଅମମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ୍ୟ ହେବ, ଏହା ନୁହେଁ ।
ଅମେ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଗୁପ୍ତାକାଗର ହେବୁ କାହିଁକି ? ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ
ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ଅମ ଦେଶ ପରିଚାଳିତ—ଅମେ କାହିଁକି ଅମର ନିଜ
ଉପାୟରେ ନିର୍ବାଚନ ନ କରିବୁ ?

—ଅଉ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ—

Young India—12. 11. 31

ଅକ୍ସଫୋର୍ଡର ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ରସଭାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଅନେକ ପ୍ରକାର
ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଯାଇଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଥିବା ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନେ
ସାଧାରଣତଃ ଯେପରି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ, ସେଥିରୁ କେତେକ ନିମ୍ନରେ
ଦିଆଗଲା ।

ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବିଶ୍ଵାସ

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅପଣ କଣ ଇଂଲଣ୍ଡର ସତ୍ତ୍ଵିଶ୍ଵାସ ଉପରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଅସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ସମୁଦାୟ ମାନବଜାତିର ସତ୍ତ୍ଵିଶ୍ଵାସ ଉପରେ ମୋର
ଯେତିକି ଖସ୍ତା, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଂଲଣ୍ଡଉପରେ ସେତିକି ଅସ୍ଥା ମୋର ଅଛି ।
ମୋର ବିଶ୍ଵାସ, ଅମକୁ ପତନ ଅଡ଼କୁ ଟାଣି ନ ନେଇ ଉତ୍ତରପଥରେ
ଅଗ୍ରସର କରାଇବାପାଇଁ ମାନବ ସମାଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିଯୋଜିତ ।

ଅଜ୍ଞତରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ପ୍ରେମ ନାମର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଣୀର
ଫଳ । ମାନବ ଜାତି ଯେ ଚିନ୍ତି ରହୁଛି, ଏହି ଘଟଣା ପ୍ରତିପାଦନ କରୁଛି
ଯେ, ସମ୍ବନ୍ଧ କରାଇବା ଶକ୍ତି ବିଭକ୍ତ କରାଇବା ଶକ୍ତିଠାରୁ ଏବଂ ଧ୍ୟାନଶକ୍ତି
ଅପେକ୍ଷା ସୁଜନ ଶକ୍ତି ବଳୟାନ୍ତ । ମୁଁ କେବଳ ପ୍ରେମର ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା
କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ଯେ ଇଂରେଜ ଜାତିକୁ ବିଶ୍ବାସ କରେ, ଏଥିରେ ଅଶ୍ବର୍ଥ
ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଚିନ୍ତାକ୍ତର ଅନୁଭବ
କରିଛି ଏବଂ ନିଜ ମନକୁ ପରୁରୁଛି, କେବେ ଏହି ଜଳନାର ଶେଷ
ହେବ ? କେବେ ଏମାନେ ଏହି ଦରଦ୍ର ସାଧାରଣକୁ ଶୋଷଣ କରିବାରୁ
ନିବୃତ୍ତ ହେବେ ? ସ୍ବଭାବତଃ ମୋତେ ଏହି ଉତ୍ତର ମିଳିଲା, ‘ସ୍ବେମଠାରୁ
ସେମାନେ ଏହି ଶୋଷଣ ଶିଖିଛନ୍ତି ।’ ପ୍ରେମ ନାମର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ
ମୁଁ ନିଜକୁ ପରିରୁଜିତ କରିବି । ମୋର ଆଶା ଓ ବିଶ୍ବାସ ଏହା ଦିନେ
ଇଂଲଣ୍ଡର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ।

ଯନ୍ତ୍ର-ଶିଳ୍ପ

ପ୍ରଶ୍ନ—ଭାରତରେ ଯନ୍ତ୍ର-ଶିଳ୍ପର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର
ମତ କଣ ?

ଉତ୍ତର—ମୋର ଭୟ ହୁଏ, ଯନ୍ତ୍ର-ଶିଳ୍ପ ମାନବଜାତି ପ୍ରତି ଏକ
ଅଭିଶାପ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଗୋଟିଏ ଜାତି ଆଜି ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ
ଶୋଷଣ କରିବା ଆଜି ବେଶି ଦିନ ଚାଲିଯାଉଛି ନାହିଁ । ତୁମର ଶୋଷଣ
କରିବାର କ୍ଷମତା ଉପରେ, ବିଦେଶୀ ହାତ ବଜାର ଓ ପ୍ରତିଯୋଗୀ-
ମାନଙ୍କର ଆକ୍ରମ ଉପରେ ଯନ୍ତ୍ର-ଶିଳ୍ପ ନିର୍ଭର କରେ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ
ଦିନକୁ ଦିନ ଉକ୍ତ କାରଣମାନ ଲେପହୋଇ ଯାଉଥିବାରୁ ବେକାର
ସମସ୍ୟା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତର ବୟାକୃତ କେବଳ

ମଣିକାମୁକା ପରି । ଯଦି ଇଂଲଣ୍ଡର ଅବସ୍ଥା ଏହୁପରି ହୁଏ, ତେବେ ଭାରତ ପରି ଏକ ବହୁତ ଦେଶପକ୍ଷରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦ୍ଵାରା ବା କି ଉପକାର ହେବ ? ବହୁତଃ ଭାରତ ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କରିବାରୁ ଅରମ୍ଭ କରେ—ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରସାର ହେଲେ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଫଳରେ ସେ ଦୁନିଆର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୃଥିବୀର ଏକ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିବ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଭାରତରେ ଶୋଷଣ କଥା ବା ଭାବି କାହିଁକି ? ଏହି ଅବସ୍ଥାର ଶୋଚନୀୟ ଫଳ କଣ ତୁମେ ଦେଖିପାରୁ ନା ? ଅବଶ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ପ୍ରସାର ଦ୍ଵାରା ଆମେ ଭାରତର ୩୦ କୋଟି ବେକାର ଲୋକଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଇ ପାରିବା । ମାତ୍ର ତୁମେ ଦେଖି ପାରୁଥିବ ଯେ ଇଂଲଣ୍ଡ ମାତ୍ର ୩ କୋଟି ଲୋକଙ୍କପାଇଁ କାମ ଯୋଗାଇ ପାରୁ ନାହିଁ ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଆସି ପଡ଼ିଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିଆ ଲୋକଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘୁରି ଯାଉଛି । ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଭବିଷ୍ୟତ ଅନ୍ଧକାରମୟ । ଆମେରିକା, ଜାପାନ, ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଜର୍ମାନୀ ଇଂଲଣ୍ଡ ସହୃଦ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଭାରତର କେବଳ କେତେକ କଳକାରୀମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡ ସହୃଦ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରୁଛନ୍ତି । ଭାରତରେ ଯେପରି ଜାଗରଣ ଆସିଛି, ସେହୁପରି ପ୍ରାକୃତିକ, ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ ଓ ଶ୍ରମଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଜାଗରଣ ଆସିବ । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ବରଷା ଜାତିମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ବାମନ ପରି । ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ ପଶୁ ବୋଲି କହିପାର । ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ ସଭ୍ୟ, ମାତ୍ର ବନ୍ୟପଶୁ ନୁହନ୍ତି । ଅଳ୍ପ କେତେ ବର୍ଷ ଋତରେ ତୁମେ ଦେଖିବ, ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକା ଆଜି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କର ବଜାର ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ । ଯଦି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶରେ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଭବିଷ୍ୟତ ଅନ୍ଧକାରମୟ, ଭାରତରେ କଣ ଏହାର ଭବିଷ୍ୟତ ଅନ୍ଧକାରମୟ ହେବ ନାହିଁ ?

ସିଦ୍ଧିଲିଆନ ଗୋଷ୍ଠୀ

ପ୍ରଶ୍ନ—ସିଦ୍ଧିଲିଆନମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆପଣ କଣ ବିଚାରନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ପ୍ରକୃତରେ ଭାରତୀୟ ସିଦ୍ଧିଲି ସର୍ବିସ ନୁହେଁ, ଏହା ଇ. ସି. ଏସ୍. ଅର୍ଥାତ୍ ଇଂରାଜୀ ସିଦ୍ଧିଲି ସର୍ବିସ । ଭାରତୀୟ-ପାଳେ ଏହି ସର୍ବିସରେ ଥିବା କଥା ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହା କହୁଛି । ଭାରତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ମନେକର ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଇଂରେଜମାନେ ଭାରତରେ ଗୃହସ୍ଥ କରିବାପାଇଁ ଶୁଦ୍ଧ ହେଲେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ସଜା ଜାମିନ କର୍ମଗୁଣରୂପେ ଧରିଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ନାମ ଧରି ସେମାନେ ଶୋଷକ ମର୍କୋରର ଭୂତ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ଇଂରେଜ-ମାନେ ସେ ଦେଶକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସିଲେ, ସେମାନେ ମୁହଁରେ କମ ବେତନ ପାଇ ଭାରତର ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ବୋହୁ ନ ହୋଇ ବରଂ ଏକ ଭାରତର ରୂପ ଜଳବାୟୁରେ ଚଳିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବା ତ୍ୟାଗଭାବରେ ପ୍ରଣୋଦିତ ହେଇ କିମ୍ବା ଏକ ସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭାରତକୁ ଆସିବେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଅସ୍ୱାଭାବିକରୂପେ ମୋଟା ଦରମା ପାଉଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଇଂରେଜ ଲୋକଠାରୁ ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ଅଧିକ ଅମିତବାଂସୀ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ଏପରି କି ଏଠାରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଅବହାଡ଼୍ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ଅମେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନାର୍ହ ବହୁଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅମେମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅମ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କରିବାର ପ୍ରକୃତିର ଟିକିଏ ମାତ୍ର ସୁରକ୍ଷା ପାଇବୁଁ ଏବଂ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନେ ଅମ ସହିତ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଜାତି ଭାବରେ

ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବସିବେ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଦରକାର କରିବୁ ନାହିଁ ।

ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା

ପ୍ରଶ୍ନ—ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତାପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଉପଯୁକ୍ତ କି ?

ଉତ୍ତର—ନ ହୋଇ ଥିଲେ ଆମେ ହେବାକୁ ଦେଖିା କରିବୁ । ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଅନୁପଯୁକ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁ ନାହିଁ । କାରଣ ଯେଉଁମାନେ ଆମଠାରୁ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଅପହରଣ କରିଚନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ତାକୁ ଫେରାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ତୁମକୁ ଯଦି ତୁମର ଆଚରଣ ପାଇଁ ଅନୁତାପ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ତୁମେ ଆମକୁ ଏବୁଝିଆ ଛଡ଼ିଦେଇ ଗଲେ, ତୁମେ ଅନୁତାପ କରୁଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ଗୃହୀଣ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଏ ତାହା ଇଂରେଜମାନେ ଜାଣନ୍ତି—ସମାନ ଅଂଶିଦାର ହେବା କଥାଟା ସେମାନେ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ଆପଣ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ କହିଲେ ଠିକ୍ ସେହି କଥା ବୁଝାଏ, ଅଭିର୍ଲାଷ ଲୋକମାନେ ଯେପରି ସ୍ୱାଧୀନ ସରକାରକୁ (Free state Status) ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଆପଣଙ୍କୁ ସେହିପରି ଦିଆଗଲେ ଆପଣ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ସମାନ ଅଂଶିଦାର ହେବା ଏହାଠାରୁ କିଛି ଅଧିକ ବୁଝାଏ କି ?

ଉତ୍ତର—ସେ କଥା ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଉ । ମୁଁ ତାର ରୂପ ପ୍ରସ୍ତାବ କରି ଦେଖେ ! ତୁମେ ଦେଉଥିବା ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ଯଦି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ମାତ୍ର ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଙ୍ଗେ

ସମାନ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ଏହି କଥା ମୁଁ ଦାବୀ କରେ ।

—ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଅବକାଶ—

Harijan—I. 4. 33

ତେରାତୁନର ଜଣେ ଛାତ୍ର ହୃଦରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ, ତାର ସାରମର୍ମ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା :—

“ଆମ କଲେଜ ଛାତ୍ରାବାସରେ ‘ଭୂଇଁ’ମାନେ ଆମ ଅଇଁଠା ଖାଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଜାଗରଣ ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ଆମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରିସ୍କାର ରୁଟି ଓ ଡାଲି ଦେଉଛୁ ।

ହରିଜନମାନେ ଏଥିରେ ଅସନ୍ନୁଷ୍ଠ । ଅଇଁଠାରେ ସେମାନେ ଦିଅ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁଷ୍ଟିକର ଜନିତ ପାନ୍ତି । ହରିଜନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେଇସବୁ ଜନିତ ଅଲଗା ଦିଆଯି ବରବାର ଶକ୍ତି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଏ ଅସୁବିଧା ପଡ଼ୁଛି । ଆମେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ନୂତନ ଉପାୟାନୁସାରେ ଆମେ ରୁଟି ଦେଇପାରୁ; ମାତ୍ର ଜାତିଆଣ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରଭୃତିରୁ ଅଇଁଠା ନେବାରୁ ହରିଜନମାନେ ନିବୁତ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ କରିବାକୁ ହେବ ? ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବେ ଯେ ଆମେମାନେ ଅବକାଶ ସମୟକୁ କିପରି ଭାବରେ କଟାଇବୁଁ ?”

ପକ୍ଷପ୍ରେରକ ଯେଉଁ ଅସୁବିଧା କଥା ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ସତ୍ୟ । ହରିଜନମାନେ ଏ ଅଇଁଠା ନେବାରେ

ଏତେଦୂର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଯେ ସେଥିରେ ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ନେବାପାଇଁ ସେମାନେ ଟାକ ବସିଥାନ୍ତି । ଅର୍ଦ୍ଧା ନପାଇଲେ ସେମାନେ ଭବନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଉଛି । ଏହା ହରଜନ ତଥା ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଅଧୋଗତିର ପରିଚ୍ଛେଦ । ଛତ୍ରମାନେ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି କଣ ଘଟୁଛି, ସେଥିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଠିକ୍ ବାଟରେ ସେମାନେ ଚାଲୁଥାନ୍ତି । ଏହା ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ସେଥିରୁ ଦେଇପାରିବା ଭଲ ଅଂଶ ମେଡ଼େନ୍ତ୍ରରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରଖିଥିବା ଉଚିତ । ଡେରାଡୁନର ଛତ୍ର ଖର୍ଚ୍ଚ କଥା ଉଠାଇଛନ୍ତି । ସାର୍ବ ଭାରତରେ ଛତ୍ରାବାସ ଶାସନ କଥା ମୁଁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଜାଣେ । ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ସାଧାରଣତଃ ଛତ୍ରମାନେ ନିଜର ଚିନ୍ତାସବ୍ୟସନରେ ଓ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଯେତକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା କଥା ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜାଣେ ଯେ, ନିଜ ଖାଇବା ଥାଳରେ କିଛି ଅର୍ଦ୍ଧା ଛତ୍ର ନ ପିବାକୁ ଛତ୍ରମାନେ ଅପମାନର କଥା ବୋଲି ବିଚାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ କହେ ଯେ ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ଥାଳରେ ଅର୍ଦ୍ଧା ଛତ୍ରପିବା ନିତ୍ୟ ଅପମାନଜନକ କଥା ଓ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହା ଅଶ୍ରଦ୍ଧାର ଏକ ଚିହ୍ନ । ନିଜେ ଯାହା ଖାଇବ, ତା'ଠାରୁ ବେଶୀ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅଧିକାର କୌଣସି ଛତ୍ରର ନାହିଁ, ବିଳାସ ବ୍ୟସନକୁ ବଢ଼େଇ ବଢ଼େଇ ଚାଲିବାର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ସରୁପ୍ରକାର ଅସୁସଂଯମ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ଛତ୍ରଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସେମାନେ ଯଦି ଅସୁସଂଯମ ଅନୁଶୀଳନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅହଂସାରୁ ପରିତ୍ୟାଗ ନ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ରକ୍ଷା ହେଉଥିବା ଖାଦ୍ୟର ଏକ ଅଂଶ ମେଡ଼େନ୍ତ୍ରରଙ୍କୁ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟୟର ଲାଭକରିପାରିବେ ।

ଏ ସବୁ କରି ସାରିଲାପରେ, ମୁଁ ଆଶା କରେ ଯେ ସେମାନେ ହରିଜନମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟସମ୍ପର୍କୀୟ ବୋଲି ମନେ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଦୟ ଜ୍ୟବହାର କରିବେ, ଅନ୍ୟର ଅର୍ଜ୍ଠା ଖାଇବା ନ ଖାଇବାର ଶରପ ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଛଡ଼ିବାକୁ ହେବ, ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବେ, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ଭାର ମଧ୍ୟ ଅଣିବେ । ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ଅବକାଶର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେମାନେ ଉତ୍ସାହର ସହିତ କରନ୍ତି, ତେବେ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ସେମାନେ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ । ସେଥିରତରୁ ନିମ୍ନରେ କେତୋଟି ଦିଅଗଲା ।

୧—ଅବକାଶରେ ସରିଲାଭଳି ସୁଚିନ୍ତ ପାଠ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ଦବସ ଓ ନୈଶବଦ୍ୟାଳୟମାନ କରନ୍ତୁ ।

୨—ହରିଜନପଢ଼ାକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ—ଯଦି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ଚାରିଆଡ଼ ପରିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେବ ।

୩—ହରିଜନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ବୁଲାଇ ନେବାକୁ ହେବ, ଗାଁ ଚାରିପାଖର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ, ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାଦେବାକୁ ହେବ, ଇତିହାସ ଭୂଗୋଳର ମୋଟାମୋଟ ଜ୍ଞାନ ଦେବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଉଦ୍‌ଘାପନ କରାଇବାକୁ ହେବ ।

୪—ରାମୟଣ ମହାଭାରତର ସରଳ ଗପ ସେମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇବାକୁ ହେବ ।

୫—ହରିଜନ ପିଲାଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ମଇଲା ପରିଷ୍କାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କୁ ତଥା ବୟସ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସରଳ ଗୁପ୍ତାବଧାର ଜ୍ଞାନ ଦେବାକୁ ହେବ ।

୨—ହରିଜନମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀମାନ (Sensus) ନେବାକୁ ହେବ ।

୮—ପ୍ରାକୃତ ହରିଜନମାନଙ୍କପାଇଁ ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ ।

ହରିଜନମାନଙ୍କ ଭିତରେ କଣ କରାଯାଇପାରେ, ଏହା ତାହାର ଏକ ନମୁନା । ଏହା ଖୁବ୍ ତରତରରେ କରାଯାଇଛି । ଜଣେ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ଛାତ୍ର ଏଥିରେ ଯେ ଅଦ୍ଭୁତ ଅନେକ କଥା ଯୋଗ କରିପାରେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ମୋର ସମସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ହରିଜନ ସେବାରେ ନିୟୋଗ କରି ଅପ୍ତି । ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପାଇଁ କମ୍ ସେବା ମଧ୍ୟ ଦରକାର ଦୁହେଁ । ଛାତ୍ରମାନେ ଖୁବ୍ ନମ୍ରଭାବରେ ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ବାଣୀ ବହନ କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅଜ୍ଞାନତା ଅଛି, ସ୍ବପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କର ସ୍ବଚ୍ଛିନ୍ନତା ଚିତରଣ ଦ୍ବାରା ତାହାର ଅପସାରଣ ହୋଇପାରିବ । କେଉଁମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଦୂରୀକରଣର ସପକ୍ଷରେ ଓ କେଉଁମାନେ ବିପକ୍ଷରେ, ତାହାର ଏକ ତାଲିକା ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ କେତେ କୁଅ, ବିଦ୍ୟାଳୟ, ପୁସ୍ତକାଳୟ ଓ ଦେବମନ୍ଦିର ହରିଜନମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି ଓ କେତୋଟି ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ବାଧା ପାଉଛନ୍ତି, ତାର ମଧ୍ୟ ହିସାବ ନେବାକୁ ହେବ ।

ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଦି ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଓ ଦୃଢ଼ଭାବରେ କରାଯାଏ, ସେଥିରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଜନଙ୍କ ଫଳ ମିଳିବ । ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ତାହାର ଏକ ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀ ଲେଖି ରଖିବେ ।

ଅବକାଶ ଶେଷରେ ସେମାନଙ୍କ ପରିଶ୍ରମର ଫଳରେ ଏକ ସହଜବୋଧ୍ୟ ସଂସ୍ଥିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତାଙ୍କ ପ୍ରଦେଶର ହରିଜନ ସେବକଙ୍କପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେବେ । ମୋର ଏଇ ସମସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବ ବା କେତେକ ପ୍ରସ୍ତାବ କେଉଁମାନେ ଗ୍ରହଣ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କଲେ, ତାହାର ଏକ ବିବରଣୀ ମୁଁ ପତ୍ରିକାରେ ଠାରୁ ଆଶା କରେ ।

—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଦାବୀ—

Young India—12. 11. 31

ଗୋଲଟେବୁଲ ଫିଂକରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ବନ୍ଧୁତ ପାଇଥିବା ସମୟରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ବନ୍ଧୁତରେ ଯେତେ ସଭାରେ ବକ୍ତୃତା କରିଥିଲେ, ସବୁଠାରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପୃଥକ୍ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ଦାବିବା କଥାକୁ ସେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ । ଏହା ସେଠା ଲୋକଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପକାଇଥିଲା । ଅକ୍ସଫୋର୍ଡର ଭାରତୀୟ ଛନ୍ଦିମାନଙ୍କ ମଜଲିସରେ ସେ ଯାହା କହିଥିଲେ, ମହାଦେବ ଦେଶାଇ ତାର ସାରାଂଶ ନିମ୍ନପ୍ରକାରେ ଲେଖିଛନ୍ତି :—

ମୁସଲମାନ ଶିଖ ସମସ୍ତେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକୃତି—ମାତ୍ର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନେ ସେପରି ହୋଇପାରି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ଜାଗରଣ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏପରି କଠିନ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଶୁଭରେ ମୋଡେ ସେମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯଦି ଅଲଗା ଭେଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୁଏ, ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଗାମାନଙ୍କରେ ବଡ଼

ଶୋଚନାୟ ହୋଇପଡ଼ିବ । କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଁ ହେଉଛି ନୈଷିକ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବର କେନ୍ଦ୍ର । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିବା ହେତୁ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଦିନେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେହି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କେବଳ ସତୀୟ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଦ୍ଵାରା ଓ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଜାତିର ଉନ୍ନତ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ପୃଥକ୍ ଭେଦବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ଏହା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ପୃଥକ୍ ଭେଦ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଫଳରେ ନୈଷିକ ହିନ୍ଦୁ ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଦଳ ଉତ୍ପନ୍ନ । ତୁମର ବୁଝିବା ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟମାନ ଓ ଶିକ୍ଷାମାନଙ୍କପାଇଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ଵର ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦୋଷ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାକୁ ବରଦାସ୍ତ କରିଥାରେ, କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ତାହା ଅବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ମାତ୍ର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଏକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବିପଦ । ମୁଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ଜାଣେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପୃଥକ ନିର୍ଦ୍ଦାତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେଲା ଏହି ସରକାରୀ ସରକାରର ମୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିଛି । ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଟର ଡାଲିକାତୁକ୍ତ କରିଦେବା ଓ ଶାସନବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଦେବା । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାର କରାଗଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କୁ କାଣି ଶୁଣି ଅଲଗା କରି ଦିଆଗଲେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥ ସାଧନ କରି ପାରୁଥିବା ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦାତନ ବିଶ୍ଵାସୀୟର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ରହିବ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦାତନ ପ୍ରାର୍ଥୀକୁ ବାହାର କରିଦେଇ, ଅଲଗା କରି ଦିଆଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ନିର୍ଦ୍ଦାତନ ପାଇଁ ଏହି ବିଶ୍ଵାସୀୟ ଅଦେଶ ଦେଇ ପାରିବ ।

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ଵ ଦେବା ଅର୍ଥ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଥାୟୀ ବଳନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା । ପୃଥକ୍ ଭେଦ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା

ମୁସଲମାନମାନେ ମୁସଲମାନ ହୋଇ ରହିବେ । ଏଇ ନୀତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସରୁଦିନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାରୁ ତୁମେ ଚାହୁଁଛ ? ବେଶ୍, ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାଦ୍ୱାରା ଏହି କଲଙ୍କ ଚିରଦିନ ରହିଥିବ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ଲେପ ସଫାଦୌ ଅବଶ୍ୟକ । ତାହା ହୋଇଗଲେ ସମାଜର ଗୋଟାଏ ଉଚ୍ଚତ 'ଉଚ୍ଚକାନ୍ଦ'ର 'ନୀତିକାନ୍ଦ'ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅଭିସନ୍ମୁଖକ ପ୍ରତିବଦ୍ଧକ ରହିଛି, ତାହା ଧ୍ୟାନ ହୋଇଯିବ । ଏହି ପ୍ରତିବଦ୍ଧକକୁ ଦୂର କରି ଦେଇ ସାରିବାପରେ ତୁମେ କାହାପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ ? ଯୁଗ୍ମପର ଇତିହାସ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତକର । ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ସେଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି କି ? ସାବାଳକ ଶ୍ରେଣୀ ଅଧିକାର ଦ୍ୱାରା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାପଦତାରେ ଚାଷାକରା ଯାଇପାରେ । ଏପରି କି ନୈଷ୍ଠିକ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀପାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେବେ ।

ତେବେ ତୁମେ କିପରି ପଚାରୁଛ ଯେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ-ପ୍ରତିନିଧି ଅମ୍ବେଦକର ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରେଣୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି । ଅମ୍ବେଦକରଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଅଛି । ଆମ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକାର ଅବଶ୍ୟକ ତାଙ୍କର ଅଛି । ସେ ଯେ ଅମ୍ବେଦକରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ପଟାଇ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଏହା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅସୁସ୍ଥପର ପରିଚୟ ଦେଉଛି । ସେ ଆଜି କାଲି ସନ୍ଦେହରେ ଏତେ ଦୂର ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଅନ୍ୟ କିଛି ଦେଖି ଯାଉନାହାଁ । ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁକୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ବଞ୍ଚେଧୀ ଭାବରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି—ଏଠି ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଭାବିକ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ମୋ ଜୀବନରେ ସେହି କଥା ଘଟିଥିଲା । ସେଠାରେ ମୁଁ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲି ମୋ ପଛରେ ସାହେବମାନେ ଲାଗିରହିଥିଲେ ।

ଅଭିଶାପ ଦେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସ୍ବାଭାବିକ । ମାତ୍ର ସେ ଯେଉଁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଭୋକପ୍ରଥା ଗୃହ୍ୟକ୍ରିୟା । ସେଥିରେ ସମାଜିକ ସମ୍ବାର ହେବ ନାହିଁ । ତାହା ହାରା ସେ ନିଜେ କ୍ଷମତା ଓ ସମ୍ମାନର ଉତ୍କଳ ଶିଖରକୁ ଉଠିଯାଇ ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କର କିଛି ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ଗତ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହି ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ସୁଖରେ ଭାଗୀ ହୋଇ ଅସ୍ଥିତବାରୁ ମୋର ଏ କଥା କହିବାର ଅଧିକାର ଅଛି ।

—ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ହରିଜନ ସେବା—

Harijan—17.11.33

ନାଗପୁର ଛାତ୍ର ସଭାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାରୁ ଯାଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ :—

ତୁମେ ଯେପରି ଭାବରେ ମୋତେ କହୁଛ, ମୋ ପକ୍ଷରେ ତାହା ସତ ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ବାସ, କରେ ତେବେ ମୋର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ହେବ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ତାହା ଜାଣେ, ମୁଁ ଭାରତର ଜଣେ ଗୋତ ସେବକ—ଭାରତର ସେବା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ସେବା କରୁଛି । ମୁଁ ମୋର ପିଲାଦିନେ ଉଦ୍ଭାବନ କରିଥିଲି ଯେ, ଭାରତର ସେବା ମାନବଜାତିର ସେବାଠାରୁ ପୃଥକ ନୁହେଁ । ମୋର ବୟସ ଓ ଜ୍ଞାନର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଦେଖି ପାରିଲି ଯେ ମୋର ଉଦ୍ଭାବନ ଠିକ୍ । ପ୍ରାୟ ପଚାଶବର୍ଷର ସାଧାରଣ ଜୀବନ-ଯାପନ ପରେ ଆଜି ମୁଁ କହିବାକୁ କ୍ଷମ ହୋଇ ପାରୁଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ ଜାତିର ସେବା ସମସ୍ତ ଜଗତର ସେବାଠାରୁ ପୃଥକ୍ ନୁହେଁ । ଏହି ନୀତି ଉପରେ ମୋର ବିଶ୍ବାସ ଦିନକୁ ଦିନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି । ଏହା ଏକ ଉତ୍ତମ ନୀତି—ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଦୁନିଆର ପରିସ୍ଥିତି ସହଜ ହୋଇଯିବ । ପୃଥିବୀ

ପୃଷ୍ଠରେ ବାସ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଜାତିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଦ୍ଵେଷ ଭାବ ରହିଛି, ତାହାର ଅବସାନ ହେବ । ତୁମେମାନେ ଠିକ୍ କହିଛ ଯେ, ଏହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଚରୁକ୍ଷରେ ସମ୍ରାମ ଅସମ୍ଭବ କରିବା ଦ୍ଵାରା ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ମୁଁ ଅବଳ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ମୁଁ ଅନେକ ବାର କହିଛି ହିନ୍ଦୁ ହୃଦୟରୁ ଏହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ଭାବ ଯଦି ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଦୂରୀକୃତ ହୋଇଯାଏ; ତେବେ ଏହା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମାନବଙ୍କର ହୃଦୟରୁ ସ୍ଵର୍ଗ କରୁଥିବାରୁ ଏହାଦ୍ଵାରା ଅଶାନ୍ତତା ଫଳ ଫଳିବ । ଶତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୁଁ ନାଗପୁରର ଚରଣ ସଭାରେ କହିଥିଲି, ହିନ୍ଦୁ ମାନଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଯଦି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଭାବ ଦୂର ହୋଇଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଯଦି ଏହି ଜନ୍ମନ୍ୟ କଲଙ୍କକୁ ସ୍ଵଚ୍ଛାରେ ଦୂର କରି ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ଅମେ ମାନେ ଦେଖିବା ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ପାର୍ସୀ—ଯେଉଁ ନାମରେ ଅମେ ନିଜକୁ କହୁନା କାହିଁକି ପୃଥକ ଜାତି ନୁହନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଏକ । ଥରେ ଏହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦୂର ହୋଇ ପାରିଲେ ଅମେ ସମସ୍ତେ ଏକତା ଉପଲବ୍ଧ କରିବା । ମୁଁ ଅନେକବାର କହିଛି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଏକ ବହୁରୂପୀ ଏକ ବହୁମୁଖୀ ବିଶିଷ୍ଟ ରାକ୍ଷସ । ସେଥିଭିତରୁ କେତେକ ବଡ଼ ଭୟାନକ । ଯଦି ମୋର କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଧର୍ଷଣ ଆଏ, ତେବେ ତାହା ମଧ୍ୟ ମୋର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଭାବର ପରିଚ୍ଛେଦକ । ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ମୋର ଜୀବନ କାଳ ଭିତରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ କରାଗଲା ସ୍ଵପ୍ନ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବ କି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମଭାବପଲ୍ଲ, ଧର୍ମର ଅନୁସଂଜ୍ଞିତ ଗାନ୍ଧୀରେ ବିଶ୍ଵାସ ନ କରି ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି, ମାନବଜାତିର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଂଶର ଶକ୍ତି କରୁଥିବା ଏହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାକୁ ଦୂର କରିବାରେ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ବିଶ୍ଵାସ କରିବେ । ଯଦି ହିନ୍ଦୁ ଏହି ପାପକୁ ହୃଦୟରୁ ଦୂର କରିପାରେ ଅମର ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଉଦ୍ଘୋଷଣର ବଳି ବଳି ଗୁଲିବ । ପ୍ରକୃତରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଦୂର

ହୋଇଗଲେ, ମାନବଜାତିର ଯେ କେତେ ଲୋକ ହେବ; ତାର କଲନା କରିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସମ୍ଭବ । ଏହି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ସାଧନ ପାଇଁ ମୁଁ କାହିଁକି ମୋ ଜୀବନକୁ ପଣ କରି ଦେଇଛି, ଏହା ବୁଝିବାକୁ ତୁମର ଆଜ୍ଞ ଅସୁବିଧା ରହିବ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ସମବେତ ହୋଇଥିବା ଛାତ୍ର-ତୁମେମାନେ ମୋତେ ଓ ମୋର ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବନ୍ଧୁତ୍ଵରେ ବୁଝିଲ, ତେଣୁ ମୁଁ ଯାହା ଦରକାର କରେ ସେ ବନ୍ଧୁତ୍ଵରେ ଶୀଘ୍ର ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଦରକାର ।

ଅନେକ ଛାତ୍ର ଏହି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କେତେଦୂର ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବେ, ସେ ବନ୍ଧୁତ୍ଵରେ ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି । ମୁଁ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ଯେ ଛାତ୍ରମାନେ ମୋତେ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁକି ପଚାରନ୍ତି । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ବଡ଼ ପ୍ରଶସ୍ତ ଏବଂ ତାହା ତୁମର ଅତି ନିକଟରେ । ତେଣୁ କଣ କରିବ, କଣ କରିବ, ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ମୋତେ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏହା ରାଜନୈତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ । ଏହା ରାଜନୈତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ ଓ ମୋ ପକ୍ଷରେ ରାଜନୀତି ସହିତ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଧର୍ମଭାବରେ ମୋର ଜୀବନ ପରିଚାଳିତ । ମୁଁ କହୁଛି ଯେ ମୋର ଧର୍ମରୁ ମୋର ରାଜନୀତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ରାଜନୀତି ଚର୍ଚ୍ଚାକରେ, ସେତେବେଳେ ମୋର ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଥିବା ନୀତିକୁ ମୁଁ କେବେ ହରାଇ ବସେ ନାହିଁ ।

ମାନବଜାତିର ସେବାଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ଅଧ୍ୟୟାନ ଚଳୁଥିବାରୁ, ଛାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅବକାଶ ଏଥିରେ ବ୍ୟୟ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ, ଅନ୍ତତଃ କିଛି ସମୟ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ହରିଜନଙ୍କ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟରେ ବିନି-ଯୋଗ କରନ୍ତୁ । ମୋତେ ଏହି ବହୁମୂଲ୍ୟ ଅର୍ଥ ଦେବାଦ୍ଵାରା, ଭାରତର

ଏମୁଣରୁ ସେ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ମୋର ଭ୍ରମଣକାଳ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଯେତେ ଛତ୍ର-
ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେଇଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭାରେ ମୋତେ ଦିଅପାଇଥିବା
ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ତୁମର ଏ ଅର୍ଥ ସମାନ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ
ତୁମଠାରୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ବେଶୀ କିଛି ଆଶା କରୁଛି । ମୁଁ ଜାଣିପାରୁଛି ଯେ,
ଅବକାଶ ସମୟକୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଗ କରୁଥିବା ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ମୁଁ
ପାଇଲେ, ଏଦିଗରେ ବହୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିବ । ଭଡ଼ାଟିଆ ଶ୍ରମ
ଦ୍ଵାରା ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଭଡ଼ାଟିଆ ଶ୍ରମ କରି ଆମେ
କେତେବେଳେ ହେଲେ ହରିଜନ ପଡ଼ାରୁ ଯାଇ ରାସ୍ତା ସଫା, ଘରେ
ପଣି ପିଇିକୁ ସଫାକରିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରୁ ନାହିଁ ।

ଛତ୍ରମାନେ କଣ କରିପାରିବ; ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ ବହୁତ ଭାବରେ
‘ହରିଜନ’ରେ ଅନେକବାର ଲେଖିଛି । ହରିଜନ ଶିକ୍ଷକ ଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ
ନେଇ ଆଣି ଆଇବା ଯେ କେତେ କଷ୍ଟକର ଏ କଥା ପରିସ୍କାର
କରିଦେଇଛି । ଜଙ୍ଗଲ ପିଲମାନେ ହରିଜନ ପିଲଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ।
ସେମାନେ ଏପରି ଅସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର ପରିବେଷ୍ଟନରେ ଶେଷ ନାହିଁ କି
ହରିଜନ ପିଲଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର ଏତେ ଅଧଃପତନ ହୋଇନାହିଁ ।
ତେଣୁ ଭଡ଼ାଟିଆ ଶ୍ରମରେ ଏ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।
ଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ
ପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମର ବିଶେଷ କ୍ଷମତା ଉପରେ ଏହା ନିର୍ଭର କରେ ।
ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା ତୁମେ ତୁମର ସ୍କୁଲ କଲେଜରୁ ପାଉଥିବା ଶିକ୍ଷାର
ପ୍ରକୃତ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇପାରିବ ।

ଗଣିତ ଇଂରାଜୀ ବକ୍ତୃତା ଦେବାର କ୍ଷମତା ଦ୍ଵାରା ତୁମର
ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, କି ଷାଠିଏ ବା ଛଅଶହ ଟଙ୍କା
ଦରମାର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ପାଇଗଲେ ତୁମର

ଯୋଗ୍ୟତା ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଦରଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କର ସେବା
 ତୁମ ଯୋଗ୍ୟତାର ଯଥାର୍ଥ ପରିମାପକ ହୋଇପାରିବ । ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
 ଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହୋଇ ତୁମେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ମୁଁ
 ଇଚ୍ଛା କରେ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପିଲାକୁ ଦେଖିନାହିଁ, ଯେ କି ଦିନକୁ
 ଦିନ ଲେଖାଏଁ ସମୟ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଛି । ତୁମେ
 ଯଦି ପ୍ରତିଦିନର ପଞ୍ଜିକା ଲେଖି ରଖନ୍ତି, ବର୍ଷର ୩୬୫ ଦିନ ଭିତରେ
 ତୁମେ କେତେ ସମୟ ଯେ ନଷ୍ଟ କରୁଛ, ତାହା ଜାଣିପାରନ୍ତି । ତୁମର
 ଶିକ୍ଷାକୁ ସତ୍ତ୍ୱ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିୟୋଗ କରିବା ଯଦି ତୁମର ଇଚ୍ଛା,
 ତେବେ ଏହି ତୁମ୍ଭ ଅଭିଯାନ ଗୁଲିଥିବା ବେଳେ, ତୁମେ ଏହି
 କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମର ମନୋନିବେଶ କରିବ ।

ଓଧିଆକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ପାଞ୍ଚମାଲଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ପୁରୁଷ ଛତ୍ରପାନେ
 ହରିଜନ ସେବା କରିଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ନୀରବ ଭାବରେ ସତ୍ତ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟ
 କରୁ ଥିବାରୁ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଣ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଥରେ
 ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୱାନ କରୁଛି । ଏହା କଠିନ ହେଲେ
 ହେଁ ଅନୁଦୟାୟକ । କିକେଟ, ଟେନିସ ଖେଳଠାରୁ ଏହା ତୁମକୁ ଅଧିକ
 ମେଲ ଅନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରିବ । ମୁଁ ବାରମ୍ବାର କହିଆସିଛି, ବୁଦ୍ଧିମାନ,
 ସାଧୁ, ସତ୍ତ୍ୱକର୍ମୀ ହେଲେ ଅର୍ଥ ବଳେ ବଳେ ଆସିବ । ଅଠର ବର୍ଷ
 ବୟସର ବାଳକ ଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ଉତ୍ତାମାଗି ପାଠ ପଢୁଥିଲି । ମୁଁ
 ଦେଖିଛି, ଟିକ୍ ଧରଣର କର୍ମୀ ମିଳିଲେ ଅର୍ଥ ସହଜରେ ମିଳିଯାଏ ।
 ଖାଲି ଅର୍ଥଦାନ ପୋତେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ହରିଜନ
 ସେବାପାଇଁ ତୁମ ଅବକାଶର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତେ ସମୟ ନିୟୋଗ କରିବା
 ପାଇଁ ସଜ୍ଜା କରିବାକୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅନ୍ୱାନ କରୁଛି । ସଭାପତି
 ମହାଶୟ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର କହିବା ଅନୁସାରେ ଜଣେ ସ୍ୱପ୍ନବାଦୀ ।

ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ଏକ ବାସ୍ତବ ସ୍ବପ୍ନବାଘ । ମୋର ସ୍ବପ୍ନ ରୂପସ୍ଥାନ ମଣ୍ଡଳିକା
 ନୁହେଁ । ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ, ମୁଁ ମୋର ସ୍ବପ୍ନକୁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ
 କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମଠାରୁ ଅତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା
 ଦାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଲମ୍ପ ଡାକରା ଦେଉଛି ।

—ମହାନ ବାଣୀ—

Harijan—26. 1. 34

ମାଲବାରର ଅଲ୍‌ବାଏ ଇଉନିୟନ ଶ୍ରୀମ୍ତାନ କଲେଜରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ
 ବହୁଥିଲେ :—

ମୋର ବାଣୀ ଶୁଭ୍ ସରଳ ଓ ସହଜ । ଏହି ସତ୍ୟ ନୂତନ ନୁହେଁ
 ଏବଂ ଅଳ୍ପ କେତେ ଦିନ ହେଲା ମୁଁ ଏହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଇନାହିଁ । ଗତ
 ପରୁଷ ବର୍ଷ ଧରି ପ୍ରାଣପଣ ଚେଷ୍ଟାକରି ମୁଁ ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ
 କରି ଆସିଛି । ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଦିଗରେ ମୁଁ ଦିନକୁ ଦିନ
 ଯେତକ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି, ସେତେଥର ପାଇଁ ଭାରତରେ ପ୍ରଚାର
 କରୁନାହିଁ । ନିକଟ ଅତୀତର କେତେ ଘଟଣା ହେତୁରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା
 ଲୋକଙ୍କୁ ନୁଆପରି ଜଣାଯାଉଛି । ସରଳଭାବରେ ମୋର ବାଣୀ ଏହି ଯେ,
 ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀୟ ମନେ କରୁଥିବା ଯେଉଁ ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁମାନେ ନିଜକୁ
 ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ଅଛବ, ଅଦୃଶ୍ୟ ଓ ଅବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ବୋଲି ମନେ
 କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଉଚ୍ଚଧାରଣା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ
 ନୁହେଁ । ଯେପରି ଭାବରେ ତୁମ ଆଗରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛି, ସେହିପରି
 ଈଶ୍ବରସୃଷ୍ଟ ବୋଲି ବେଦ, ଉପନିଷଦ୍, ଭଗବତଗୀତା ଓ ସ୍କ୍ରୁତି ପ୍ରଭୃତି
 ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଯଦି ଲେଖାଥାଏ, ତେବେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ସହିତ ମିଳିତ

ଭବରେ ଦୁନିଆର କୌଣସି ଶକ୍ତି ରଖିପାରବ ନାହିଁ । ପରୁ ଜନପଦ
ଯେମିତି ଆମେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉ ସେ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମୁଁ ସେହୁପରି
ଫୋପାଡ଼ି ଦେବ । ଯେଉଁ ଇଶ୍ଵର ସବଣ୍ଡ ଓ ଅବଣ୍ଡ ଉଭୟକୁ ସୃଷ୍ଟି
କରିଛନ୍ତି, ସେ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏପରି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି
କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଯଦି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ମୋର ବରୁର ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରତିହତ
ହୁଏ ଓ ମୁଁ ବଡ଼ ଆଦାତ ପାଏ । ବେଦ ଓ ଉପନିଷଦ ଲେଖିଯାଇଥିବା
ଯେଉଁ ଋଷିମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରରେ ଇଶ୍ଵଙ୍କର
ଏକତ୍ଵ ପ୍ରତିପାଦନ କରିନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେ କେତେବେଳେ ହେଲେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ପରକଳ୍ପନା କରିପାରନ୍ତି,
ଏ ଭବନା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକପସରେ ଅସମ୍ଭବନୀୟ । ମାତ୍ର
କୁହସ୍ଵାର ଓ କୁପ୍ରଥା ସହଜରେ ଲାଗୁ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ସେମାନେ
ବୁଦ୍ଧି ଓ ବରୁଣେଶ୍ଵରକୁ ଅଛଳ କରନ୍ତି ଓ ହୃଦୟକୁ କଠିନ କରିଦିଅନ୍ତି ।
ଏଣୁ ଆମେ ଜ୍ଞାନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ପଥପାଟା ହେବାର
ଦେଖିଥାଉ ।

ମାତ୍ର ଛତ୍ର ହସାବରେ ତୁମେମାନେ ଜାଣିରଖ ଯେ ଏହି ବାଣୀର
ଅନ୍ତରାଳରେ ଆଉ ଏକ ମହତ୍ତ୍ଵ ବାଣୀର ସନ୍ଧାନ ରହିଛି । ଏହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା-
ବିକ୍ଷେପ ଭାରତୀୟ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ତାକୁ
ମୁଁ ସ୍ଵମାଣ କରିଦେଇଛି । ମାତ୍ର ଏହି ବାଣୀରେ ଥିବା ଭବନା ଦ୍ଵାରା
କେବଳ ହିନ୍ଦୁ ହିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାଦୂର ହେବ ତାହା ନୁହେଁ,
ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ଓ ପାର୍ସୀ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା
ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ଦୂର ହୋଇଯିବ । ମୋର ଏଥିରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି ଯେ,
ଯଦି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସବଣ୍ଡ ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଏହି ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ,
ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଯଦି ପଢ଼ି ହୋଇଯାଏ—ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନେ ଏହା-

ଦ୍ଵାରା ପବିତ୍ର ହୋଇପାରିବେ—ତେବେ ଆମେ ଭାରତରେ ପରସ୍ପରକୁ ବିଶ୍ଵାସ କରି ପଛପୁର ଭିତରେ ଥିବା ସତେକ୍ତ ଓ ଅବିଶ୍ଵାସକୁ ଦୂର କରିଦେଇ ଏକତ୍ରରେ ରହିପାରିବା । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ସୁଦୃଢ଼ ପ୍ରାଚୀର ଆଜି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପୁଥକ୍ ପୁଥକ୍ କରି ଖଣିଅଛି, ଜୀବନ ନିରାଶ୍ରୟମୟ ଓ ବନ୍ଧୁକା ଲକ୍ଷ୍ମସାଧ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।

ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୁମ୍ଭେମାନେ ଦୃଷ୍ଟିପାରିବ, ମୁଁ କାହିଁକି ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ଵାସ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟର ସହାନୁଭୂତି ଲଭି କରିବାକୁ ଲଜ୍ଜା କରୁଛି । ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ସମୁଦାୟ ପୃଥିବୀର ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବାକୁ ବୁଣିତ ହୋଇନାହିଁ, ଏହି ସାହାଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ଦାନ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଏହି ସମସ୍ୟାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଚିରନ୍ତ ସୋପାନର ଗବେଷଣା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଦରକାର କରୁଛି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟର ସହାନୁଭୂତି ଗୃହୀତ୍, ଯାହା କି ସବୁ ପ୍ରକାର ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟଠାରୁ ପଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମହତ୍ତ୍ଵର । ଟଙ୍କା ପାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ହାତ ପଡ଼ାଇ ନାହିଁ, । କାଣେ ସେମାନେ ହରିଜନମାନଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା କରଳ ନେଇ ନାହାନ୍ତି ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସେ କରଜ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଶେଷରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ କୌଣସି ଅବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଏହା ଏକ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧି ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଧର୍ମମୂଳକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି, ସେହିପରି ଅହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାମୂଳକ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ଆଶା କରେ । ମନେରଖ ମୁଁ ଉପରେ ଉପରେ ଭ୍ରମକୁ ଏ ବାଣୀ ଦେଇ ନାହିଁ, ଏହା ମୋର ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଆସୁଛି । ତୁମେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ ଯେଉଁ ଦାନ ଦେଇଛ, ତାକୁ ମୁଁ ଆନନ୍ଦରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ତୁମ ଓ ମୋ ଭିତରେ ଥିବା

ସହାନ୍ତରୁଦର ବନ୍ଦନ ଭାବରେ ମୁଁ ଏହା ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଏବଂ ତୁମେମାନେ ଯେ ମୋତେ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ତୁମ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ, ଏହି ଦୃଢ଼ଭାବର ଏହା ଚିହ୍ନ । ଜଣେ ସୁଦୃଢ଼ ହିସାବ-ରକ୍ଷକ ହିସାବରେ ତୁମେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନରେ କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ, ତାହାର ହିସାବ ମୁଁ ଥରକୁ ଥର ମାଗିବି ।

—ଜାତି ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା—

Young India—4. 6. 31

ନିଜର ନାମ ପଠାଇ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି :—

“ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ଆପଣ ଦିନରାତି ଭାରତର ସମସ୍ୟା ନେଇ ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ଗତ ଗୋଲଡ଼େବୁଲ ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେବାର ଦୁଇଟି କାରଣ ଭିତରୁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ କାରଣ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂଖ୍ୟାନୁ୍ୟନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପ୍ରଧାନତଃ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀର ନେତାମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ମାତ୍ର ଏହି ଅନ୍ତଃସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ବିଦ୍ବେଷର ମୂଲୋପାଟନ କରିବାକୁ ହେଲେ କୌଣସି ଅସ୍ଥାୟୀ ସମାଧାନ ସେମାନେ କଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ ।

“ଏହି ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଭେଦଭାବର ମୂଲୋପାଟନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଘନିଷ୍ଠ ସାମାଜିକ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଅଟେ ଅବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଅନ୍ୟ ଜାତି ବା

ଧର୍ମଗୋଷ୍ଠୀଠାରୁ ଚିତ୍ତେଇ ହୋଇ ରହିଛି । ହିନ୍ଦୁମୁସଲମାନଙ୍କ କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପଟ୍ଟପଟାଣୀରେ ମୁସଲମାନ ଭରମାନେ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହପରି ମଧ୍ୟ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ପଟ୍ଟପଟାଣୀରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଯୋଗ ଦଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହପରି ସାମ୍ରଦାୟିକ ଉଦାସୀନତା ଏହା ଫଳରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି, ଫଳରେ ଜାତିର ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଅନେକ କାଥା ପଡ଼ିଯିବ ।

“କେତେକ ଲୋକ କହନ୍ତି ଯେ ଦୁଇ ସମ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ଅମର ଦ୍ୱିତୀୟ ସୋପାନ ହୋଇପାରେ । ଅପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ଯାହା ଧାରଣା, ସେଥିରୁ ମୁଁ ଭାବେ ଯେ ଅପଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦୁଇ ବିଶ୍ୱାସୀ, ଅପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଏ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଯିତି ହେବ । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇଟି ସମ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରହିଛି, ସେତେଦିନ ଯାଏ ସାମ୍ରଦାୟିକ ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଏକାବେଳେକ ଦୂର କରିବା ଖୁବ୍ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେବ ।

“ଅପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ନୂତନ ଭାରତରେ ଧର୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ହୋଇଗଲେ ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଅପଣ କି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କର ପରିଚାଳନା କରୁଛନ୍ତି ? ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥକ୍ ସାମାଜିକ ସ୍ୱର୍ଗ କଣ ସେତେବେଳେ ରହିବ ? ମୁଁ ଭାବେ ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଉପରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ମଙ୍ଗଳ ନିର୍ଭର କରେ ।

“ଅଜ୍ଞ ଗୋଟିଏ କଥା । ଅମେ ଯଦି ଜାତି ବିଭାଗରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ, ତେବେ ତଥାକଥିତ ହରିଜନମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ହୋଇଯିବ । ଅମେ ଯଦି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜାତ୍ରତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ, ତେବେ ଅମେ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ଜାତିଗତ ପ୍ରତିକଳଙ୍କକୁ ଚଣି ପାରିବୁଁ

ନାହିଁ । ଧର୍ମ ଓ ଜାତିଗତ ପ୍ରଭେଦ ଦ୍ଵାରା ପାର୍ଟିକ୍ୟ ଭାବର ବାୟୁମଣ୍ଡଳର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସାବଜନାନ ଭ୍ରାତୃଭାବର ଉଲ୍ଲସରେ ଏହା ଏକ ଅଭିଶାପ । ଏ ଜାତିପ୍ରଥା ଏକ ଅଲୀକ ଜାତ୍ୟଭିମାନ ଦେଇଥାଏ, ଏହାର ଫଳ ବଡ଼ ଶୋଚନୀୟ ହୋଇପଡ଼େ । ସେଇ ହିସାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତିବିଭାଗ ପ୍ରଥାରେ ଜଣକର ରହିଥିବା ବିଶ୍ଵାସକୁ କିପରି ସମର୍ଥନ କରାଯିବ ?

“କେତେ ମାସ ଧରି ଏହି ସମସ୍ୟା ମୋର ମନକୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ମ କରୁଛି । ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ଅପଣଙ୍କର ମତ ରୁଚି ପାରି ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ଅପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଏ ପଦ ଲେଖିବାକୁ ସାହସ କରିଛି ।

“ମୁଁ ଏଲ୍‌ହାବାଦ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ଜଣେ ଡ. ଏ. ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ହିନ୍ଦୁ ଏବଂ ମୁସଲମାନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେତେଦୂର ସମ୍ବନ୍ଧ ସବୁ ଉପାୟରେ ଭ୍ରାତୃଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛା । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛି । ତା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଜାତି ବିଭାଗ ପ୍ରଥା—ସେ କଥା ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି । ଦ୍ଵିତୀୟ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି ଆମିଷ ଆହାର । ମାଂସ ଦିଆଯାଉଥିବା ମୁସଲମାନ ଷ୍ଟେଜନରେ ମୁଁ କିପରି ପୋଷା ଦେବ ? ଅପଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ମୁଁ ଆଉ କାହାକୁ ଏ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଭଳି ଉପସ୍ଥଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଖୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଚିଠି ଜରିଆରେ ମୁଁ ଅପଣଙ୍କୁ ସେଥିଲାଗି ଅନୁରୋଧ କରୁଛି ।”

ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନମାନେ ତାଙ୍କ ପଦପଦାର୍ଥରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସହଯୋଗ ନ କରିବା କଥା ସମ୍ମୁଖ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଇଚ୍ଛାକରୁ ।

ଜାତିକଥା ଗୁରୁ କରାଯାଉ । ଏ ଗପସ୍ତରେ ମୁଁ ଅନେକବାର କହୁଛି ଯେ ଅଧୁନିକ ଭାବଧାରା ଅନୁସାରେ ଜାତି ପ୍ରଥାରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ଏହା ପ୍ରଗତିପଥରେ ଏକ ବଡ଼ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ । ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଥିବା ଅସମାନତାରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଆତ୍ମାର ସମାନତା, ଶରୀରର ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଏହା ଏକ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା । ସମାନତା କଥା ଭାବିବା ଓ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ଭୌତିକ ଜଗତରେ ଆମେ ଅନେକ ଅସମାନତା ଦେଖୁଛୁ । ବହୁଜଗତର ଏହି ଅସମାନତା ମଧ୍ୟରେ ଆମର ସମାନତା ଉପଲବ୍ଧ କରିବାକୁ ହେବ । ନିଜକୁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଭାବିବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ତଥା ମନୁଷ୍ୟର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଜଘନ୍ୟ ପାପ । ଜାତି କହୁଲେ ଯଦି ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଭେଦ ବୁଝାଇବ, ତେବେ ଜାତି ସମାଜରେ ଏକ ଦୋଷ ।

ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟବସାୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବର୍ଣ୍ଣରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ବର୍ଣ୍ଣ କହୁଲେ ଗୁରୋଟି ସାବଜନନ ବ୍ୟବସାୟ ବୁଝାଏ, ଯଥା— ଶୁନ ଦାନ, ଅସହାୟର ରକ୍ଷା, ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ଗୁଳନା ଓ ଶାସ୍ତ୍ରରକ୍ଷା ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ସେବା । ସମୁଦାୟ ମାନବ ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ କଥା । ମାତ୍ର ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଏହାକୁ ଗୋଟାଏ ନିୟମରେ ପକାଇ ଦେଇଥିବାରୁ ଏହା ସାମାଜିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅଚରଣକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧେ ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ମାତ୍ର ସେହି ବଳିନ ଆମ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଉଛି । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏହି ନିୟମ ଜାଣିଥିଲେ, ସେମାନେ ତାର ଏପରି ଫଳ ଫଳାଇ ପାରିଥିଲେ ଯେ ତାହା ଜଗତକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରି ଦେଇଥିଲା । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏହି ବର୍ଣ୍ଣ ବିଧାନର ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ପ୍ରସ୍ତୋତ ଦିନେ

ପୃଥ୍ବୀକୁ ଚକିତ କରି ଦେଇଥିଲା । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ଶିଥିଳତା ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ବର୍ଣ୍ଣର ଅପବ୍ୟବହାର ଫଳରେ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ଓ ସହଭୋଜନରେ ଅନାବଶ୍ୟକ ଓ ଶତକାରକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଆଣୁଥିବା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଉଦ୍ଭବ ହେଲା । ଏ ସବୁ ବାଧା ସହତ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଭାଗର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋକମାନେ ପଶ୍ଚିମ ସହର ବାହାଡ଼ ଓ ଭୋଜନ କରିପାରନ୍ତି । ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ଓ ଶୁଦ୍ଧତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହୁଏତ ଏ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୁଦ୍ର ଘରେ ବା ଶୁଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ବବାହ କରିବାଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣ ନିୟମରେ କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟେ ନାହିଁ ।

ନିଜ ଧର୍ମ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମରେ ବବାହ କରିବା ଗୋଟାଏ ଭଲ କଥା । ସେକଥା ସ୍ବତନ୍ତ୍ର । ଏ ଖେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ଧର୍ମପାଳନ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମିଳନରେ କୌଣସି ନୈତିକ ବାଧା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ମିଳନ ଦ୍ୱାରା ଯେ ଶାନ୍ତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ, ଏଥିରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ସେ ଶାନ୍ତ ପରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଢଳୁ ସମ୍ପର୍କ ରହିବ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ମିଳନପାଇଁ ପ୍ରଚାର କରିବା ଉଦ୍ୟମରେ ଯିବା ଛଡ଼ା ମୁଁ କୌଣସି ଲାଭ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । କେତେକ ଖେତ୍ରରେ ଏହିପରି ମିଳନ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ବରୂପରେ ହେଉଥିବ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗର ପ୍ରଚାର ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ସହଭୋଜନର ବିଶେଷ ପ୍ରଚଳନ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଶାନ୍ତ ଆଖିବାରେ ସଫଳ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଏକତାରେ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ବା ଅନ୍ତର୍ଭୋଜନ ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ନାହିଁ ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ । ଏ ଅଶାନ୍ତର

ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ କାରଣ ଅଛି—ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ଦୂର
କରିବାକୁ ହେବ । ଇଉରୋପରେ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଓ ସହଭୋଜନ ପ୍ରଥାର
ପ୍ରଚଳନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯୁରୋପୀୟମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ଯେପରି ଯୁକ୍ତ
କରିଛନ୍ତି, ତାହା ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନ ଇତିହାସରେ କେବେ ଘଟିନାହିଁ ।
ଆମ ଜନସାଧାରଣ ଏ ପ୍ରଭେଦରୁ ପ୍ରଥମେ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନେ ଏକ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ—ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଏମାନେ ଏକ
କଳଙ୍କ । ଜାତିବିଭାଗ ଏକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ, ମାତ୍ର ପାପ ନୁହେଁ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା
ଏକ ମହାପାପ—ଏକ ଅମାର୍ଜିତାୟ ଦୋଷ । ଯଦି ଏହି ବିଷୟର ସର୍ପକୁ
ମାରି ନ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ଦିନେ ଏହା ସମସ୍ତ ଜାତିକୁ ଗ୍ରାସ କରିବ ।
ଏହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନେ କେତେବେଳେ ହେଲେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରୁ ବାହାର
ନୁହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁସମାଜର ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିବାକୁ
ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣାକ୍ରମୋଦ୍ଧତ, ସେଇ
ବର୍ଣ୍ଣରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବା ଉଚିତ । ବର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟରେ ମୋର
ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁପାଟନ ବର୍ତ୍ତମାନ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ବର୍ଣ୍ଣବିଭାଗ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ
ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ । ତଥାବଧିକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜ୍ଞାନ ବିତରଣରୁ
ନିବୃତ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପେଷା ଅବଲମ୍ବନ କରିଛନ୍ତି ।
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷରେ ଅଳ୍ପବୟସରେ ଠିକ୍ ଏହି କଥା ଘଟିଛି । ପ୍ରକୃତ
ପକ୍ଷରେ ବିଦେଶୀ ଶାସନର ଅଧୀନରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦାସ—ଫଳରେ
ଶୁଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଆହୁରି ସ୍ଥାନ—ଅମ୍ଭେମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ।

ପଞ୍ଚପ୍ରୋତକ ଜଣେ ନିରାପିତାଣୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଅମିଷାହାସ
ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ହୋଇଛି ।
ତାଙ୍କର ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ, ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବହୁତ
ବେଶୀ ଆମିଷଭୋଜୀ ହିନ୍ଦୁ ଅଛନ୍ତି । ଯଦି ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ

ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ପରିବେଷିତ ହୋଇଛି, ତେବେ ଜଣେ ନିରାପେକ୍ଷ ଅମିଷ ଛଦ୍ମଣ ନ କରି ହିନ୍ଦୁ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅମିଷାହାସକ ସହୃଦ ଭେଜନ କରିପାରେ । ଯେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଦୁଃଖ ଓ ଫଳ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ।

—ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟୟ ପତ୍ର (Credentials) ପ୍ରମାଣ କର—

Harijan—29. 12. 33

ନିଜ ହାତରେ ଝାଡୁ ଓ ଟୋକେଇ ଧରି ହରିଜନ ପତ୍ତାର ଅବର୍ଜନା ପରିସ୍କାର କରି ହରିଜନମାନଙ୍କର ବିରଳ ପ୍ରକାରେ ସେବା କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ :—

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଯେ କେବେ ଧର୍ମର ଏକ ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହା ଯେ ଏକ ମାରାତ୍ମକ ଭୂଲ, ଏକ ବିଷୟରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଜନ୍ମାଇବାକୁ ହେଲେ ଚରିତ୍ରର ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ କେତେକଲୋକ ସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ କେତେକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଯେ ଧର୍ମ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତାର ବିପରୀତ କଥା, ଏହା ତୁମକୁ ଜୀବନରେ ପ୍ରମାଣ କରାଇଦେବାକୁ ହେବ । ତୁମର ଯଦି କୌଣସି ଚରିତ୍ର ନ ଥିବ, ତେବେ ଲୋକେ ତୁମକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ—ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପରବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ତଥାକଥିତ ନୈଷ୍ଠିକମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ନୁହଁନ୍ତି ବା ସେମାନେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ କେବଳ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଚରିତ୍ରକୁ ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇପାରେ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି ନାହିଁ—ଯେଉଁ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ପାଉଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟୟପତ୍ର ବିଛି ଥିବ, ତେବେ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କୁ ଚିଣ୍ଟାସ କରିବେ । ସେପରି କିଛି ନ ଥିଲେ ଲୋକେ ଅଦୌ ଶୁଣିବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ତୁମକୁ ଯିବାକୁ ହେବ, ଅଣା ଓ ଅଲୋକର ସଂଗୃହ କରିବାକୁ ହେବ । ଅଣ୍ଟା ଭୁଙ୍ଗି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତୁମେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବଜ୍ରମୂଳ ଧାରଣା ବା ଖରାପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଯାଇନାହିଁ ବରଂ ସେମାନଙ୍କ ସେବା କରିବାକୁ ଏବଂ ପରତ୍ର ହୃଦୟରେ ପ୍ରେମ ଓ ଶାନ୍ତିର ବାଣୀ ନେଇ ଆସିଛ, ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅଣିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଲୋକେ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ ଜାକରର ଉତ୍ତର ଦେବେ ।

—ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶିଳ୍ପୀକରଣ—

Young India 17. 12. 25

ଆମେରିକାରେ ପଢୁଥିବା ଜଣେ ପୋଷ୍ଟ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ଛତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି :—

“ଭାରତର ଦୀର୍ଘଦିନୀ ଦୁଃସାଧବା ପାଇଁ ଭାରତର ପଣ୍ୟ ସମ୍ପଦକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ମୁଁ ଏକ କାରଣ ବୋଲି ଭାବେ । ଏହା ଦେଶରେ ମୋର ପିତୃ ବର୍ଷ ରୁଲିଛି । ମୁଁ କାଷ୍ଠ-ରସାୟନ ବିଦ୍ୟାର ଗବେଷଣା କରୁଛି । ଭାରତରେ ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପର ଉଲ୍ଲିଖିତ ଗୁରୁତ୍ବ ଉତ୍ତରେ ମୋର ଚିଣ୍ଟାସ ନ ଥିଲେ, ହୁଏ ତ ଶାସନ ଚକ୍ରରେ (Executive) ବା ଚିକିତ୍ସା ଚକ୍ରରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥାନ୍ତି । କାଗଜ ମଣ୍ଡ ବା କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ

କରିବାପାଇଁ ଯଦି ମୁଁ ଯାଏ ତାହାହେଲେ ଅପଣ ଅନୁମୋଦନ କରିବେ କି ? ଲେକମାନଙ୍କର ହୃଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ଧରଣର କୌଣସି ଶିଳ୍ପର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ କରାଗଲେ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଅପଣଙ୍କର ମତ କଣ ? ଅପଣ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଗତିର ପକ୍ଷପାତୀ ତ ? ଏହି ପ୍ରଗତି ଅର୍ଥ ମାନବସମାଜର ଉପକାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯାହା କରାଯାଏ । ଯେପରି ଫ୍ରାନ୍ସର ପାଷ୍ଟର (Louis Pasteur)ଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚରଣୋତ୍ସାହ: ବେଶ୍‌ଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ।”

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମୁଁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । କାରଣ ଅନେକ ଛତ୍ରଙ୍କର ଏ ବିଷୟରେ ଅନୁସନ୍ଧିତ ଅଛି ଏବଂ ମୋର ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମତ ବିଷୟରେ ଅନେକ ବଡ଼ ଭୁଲ ଧାରଣା ପୋଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଛତ୍ର ଯେପରି ଶିଳ୍ପର ପ୍ରଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଲେଖିଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାହାର ବିପକ୍ଷରେ କେବେହେଲେ ଯିବି ନାହିଁ । କେବଳ ମୁଁ ଏହା ମାନବିକ ଅବଶ୍ୟକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ବୋଲି କହୁପାରେ । ଭାରତପାଇଁ ଏକ ଲେକହୃଦକର ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ କହିଲେ ମୁଁ ଏହାକୁ ସୂତାକଟାର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଭୃତି ବୋଲି ବୁଝେ, କାରଣ ଏହାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦାରଦ୍ର୍ୟ ଅତି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲେକକୁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଦେଶରେ କାଙ୍ଗାଲ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ସେହି ଦାରଦ୍ର୍ୟକୁ ସୂତା କଟା ଦୂର କରିପାରିବ । ଦେଶର ଉତ୍ପାଦକ ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏହା ମହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥା ଯୋଗ କରାଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ସ୍ୱାବକମାନେ ଚିନ୍ତନ ଶିକ୍ଷା ପାଉଛନ୍ତି, ଯଦି ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ସେମାନେ ଚରଣାକୁ ଭାଙ୍ଗି କୁଟୀରେ କୁଟୀରେ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ଶୀଳ ଯନ୍ତ୍ରର ରୂପ ଦେବା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ମୁଁ କହିବି । ମୁଁ ବିଜ୍ଞାନର ଏପରି ପ୍ରଗତିପଥର ବିପକ୍ଷବାଦୀ ନୁହେଁ । ବରଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ମୁଁ ପ୍ରଶଂସା କରେ । ମୋର ସେ ପ୍ରଶଂସା ଯେ ଦିନକୁ ଦିନ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ-

ଯାଉଛି ତାର କାରଣ ହେଉଛି, ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ନିମ୍ନତମ ସୃଷ୍ଟି ଉପରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟିର ଏହି ବ୍ୟବହୃତକୁ ମୁଁ ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଘୃଣା କରେ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ତଥାକଥିତ ମାନବିକତାର ଦ୍ଵାନ୍ଦ୍ଵ ଦେଇ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ପେଉଁ ହତ୍ୟା କରାଯାଏ, ତାହା ଅନ୍ଧମଣିୟ ଓ ମୁଁ ତାକୁ ଘୃଣା କରେ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଦ୍ଭବନମାନ ପେଉଁ ନିଶ୍ଚୟ ଜୀବନର ରକ୍ତରେ କଳୁଷିତ ହୋଇଥାଏ, ମୁଁ ତାହା ନିଷ୍ଠୁଳ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରେ । ଯଦି ଏହି ବ୍ୟବହୃତ ବ୍ୟତୀତ ରକ୍ତ ସମ୍ପାଳକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅବସ୍ଥାର ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ତାହା କୌଣସି ବାଧା ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସେହିଦିନ ନିକଟରେ ଆସୁଛି ବୋଲି ମୁଁ ଦେଖି ପାରୁଛି, ପେଉଁଦିନ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ସାଧୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଜ୍ଞାନ ଅହରଣର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ କେତେକ ପରମାଣୁରେ ସୀମିତ କରିବେ । କେବଳ ମନୁଷ୍ୟର ପରିବାର ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ଜୀବଜଗତ ପ୍ରତି ଭବିଷ୍ୟତର ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବ । ଭାରତର ହିନ୍ଦୁମାନେ ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରମାଣକୁ ଲେପ କରି ବହୁ ରହିବା ଆଶା, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କର ପ୍ରାତ୍ୟଦେଶ ଓ ଅଫ୍ରିକାର ଅଧିପତନ ଓ ଗୋଷ୍ଠି ଉପରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର କଲ୍ପନା ଭ୍ରମାସୁକ ବୋଲି ପେପର ଆମେ ଡିମେ ଡିମେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣିପାରୁଛୁ, ସେହିପରି ସେହି ଉପଯୁକ୍ତ ଦିନ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ ଆମେ ବୁଝି ପାରୁଛୁ ଯେ ସୃଷ୍ଟିର ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି ଆମେ ଆମର ଉଚ୍ଚତ୍ତ୍ଵକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରି ପାରୁଛୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଉପକାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ଉପକାର କରି ପାରିଲେ ଆମେ ଭଲତ ଜାଣି ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୋଇ ପାରୁଛୁ । କାରଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଯେ ଅସ୍ତ୍ର ଅଛି, ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚିତ ।

—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତାବ—

Young India—26. 12. 29

ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବାବେଳେ ଏଲ୍‌ଡାବାଦ ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦ ପାଇଥିଲି :—

“ଅଲ୍‌ହଦନ ତଳେ ‘ୟଙ୍ଗ ଇଣ୍ଡିଆ’ରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା, ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅମର ସହମତ ଅଛି । ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରି ଗାଁ ଗହଳକୁ ଫିବାକୁ ଅପଣ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଛନ୍ତି, ତାକୁ ଅମେ ପସନ୍ଦ କରୁ, ସେଥିରେ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମାନ ଦିଆଯାଇଛି, ଅମକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାପାଇଁ ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଅମେ ଯାହା କରନ୍ତୁ, ସେ ବିଷୟରେ ଅମକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯୋଜନା ଦେବା ଜରୀ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ରିଉନ୍‌ସନ ଯୋଜନା ଅମେ ଅନେକ ଶୁଣିବୁଁ । ଦେଶବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅମ ହୃଦୟରେ ବଳବତ୍ତା ଇଚ୍ଛା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ଅମକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ଅମମାନଙ୍କର ଶ୍ରମର ଫଳ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ଅମେ କେତେଦୂର ଅଣା ଯୋଷଣ କରିପାରିବୁଁ, କେଉଁ ଉପାୟରେ ଅପଣ ଦେଇଥିବା ପନ୍ଦର ଟଙ୍କାରୁ ଟ ୧୫୦୯ କମାଇବାର ସୂଚନା ହୋଇ ପାରିବ । ଅମେ ଅଣା କରୁ ଏହି ସବୁ ବିଷୟରେ ଅପଣ ଅନୁମାନକୁ ଅଲୋକ ଦାନ କରିବେ ଏବଂ ଛନ୍ଦ୍ରସଭାର ଭାଷଣରେ ବା ଅପଣଙ୍କର ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ତାହା ଅମକୁ ଜଣାଇବେ ।”

ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ସବୁ ବିଷୟରେ ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ବହୁତା ଦିଆ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ଏହି ଶବ୍ଦରକାଗଜ କରିଥିଲେ ।

ଛନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ଅଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଗରୁ ସଞ୍ଜେପରେ କୁହାଯାଇଥିବା ବିଷୟର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ୁଛି । ପତା ଶେଷ କରି ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ କଣ କରିବେ, ପରିପ୍ରେରକମାନେ ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ବୟସ୍କ ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ ତଥା କଲେଜ ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ ପଢ଼ିବା ସମୟରୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମସଙ୍ଗଠନ କରନ୍ତୁ । ଏଠାରେ ଅବକାଶ ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଯୋଜନା ଦିଆଗଲା ।

ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବଡ଼ କୃଷିକୁ ଗ୍ରାମସେବା କାମରେ ଲଗାଇବେ । ଗଡ଼ାନ୍ତରାଳିକ ପଦ୍ମାନ୍ତରାଳରେ ନ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ନିଜେ ଯିବେ, ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଗବେଷଣା କରିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସହଜ ବଢ଼ିବା ପ୍ରାପନ କରିବେ । ଏହି ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଅସି ପାରୁବେ । ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରକୃତରେ ମିଶିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବାରୁ ଓ ପୂର୍ବରୁ ସମୟ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଅସିଥିବାରୁ ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ ଗାଁକୁ ଯିବାମାତ୍ରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅପରିଚିତ ଆଗନ୍ତୁକ ମନେ ନ କରି ବା ସନ୍ଦେହ ଚକ୍ଷୁରେ ନ ଦେଖି ବହୁ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଘର୍ଯ୍ୟ ଅବକାଶମାନଙ୍କରେ ଛନ୍ଦ୍ରମାନେ ଗ୍ରାମରେ ଚାଲିବେ, ଦୟାସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ, ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷାର ନିୟମ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଭୋଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଚରଣା ଚଳାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ଅବକାଶ ସମୟକୁ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବାକୁ ହେବ, ତାହା ଶିକ୍ଷା ଦେବେ । ଘର୍ଯ୍ୟ ଅବକାଶକୁ କିପରି ଭାବରେ ଭଲ ଭାବରେ କଟାଇବାକୁ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛନ୍ଦ୍ର ନିଜର ଧାରଣାକୁ ସମ୍ପାଦନ

କରିବେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରାଶୁନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ହୁଟିଦନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ପଢ଼ିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥାନ୍ତି । ମୋ ମତରେ ଏହା ଯେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ ଖରାପ ଅଭ୍ୟାସ । ହୁଟି ଗୋଟିଏ ଏପରି ସମୟ ଯେଉଁଥିରେ କି ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ମନକୁ ସାଧାରଣ ପଢ଼ାପଢ଼ି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅଲଗା ରଖି ମୌଳିକତାର ବ୍ୟାପାର ଓ ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟାସନର ସୁବିଧା ଦେବା ଉଚିତ । ମୁଁ କହୁଥିବା ଗ୍ରାମର ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଛତ୍ରମାନଙ୍କର ମାନସିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ସହଜବୋଧ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ପାଠପଢ଼ା ଶେଷରେ କିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରାମସେବା କରିବାକୁ ହେବ ବା ଉପଯୁକ୍ତ ଗ୍ରାମ୍ୟଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ହେବ, ଲୋକ ଏହାଦ୍ଵାରା ସେହି ଶିକ୍ଷା ଶୁଦ୍ଧ ଭଲଭାବରେ ହାସଲ କରିପାରେ ।

ଗ୍ରାମ୍ୟ-ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନାର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଏଠାରେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ହୁଟିଦନମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରାମରେ କରାଯାଇଥାଏ, ପଢ଼ାଶେଷରେ ତାକୁ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ କିପରି ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେବ । ଅର୍ଥୁକ, ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟଗତ, ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ଗ୍ରାମ୍ୟଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚକ୍ରର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବାକୁ ହେବ । ଅଧିବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଅର୍ଥୁକ ଦୁରବସ୍ଥାର ଆଶୁ ସମାଧାନ ନିମିତ୍ତ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ଚରଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ । ଏହା ଲୋକମାନଙ୍କର ସେବାରେ ବଢ଼ାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କୁ କୁକାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତ କରେ । ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟଗତ ସମସ୍ୟା କହୁଲେ ଗ୍ରାମର ଅସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଓ ଭୋଗ ବୁଝାଏ । ନିଜର ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ଦ୍ଵାରା ଗାଈ ଗୋଈ ମଳମୁତ୍ର ଆଦି ଆବର୍ଜନା ପୋତିବା, ତାକୁ ଖତରୁପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା, କୁଅ

ପୋଖରୀ ପରିସାର କରିବା, ଅବର୍ଜନା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଓ ସାଧାରଣତଃ ଗ୍ରାମରୁ ବାସୋପଯୋଗୀ କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଳ ଦିଆଯିବ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଶ୍ରମଦାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ଏହି ଯୋଜନାରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଗ୍ରାମର କର୍ମୀକୁ ସାମାଜିକ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ଗ୍ରାମଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା, ବାଲ୍ୟବିବାହ, ଅସ୍ତ୍ରାଭିଷେକ ବିବାହ, ନିଶାସେବନ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ବୃକ୍ଷସ୍ତର ପ୍ରଭୃତି ଯେ ସବୁ ବୃଥା ଓ ବୃଥାଭ୍ୟାସ ରହିଛି, ତାହା ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ଦୂର କରିବାକୁ ହେବ । ଶେଷରେ ରାଜନୈତିକ ବିଭାଗ କଥା ଦେଖାଯାଉ । ଏହି ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ କର୍ମୀକୁ ଗ୍ରାମ ଲୋକଙ୍କର ଯେ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଅପରିଚିତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛି ସେ ସବୁକୁ ଗବେଷଣା କରିବା ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ଅସୁବିଧାସର ଗୌରବ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ମନୋବୃତ୍ତି ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ । ମୋ ମତରେ ଏହାଦ୍ୱାରା ବୟସ୍କମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମ୍ୟ କର୍ମୀଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କର ଯତ୍ନ ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରିବା ଓ ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୈଶ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଚଳିବ । ସାକ୍ଷରଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶିକ୍ଷା ଯୋଜନାର ଏକ ଅଙ୍ଗ ଏବଂ ପୁରୁଷ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନର ଏକ ଉପାୟ ମାତ୍ର ।

ଏହି ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୃଦୟ ଏବଂ ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ଚରିତ୍ର ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ ବୋଲି ମୁଁ ଦାବୀ କରେ । ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁଣ ଥିଲେ ଅନ୍ଧ ସବୁ ଯୋଗ୍ୟତା ଅପେ ଅପେ ଅସିବ ।

ଶେଷ ସମସ୍ୟାଟି ତାଲି ଭିତର ସମସ୍ୟା । ଶ୍ରମିକ ତାର ପାରଶ୍ରମିକ ପାଇବାପାଇଁ ହକ୍ଦାର । ଭାବୀ ସଭ୍ୟପତି ପ୍ରାଦେଶିକ କାଂଗ୍ରେସ ସେବା-

କାର୍ଯ୍ୟର ସଙ୍ଗଠନ କରୁଛନ୍ତି । ନିଖିଳ ଭାରତ ଚରଣା ସଂଘ ଏକ ସ୍ୱପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବର୍ଚ୍ଚିଷ୍ଠ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଚରତ୍ରବାନ୍ ସ୍ୱବଳମାନଙ୍କୁ ଏହା ଉଦ୍ଦ୍ୟମ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଯୋଗାଇଦେଏ । ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପାରିଶ୍ରମିକ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଏ—ଏହାଛଡ଼ା ଏଥିରେ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର ସୁବିଧା ନାହିଁ । ସ୍ୱାର୍ଥସେବା ଓ ଦେଶସେବା ଦୁଇକଥା ଏକାବେଳେକେ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଦେଶସେବା ଦୁଃସ୍ଥ ସ୍ୱାର୍ଥସେବାର ଗଣ୍ଡି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଭାରତ ପରି ଦରିଦ୍ର ଦେଶରେ ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଯାହା ଅବଶ୍ୟକ, ତାହାଠାରୁ ବେଶୀ ଏଥିରେ ଆଶା କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଗ୍ରାମ ସେବା କରିବା ଅର୍ଥ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଳନା ସୁପ୍ତଭୁଲ୍ ।

—ଛାତ୍ରମାନେ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ—

Harijan—19. 10. 35

ନିଜର ଅବକାଶ ସମୟରେ ନିଜର ପଡ଼ାପଡ଼ି ପ୍ରତି ବେଶୀ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ସେବା କରିବାକୁ ବଳବତ୍ତା ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିବା ଜଣେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାତ୍ରର ପତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଶେଷ ସୂଚନାମାନ ଦେଇଥିଲେ —

ତୁମେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଦେଶସେବା କରିପାରିବ :—

୧ । ଦରିଦ୍ର ନାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ସମାନ ଓ ପାକଳ ସୁତା କାଟିବ । ପ୍ରତ୍ୟହ କେତେ ସମୟ ସୁତା କାଟିଲ, କେତେ ପରିମାଣର ସୁତା କାଟିଲ, ତାର ଓଜନ ଓ ନମ୍ବରର ଏକ ବିବରଣୀ ମୋ ପାଖକୁ

ପାଠକ । ସୁତାକୁ ଯଦୂର ସହୃଦ ଗୁଡ଼ାଇ ମୋ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା
କରି ରଖିଥିବ ।

୨ । ସୁପାରିଶ ପାଇଥିବା ଭଣ୍ଡାରର ଖୋଲା ପ୍ରତିଦିନ ନିଜ କିଛି
ବେଳା କରିବ । ଦୈନିକ ବନ୍ଦୀର ବବରଣୀ ରଖିବାକୁ ହେବ ।

୩ ।

୩ । ପ୍ରତିଦିନ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ପଢ଼ିବା ସ୍ବଚ୍ଛ କରବ ।

୪ । ସେଇ ପାଣ୍ଠିକୁ ମୋ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମତେ ବ୍ୟୟ କରିବ । ‘ଅନ୍ତତଃ’
ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଭଲ କରି ବୁଝିବ । ତୁମେ ଯେତେ ବେଳା ଗଢ଼ିତ କରି
ରଖିବ; ସେତେ ବେଳା ଦରଦ୍ର ନାରାୟଣଙ୍କର ପାଣ୍ଠିକୁ ତୁମେ ସାହାଯ୍ୟ
କରିବ ।

୫ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହୃଦ ହରିଜନ ପଢ଼ାକୁ ସିବାକୁ
ହେବ—ସାଧୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ପଢ଼ା ସଫା କରିବ । ହରିଜନ
ପିଲାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟୁତ୍ଥା ପ୍ରାପନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ପରିଚ୍ଛଳିତା
ଓ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ଜିଣା ଦେବାକୁ ହେବ ।

ତା ପରେ, ଅଧିକ ସମୟ ମିଳିଲେ ପାଠପଢ଼ା ଶେଷରେ ଗ୍ରାମର
ଭବିଷ୍ୟତ ସେବା କରିବାପାଇଁ ଆଉ କେତେକ ଗ୍ରାମ୍ୟଶିଳ୍ପ ଜିଣା କରିବା
ଭାବିବ । ଯଦି ତୁମେ ଏଇ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିପାରିବ ତେବେ
ତୁମର ପଢ଼ାପଢ଼ି ସହୃଦ ଅଦୂର ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅବିଳାସ ଓ
ସମୟ ଥିଲେ; ମୋତେ ଜଣାଇବ ଓ ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଉ ଅଧିକ ଯୋଜନା
ପଠାଇବି ।

—ପ୍ରଶ୍ନ ସେତା—

ଅବକାଶର ବ୍ୟବହାର କିପରି କରିବାକୁ ହେବ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଛତ୍ରମାନେ କୁଟି ମାନଙ୍କରେ କଣ କରିପାରିବେ ? ସେମାନେ କୁଟିରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଭଲପାନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଦିନରାତି ସୁତାକାଟିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବରକ୍ତ ଲାଗେ ।

ଉତ୍ତର—ଛତ୍ରମାନେ ସୁତାକାଟି କାଟି କାଟି ପଦ୍ମବିରକ୍ତ ହୋଇ-
ଯିବାର ଅଶକ୍ତ । ଆସ ତେବେ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ଯେ ସେମାନେ ସୁତାକାଟିର
ସଂଜ୍ଞାବଳୀ ଶକ୍ତି ଓ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଅବର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତି ଭଲରୂପେ ବୁଝିନାହାନ୍ତି ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଜ ହାତକଟା ସୁତା ଦେଶର ସମ୍ପଦ ବଢ଼ାଏ । ଏକଥା ବୁଝି
ବାରେ କି ଅସୁବିଧା ଅଛି । ଗଜେ ସୁତା ପଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ମାତ୍ର ଏହା
ସବୁଠାରୁ ସହଜ ଯାଗର ଶ୍ରମ ହୋଇଥିବାରୁ, ସହଜରେ ବଢ଼ାଇ
ଦିଆଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ସୁତାକାଟିର ମୂଲ୍ୟ ପଥେଷ୍ଟ ବେଶୀ । ଚରଣାର
ଯନ୍ତ୍ରନିର୍ମାଣ କୌଶଳ ଓ ତାକୁ ଗୁଲ୍ଲ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ
ଛତ୍ରର ଜାଣିବା କଥା । ଏ ସବୁ ଗୁଣ ହାସଲ କରି ସାରିଲାପରେ ସୁତା
କାଟିବା ପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତ୍ରୁତ୍ତି ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମିବ । ତେଣୁ
ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟର ସୁତନା ଦେବାକୁ ମୁଁ ନାପସନ୍ଦ କରୁଛି ।
କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସୁତାକାଟି ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ଆଉ କିଛି ଦରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ
କରିପାଇ ପାରେ ଅବଶ୍ୟ ସମୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ଦରକାରୀ ବୋଲି କହୁଛି ।
ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବା, ରୋଗୀର ସେବା
ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବା ବା ହରିଜନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର
ସାହାଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇପାରେ ।

ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଭାବୀ ସଂଗ୍ରାମ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁଁ ଜଣେ କଲେଜ ଛାତ୍ର ହେଲେ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ଜଣେ ବୃତ୍ତାନ୍ତୀ ସଭ୍ୟ । ଅପଣ କହନ୍ତି ମୁଁ ପଢ଼ୁଥିବାରୁ ଅସନ୍ତା ସଂଗ୍ରାମରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ପାରେ । ତେବେ ଛାତ୍ରସମାଜ କି ଠିକ୍‌ପାତରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେବା ଅଶା କରାଯାଏ ?

ଉତ୍ତର—ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୋଲମାଲିଆ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପରିଚୟ ଦେଉଛି । ସଂଗ୍ରାମ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଲୁଛି—ଜାତି ତାର ଜନ୍ମଗତ ଦାବା ହାସଲ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସଂଗ୍ରାମ ଲଗିରହିଥିବ । ଅଭିନ ଅମାନ୍ୟ ସଂଗ୍ରାମର ଚିତ୍ତ ଯୁଗାଳୀ ଭେଦରୁ ଗୋଟିଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଯାହା ବଞ୍ଚୁର କରି ଦେଖୁଛି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏ ସଂଗ୍ରାମରେ ଡାକିବା ଦେବାର ମୋର ଭକ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭିନ ଅମାନ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଯୋଗ ଦେବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଚିତ୍ତ ଉପାୟରେ ସେମାନେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ।

୧ । ସ୍ଵେଚ୍ଛାକୃତ ଶୃଙ୍ଖଳା ଶିକ୍ଷାକର ଛାତ୍ରମାନେ ଜାତିର ଚିତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନେହେରୁ ଦେବାପାଇଁ ନିଜକୁ ଉପଯୁକ୍ତ କରିବେ ।

୨ । ଛାତ୍ରଜୀବନ ସମାପ୍ତ କରି ଲଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟକୁ ନିଜର ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରୂପେ ନ ରଖି; ସେମାନେ ଜାତୀୟ ସେବକ ହେବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିବେ ।

୩ । ସେମାନେ ପାଠୁଥିବା ଟଙ୍କାର ଏକ ଅଂଶ ଜାତୀୟ ପାଣ୍ଠି ଭାବେ ଅଳଗା କରି ରଖିପାରବେ ।

୪ । ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ, ପ୍ରଦେଶ ପ୍ରଦେଶ, ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ଏବଂ ନିଜ ଜୀବନରୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ସମସ୍ତ ଚିହ୍ନ ଲୋପକରି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଗ୍ରାସ୍ତୃତାର ବଜନରେ ଅବଲ ହେବେ ।

୫ । ନିୟୁତ ଭାବରେ ସୂତା କାଟିବେ, ଅନ୍ୟ ଲୁଗା ବଜେଇ କରି ସୁପାରିଶ ପାଇଥିବା ଖଦୀ ପିନ୍ଧିବେ ଏବଂ ଖଦୀ ବୁଲାଇ ବଜେବେ ।

୬ । ସବୁଦିନେ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ କିଛି ସମୟ ସେମାନଙ୍କର ସିଂହାନୁଷ୍ଠାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ରଖିବେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ହୁଟମାନଙ୍କରେ ଜାଗାୟ ସେବାପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ କିଛି ସମୟ ନିୟୋଗ କରିବେ ।

ଅବଶ୍ୟ ସମୟ ଅସିଲେ ମୁଁ ଗୁରୁରୁ ଯେଉଁଠି କୃତ ଅସିଛି ସେଇପରି ଛତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିବ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ଭବିଷ୍ୟତର ଡାକିବା ଅନେକ ଦୂରରେ ଅଛି । ମାତ୍ର ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁସାରେ ଛତ୍ରମାନେ ନିଜର ଉପଯୁକ୍ତ ନ କଲେ ବା ମୋର ସେଥିରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଥିଲେ ଏ ଡାକିବା କେବେ ହେଲେ ଅସିବ ନାହିଁ ।

କଠିନ ପ୍ରଶ୍ନ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁଁ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ଛତ୍ର, ମୋର ଜଣେ ମୁସଲମାନ ଛତ୍ରସଙ୍ଗେ ଘନଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁତା ଅଛି । ମାତ୍ର ପ୍ରତିମା ପୂଜା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ସହଜ ମୋର କଳି ଲାଗିଛି । ମୁଁ ପିତୃକା ପୂଜାରେ ଶାନ୍ତି ପାଏ—ମାତ୍ର ମୁସଲମାନ

ବଂଧୁର ବଶ୍ୟାସ ଜନ୍ମାଇବା ଭଳି ଉତ୍ତର ମୁଁ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ ।
ଅପଣ ହରିଜନରେ ପିତୂଳା ପୂଜା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଲେଖିବେ କି ?

ଉତ୍ତର—ତୁମଠାରେ ତଥା ତୁମର ମୁସଲମାନ ବଂଧୁକଠାରେ
ଖେଳ ସହାନ୍ତୁରୁତ ଅଛି । **Young India** ରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ସମ୍ପର୍କରେ
ମୁଁ ଯାହା ସବୁ କହୁଛି ସେ ସବୁ ତୁମେ ପଢ଼ । ତୁମେ ଯଦି ସମସ୍ତ
ହୋଇର ବୋଲି ଅନୁଭବ କର ତୁମ ମୁସଲମାନ ବଂଧୁକୁ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିବା
ପାଇଁ ଚୁକ୍ତ । ଯଦି ତୁମ ବଂଧୁଙ୍କର ତୁମ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତ ସ୍ନେହ ଥାଏ;
ପିତୂଳା ପୂଜା ସମ୍ପର୍କରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ଭ୍ରମଧାରଣାକୁ ଅବଶ୍ୟ ତୁମେ
ଦୂର କରିଦେଇ ପାରିବ । ଏକ ମତବାଦ ବା ଆଚରଣକୁ ଯେଉଁ ବଂଧୁତା
ଅପେକ୍ଷା କରେ ତାହା ସେତେ ମୁଲ୍ୟବାନ ନୁହେଁ । ପରସ୍ପରର ଦୁଷ୍ଟିକୋଣ
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ବଂଧୁଙ୍କର ପରସ୍ପରର ଜୀବନ ଓ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ
ସହନେବା ଉଚିତ । ଅବଶ୍ୟ ଦୁଇ ବଂଧୁ ରିତରେ ମୌଳିକ ଚିନ୍ତା
ଧାରାରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହା ହୋଇପାରେ ଯେ,
ତୁମେ ଜଣେ ପୌତ୍ତଳିକ; ତୁମ ସହୃଦ ସହଯୋଗ କରିବା ପାତ୍ର ବୋଲି
ତୁମ ବଂଧୁ ଭାବୁଥିବେ । ପୌତ୍ତଳିକତା ଶରୀର ମାତ୍ର ପିତୂଳାପୂଜା
ନୁହେଁ । ପୌତ୍ତଳିକ ପ୍ରତିମାକୁ ଜଡ଼ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ । ମାତ୍ର ପିତୂଳା
ପୂଜକ ଗୋଟାଏ ପଥରେ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ବର ସତ୍ତା ଦର୍ଶନ କରେ । ତେଣୁ ସେ
ଭଗବତ୍ ମିଳନର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ପିତୂଳାର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥାଏ ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ ହୃଦୟଜ୍ଞାନ ଜାଣେ ଯେ, ବନାରସର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମନ୍ଦିରରେ ଥିବା
ପଥର ଶକ୍ତି କାଣି ବିଶ୍ବନାଥ ନୁହନ୍ତି । ମାତ୍ର ବିଶ୍ବନାଥ ବିଶେଷତଃ
ସେଇ ପଥରରେ ରହିଛନ୍ତି । ଏହା ସେ ବିଶ୍ବାସ କରେ । ଏ ଧରଣର
କଲ୍ପନାରେ କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ ଓ ଏଥିରେ ଉପକାର ଅଛି ।
ମୁଁ ମୋ ନିଜର ଚାତା ଶକ୍ତିକୁ ଯେପରି ପରିତ୍ର ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖେ, ବହୁ

ଦୋକାନୀମାନଙ୍କରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୀତାର ସେ ପବିତ୍ରତା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଅନ୍ୟ ଗୀତା ଅପେକ୍ଷା ମୋ ଗୀତାରେ ଅଧିକ ପବିତ୍ରତା ନାହିଁ । ମୋର କଲ୍ଲନାରେ ଏହି ପବିତ୍ରତା ସ୍ପଷ୍ଟ ରହିଛି । ଏହି କଲ୍ଲନା ଖୁବ୍ ମେହାରି ଫଳ ଦେଇଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନକୁ ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରେ । ମୋ ମତରେ ଅମେ ମୁନୁ କା ମାନୁ ମୁଁ ଦେଖାଇଥିବା ପାଟିକା ଗ୍ରହଣ କର ନ ଗଲେ ଅମେ ସମସ୍ତେ ପିତୃଳା ପୁତ୍ରକ ବା ପୌତ୍ରଲକ୍ଷ । ଶଶ୍ରେ ବହୁ, କୋଠାଘର, ଚନ୍ଦ୍ର, ମୁର୍ତ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନସ୍ତରେ ଈଶ୍ବର ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେ ଜନସମାନ ଈଶ୍ବର ନୁହନ୍ତି । ଯେ ସେ ସବୁକୁ ଈଶ୍ବର ବୋଲି କହେ ସେ ଭୁଲ କରେ ।

ଶିକ୍ଷିତ ବେକାର—

ପ୍ରଶ୍ନ—ଶିକ୍ଷିତ ବେକାର ସମସ୍ୟା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଅପଣ ଅବଶ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅମ ରାତରୁ ଯେଉଁମାନେ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟ ମାଡ଼ିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ମାନସିକ ବିକାଶ ହୁଏ ବୋଲି ଅମର ଧାରଣା । ଶିକ୍ଷା ଲଭି କରିବା ବିଷୟରେ ଅପଣ କାହାକୁ ହତୋତ୍ସାହ କରିବେ କାହିଁକି ? ବେକାର ଗ୍ରାମପଞ୍ଚମାନେ ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ ଓ ତା ବଦଳରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବେ, ଏହା ଦ୍ଵାରା ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେବ ନାହିଁ କି ? ପ୍ରାଦେଶିକ ସରକାରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଗ୍ରାସାହାଦାନର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ କି ?

ଉତ୍ତର—ମୁଁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାର ବିରୋଧୀ ନୁହେଁ । ଦରିଦ୍ର ବରଦାତାଙ୍କର ଧନରେ କେତେ ଲକ୍ଷ ବାଳକ ବାଳିକା ଏପରି ଶିକ୍ଷା ପାଇବାର

ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୁଁ ଘୋର ବିରୋଧୀ । ଏହା ଛଡ଼ା ଯେଉଁ ଧରଣର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିଆଯାଉଛି, ମୁଁ ତା'ର ମଧ୍ୟ ବିରୋଧ କରେ । ଏଥିରେ ଟେକ ବେଶୀ, ମାତ୍ର ଲଭ କମ୍ । ସେଥିପାଇଁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ତଥା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର ପୁଣ୍ୟରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ଅବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ହିନ୍ଦିମ ବେକାର ସମସ୍ୟା କଥା ଲେଖିଛି । ତୁମ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମୋର ସହଯୋଗ ଓ ସହାନୁଭୂତି ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରମିକ ତାର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇବା ଉଚିତ । ଏହି ନୀତି ଅନୁସାରେ ଗ୍ରାମର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ଯାଉଥିବା ଗ୍ରାଜୁଏଟ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ରହବା, ପିନ୍ଧିବା ଓ ଖାଇବାର ଅବଶ୍ୟକ ଖର୍ଚ୍ଚପାଇବାକୁ ହଜୁଦାର । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିକଥା କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାଜୁଏଟମାନେ ସାହେବପରି ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ବସନ୍ତି, ତାହା ଭୁଲେଇବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥାର ଦଶଗୁଣ ବୃଦ୍ଧିପଡ଼େ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ତାହା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସହୃଦ ସମଜୀବନ ଯାପନ କରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଲୋକେ ଯେପରି ପସନ୍ଦ କରିବେ, ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସେମାନେ ରଖିବେ ।

ବଲ୍‌ଗେଭିକ୍ ବାଦ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ବଲ୍‌ଗେଭିକ୍ ବାଦର ସାମାଜିକ ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର ମତ କଣ ? ଆମ ଦେଶରେ ତାର ପ୍ରୟୋଗର ଉପଯୁକ୍ତତା ବିଷୟରେ ଆପଣ କେତେଦୂର ଭାବନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ମୋତେ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ପୁଣ୍ୟରୂପେ ବଲ୍‌ଗେଭିକ୍ ବାଦ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣି ପାର ନାହିଁ । ମୁଁ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଜାଣେ ତାହା ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତିର ଲୋପସାଧନ ଏହି

ବାଦର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା କେବଳ ସବୁଜ୍ଞେଷ ମୂଳକ ନୈତିକ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରୟୋଗ ବୁଝାଏ । ଯଦି ଲୋକମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ୍ୟରେ ଏହି ଆଦର୍ଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତି ବା ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଆଦର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରେଇ ଦିଆଯାଏ ତେବେ ତାହା ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା ହେବ । ମାତ୍ର ବଲ୍ଲଶେତ୍ରବାଦ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ମୋର ଯାହା ଜ୍ଞାନ ଅଛି ସେଥିରୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ ଏହା ବଳପ୍ରୟୋଗର ଅଗ୍ରସ୍ଥ ନିଏ ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ଲୋପ କରିବାକୁ ଏବଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ଏହା ସମର୍ଥନ କରେ । ଯଦି ଏପରି କଥା ପ୍ରକୃତ ହୋଇଥାଏ, ମୁଁ ଏହା କହିବାକୁ ବୁଝିତ ନୁହେଁ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବଲ୍ଲଶେତ୍ରବାଦ ବେଶୀଦିନ ଉଷ୍ମିପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ହୁଏତ ଉପରେ କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏହା ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ମାତ୍ର ସେ ଯାହା ହେଉ ପଛକେ ଏ କଥା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବ ନାହିଁ ଯେ ବଲ୍ଲଶେତ୍ର ଆଦର୍ଶର ଇତିହାସ ପଛରେ ଅସଫଳ ନରନାଶକର ପରାଜୟ ଡାକ ରହିଛି । ଅସଫଳ ନରନାଶ ଏଥିପାଇଁ ସର୍ବସ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ଲେନିନଙ୍କପରି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗଦ୍ୱାରା ପରିତ୍ରାସିତ ହୋଇଛି, ତାହା କେବେ ନଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗର ସାଧୁଉଦାହରଣ ଚିରଦିନ ସମୀପିତ ହୋଇ ରହିଥିବ, ସମୟର ଗତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଦର୍ଶକୁ ଆହୁରି ପବିତ୍ର ଓ ଫଳପ୍ରସୂ କରିବ ।

ସ୍ୱରାଜ ଅଧୀନରେ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ଅସଫଳ ମତରେ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ଅର୍ଥନୈତିକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କେଉଁ ରିଡି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ? ସେଇସ୍

ବ୍ୟାଙ୍କ, ଜୀବନ ବାମା କମ୍ପାନୀ ପ୍ରଭୃତି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ସେତେବେଳେ କେଉଁଠାରେ ରହିବ ?

ଉତ୍ତର—ମୋ ମତରେ ଭାରତର ତଥା ପୃଥିବୀର ଅର୍ଥକ ବ୍ୟାପନ ଏକ୍ଷତ୍ରେ ହେବା ଉଚିତ, ଯେପରି କେନ୍ଦ୍ର ଖାଇବା ପିଇବାରେ ହଇରାଣ ନ ହେବେ । ଅନ୍ୟ କଥାରେ କହୁବାକୁ ଗଲେ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଯଥେଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇ ପାରିବ । ଜୀବନର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀମାନଙ୍କର ଉତ୍ପାଦନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ହାତରେ ରହିଲେ ଏହି ଅଦର୍ଶକୁ ସାବଜନାନ ଶେଷରେ ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଭଗବାନଙ୍କର ଯାଣି ପବନ, ଯେପରି ସମସ୍ତେ ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ପାଇ ପାରୁଛନ୍ତି ଏହି ସବୁ ଜନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସେହିପରି ପାଇ ପାରିବେ । ସେ ସବୁକୁ ଯେପରି କେବେ ହେଲେ ଶୋଷଣ କଲେ ଅସ୍ବରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରା ନ ପାଏ । କୌଣସି ଦେଶ, ଜାତି ବା ଦଳ ଏ ସବୁ ଜନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅଧିକାର କରିବା ନିହାତି ଅନ୍ୟାୟ । ଏହି ସତ୍ତା ଗାନ୍ଧୀ ଅବହେଳାକାରୀ କେବଳ ଆମ ହତଭାଗ୍ୟ ଦେଶରେ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଧୂସ ଓ ପତନର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛୁ । ଏଇ ଦୋଷର ନିରାକରଣ ସକାଶେ ଶଯ୍ୟା ଆନ୍ଦୋଳନର ଉତ୍ପତ୍ତି । ମୋତେ ସ୍ମରନା ଦିଅଯାଇଥିବା ଅର୍ଥନୈତିକ ସଂସ୍କାର ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇଂସ ବ୍ୟାଙ୍କ ବା ଜୀବନ ବାମା କୋମ୍ପାନୀ ମାନ ରହିବ । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ରୂପରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ । ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥିବା ସେଇଂସ ବ୍ୟାଙ୍କ ସବୁ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର କୌଣସି ଉପକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜୀବନବାମା କୋମ୍ପାନୀ ବସ୍ତୁରେ ମଧ୍ୟ ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ସେମାନେ ଗରିବର କୌଣସି

କାମରେ ଅସନ୍ନ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଅଦର୍ଶ ସଙ୍ଗଠନର କଲ୍ଲନା କରିଛୁ, ସେଥିରେ ସେମାନେ ଅଶାଶ୍ୱତ ଭାଗ ନେଇ ପାରନ୍ତି । ସେହିଂସ ବ୍ୟାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ ଯେପରିକି ଦରିଦ୍ରଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର କଷ୍ଟଲବ୍ଧ ସମ୍ପତ୍ତି ଧନରେ ମିତବାୟୁ କରାପାରିବେ ଏବଂ ସାଧାରଣତଃ ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥରେ ସହାୟତା କରିପାରିବେ । ମୁଁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯାହା କହୁଛି, ଅନେକ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କହୁଛି ଯେ ସେହିଂସ ବ୍ୟାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱ ମାତ୍ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବଣତଃ ତାହା ଜାତିର କେବଳ ସହକରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଉପକାରରେ ଆସୁଛି । ଅମ ଭାରତର ସୁନା ସବୁ ଭାରତର ବାହାରେ ରହୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଏହିସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପରେ ଅମର କମ ଆସୁ ରହିବ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏହି ବ୍ୟାଙ୍କ ସବୁ ନିହାତି ଅନାବଶ୍ୟକ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅଭିଶାପ ହୋଇ ରହିବେ । କାରଣ ସରକାର ଏହି ବ୍ୟାଙ୍କମାନଙ୍କରେ ଛେଦ ଥିବା ପାଣ୍ଠିକୁ ଜମା ରଖିଥିବା ଲୋକଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ । ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ଦୁଷ୍ଟିରୁ ନିପୁଣିତ ଓ ପରିଗୁଳିତ ନ ହେଲେ କୌଣସି ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପରେ ଜରୁରୀ ସମୟରେ ଏକ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାବରେ ନିର୍ଭର କରି ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରାଥମିକ ସତ୍ତ୍ୱ ନ ରହୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାଙ୍କସବୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପରାଧୀନତାରେ ବନ୍ଦନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଛଡ଼ି ଆଉ କୌଣସି ଉପକାର କରେ ନାହିଁ । ସେସବୁ ଦେହ ପାରିବ; କିନ୍ତୁ ଅମର ବୁଝିବା ଉଚିତ ବାହାରକୁ ଉପକାର ବୋଧ ହେଉଥିବା ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ଅମର କି ଉପକାର କରି ପାରନ୍ତି ।

ବିଦେଶୀ ଓ ସ୍ୱଦେଶୀ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ଲୁଗା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଦେଶୀ ସାମଗ୍ରୀମାନ ଭାରତକୁ ଆସିବାରେ ଆମେ କଣ ମତ କଣ ? ଏପରି କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଜିନିଷ ଧନ, ଯାହାକୁ ବି ଆମେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରତରେ ନିଷିଦ୍ଧ କରିଦେବେ ? ଭବିଷ୍ୟତରେ ଭାରତର ବହୁବାଣିଜ୍ୟର ରୂପ ବିଷୟରେ ଆମେ କଣ ଭବିଷ୍ୟ ?

ଉତ୍ତର—ଲୁଗା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଦେଶୀ ସାମଗ୍ରୀର ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଭାବରେ ଉଦାସୀନ । କେବଳ ବିଦେଶୀ ବୋଲି ଯେ ସବୁପ୍ରକାର ବିଦେଶୀ ଜିନିଷକୁ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ, ଏହାର ସମର୍ଥନ ମୁଁ କେବେ କରିନାହିଁ । ଯେଉଁ ବିଦେଶୀ ଜିନିଷର ଆମଦାନୀ ଦ୍ୱାରା ଆମ ଦେଶୀୟ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ବାଧା ପଡ଼ୁଥିବ, ସେ ସବୁ ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସର୍ବସମ୍ମତ ଭାବରେ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ମୋର ଆର୍ଥନୀତିକ ଆଦର୍ଶ । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆମ ଦେଶ ଯେଉଁ ଜିନିଷକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଯୋଗାଇ ପାରିବ, ସେହିପରି ଜିନିଷକୁ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରିବା ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଭଲ ଗହମ ବୋଲି ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରୁ ଗହମ ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ମୁଁ ଏକ ପାପ ବୋଲି ମନେ କରେ । କିନ୍ତୁ ଭାରତରେ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସୁଷ୍ଟଲଣ୍ଡରୁ ଓଟ୍ ଖାଦ୍ୟ (Oat Meal) ଆମଦାନୀ କରି ବାରେ ମୁଁ କୃଷିତ ହେବ ନାହିଁ କାରଣ ଭାରତରେ ଓଟ୍ ଉତ୍ପାଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ କଥାରେ କହୁବାକୁ ଗଲେ ଅସବିଜ୍ଞା ବା ଯୁଗାଭାବ ରଖି ମୁଁ କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟର ବର୍ଜନକୁ ବରଦାସ୍ତ କରି ନ ପାରେ ବା ଏକ ଓଲଟା କଥା

ବିଶ୍ୱର କରପାତ୍ର । ଭାରତ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଚମଡ଼ା କନିଷ୍ଠ ତଥାପି
କରେ, ତେଣୁ ବିଦେଶୀ ପୋତା ସେଇ ଭୂଲନାରେ ପେଡେ ଶସ୍ତା ଓ
ସୁନ୍ଦର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଭାରତ ଚମଡ଼ାରେ ତଥାପି ହୋଇଥିବା ପୋତା
ବ୍ୟବହାର କରିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେହୁପରି ଅମର ଦରକାର ପାଇଁ
ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିଲେ, ବିଦେଶରୁ ଗୁଡ଼ ବା ଚିନି
ଅମଦାନୀ କରିବା କଥାର ମୁଁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ବିରୋଧ କରିବି । ଉପରୁ ଝଟି
ସ୍ତବ୍ଧ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ ଭାରତ କେଉଁ କେଉଁ ବିଦେଶୀ ଜିନିଷ ବର୍ଜନ
କରିବ ତାର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଲିକା ଦେବା ମୋପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।
ଏପରି ଶେଷରେ ପେଉଁ ସାଧାରଣ ନୀତି ଦ୍ୱାରା ଅମର ପରିରକ୍ତ
ହେବାକୁ ହେବ, ତାହା ମୁଁ ପରିସ୍ଠାର କରିଦେଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅମ
ଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅବସ୍ଥା ଯେପରି ରହିଛି, ତାହା ସେହୁପରି
ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତାରେ ମଧ୍ୟ ଅମର ଏହି ନୀତିରେ କାହିଁ କରିବାକୁ
ହେବ ।

—ଜିଣ୍ଟର, ରାଜା ଓ ଦେଶପାଇଁ—

Young India 23.3.1921

ମୋର ଭ୍ରମଣ କାଳରେ ଥରେ କେତେକ ପିଲାଙ୍କୁ ସ୍ମାରକ
ପୋଷାକରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲି ଓ ପଚାରିଲି ଏପରି ପୋଷାକ
ପିନ୍ଧିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ ? ସେମାନଙ୍କର ସେହି ପୋଷାକ ବିଦେଶୀ
ଲୁଗା ବା ଦେଶୀ ସୁତାର ତନ୍ତବୁଣା ଲୁଗାରେ ତଥାପି ହୋଇଥିଲା ।
ସେମାନେ କହୁଲେ ଏ ସବୁ ସ୍ମାରକ ପୋଷାକ । ସେମାନେ ଏପରି
ଉତ୍ତର ଦେବା ଦ୍ୱାରା ମୋର କୌତୁହଳ ଜାତ ହେଲା । ସ୍ମାରକ ହସାବରେ

ସେମାନେ କଣ କରନ୍ତି ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲି । ସେମାନେ ଈଶ୍ଵର, ରାଜା ଓ ଦେଶପାଇଁ ବନ୍ଧୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି “ତୁମର ରାଜା କିଏ ।” ‘ପଞ୍ଚମ ଜଜ୍’ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଆସିଲା । ମୁଁ ପଚାରିଲି “ଜାଲିଓଧାନାବାଲା କଥା କିପରି ହେଲା । ମନେକର ତୁମେ ୧୩୪୧୧୧୧୧ରେ ସେହୁସ୍ଥାନରେ ଥାନ୍ତି କିମ୍ଭବତ ଦେଶବାସୀକୁ ଘୁଳିକରିବାକୁ ଜେନେରାଲ ଜାୟାର ଆଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ତୁମେ କଣ କରୁଥାନ୍ତି ?”

“ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ସେ ଆଦେଶ ପାଳନ କରି ନଥାନ୍ତି”

“କିନ୍ତୁ ଜେନେରାଲ ଜାୟାର ଯେ ରାଜାଙ୍କର ଯୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ?” ମୁଁ ପଚାରିଲି “ହଁ, ସେ ଏକଛତ୍ର ଶାସନର ଅଧୀନ. ମୋର ତା ସଗରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।”

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ କହିଲି ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଏକଛତ୍ର ଶାସନକୁ ପ୍ରଥମ କରି ହେବନାହିଁ । ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା କହିଲେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵହୀନ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ବୁଝାଏ । ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଈଶ୍ଵର ତଥା ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତି ଭକ୍ତ ହୋଇ ରହି ନପାରେ । ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପଥେଚ୍ଛାଗୁର ସାମରକ ଆଇନ ଅତ୍ୟାଗୁର ପାଇଁ ଦାୟୀ ହୋଇ ପାରେ, ନିଜ ଦୋଷପାଇଁ ଭୁଲ ସ୍ଵୀକାର ନକରେ, ପବନ ସତ୍ତ୍ଵକୁ ଭଙ୍ଗ କରି ଗୋପନୀୟ ସମ୍ପାଦନ କରିପାରେ, ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ଈଶ୍ଵର ବ୍ୟକ୍ତି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଛଡ଼ା ଆଉ କଣ ବୁଝାଯାଇ ପାରେ । ଏପରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଦ୍ଵାରା ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭକ୍ତ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯିବ ।

ବାଳକଟି ଚିତଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା ।

ମୁଁ ମୋର ଯୁକ୍ତ ବୟାନ କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଲି । ମନେକରି ଅମ ଦେଶ ନିଜର ଉଲ୍ଲାସ କରିବା ପାଇଁ ନାସ୍ତିକ ପାଳଟି ଗଲା, ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶେଷିଣ କଲା, ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନର ବାଟ ପରିଷ୍କାର କରି ଦେଲା, ବାଣିଜ୍ୟର ବସ୍ତାର ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କଲା, ଗମତା ଓ ସମ୍ମାନ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଛଳନା ପ୍ରକାଶ କଲା, ତେବେ ଈଶ୍ଵର ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶ ପ୍ରତି ଆମେ କପରି ବା ସମ୍ମାନ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିବା ? ଭଗବାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମନ୍ତପୁଲେ ଦେଶକୁ ବର୍ଜନ କରାଯିବ ନାହିଁକି ? ସେଇଥି ପାଇଁ ମୁଁ କହେ, ତୁମେ କେବଳ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି ପାର ଓ ଶଶ୍ଵତ ହୋଇ ପାର; ମାତ୍ର ସେହି ଭାବରେ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟପ୍ରତି ତା ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ସେ ବାଳକଟି ସଙ୍ଗେ କଥୋପ-କଥନ ସମୟରେ ତାର ଆତ୍ମର କେତେକ ସାଥୀ ସେଥିରେ ନିବିଞ୍ଚି ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ନେତା ମଧ୍ୟ ଅସିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୋର ଯୁକ୍ତ ବଢ଼ିଥିଲି । ତାଙ୍କଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ଯୁବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁରୋଧ ଭାବକୁ ଜାଗ୍ରତକରାଇବା ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦେଇଥିଲି । ସେହି ବିଷୟରେ କଥୋପକଥନ ସବୁ ନ ସବୁ ଶୁଣି ଶୁଣି ଶେଷନ ଛାଡ଼ିଲା । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମାନୁ ବାଳକମାନେ ପ୍ରତି କଥାରେ ଓ ବିଷୟରେ ଦୁଃଖିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ଗଭୀର ଅର୍ଥକୁ ଢଳି ଭାବରେ ବୁଝିପାରିଲେ । କେବଳ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଛଡ଼ା ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାବଜ୍ଞାନ ଧର୍ମ ରହି ନପାରେ । ଗୁଣ, ଦେଶ ଓ ମାନବ ସମାଜ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭକ୍ତି ରହି ସଙ୍ଗେ ସାମାଜିକ ରଖିପାରେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ।

ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁପ୍ରକାର ଭକ୍ତ ଯହିଁରୁ ବାହାର । ମୋର ଦେଶର ଯୁବକ ସାଧାରଣ ତଥା ସେମାନଙ୍କର ପରିବୃତ୍ତିକରଣ ନିଜ ନିଜର ଜୀବନର ଗତି (ଧର୍ମ) ପ୍ରତି ପୂର୍ଣ୍ଣବାର ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବେ, ଏବଂ ସେଥିରେ ଥିବା ଭୁଲ ବୁଝିପାରିଲେ ସଂଶୋଧନ କରିବେ । ଶିଳ୍ପରତ୍ନ କରି ବରୁର କରି ନ ପାରୁଥିବା ଭଲ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧରାବଳୀ ନିମ୍ନ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବୟାନ କରିଦେବା ଠିକ୍ ହୁଏ ।

—ଜାତୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଚକ୍ରତା—

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଲେଖା ଓ ଚକ୍ରତା ୪୧୦ ପୃଷ୍ଠା

ଗୁଜୁରାଟ ଜାତୀୟ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ (ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠ) ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିବସରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବେ ଅଭିଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଉଦ୍ରେକ ଓ ଉଦ୍ରେ ମହତ୍ତ୍ୱା ମାନଙ୍କୁ ଅସହଯୋଗ ଅନ୍ଦୋଳନକୁ ଅଣିବାଦ କରିବା ପାଇଁ ଓ ତାହାର ସଫଳ କାମନା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରେ । ତାହା କଥାରେ ହୋଇ ନପାରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଅମାନଙ୍କୁ ପଠାଇବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ । ଏହିପରି ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କୁ ଭାରତବର୍ଷ ବରାବର ଅର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଦେଇବା ଅସମ୍ଭବ । ଅର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ପ୍ରଗତି ପଥରେ କେବେ ବାଧା ଅସେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଉପଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ସ୍ୱଗଠନକାରୀଙ୍କ ବିନା ବାଧା ଅବଶ୍ୟମ୍ବାସ । ପ୍ରକୃତ କାମିକା ଲୋକ ନିଜ ପଲ୍ଲପାତର ନିନ୍ଦାକରେ ନାହିଁ । ଅଧିକତରୁ ତାହା ସାମ୍ୟରେ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଭଲକାମ ଦେଖାଇ ଥାଏ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ କେବଳ ଗୋଟିଏ

ନୀତି ସେମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିପାରେ । ଉତ୍କଳ ଚରଣଦ୍ଵାରା ସ୍ଵାଧୀନ ଭାବର ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିବ; ମାତ୍ର ତାହା ବିଦ୍‌ବତ୍ତାଦ୍ଵାରା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦୈବୀ ଶାନ୍ତି ଶକ୍ତିଦ୍ଵାରା ସରକାରର ସାମରକ ଶକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ସ୍ଵାଧୀନ ଭାବର ଉପଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣକର ପାରିଲେ ଅମେମାନେ ସୁସ୍ଥ ପାଇ ପାରିବ । ମୋର ବିଶ୍ଵାସ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି ପାରିବା ପାଇଁ ଭଗବାନ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଏକ ବିଶ୍ଵ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଧ୍ୟକ୍ଷକଠାରେ ଯେଉଁ ବିଦ୍‌ବତ୍ତା ଅଶା କରାଯାଏ ତା ମୋଠାରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର ବିଶ୍ଵାସ ବଳରେ ମୁଁ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ମୁଁ ବହୁତ ଓ ମରବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଅପଣ-ମାନଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତିଭାବ ରହୁଥିବା କଥା ମୁଁ ଜାଣେ । ତେଣୁ ଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଛତ୍ରକ କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ସେମାନଙ୍କର ନିଜା ମୋ ବିବେଚନାରେ ଏକ ପାପ । ସେମାନେ ଦର୍ପଣପରି । ବର୍ତ୍ତମାନର ପରିସ୍ଥିତି ତାଙ୍କ ଦେହରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଛି । ସେମାନେ ବଡ଼ ସରଳ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମନର ଭାବ ଜାଣିବା ବଡ଼ ସହଜ । ସେମାନଙ୍କ ଠାରେ ଭଲଗୁଣ ନଥିବାଟି ସେମାନଙ୍କର ଦୋଷ ନୁହେଁ, ଏହା ତାଙ୍କର ପିତାମାତା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶାସକଙ୍କର ଦୋଷ । ଶାସକଙ୍କଠାରେ ଦୋଷ ବା ମୁଁ ଦେଖିବି କିପରି । ‘ଯଥା ପ୍ରଜା ତଥା ରାଜା’ କଥା, ‘ଯଥା ରାଜା ତଥା ପ୍ରଜା’ ସହଜ ସମାନ ଓ ସତ୍ୟ, କାରଣ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜାଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ୍ଵ-କୁ ସମ୍ମାନ କରୁଥିବା ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ରାଜା । ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ଭୁଲ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ହୁଅ ଛତ୍ରମାନଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ । ଏଣୁ ପିତାମାତା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ରାଜାଙ୍କର ସମ୍ମାନ କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁଡ଼ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ପିତାମାତା ସେଥିରେ ଶିକ୍ଷକ ।

ଅବକାଳ ଭାରତର ପିତାମାତା ଏହି ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲି ଗଲେଣି ।
 ଶଦ୍ଦେଶୀ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଭାବରେ ଆମେ ବିଚାର କରି ପାରୁନାହିଁ । ମାଗି
 ଅଣିବା ସଂସ୍କୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ କିପରି ଜିନିଷ କରିବୁ !

ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇ
 ନାହିଁ; ଏହା ଏକ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚରିତ୍ର ଓ
 ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ଆମ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ । ସ୍ୱାଗତ ପାଇଁ
 ଆମେ କେତେ ଦୂର ଉପଯୁକ୍ତ ତାହା ଅନୁମାନଙ୍କର ସଫଳତାରୁ
 ଜଣା ଯିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ କଥାର ସମୟ ନୁହେଁ, କାର୍ଯ୍ୟର ସମୟ । ଜାତୀୟତାବାଦ
 ପାଇଁ ଅନୁମାନଙ୍କର ଅଂଶ ଦାନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଅସ୍ଥାନ କରୁଛି ।
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଅତି ଭାବନା—ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେବଳ
 ଛାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଯଦି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ ନାହିଁ ।
 ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର
 ଅଦର୍ଶ ରୂପେ ମନେକରେ, ଏହାଦ୍ୱାରାହିଁ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କର ସର୍ତ୍ତ
 ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିବ । ସେହିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ
 ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଏହା ଅସମ୍ଭବ । ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱରେ
 ସେମାନେ ଭାଗଦାର । ଏ କଥା ନ ବୁଝିଲେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ
 କାର୍ଯ୍ୟ ଆଶା କରାଯାଏ ତାହା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ
 ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଲେଜ ଛଡ଼ି ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି
 ସେମାନଙ୍କୁ ଏହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ହେବ । ଛାତ୍ରର କରନ୍ତୁ ଏହି
 ସଂଗ୍ରାମ ଯେତେକାଳ ବ୍ୟାପି ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଦେଇ
 ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରନ୍ତୁ ।

ବିଶ୍ୱାସର ବଳରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାରତରେ ସଫଳ ଓ ଅଦର୍ଶ ହୋଇ ପାରିବ; ମାତ୍ର କେବଳ ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ । ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂପଦ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଏହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଅସହଯୋଗର ଜନ୍ମସ୍ଥାନରୁ ଯେ ଏହା କେବଳ ହୋଇ ପାରେ । ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ବାକି ବସନ କରାଯାଇଥିଲା; ପ୍ରସବ ବେଦନା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଭବ କରି ଅନ୍ୟୋ-ଲନକୁ ବଢ଼ାଇ ଆସିଛି । ମୁଁ ଏହା କହୁବା ଦ୍ୱାରା ଅହଂକାର ପ୍ରକାଶ କରୁନାହିଁ । ଏ ସବୁର କର୍ତ୍ତାରୁପେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ କହୁନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ମୁଁ ଜଣେ ଉପାଧି, ଜଣେ ଦ୍ରଷ୍ଟା, ଯଦି ମୋ ଭଲିଆ ଜଣେ ବଣିଆ ପକ୍ଷରେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ; ମୁଁ କେବଳ ଧାରଣା ଦେଇଛି ଏବଂ ମୋର ସାଥୀମାନେ କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ କିଛି ନୁହଁ । ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଉଲ୍ଲସ ଧରଣର । ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଥିବା-ଗଛକୁ ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରୁଛି ମୋର ଅଭିଜ୍ଞତା ବଳରେ ସେହିପରି ଭାରତ ଯେ କେବଳ ଅହଂସା, ଅସହଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଉଲ୍ଲସ କରି ପାରିବ ମୁଁ ଏହା ଜାଣିଛି । ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଏ ବିଶ୍ୱାସକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର ସହଯୋଗୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର କଳ୍ପନା, ବିଚାର ଶକ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଭିଜ୍ଞତା କେବଳ ଗୋଟିଏ କାରଣ ନୁହେଁ; ବିଶ୍ୱାସ ଓ କଳ୍ପନାର ସ୍ଥାନ ସେଥିରେ ରହିଛି ।

ମୋର ସହଯୋଗୀମାନେ ଉକ୍ତ ଅସ୍ତର ଉପସ୍ତୁତି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ଫଳ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ, ଏହି ଛଅ ମାସ ଭିତରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରି ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ମହାବିଦ୍ୟା-ଳୟ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତୀକ; ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ଉକ୍ତ ପ୍ରତୀକର ଚିହ୍ନ ଅଂଶ । ମୁଁ କେବଳ ଶରତ୍ କାଳୀନ ପଦ ବିଶେଷ, ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ ଶସ୍ତ୍ର ପଡ଼ିବ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ନବୀନ ପଲ୍ଲବ, ଅନେକ ସମୟ

ରହୁବେ ମାତ୍ର ସମୟ ଅସିଲେ ସେମାନେବ ଖସି ପଡ଼ିବେ, ମାତ୍ର ତୁମେ ଛାତ୍ରଗଣ ଚାପର ଶାଖା ସଦୃଶ ପୁରୁଣା ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ନୂଆର ମୃତ୍ତି ବରାବର ତୁମେ କରିବ । ମୋଠାରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଯେପରି ବଶ୍ୱାସ ଅଛି ସେହୁପରି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରେ ବଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି । ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଜୀବନ୍ତ ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ଦେଖିଲେ ତୁମର ସଦ୍‌ଗୁଣ ବଢ଼ିଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରିଦେବାକୁ ମୁଁ ତୁମକୁ କହୁଛି । ଏହା ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଅଶୀର୍ବାଦ ।

ଶେଷରେ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ ଓ ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ ଯେ, ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ ହେଉ । ଭାରତ ତଥା ସାରା ଦୁନିଆ ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଉ ।

—ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ବାଣୀ—

Young India—17, 6, 1926

ଅହମଦାବାଦସ୍ଥ ଗୁଜୁରାଟ ମହା ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଛାତ୍ରଗଣ ଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହୁଲେ—୧୯୨୧ ଅଭି ୧୯୨୬—କେତେ ପ୍ରଭେଦ ।

ତୁମମାନଙ୍କ ଅଗରେ ଏକ ବିଶାଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଣୀ ଅଛି ଯେଉଁଥିରେ କୋଲି ଅନ୍ତଃକ୍ରମ କରି ଭାବିବ ନାହିଁ । ଏ ଅମର କି ଅମ ଦେଶର ପଶ୍ଚାତ୍ ଗତି ହେଉନାହିଁ । ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ ଯେ ଅମେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଧରି ନିକଟତର ହୋଇଛି । ଯଦି କେହି କହେ ୧୯୨୧ରେ ଅମେ ପ୍ରାୟ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଲଭି କରିଥିଲା ଏବଂ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଛି

ତେବେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ । କହୁ ପାରିବେ କି କେତେ ବାଟ ପାଇବୁ ?
ତମେ ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କର ନାହିଁ । ବ୍ୟାକୁଳତା ପୁଣି ସଦରପାୟ ଯୁକ୍ତ
ଚେଷ୍ଟା କେବେ ଚୁଥା ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଚେଷ୍ଟାରେହିଁ ମନୁଷ୍ୟର
ସଫଳତା ନିହତ । ଫଳ ଭଗବାନଙ୍କ ହାତରେ ।

ସଂଖ୍ୟାର ବଳରେ ଶୁରୁହିଁ କେବଳ ଅନନ୍ଦ ପାଏ । ସଂଗ୍ରାମରେ
ହିଁ ବୀରଭାବର ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ତରାଧିପତି ସାଧୁତ ହୁଏ । ସେହି ବୀରଭାବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ରୂପମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ କରବାକୁ ହେବ । ତୁମେ ଜଣେ ହୁଅ ବା ଅନେକ
ହୁଅ, ଏପରି ବୀରଭାବ ପ୍ରକୃତ ବୀରଭାବ, ଆଜି ସବୁ ଅଳୀକ । ତ୍ୟାଗ,
ଦୃଢ଼ତା, ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସୌଜନ୍ୟ ବିନା ଏହି ବୀରଭାବ ଲଭି କରାଯାଇ
ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅସୁଗୁରୁ ଉପରେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଅହିଂସ
ଅସହଯୋଗ ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ରୂପ । ‘ଅ’ କହିଲେ ହିଂସାର ପରିହାର
ରୁହାଏ । ସବୁ ପ୍ରକାର ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଏହି ହିଂସାର ପରିପ୍ରାଣ । ଯେ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମର ତଥା କଥିତ ଅସୁଖ୍ୟ ଭାରମାନଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ
କରବାକୁ ନ ଶିଖିବୁ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ସହଯୋଗ ନାହିଁ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚରଣ ଓ ଶଦ୍ଦ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ
ଦେଶ ବାସୀଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ ରଖି ନ ପାରିବୁ ଏହି ‘ଅ’ ଉପପଦ
ସବୁବେଳେ ‘ଅ’ ହୋଇ ରହିବ । ସେହି ଅସହଯୋଗ ଅହିଂସା ଉପରେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହୋଇ ହିଂସା ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ରୋହ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ
ରହିବ । ନାହିଁ ସୁଚକ ଉପଦେଶ ଯଥାର୍ଥ କରିବା ଶକ୍ତି ବିନା ଅସୁା
ବିଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ରର ପରି ମୁଖ୍ୟଜ୍ଞାନ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୋଡ଼ି ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ।
ଲୋକର ୭ ଲକ୍ଷ ଗ୍ରାମପାଇଁ ସାତହଜାର ରେଳ ଷ୍ଟେସନ ଅଛି । ଅମ୍ଭେ

କେବଳ ଇନ୍ଦ୍ରାସରୁ ଗ୍ରାମର ଅବସ୍ଥା ଜାଣି ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ରେଳ-
 ଷ୍ଟେସନର ଆଖି ପାଖରେ ନ ଥାନ୍ତି । ଅମେ ଏହି ଚରଣା ଭଳି ସେବା
 ପ୍ରେମ ବନ୍ଧନରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ପାରିବା; ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ
 ସେହି ମୌଳିକ ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କଦେଇ
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଭାରତର ଲଘୁଲକ୍ଷ
 ବୁଦ୍ଧିତନ୍ତ୍ର କଥା ଚରୁର କରେ ନାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଦେବା ପାଇଁ ଉପାୟ
 ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ, ସେ ଶିକ୍ଷା “ଜାତୀୟ” ଶିକ୍ଷା ପଦବାଚ୍ୟ
 ନୁହେଁ । ସରକାରଙ୍କର ଗ୍ରାମ ସହୃଦ ସଂପର୍କ ଖଜଣା ଅଦାୟରେ
 ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ସେମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଅମର ସ୍ୱପ୍ନ ଚରଣା ସାହାଯ୍ୟରୁ
 ସେମାନଙ୍କର ସେବା ଅରମ୍ଭ ହୁଏ, ମାତ୍ର ଏତିକରେ ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ ।
 ଚରଣା ସେଇ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ର । ଅସନ୍ତା ଅବକାଶକୁ ଯଦି
 କୌଣସି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଗାଁରେ ତୁମେ କଟାଅ ମୋର କଥାର ସତ୍ୟତା
 ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିବ । ସେଠାରେ ଲୋକଙ୍କୁ ତୁମେ ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନ, ଭୟାବୁର
 ଦେଖିବ । ଘର ଗୁଡ଼ିକ ତ ଧୂସ ହେବା ଉପରେ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଅବସ୍ଥା
 କୌଣସି ଯାଗାରେ ପାଇବା ତୁମ ପକ୍ଷରେ କୃତା ଚେଷ୍ଟା ହେବ ।
 ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ତ ଶୋଚନୀୟ । ତଥାପି ତମେ ଦେଖିବ
 ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ଯେପରି ତେର ମାଡ଼ି ବସିଛି । ଲୋକେ ତୁମକୁ କହିବେ ଅନେକ
 ଦିନରୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ତରଣା ରହୁଛି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ କିନ୍ତୁ
 ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗୁଡ଼ିଶିଳ୍ପ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସେମାନେ ତୁମକୁ କୌଣସି ଆଶ୍ରା
 ଦେବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ଆଶାର ଚନ୍ଦ୍ର ତମେ ଦେଖିବ
 ନାହିଁ । ଲଜ୍ଜା କରି ମର ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ବସୁଛନ୍ତି ।
 ତୁମେ ଯଦି ସୁତା କାଟିବ ସେମାନେ ସୁତା କାଟିବେ । ଯଦି ଚିନିଶହ
 ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଭିତରୁ ଶହେ ସୁତା କାଟନ୍ତି ତେବେ ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଜବାବ
 ଦିଅ ଏହାଦ୍ୱାରା ବର୍ଷକୁ ୧୮୦୦ ଟଙ୍କାର ଆୟ ଅଧିକା ସେମାନେ

କଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଏହି ଆୟୁ ଉପରେ ତୁମେ ବାସ୍ତବ ସଂସ୍କାରର ମୂଳଦୁଆ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରିବ । ଏ କଥାକୁ କହିଦେବା ବଡ଼ ସହଜ କିନ୍ତୁ କରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ, ଏହା ମୁଁ ଜାଣେ । ବିଶ୍ୱାସ ବଳରେ ଏହା ସହଜ ହୋଇପାରେ । “ମୁଁ ଏବୁଝିଅ ସାତଲକ୍ଷ ଗାଆଁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବି କିପରି ?” —ଗର୍ବ ଆମ କାନରେ ଏହିପରି ଯୁକ୍ତି ବାଜିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କୌଣସି ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଯଦି ତୁମେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରି ଓ ସଫଳ ହୁଅ ତେବେ ଆଉଁସକୁ ଆପଣା ଛାଏଁ ହୋଇ ଯିବ । ତା ପରେ ପ୍ରଗତି ସୁନିଶ୍ଚିତ । ଏହି ଧରଣର କର୍ମୀ ତିଆରି କରିବା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଏହା ଯଦି ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ କାମ ନୁହେଁ ତେବେ ବାସ୍ତବିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିରାଜନମୟ ହୋଇ ଉଠିବ ଓ ବର୍ଜନ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ।

—ବିହାର ବିଦ୍ୟାପୀଠ—

Young India 10. 2. 1927

ବିହାର ବିଦ୍ୟାପୀଠର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଭାଷଣ ଶୁଣାଇ ଥିଲେ ତାହାର ଚିବରଣୀ ଶ୍ରୀ ମହାଦେବ ଦେଶାଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପେ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଏହି ଭାଷଣକୁ ଏକ ବହୁତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସହୃଦୟ କଥୋପ-କଥନ ବୋଲିଯାଏ । ଏହା କେବଳ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବୁଝା ଯାଇ ନ ଥିଲା, ସାଧାରଣ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସେହି ଜନସାଧାରଣ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଭାଜନ ହୋଇପାରିଥିଲେ, କାରଣ ସେମାନେ ଯେ କେବଳ

ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କର କଥିତ ଭାଷା ବୁଝୁଥିଲେ ତା ଦୁହେଁ, ହୃଦୟର ସେହି ଗୀତକୁ ଭାଷା ବୁଝୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସେହି କଥୋପକଥନ ନାନା ବୈଚିତ୍ର୍ୟରେ ହୃଦୟର ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ଆତ୍ମ ଜୀବନର ନାନା ଉଦାହରଣରେ ଭରପୂର ହୋଇଥିଲା । ସେ ଆରମ୍ଭରୁ ଆଶା କରିଥିଲେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରମାନେ ସେଦିନ ଯେଉଁ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ସେହି ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବେ । ଗୁରୁତ୍ୱ ଚିନ୍ତାପୀଠ ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ସେ ଯେପରି କହିଥିଲେ ସେହିପରି ଏଠାରେ କହିଲେ ଯେ, ଯଦି ଏହି ଚିନ୍ତାପୀଠ ଜଣେ ହେଲେ ଆଦର୍ଶ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ବାହାର କରିପାରେ ତେବେ ତାହାର ଅବସ୍ଥିତିର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବ । କାରଣ ଏପରି ଅନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟ ତେବେ କଣ ? ଯେତେ କମ୍ ହେଉ ପଛକେ ସେହି ପରିଚ୍ଛେଦ କ୍ୟୋଦି ଉଦ୍‌ଭାସିତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଣି ଆବିଷ୍କାର ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁକି ? ତାପରେ ସେ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ସ୍ମୃତିରୁ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ କର କହିଲେ—

“ମୁଁ ଆଫ୍ରିକାରେ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ରହିଲି । ସେଠାରେ ଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ ଖଣି ଦେଖିଯିବାକୁ ଥରେ ହେଲେ ଭ୍ରମନାହିଁ, କାରଣ କାଲେ ମୋତେ “ଅପ୍ପୁଶ୍ୟ” ବୋଲି ଅନୁମତି ମିଳିବ ନାହିଁ, ଫଳରେ ଅପମାନ ଦେବେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଗୋଷେଲ୍ ସେଠାରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ସେଠିକାର ପ୍ରଧାନ ଶିଳ୍ପ ସ୍ତମ୍ଭକୁ ଦେଖାଇବାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି । ତାଙ୍କର ଅପମାନିତ ହେବାର ଭୟ ନ ଥିଲା; ତେଣୁ ଆମେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଖଣିକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ଯାହା ଦେଖିଲି ମୁଁ ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲି ଯାଇ ନାହିଁ । ପଞ୍ଚତ ସମାନ ଗଦା ଗଦା ହୋଇ ମାଟି ଓ ପଥର ରହିଛି, ମାତ୍ର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମହଣ ମାଟି ପଥର ଖୋଳି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ଶକ୍ତିକ୍ଷମ୍ଭ ହେଲା ପରେ ହାତଗଣତି କେତେଟା

ମୁଲ୍ଲବାନ ପଥର ମିଳେ । କେତେ ବର୍ଷର ପରଶ୍ରମ ଫଳରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାର ବ୍ୟୟରେ ଜାରକ ମୁକୁଟ ପରିଶୋଭିତ ସ୍ଥରକ ଓ କୋଡ଼ିନୁର ସ୍ଥରକଠାରୁ ବଡ଼ ଏକ ପ୍ରସ୍ତର ଶକ୍ତ ଯେତେବେଳେ ବୁଲିମାନେ ପାଇଲେ ଓ ନିଜ ନାମ ଅନୁସାରେ ତାର ନାମକରଣ କଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଅନନ୍ଦ କେତେ ହୋଇଥିବ ତୁମେ ଅନୁମାନ କର । ସେ ମନେ କଲେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଛି । ସେହୁପରି ଆମେ ଯଦି ଏକ ମାର୍ଥବ୍ୟ ସଂପଦର ଅନ୍ତରାଳରେ କେତେ ଶ୍ରମ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ବୃତ୍ତିତ ନ ହେଉ ମାନବ ରତ୍ନ ଅନ୍ତରାଳରେ ଆମକୁ କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ବା ନ ପଡ଼ିବ । ଏହୁପରି ମନୋଭାବ ରଖି ଅମମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।”

ଏହା ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଉପମା । ରସୁନିଙ୍କର ନିଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅସ୍ତ୍ରାର ଉତ୍ପନ୍ନ ଶକ୍ତିବାକ୍ୟଠାରୁ ଅନ୍ତର ଯଥାର୍ଥ ସେହି ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା କଥା ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ହାତରେ । ଏହି ମରଣଶୀଳ ମାନବ ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲବ୍ଧାୟିତ ରତ୍ନକୁ ଅବିଷ୍କାର କରି ପାରି ନ ଥିଲା ।

ତା ପରେ ସେ ଅସହଯୋଗ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ଵରୂପ ବିଷୟରେ କହିଥିଲେ । ସରକାର ସହଜ ସବୁ ପ୍ରକାର ସଂସ୍କରଣ ତୁଟାଇ ଦେବା ଫଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵରୂପର ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ଥଳ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସେ ଆହ୍ୱାନ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଭବିଷ୍ୟରେ ସେ ଅନୁତପ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଫେରି ଯାଇଛନ୍ତି, ଅସତୁଷ୍ଟ ଓ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ସେ ମଧ୍ୟ ଅନୁତପ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ସେହିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଟିକିଏ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଗଭୀର ସହାନୁଭୂତି ଥିଲା । ଥିଲେହେଁ ସେ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁତପ୍ତ ନୁହନ୍ତି

ଏହି ସବୁ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ପ୍ରତିଦିନ ଅମର ଭୋଗିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଅମର ଭୋଗିବା ଉଚିତ ମଧ୍ୟ । ସତ୍ୟପାଳନ ଦୁର୍ଗ୍ରହେନନିଭ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୟନ ପରି ଯଦି ପ୍ରୀତିପଦ ହୋଇଥାନ୍ତା, ବିନା ଅୟାସରେ ସୁଖ ଓ ସହଜରେ ଯଦି ଏହା ଲଭି କରାଯାଇ ପାରୁଥାନ୍ତା ତେବେ ସତ୍ୟର ପାଳନରେ କୌଣସି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବା ସରସତା ନ ଥାନ୍ତା । ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଳୟ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟପଥରେ ଅମର ଦୃଢ଼ ରହିବାକୁ ହେବ ସତ୍ୟ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଯାଇଁ ସମ୍ବଦାୟ ପୃଥ୍ବୀ ସହିତ ଭରତକୁ ଯଦି ହରାଇବାକୁ ପଡ଼େ ସେଥିରେ ଯାଏ ଅସେ କଣ ?

ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମେ ଯେବେ ସତ୍ୟ ଅନୁସରଣ କରି ପାରିବା ତେବେ ସତ୍ୟର ଉପାସକ ହୋଇ ପାରିବା । ଏଥିରେ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁକୁ ତଥା ଭରତକୁ ପାଇ ପାରିବାର ବିଶ୍ବାସ ଅମର ରଖିବାକୁ ହେବ । ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ଓ କେତେକ ଅନଶନ କ୍ଳିଷ୍ଟ, ଏହା ମୁଁ ଜାଣେ, ଜାତୀୟ ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପରିଷ୍କାର ରଖିବାକୁ ହେଲେ ଏହିପରି ତପସ୍ୟା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏହା ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ସ୍ବରୂପ । ତାହା ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପାଳନ କରାଯାଇଥିବାରୁ, ଉପଯୁକ୍ତ ତପସ୍ୟା ଓ ତ୍ୟାଗର ସୁନ୍ଦର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଦିଅଯାଇଥିବାରୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଅନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ଦ୍ବୈତ ଜଗତରେ ଅସହଯୋଗର ଆଦୃଶ ଏକରୂପ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ତାହା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଫଳ ସ୍ଥାୟୀ । ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠ ପରି ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କ ବିନା ଆଉ କେଉଁଠାରେ ବା ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ଭିତେ ଓ ଯୁଗେପରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀର ସେ ଏକ ଭୂଲନା କରିଥିଲେ ।

“ସୁରୋପରେ ଲେଖମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷା ଅନୁସୂତ ହୁଏ । ଜନ ସଂସାରଣଙ୍କର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପ୍ରତିଭାର ବିରଳତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିରଳ ଦେଶରେ ବିରଳ ଉପାୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । ଇଂରାଜୀ ଅଦର୍ଶର ଦାସ ଅନୁସରଣରେ ଅମେ ଅନନ୍ଦ ଲଭ କରିଥାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅମର ପାଣ୍ଡାତ୍ୟର ବିଶ୍ୱାସୀ ଅନୁକରଣକାରୀ ରୂପେ ତିଆରି କରିଦେବା । ଏଥିରେ କୌଣସି ନିତନ୍ତ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଅମର କେବେହେଲେ ଜାଣିବାକୁ ଯତ୍ନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବୈଦେଶିକ ଜାତି ଲୁପ୍ତରେ ସବୁ ବିଷୟରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଫଳ ଏହିପରି ହୋଇଛି । ବିରସ ମ୍ୟାକଲେ । ସେ’ବା କଣ କରନ୍ତେ ? ଅମର ସଂସ୍କୃତି ସାହିତ୍ୟ ଯେ କୁସଂସ୍କାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଅମର ଅନେକ ଭଲ କଥା ଶିକ୍ଷା ଛଳରେ ଦେଇ ପାରିବେ ବୋଲି ବଡ଼ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଅସ୍ଥିତସାରରେ ସେ ଅମର ଧ୍ୟାନ ଦିଗରୁ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ଅମର ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ ।

ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ହେବାଫଳରେ ଅମେ ଅମର ମୌଳିକତା ହରାଇ ବସିଲା । ପକ୍ଷ ବିଘ୍ନନ ପକ୍ଷୀସଦୃଶ ଅମର ଦଶା ହୋଇଛି । ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଗୋଟାଏ କିରାମିତି ବା ସ୍ୱପାଦକତା କରିବା ପାଇଁ ଅମେମାନେ ଅଂକାଂକା ରଖିଛନ୍ତି । ଲର୍ଡ଼ ସିଂହ୍ଲାଙ୍କ ପରି ଜଣେ ଅଧେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଣାଳୀରୁ ଉତ୍ତର ପାରିନ୍ତି; ମାତ୍ରପ୍ରତ୍ୟେକେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ଏ ବିଦେଶୀ ବଡ଼ କଲର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଂଗରୁପେ କାମ କରୁଛନ୍ତି । ମୋକାଫର ପୁରସ୍କାର ଗୋଟିଏ ପିଲା ମୋତେ ଅସି ପରୁରିଲା, ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦିନେ ସେ ଲକ୍ଷସାହସ୍ର ହୋଇ ପାରିବ କି ? ମୁଁ ତାକୁ

କହିଲ ନା, ତୁମେ ଜଣେ ଗାଉଁଲ ଲୁଟ ହେବ । ମାତ୍ର ଲର୍ଡ଼ ସିନ୍ଧା
ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଲର୍ଡ଼ ବୁକଡ଼ ହେବୁ କେବଳ ତମକୁ ତା
କରିଦେଇ ପାରିବେ ।’

ତା ପରେ ସେ ଗରିବଙ୍କ ପଇସାରେ ତୋଳା ହୋଇଥିବା
କୋଠାଘର ପ୍ରତି ଲୋକ ସାଧାରଣଙ୍କର ଯେଉଁ ନଜର ଏବଂ ଯେଉଁ
ଗରିବଙ୍କ ପଇସାରେ ତା ତୋଳା ହେଉଛି ସେହି ଗରିବ ସାଧାରଣ
ପିଲାଙ୍କୁ ଯେ ଏପରି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ପଢ଼ାଇବାର ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉ
ନାହିଁ ତା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । “ଅଜ୍ଞାବାଦରେ ଥିବା ଅର୍ଥନୀତି
ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଦେଖି ଯିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଥରେ ମୋର ହୋଇଥିଲା ।
ଅଧ୍ୟାପକ ଜେଭିନ୍ସ ସାହେବ ମୋତେ ଏ ସବୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖା-
ଇଲେ ଏଥିରେ ଢିରଣି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା (ମୁଁ ଯଦି ଠିକ୍ କହୁଥାଏ) ଖର୍ଚ୍ଚ
ହୋଇଛି ବୋଲି କହିଲେ; ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କୁ
ଭୋକିଲା ନ ରଖିଥିଲେ ଏପରି ପ୍ରାସାଦ ଭୁଲ୍ଲ କୋଠାଘର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ
ପାରିବ ନାହିଁ । ଦିଲ୍ଲୀ କଥା ବି ଠିକ୍ ସେଇଆ । ରେଲ ବର୍ତ୍ତମାନରେ ପ୍ରଥମ
ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯେଉଁସବୁ ଉଲଟି ହୋଇଛି ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି
ପକାଅ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିବ ସେହି ଏକମାତ୍ର—ସୁଖ୍ୟ ଲାଭିଷ୍ଟ
ସୁବିଧା ବାଦ୍ୟ କେତେକଙ୍କର ସୁବିଧା କରାଯାଇଛି । ସୁଖ୍ୟ ଗରିଷ୍ଠ ଦରିଦ୍ର
ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବହେଳା କରାଯାଇଛି । ଏହାକୁ ସରକାରୀ ଗତି
ଛଡ଼ା ଅଉ କଣ କୁହାଯାଇ ପାରେ । ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ସତ କହେ ଯାହା
କହିଛି ସେଥିରୁ ଅଉ କମ୍ କହୁ ପାରିବ ନାହିଁ; ଯେଉଁମାନେ ଏପରି
ଏକ ପ୍ରଣାଳୀର ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ସହୃଦ ମୋର କହିଆ
ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯା ଛଡ଼ା ଅଉ ବି କିଛି କରି ପାରି ନ ଥାନ୍ତି ।
ହାତ ବା ପିଞ୍ଜୁଡ଼ି କଥା କିପରି ଭାବିବ ।

ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାବର୍ଗର ପ୍ରତିନିଧି ସଭ୍ୟରୂପେ ଥରେ ସାର୍ ଲିପେଲ
 ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାରେ କହିଥିଲେ । ବିଦା ଦିଅ ହେଲବେଳେ
 କିଛି ପାଇଥିବା ବେଂଗାଲ୍ ବିଦାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଜାଣେ । ଅମମାନଙ୍କର ବିରୋଧ
 ବିପ୍ଳବର ଭ୍ରମ ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ । ଅମେ ଯେପରି ଅମ ଅବସ୍ଥା
 ସୁଧାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିପାରନ୍ତୁ ଯେତେ ସଦ୍‌ବ୍ରତ ପୋଷଣ କଲେ ବି
 ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲୋକଙ୍କ ଦେଇ ସେ କଥା ହୋଇ
 ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ପରିକଳ୍ପନା ଅମର ଠିକ୍ ଓଲଟା ।
 ସେମାନେ କେତେଜଣ ଲଭ ମାରିନେବା ଲୋକଙ୍କ ହୃଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର
 କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅମେ କୋଟି କୋଟି ନିରାଶ ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କ
 ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରୁ ।”

ସେହି କାରଣରୁ ସ୍ବଭାବତଃ ତରଙ୍ଗର ଅନ୍ତର ନେଲେ ଏକ
 ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥାର କେନ୍ଦ୍ରରୂପେ ଓ ମୂଳରୂପେ ଏହାକୁ
 ଧରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସେ କହିଲେ ।

“ସ୍ବତନ୍ତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ, ଯେ କୌଣସି ବିପ୍ଳ-
 ସ୍ବର ଶିଖା ଲଭ କରନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି ତରଙ୍ଗା ସେ ସବୁର କେନ୍ଦ୍ରରୂପେ
 କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ । ତରଙ୍ଗର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରିବା ଦିଗରୁ ଅର୍ଥନୀତି ଓ
 ବିଜ୍ଞାନ ପଡ଼ାଯାଉ । ତରଙ୍ଗକୁ ଅନ୍ଧାର କୋଣକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଅ ନାହିଁ । ସୌର
 ଜଗତର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି କେନ୍ଦ୍ର, ଅମର ସବୁପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟର ତରଙ୍ଗ
 ସେହିପରି କେନ୍ଦ୍ର ହେଉ । ଏହା ନ ହେଲେ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ସବୁକେବଳ
 ନାଁରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇ ରହିବ । କାଉନ୍ସିଲ୍ ଜରିଆରେ ଉଲ୍ଲେଖ
 କରିବାକୁ ହେଲେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପାଲିଆମେଣ୍ଟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ୍ କରିବାକୁ
 ହେବ ବୋଲି ଯାହା ଲର୍ଡ୍ ରବୁସ୍‌ଟ୍ରୁ କହିଥିଲେ ତାହା ଠିକ୍ କଥା,

ତାଙ୍କ ଉପରେ ଗୁଣିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ସେ ପାଲିଆମେଣ୍ଟ ଛଡ଼ା
ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାବ ପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପ୍ରଶାଳୀର ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଲଣ୍ଡନ ଅମ ପ୍ରଶାଳୀର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚରଣା । ମୁଁ ଏପରି କହିବା ଦ୍ଵାରା
ଭୁଲ୍ କରି ପାରୁଥାଏ । ମୁଁ ମୋର ଭୁଲ୍ ନ ବୁଝିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏହାକୁ
ସମ୍ମତ ରୂପେ ଧରି ବସିଥିବି । ଚରଣା ଦ୍ଵାରା କାହାର କିଛି କ୍ଷତି ହେବାର
ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅମର ଏପରି କି ମୁଁ କହିପାରେ ସାରା
ଦୁନିଆର ଧୂସ ସାଧନ ହୋଇପାରେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ମିଥ୍ୟାକୁ ସବୋକ
ଧର୍ମରୂପେ ପ୍ରଚାର କରାଯାଉଥିଲା ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧରେ କ୍ଷମର
ଅନୁଭବ କରୁଅଛୁ ତା ଅମେ ଜାଣୁ । ଯୁଦ୍ଧର ପରିଣାମରେ ଦୁନିଆ ଅତି
ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ । ଅତି ଭାରତକୁ ଯେପରି ଚରଣା ଅଶ୍ଵାସନା ଦେଉଛି । କାଲି
ଦୁନିଆକୁ ସେହିପରି ଦେବ । କାରଣ ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗରିଷ୍ଠଙ୍କ ଉପକାର
ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହୋଇ ନାହିଁ, ସଂସ୍କର ମଙ୍ଗଳ ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ମୁଁ ଭୁଲ୍
କରିଥିବା ଲୋକକୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖେ ମୁଁ ନିଜକୁ ନିଜେ କହେ ମୁଁ
ବି ଭୁଲ୍ କରୁଛି, ମୁଁ ଯେବେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଲୋକକୁ ଦେଖେ ନିଜକୁ
ନିଜେ କହେ, ମୁଁ ବି ଦିନେ ଏପରି ଥିଲି । ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ
ସହିତ ପ୍ରତିବେଶିତା ସ୍ଥାପନ କରେ ଏବଂ ଅନୁଭବ କରେ ସବୁଠାରୁ
ନିଶ୍ଚୟ ଲୋକ ସୁଖୀ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ ।
ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚରଣାକୁ ତୁମର ଶିକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ
ମୁଁ ଇଚ୍ଛାକରେ । ଯେପରି ପ୍ରଜ୍ଞାଦ ସବୁବେଳେ ରାମକୁ ଦେଖୁଥିଲା,
ଯେପରି ଭୁଲସୀଦାସ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ରୂପରେ ରାମଛଡ଼ା ଅନ୍ତ କିଛି ଦେଖି ପାର
ନ ଥିଲେ ସେହିପରି ଚରଣାର ସବୁ ପ୍ରକାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତୁମର
ଶିକ୍ଷା ତୁମକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଅଯାଉ । ଅମର ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଅମର ବଢ଼େଇକାମ,
ଅମର ଅର୍ଥ ଗତି ସବୁ ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କର ଅବଲମ୍ବନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ
ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଉଚିତ । ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ୟାଳୀଠାରେ ଅମେ ଏହା କରିବା

ବିଷୟରେ ବୃତ୍ତବାଣୀ ହୋଇନାହିଁ । ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ତାହା କରୁନାହିଁ ।
 ଅଭିଯୋଗମୂଳକ ଭାବ ରଖି ମୁଁ ଏ କଥା କହୁ ନାହିଁ । ମୋର
 ହୃଦୟର ଜ୍ୱାଳା ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ମାତ୍ର । ତୁମେମାନେ ଏ ସବୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ
 କର—ଏହା ମୋର ଅଶା ।

ପ୍ରକାଶ ଅପେକ୍ଷାରେ
ନାରୀ ସମାଜ ପ୍ରତି-ଗାନ୍ଧିଜୀ

ବିଶ୍ଵାସୀ ଶତ୍ରୁ ବଢ଼େ ହମାବ

Printer--Lakshmidhar Garabaru, Sri Radharaman Press,
Cuttack, 1946